

O femeie care trebuie iubită...
O femeie care trebuie apărată...
O femeie căreia bărbații i-au dorit
trupul și pe care au invidiat-o pentru
puterea ei extraordinară. O femeie
care încă trezește pasiuni: Ecaterina
cea Mare. Și o asemenea pasiune îl
împinge pe tânărul regizor rus Oleg
Erdmann să dezlege misterul care o
înconjoară pe țarina admirată de
Voltaire, Cagliostro ori Casanova.
Cine a fost cu adevărat Ecaterina cea
Mare? O desfrănată cu tendințe
ninfomane? Sau un suveran luminat
care a reformat Imperiul Rus,
transformându-l într-o mare putere
europeană? Dincolo de toate aceste
clișee, investigațiile lui Erdmann
aduc la lumină dramele intime ale
celebrului personaj istoric,
constituindu-se într-un roman
memorabil, care transcende
biografia, revelând totodată libertatea
de a trăi și de a iubi.

BIBLIOTECA POLIROM
A C T U A L

Scriitori contemporani, voci și tendințe noi
în literatura universală de azi.

Colecția BIBLIOTECA POLIROM este coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Această lucrare a beneficiat de sprijin din partea Programului de ajutor la publicare al Institutului Francez.

Andrei Makine, *Une femme aimée*

Copyright © Éditions du Seuil, 2013
All rights reserved

© 2013 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © Alvaro German Vilela/Depositphotos.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

MAKINE, ANDREÏ

O femeie iubită / Andrei Makine; trad. din lb. franceză de Daniel Nicolescu. –
Iași: Polirom, 2013

ISBN print: 978-973-46-3406-4

ISBN ePub: 978-973-46-4157-4

ISBN PDF: 978-973-46-4158-1

I. Nicolescu, Daniel (trad.)

821.133.1-31 = 135.1

Printed in ROMANIA

Andrei Makine

O femeie iubită

roman

Traducere din limba franceză
de Daniel Nicolescu

POLIROM
2013

Pentru G.D.

Oglinda cea mare se lasă în jos, precum o fereastră de tip ghilotină. Femeia care tocmai i-a manevrat levierul surâde: de fiecare dată, un mărunț frison. Dar dacă rama ar lovi parchetul și sticla s-ar face cioburi? Contactul este însă vătuit – iar lumea e despicață în două. De partea asta, un salon numai în aur și alb. De cealaltă, ascunse de oglindă, un alcov, o lumânare, un bărbat gol care gâfâie...

Un șambelan se strecoară în salon. „Maiestate, a sosit domnia sa cancelarul.” Femeia e deja instalată îndărătul unui pupitru, cu o pană de scris în mână. Sub rochia cea lungă, trupul îi e ghiftuit de dragoste. „Rugați-l să intre!”

Se duce în întâmpinarea unui bătrân cu ochi apoși, cu o statură prea masivă pentru subțirimea gambelor sale, prinse în ciorapi albi.

„Prințe, sper că ați venit să-mi dați de veste că s-a reinstaurat ordinea în gubernia Kazan...”

Odată încheiată audiența, se repede spre levier. Oglinda urcă, dezvăluie alcovul... Bărbatul din brațele căruia se smulsese cu câteva clipe în urmă avea un trup puternic, plin de cicatrice. Noul captiv e suplu, gura lui are o linie duos îmbufnată... Dă un strigăt de plăcere chiar în momentul când șambelanul tușește îndărătul ușii, ca să anunțe o altă vizită. Femeia se desprinde de el, își pune din nou straietele, își aranjează părul. Oglinda se lasă, acoperind intrarea în budoar...

„Domnia sa ambasadorul Angliei, sir Robert Gunning!”

Ea se îndreaptă spre un fotoliu în care moțâie o pisică, o alungă cu o mângâiere grăbită.

„Poftiți lângă foc, Excelență. Probabil că nu sunteți obișnuit cu promoroaca rusească...”

Plecarea englezului. Oglinda se ridică. Ibovnicul are părul cârlionțat, blond spălăcit, buze groase. La Curte e supranumit „Negrul alb”. Femeia i se dăruiește cu o râvnă expertă... Bărbatul e pe cale să juiască când, din anticameră, se deslușește un tușit.

„Maiestate, feldmareșalul Suvorov!”

„Dragă Aleksandr Vasilievici! Am auzit că sultanul a fugit din fața oștilor noastre biruitoare. Pe când asediul Constantinopolului?”

Se deschide alcovul. Un amant aproape sfielnic. Femeia are senzația că îl posedă și, în același timp, că îl învață să posede...

„Ambasadorul Franței, domnul de Breteuil!”

Rămâne așezată, cu un aer nepăsător, și, în timp ce îl lasă pe bărbat să se apropie, frământă o priză de tutun.

„Prin urmare, domnule baron, Curtea domniei voastre se încăpățânează să creadă că ura mea vă cinstește mai mult decât prietenia ce v-o ofer?”

Oglinda se ridică: un ibovnic încă necopt bocește, îngână reproșuri, apoi se domolește ca un țănc alinat de mamă.

„Maiestate, Maiestatea Sa regele Suediei!”

În timp ce-i vorbește regelui, femeia încă păstrează pe buze sarea lăsată de lacrimile iubitului...

„Maiestate, domnul Diderot!”

„Prieten drag! Voi ăștia, filosofii, nu lucrați decât pe hârtie, iar hârtia îndură orice. Eu, biată împărăteasă, mă căznesc cu pielea de om, care este mult mai iritabilă și mai gădilicioasă...”

Diderot se înflăcărează, dă din mâini, prorocește, pleacă.

Femeia ridică din nou oglinda. Ibovnicul râde: „Iar v-a umplut de vânătași bădăranul ăla de franțuz?”. Se ghemuiește lângă el, îi fură răsul printr-un sărut. „Nu, de-acum mă feresc îndărătul unui gheridon...”

„Domnia sa contele de Cagliostro!”

„Prea mărită țarină! Am topit acest aliaj în cuptorul din măruntaiele Vezuviului. Are darul de a întineri...”

Oglinda coboară, se ridică, se lasă... Președinta Academiei, prințesa Dașkova. Levier. Alteța Sa serenisimă, prințul Potemkin. Levier. Giacomo Casanova, reprezentant al Inchiiziției. Levier. Prințul Pavel, fiu nedorit. Levier. Contele Bobrinski, fiu nelegitim. Levier. Marchizul d'Ormesson. Levier. Contele de Saint-Germain. Levier...

Oleg Erdmann învârte pe toate părțile o oglindă de buzunar: spatele prins în piele neagră – întunericul alcovului, sticla luminoasă – salonul unde împărăteasa își întâmpină oaspeții.

Reflexul scoate în evidență îngustimea camerei în care trăiește: o canapea, un dulap vechi, cărțile care sufocă rafturile. Pe masa lui de lucru lucește cu rânjet metalic o mașină de scris. Trei coli, despărțite prin hârtie de indigo, sunt exemplarele...

„Delirului meu”, își zice el, luându-le-o înainte celor care îi vor judeca scenariul. Răul cel mai mare ar fi simplul dispreț: „Tinere, ai răsfoit, măcar, câteva broșuri despre viața Ecaterinei a II-a?”

— Mai multe decât voi toți laolaltă!

Oleg șoptește asta sfidător, înfruntând refuzul unui juriu imaginar. A citit tot, a adnotat tot, cunoaște viața împărătesei mai bine decât... Mai bine decât propria-i viață! Gândul îl

uluiește. Așa e, nu mai are habar ce-a făcut, de pildă, pe 22 martie 1980. Nici în ziua dinainte, nici în cea de după. Datele astea, atât de apropiate încă, s-au șters cu guma. E mai lesne să reconstituie viața de-acum două secole a împărătesei!

Ce face oare în primele scene? Ah, da! Prizează tutun. Cu mâna stângă, cealaltă fiind întinsă pentru sărutat... Mai e și gheridonul ăla pe care îl așază între ea și Diderot. Năvalnic cum e, filosoful îi dă niște scatoalce peste genunchi. „Sunt plină de vânătaii“, se plânge ea zâmbind... Breteuil? Asemenea celor mai mulți diplomați francezi, nu prea era apreciat de Ecaterina. În 1762, îi cere să finanțeze lovitura de stat care tocmai fusese pusă la cale. Cei de la Versailles refuză. Londra varsă niște fonduri. Bilanțul: vrajbă cu Franța, contracte avantajoase pentru Anglia. Unul dintre ocupanții alcovului este Aleksei Orlov, „Vătămatul“, la fel de temerar ca fratele său Grigori, amantul oficial. Într-o noapte, profitând de asemănarea lui cu Grigori, Aleksei izbutește să se strecoare în patul tinerei țarine. Când tăvăleala era în toi, Ecaterina descoperă cicatricele de pe chipul bărbatului... Și Cagliostro? Amăgește sufletele credule din Sankt-Petersburg, vorbește cu duhurile, oferă cure de întinerire... Ecaterina îl alungă, nu-i plac nici șarlatanii, nici francmasonii. Ori poate e doar geloasă pe soția lui, încântătoarea Serafina? Italianul pleacă precum un adevărat mag: fix la miezul nopții, douăsprezece trăsuri ies pe sub cele douăsprezece porți ale orașului. În fiecare echipaj se află un același Cagliostro și o aceeași Serafina. Iar în registrul călătorilor, ținut la fiecare barieră, semnătura magicianului... Și mai cine? Conte de Bobrinski, fiul Ecaterinei și al lui Grigori Orlov. Copilul se naște chiar înainte de lovitura de stat, așa că trebuie ascuns de privirile țarului. Înfășat într-o pelerină de castor („castor“: *bobr* în rusește), e dus într-un loc sigur... Conte de

Saint-Germain ajunge în Rusia în primăvara anului 1762. Oare ca să ia parte la complot? Marchizul d'Ormesson este unul dintre puținii francezi care se află în grațiile împărătesei, căci e, nu-i așa, vărul lui Louis-François d'Ormesson, cel care în 1789 s-a împotrivit convocării Stărilor Generale, prevestind catastrofa. Casanova, odată sosit în Rusia, își cumpără o tânără roabă, o numește „Zaira“ și, minune mare, o îndrăgește. Dar, în același timp, o înșală cu chipeșul ofițer Lunin, ceea ce o distrează la culme pe Ecaterina. Lui Giacomo îl preferă însă pe fratele său Francesco, pictorul al cărui penel nemurește victoriile lui Potemkin... Și-apoi Pavel, odrasla ei cea neiubită! Înainte de masă, copilul acela sfrijit schimbă etichetele cu numele mesenilor doar ca să poată șede lângă mama lui... O mamă care semnează tratate de pace, care îl primește pe Diderot, care corespundează cu Voltaire, care îi bate pe turci (ceea ce îl bucură pe umanistul din Ferney). Și care, uneori, se apropie de o oglindă înaltă și mânuiește un levier...

„O să iasă o *soap opera* în stil sud-american“, l-a tachinat cândva unul dintre camarazii lui. „Un serial tv în trei sute de episoade și jumătate!“ Descumpănit, Oleg a bâiguit: „De ce «și jumătate»?“. Celălalt, pufnind în râs: „Pentru că-ți va trebui cel puțin jumătate de oră ca să-i numeri pe toți amanții lui Cati!“.

Zeflemelele nu i-au schimbat deloc hotărârea. Oleg voia să știe tot despre Ecaterina: cum își petrecea timpul (cinci-sprezece ore de lucru zilnic), felul – foarte simplu – de a se îmbrăca, preferințele culinare sobre, mofturile (tutunul de prizat, cafeaua foarte tare). Îi cunoștea opțiunile politice, lecturile, personalitatea celor cu care corespundea, poftele trupesti („năbădăile uterine“, atât de luate în târbacă de

mulți biografi), obiceiul ei matinal de a-și freca fața cu gheață, pasiunea pentru teatru, preferința pentru stilul bărbătesc de călărit, în detrimentul stilului „amazoană”...

Da, totul despre Ecaterina. Atât doar că, adesea, acest „totul” părea ciudat de incomplet.

Misterul trebuia căutat poate printre vorbele naive care-i ieșeau uneori pe gură acestei femei atât de cerebrale: „Adevăratul chin al vieții mele e că inima nu-mi poate trăi o clipă fără să iubească...”

— Dormeai, sau ce-ai pățit? Am sunat de zece ori! Mi-a deschis bețiva aia de vecină a ta... Ah, da, scenaristul nostru scrie despre Ecaterina-pârțotina! Pot să mă uit și eu peste capodopera ta? Trezește-te odată, Erdmann! Hai să te pup! Și pune de-o cafea, băi blegule...

Oleg zâmbește de după o perdea de vedenii: un salon alb și aurit, o oglindă care se ridică, un alcov... Buzele Lesiei sunt de gheață. Se întoarce în prezent: încăperea asta dintr-un apartament la comun, cincisprezece locatari repartizați în cele șapte camere, o bucătărie pentru toți, o singură baie. Un infern cotidian, în care poți fi totuși fericit (la vremea lor, părinții lui ziceau: în iad, să profităm măcar de foc...). E bucuros să simtă zăpada de pe paltonul dezbrăcat de iubita lui, căldura trupului care se strânge pentru o clipă lângă al lui. Fericit s-o vadă pe Lesia cum șade în mijlocul harababurii și cum, prin simpla ei prezență, instaurează armonia. Fericit chiar să străbată culoarul unde lăncezesc efluviile vieților îngrămadite acolo, fericit să ajungă în bucătărie – ce încântare, e singur! Și fericit să-și strecoare ibricul de cafea pe aragazul năpădit de oalele pântecoase cu ciorbe familiale. E deschisă o fereastră – aerul înghețat ascute duhoarea calcinată. Un vertij de desfătare: o femeie iubită îl așteaptă la celălalt capăt al labirintului comunitar...

De pe culoar poate privi direct în cameră: Lesia citește, lungită pe canapea. Cu un aer de puștoaică, suflă într-o buclă

care îi gădilă obrazul... În ultima vreme, observă detalii pe care nu le-ar fi luat niciodată în seamă înainte să se fi apucat să scruteze, cu atenție maladivă, viața Ecaterinei. Cea pe care istoricii o numesc „Messalina rusoaică” și care, pentru Oleg, redevine o copilă de altădată – o mică prințesă germană privind cum cade zăpada peste Marea Baltică...

Îi vine să-i spună Lesiei că, stârnind în închipuire imaginea acelei fete uitate, se poate întrezări un alt fel de a trăi. Și de a iubi...

— Erdmann, scoate-ți șireturile, ai nevoie de-un ștreang!

Lesia își dramatizează jocul: în mediul lor de tineri cinești, e o deformare profesională. Cu toate astea, lui i se taie respirația, ca după o izbitură la lingurică.

— Pe bune, nu-ți mai rămâne decât să te spânzuri! Scenariul tău e o probă de *delirium tremens*. Și nici măcar nu e amuzant! Uită-te la mine: mă vezi că râd? Sunt de-a dreptul înspăimântată. Chestia cu oglinda, cu alcovul, ce-i cu toate astea? Nu te gândești ce moacă o să facă spectatorii? Nici pe ei n-o să-i umfle râsul...

Oleg îi întinde Lesiei o ceașcă și încearcă să-și păstreze cumpătul.

— Nu e un scenariu menit să stârnească râsul...

— Poftim? Doar n-o să-mi spui că vodevilul ăsta grotesc trebuie citit literal?

— Ba da, fix așa văd eu povestea...

Lesia, continuându-și teatrul, se înecă într-o sorbitură de cafea. Dintr-odată, Oleg nu se mai simte în stare să lupte.

— Câte pagini ai citit, Lesia? Unșpe? O să vezi, mai încolo totul intră în normal. Cronologia, biografia... Copilăria Ecaterinei în Germania, apoi sosirea ei în Rusia, unde se va mărita cu viitorul Petru al III-lea. O să aibă tot soiul de amanți, iar atunci când soțul ei va urca pe tron, amanții îl

vor ucide, ea va începe să domnească, va face reforme, îl va înfrânge pe sultan, îi va seduce pe filosofi francezi... Fii pe pace, toate realitățile istorice vor fi respectate, până și dimensiunile crinolinelor... Dar ce-ai pățit, nu rămâi?

Vocea îi derapează pe o rugămintă și își dă seama că, doar ca s-o rețină pe Lesia, ar fi în stare să scrie până și asemenea platitudini despre copilărie, adolescență, domnie glorioasă...

— Nu, astă-seară facem un chef la Ziamțev – a primit aprobarea să filmeze. Și, cum nu e cel mai bun prieten al tău... Ca să nu mai spun că ai treabă. E tare de tot povestea ta! Tânăra Ecaterina în amărătul ei de principat din Germania aia prăpădită și, dintr-odată, tuști în vârful unui imperiu! O să iasă un *success story* pe cinste! Atât te rog, promite-mi că tai primele unșpe pagini...

Lesia ia oglinjoara uitată lângă mașina de scris și-și corectează rujul de pe buze.

Oleg o însoțește până la ieșire. În bucătărie, o femeie șade pe un taburet, cu privirea rătăcită în vârtejurile de nea dindărătul ferestrei întunecate. „Bețivanca...”, șoptește Lesia făcându-i lui Oleg cu ochiul.

Ușa se închide, Oleg trece din nou pe lângă bucătărie, îi dă binețe femeii:

— Mulțumesc, Zoia, că i-ai deschis adineaori prietenei mele...

Femeia încuviințează ca prin vis. Are un chip frumos, îmbătrânit de oboseală și, desigur, de alcool... N-a văzut, până acum, s-o viziteze cineva. Uneori, pe mașina de gătit se ivește străvechiul ceainic al Zoiei, un obiect datând probabil din vremea ultimului război mondial.

Din nou în cameră, Oleg strânge foile risipite, adică paginile la care Lesia îl sfătuiește să renunțe: oglinda se ridică,

apare alcovul, oglinda coboară... O perindare de năluci, fiecare întrupând, pentru Ecaterina, imposibilitatea de a fi iubită.

În timpul nopții, insomnia i se așază la căpătâi, ca un musafir apropiat. „Un vodevil grotesc”, spunea Lesia despre scenariul lui... Însă e oare viața altceva decât asta?

Cu un an în urmă, i-a prezentat ideea acestui film profesorului și maestrului său, Lev Basov. Bătrânul l-a ascultat cu o expresie de compătimire și-apoi s-a apucat să-i vorbească așa cum te adresezi unui convalescent care trebuie menajat:

— Subiectul e anevoios... Dintr-o mie de motive: în primul rând practice, pentru că ar costa o avere (costume, scene de luptă...), și apoi politice, iar aici cred că nu mai e cazul să-ți explic. Ca să nu mai pomenesc că ai în el suficient material ca să filmezi mai multe lung-metraje. Lovitura de stat din 1762, sarcina neașteptată a Ecaterinei, uciderea țarului. Și Potemkin? Un personaj ca ăsta sparge ecranul! Și răscoala lui Pugaciov? E drept, Pușkin a făcut din ea un text destul de compact, pentru că un romancier poate să scrie: „Pugaciov a pornit asaltul și orașul a fost cucerit”. Ce te faci însă când trebuie s-o filmezi cu patru sute de figuranți? Și cel mai delicat lucru nu e timpul care se cere comprimat. Nu, e misterul uman! Cine e de fapt Pavel, fiul ei? Un cretin germanofil pe care maică-sa îl urăște? Sau o ființă tragică, pe care această ură l-a ucis? Nu, din Ecaterina privită de la A la Z nu va ieși decât încă o reconstituire cu costume. Ori poate un desen animat... Doar n-o să te-apuci de animație, nu?!

Ideea le-a stârnit râsul. Oleg a promis să nu-l imite pe Walt Disney... A început să citească, a prins să stivuiască piramidele de cărți care-i sufocau spațiul vital. Ecaterina s-a strecurat

în toate cotloanele gândirii lui, iar noaptea i-a invadat visele. Aerul s-a impregnat cu izul „veacului ecaterinian” – așa cum zic rușii –, cu mirosul savuros și amar al vechilor coperti din piele. Propria-i erudiție ajunsese să-l stânjenească: sute de personaje îi violaseră intimitatea, niște ființe chinuite, extreme, eroi cu destine supradimensionate. Niște personaje care trebuiau călăuzite înțelept, de la o scenă la alta, într-un film de o oră și patruzeci de minute.

A trecut prin perioade de disperare, i-a venit de o sută de ori să lase totul baltă. Apoi, într-o bună zi, a avut o revelație: trebuia, pur și simplu, să filmeze ca într-un desen animat!

Oglinda cea mare urcă, alcovul e pustiu, tânărul ibovnic Mamonov tocmai a anunțat-o pe Ecaterina că iubește o altă femeie. Împărăteasa plânge, e plină de năduf, coace o răzbu-nare... Oglinda coboară și, în alcov, un nou favorit, de douăzeci și doi de ani, o strânge în brațe pe țarină, care e trecută de șaizeci. Oglinda se ridică. Războiul împotriva Turciei. Oglinda coboară. Iulie 1789. Necredinciosul Mamonov este crunt pedepsit. Oglindă. La Paris, ticăloșii ăia de francezi îl înfruntă pe rege – Ormesson avea dreptate! Oglindă. Ecaterina recitește *Scrisorile persane*. Oglindă. Favoritul se numește Zubov, adică „dinte”, în rusește. „Am un dinte împotriva lui”, mormăie Potemkin, care alternează războiul împotriva otomanilor cu deliciile propriului harem din care fac parte cinci nepoate de-ale sale. Oglindă. Gărzile lui Ludovic al XVI-lea sunt decapitate, iar tigvele lor cocoțate în niște țăruiși însoțesc trăsura regală... Oglindă. Ecaterina se trezește ca de obicei la cinci dimineața, își freacă fața cu o bucată de gheață, își pregătește o cafea. De la Paris, ambasadorul o înștiințează că mulțimea s-a distrat de minune coafând părul de pe capetele înfipite în pari...

Istoria: un desen animat, în negru și sânge. Uneori, Ecaterina simte că detestă frumoasele doctrine ale filosofilor francezi.

Insomnia persistă. „Scenariul tău e o probă de delir!“, zicea Lesia... Oleg se ridică și, fără să aprindă lumina, se strecoară printre grămezile de cărți, se cațără pe un scaun, sprijinindu-se de dulap. Din stradă, reverberul răspândește o paloare verzuie, îndeajuns cât să dibuiască cilindrul de sticlă. Ai zice că e o lampă cu cercuri de bronz. Nu, este o străveche lanternă magică. O prinde cu grijă, o așază pe masă. Mecanismul e stricat, pe vremuri un arc inducea o rotație lentă personajelor decupate într-un carton negru: doamne cu crinoline, domni cu perucă... Oleg rotește cilindrul, iar haloul reverberului proiectează pe ușa camerei un marș al nălucilor.

Încearcă să-și stăpânească lacrimile, își mușcă buzele, se grăbește să strângă siluetele de carton și să pună la loc lanterna, după care se culcă din nou. Relicva aceasta defectă aparținuse mamei lui...

Încăperea în care oficiază doctorul Rogerson nu seamănă deloc cu un cabinet medical. Decoruri greoaie, mobilier Régence, tapițerie roșu-închis. Luminile unui candelabru scot în evidență prezența mută a unui tânăr gol pușcă. Se lasă palpat, se crispează atunci când mâna medicului îi inspectează zona genitală. Indiferența resemnată a pacientului conferă scenei înfățișarea unui manej lubric... Englezul slobozește un mormăit de satisfacție și își invită pacientul să se îmbrace. Acesta se conformează – uniformă albastră, cizme, bicorn: un cavaler din garda imperială, cât se poate de arătos. Părăsește încăperea zornăindu-și pintenii.

Galeria în care pătrunde este întunecată, apar tot soiul de statui, că din depozitul unui muzeu: profiluri antice, musculaturi marmoreene... Străbate o grădină de iarnă, îi adulmecă umezeala și, îndărătul unei porți scunde, în stil oriental, descoperă o etuvă – pavilionul termelor maure. O femeie îl ajută să se dezbrace. Poartă doar o tunică, pe care și-o scoate atunci când intră în spațiul băilor. Flacăra unei lumânări dezvăluie un trup mic dar robust, cu sâni pietroși. Goliciunea dă un aer provocator părului său ridicat în concii. Îl sărută pe oaspete, îi șoptește cuvinte mângâietoare. Stârnit de această îndrăzneală, o încolăcește puternic, încercând să o ducă spre o banchetă acoperită cu covoare... Cu sprinteneală de șopârlă, femeia scapă din strânsoare, străbate camera și, de lângă banchetă, îi face semn să vină. Ațâțat

de eschivă, se grăbește cu stângăcie. Femeia scapă din nou, râde, își întărește oaspetele. Bărbatul o prinde din nou, pune mâna pe trupul cel iute, îl răstoarnă, după care își revine: nu a venit aici ca să-și ostioiască poftele, ci ca să-și arate vigoarea. Simte cum o mână i se strânge pe sex – femeia vrea să se asigure că scurgerea timpului nu a slăbit tensiunea musculară a tânărului pretendent...

Fitul lumânării se înecă în ceară. Se aude un scăpărat de iască. Se-aprinde o flacăra, dar locul s-a schimbat: o cameră, un pat așezat sub un baldachin de brocart. Bărbatul care a aprins lumina se străduiește s-o liniștească pe tânăra lui soție, alarmată de un zgomot... Nu mai apucă să se culce la loc – mai mulți soldați năvălesc în încăpere, îl leagă fedeleș pe bărbat. Soția e violată sub ochii lui...

Soldații părăsesc locul printr-o culoar pardosit cu marmură. Bocănitul pașilor lor înspăimântă o adolescentă rătăcită în palatul uriaș. Se duc după ea s-o ucidă, ca să scape de martorul crimei pe care o săvârșiseră! Se refugiază într-o sală care seamănă cu laboratorul unui naturalist. Etajere cu pereți de sticlă, bocaluri în care stau la macerat reptile ciudate... Și, deodată, vasele alea! Două căpățâni de om mijesc niște ochi încetoșați. Un bărbat și o femeie. Îndărățul ușii, bușituri de cizme. „Trebuie să-mi iau inima în dinți și să înfrunt privirea descăpățânaților. După aceea, voi ști cum să pun țara asta dementă cu botul pe labe!” Examinează în amănunt cele două chipuri cufundate în cripta lor lichidă. Nu se mai teme de nimic. Văzând-o cum iese din acel muzeu al ororilor, soldații iau poziție de drepti. Ofițerul o salută. E ceva teatral în întâlnirea lor – singurul mod de a nu vedea lumea prin ochii sticloși ai decapitaților... Și mai teatrale sunt însă aceste mărturisiri: fosta adolescentă, devenită o femeie frumoasă și plină de voluptate, se confesează.

Ofițerul îi reproșează că a avut cincisprezece amanți. „Doar cinci!”, îl asigură ea. Bărbatul o iartă și se duce să cineze cu amantele sale. La desert, un fel neobișnuit: un vas doldora cu diamante. Femeile se servesc după pofta inimii... Cea care tocmai s-a spovedit nu asistă la această scenă. Lacheul ei îi așază în față un ditamai fotoliul, plin de aurituri: tronul unei țări dispărute. Râde cu lacrimi știind cum va folosi această relicvă.

Prin somn, Oleg citează nume, date... Efortul de memorie îl trezește. Nu, n-o luase razna! Episodul Băilor maure? Adevărat. Favoriții Ecaterinei, înainte să-i merite alcovul, trec acest dublu examen: doctorul Rogerson le atestă sănătatea fizică, iar contesa Bruce se convinge de vloga lor sexuală. Violul tinerei căsătorite? Favoritul Mamonov a preferat-o țarinei pe domnișoara ei de onoare. Răzbunarea îi lovește pe cei doi îndrăgostiți în timpul lunii de miere... Căpățânile cufundate în alcool? Ecaterina le-a descoperit în cabinetul de curiozități al lui Petru cel Mare: Mary Hamilton, o amantă necredincioasă a țarului, și Villim Mons, amantul soției acestuia... Un desert cu diamante la Potemkin? Data acelei cine e cunoscută... Ecaterina mărturisindu-și amorurile? Există textul acestei spovedanii... Un tron adus în chip de trofeu? Piesa de mobilier provenea dintr-o Polonie ruinată. Țarina va face din ea un tron cu gaură!

Închide ochii și se refugiază în somn. Mai stăruie un singur ecou: monarhul cu tronul găurit este Poniatowski, unul dintre primii amanți ai Ecaterinei. Un dandy miop care-o ruga să nu-l facă rege al Poloniei...

Rumoarea unei discuții aprinse. Lungul șir al camerelor din palat fuzionează cu coridorul unui apartament la comun.

Vecinii lui Oleg se ciorovăiesc stând la coadă la baie – gimnastica verbală obișnuită care le insuflă curaj să coboare în strada încă întunecată și să ia cu asalt autobuzul.

Se înfășoară în pătură, conștient că are marele avantaj de a nu fi obligat să se trezească dimineața de la ora șase. Un alt avantaj: nu trebuie să descrie ce simt personajele din scenariul său. În timpul filmărilor, actorii vor găsi tonul potrivit, gesturile adecvate. În schimb, dac-ar fi fost scriitor... Ar mai fi putut oare să spună că sprintena contesă Bruce scăpa de poftele postulantului cu o agilitate de șopârlă? Niciodată nu i s-a pretins vreunei șopârle-femelă să-și pună la încercare congenerii!

Ideea îi smulge un zâmbet. În sfârșit, poate dormi fără vise.

La trezire – nici urmă de fantome. Soare, flori de gheață pe geamuri, hurducătura scurtă a unui tramvai pe stradă. Pe zidul de deasupra patului se înșiră pe verticală niște liste lungi, purtând inscripții cu carioca roșie.

Cea dintâi rezumă un bilanț făcut de Ecaterina a II-a în 1781, adică pomelnicul realizărilor din douăzeci de ani de domnie:

Provincii rânduite potrivit noii formule de organizare	29
Orașe construite	44
Tratate încheiate	30
Victorii în luptă	78
Edicte importante	88
Edicte pentru despovărarea populației	123
<i>Total</i>	492

Decontul, în ciuda extravagantei lăudăroase, este validat de istorici: la moartea ei, Ecaterina lasă o țară modernizată, o armată puternică, un sistem solid de educație publică. Academia rusă este prezidată de o femeie, presa e încurajată, cenzura e redusă la simplele „remarci ale unei neștiutoare de carte” – așa numea Ecaterina criticile pe care ea însăși le aducea uneori autorilor...

Cea de-a doua listă reia cronologia domniei:

1729 – Se naște la Stettin (în Pomerania) prințesa Sophie Augusta Fredericka von Anhalt-Zerbst.

1744 – Împărăteasa Elisabeta o aduce în Rusia, acolo unde, convertită la ortodoxie și rebotezată, prințesa se va căsători cu viitorul Petru al III-lea.

1745-1753 – Soțul se arată puțin ispitit de raporturile trupești. Ecaterina profită de asta ca să se instruiască și să observe mecanismele puterii... Dar și ca să-și stabilească primele legături amoroase. Petru e operat de o malformație genitală.

1754 – Nașterea unui fiu, viitorul Pavel I.

1761 – Moartea împărătesei Elisabeta. Scurtă domnie a lui Petru al III-lea.

1762 – Lovitură de stat. Petru al III-lea este alungat și apoi ucis de către adepții Ecaterinei. Aceasta urcă pe tron.

1763 – Începutul reformelor. Pelerinaje în locurile importante ale ortodoxiei. Scopul ei: să inoveze, aidoma lui Petru cel Mare, demonstrându-și în același timp credința față de tradițiile rusești.

1764 – Călătorie în Țările Baltice.

1766 – Marea Comisie elaborează bazele legislative ale statului; chiar și țărani au delegații lor.

1767 – Redactarea *Nakaz*-ului (*Instrucțiune în vederea elaborării unui Cod al legilor*), crezul politic al Ecaterinei.

1768-1774 – Primul război ruso-turc.

1772 – Cea dintâi împărțire a Poloniei.

1773-1775 – Rebeliune condusă de Pugaciov, care se dă drept Petru al III-lea, salvat în mod miraculos.

1775 – Reformă teritorială a Rusiei.

1779 – Libertatea întreprinderilor în Rusia.

1784 – Anexarea Crimeei la Imperiul Rus.

1787-1791 – Cel de-al doilea război ruso-turc.

1793 – A doua împărțire a Poloniei.

1795 – Sfârșitul independenței poloneze (cea de-a treia împărțire).

1796 – Moartea Ecaterinei a II-a (6 noiembrie).

Pentru Oleg, această canava a căpătat un sens intim. În dimineți de primăvară ale anului trecut, trupul Lesiei strâns lipit de al lui, într-o frumoasă sugestie de abandon. Soarele

își arunca lumina pe această listă, iar ei, înlănțuiți, se distrau dându-și examene la istorie. „Data încoronării Ecaterinei a II-a?“, întreba Lesia, încruntând din sprâncene. Iar el, făcând pe loaza: „Habar n-am. Poate prin 1812...“. Ea îl trăgea de urechi, iar cearta se transforma în îmbrățișare...

Scenariul lui părea, pe-atunci, de-o frivolitate haioasă, iubăreț pișcătoare. O ambianță de tip Fragonard, un sfârșit de secol care cultiva arta de a nu lua nimic în serios, cu excepția fleacurilor și a lucrurilor de prisos. O viață ușuratică, de curte, oleacă rococo, oleacă Parny, nițel „după noi, potopul!“. O existență delicios de teatrală...

„Îți mai dau o șansă! Câte piese de teatru a scris Ecaterina?“ Cel puțin vreo jumătate de duzină, favoriții ei jucau în ele, Diderot le aplauda...

La început, Oleg își închipuia filmul său ca pe o suită de aventuri galante, întrerupte de conspirații de operetă.

Cea de-a treia listă reface acest traseu politico-erotic:

Saltikov (1752-1754)

Poniatowski (1756-1758)

Frații Orlov, Grigori și Aleksei (1761-1772)

Vasilcikov (1772-1774)

Potemkin (1774-1776)

Zavadovski (1776-1777)

Zorici (1777-1778)

Korsakov (1778-1779)

Lanskoi (1780-1784)

Ermolov (1785-1786)

Mamonov (1786-1789)

Frații Zubov, Platon și Valerian (1789-1796)

La capătul listei sunt grupate legăturile mai puțin durabile: Visoțki, Bezborodko, Kvostov, Kazarinov...

Lesia, cu uimire:

— A recunoscut doar cinci amanți? Și Potemkin, în 1774, îi reproșa deja vreo cincisprezece. A anticipat cum nu se poate mai bine. A iubit o groază de bărbați după aceea!

Remarca Lesiei a fost prima notă discordantă în raport cu frivolitatea scenariului. Oleg a fluierat, ca să estompeze neașteptata senzație de gravitate:

— Nu, nici vorbă, nu i-a iubit! Avea nevoie de câte un bărbat în așternut, atât! De altfel, cei care-i intrau în grații nu-și făceau iluzii. „N-am fost decât o femeie întreținută.” Vasilcikov, amantul ei numărul patru, a spus asta. Plăcerile țarinei împovărau serios bugetul de stat! Privește cifrele...

Cea de-a patra listă indică sumele destinate recompenselor. Lesia, cu ochii holbați:

— Vasilcikov a primit șase sute de mii de ruble! Și Mamonov, el e cumva ăla care a părăsit-o pe Ecaterina pentru o amantă mai tânără? Nouă sute de mii! Frații Orlov, șapțișpe milioane... Sper că n-ai pus un zero în plus! Potemkin, cincizeci de milioane!

— În vremea aceea, cu câteva ruble puteai să mănânci o lună întreagă, a explicat Oleg. Ecaterina își cumpăra plăcerile și nu-și bătea capul cu chestiuni de morală. La urma urmelor, erau mai puțin rigizi psihic decât noi și nu le era teamă să trăiască. Și, de altfel, nici să moară. Stai, o să-ți citesc un epitaf compus chiar de ea: *Aici zace Ecaterina a II-a, născută la Stettin în 21 aprilie 1729. A venit în Rusia în 1774 ca să se mărite cu Petru al III-lea. La vârsta de paisprezece ani a nutrit acest întreit plan: să-și mulțumească soțul, pe împărăteasa Elisabeta și propriul popor. Pentru asta, nici un efort nu i se părea prea mare. În optsprezece ani de însingurare, nu a avut altceva de făcut decât să citească enorm. Suită pe tron, a căutat binele supușilor ei și s-a străduit să le ofere fericire,*

libertate și bogăție. Degrabă iertătoare, nu purta nimănui dușmănie. Miloasă, deschisă, veselă din fire, hărăzită cu un suflet republican și cu o inimă generoasă, nu ducea lipsă de prieteni. Munca n-o ostenea nicicând, iubea artel și tovărășia oamenilor.

— Multe femei s-ar putea recunoaște în portretul ăsta, a murmurat Lesia. Până și eu...

Străbate apartamentul, amintindu-și de aerul jucăuș care însoțea „examele lor de istorie” și „acțiunile în liniile inamice”, cum obișnuiau să numească momentele când Lesia trebuia să se ducă la baie. Se temea să întâlnească vreun locatar grosolan, sau, dacă nu nimerea ușa, să-l trezească pe vreunul adormit. El o însoțea, scutind-o de întâlniri stânjenitoare. Câteodată, puneau la cale „oprirea unui reactor atomic”. Pe furiș, lua de pe mașina de gătit vreuna din oalele în care fierbea o veșnică tocană și-și cazau ibricul de cafea. Dacă proprietara cratiței se ivea pe coridor, trebuia să repună în grabă recipientul pe foc, să facă pe nevinovații care stau la rând să-și pregătească o cafea...

Oleg repetă gestul, dând la o parte o oală pântecoasă. Și, pentru a mia oară, încearcă să priceapă cum de a reușit frivolitatea neastâmpărată a scenariului său să zămislească palatul acela înțesat de țari asasinați, de amanți sângeroși, de nebuni, de trădători, de femei sadice... Bun, de-atunci a citit enorm, iar sub cronologia listelor afișate s-a creat un întreg tunel subteran. „Petru al III-lea a fost răsturnat de pe tron și apoi ucis de adepții Ecaterinei...”, stătea scris cu carioca roșie. Un țar detestat de norod, o marionetă mai degrabă nemțească decât rusească, e căsăpit de ofițerii îndrăgostiți de Ecaterina. O scenă în egală măsură caraghioasă și tulburătoare: o lovitură de spadă, și fantoșa se prăvălește ca un morman de cârpe...

Nu, de fapt altul a fost mersul lucrurilor. Petru are timp să priceapă că va fi asasinat. Invitat la masă laolaltă cu cei care urmează să-l ucidă, țarul mai păstrează o urmă de nădejde, apoi unul dintre ofițeri îl ocărește, îl ia la palme. Petru nu răspunde, conștient că i se caută pricină... E lipsit de apărare în fața acelor bărbați vânjoși, înfierbântați de vin... În rândul ucigașilor se naște un moment de stinghereală, o scurtă șovăială... Și-apoi buluceala: țarul e trântit pe jos, e lovit, îi este strivită beregata. Mai are puterea să se târască în patru labe spre ieșire. Ceea ce nu face decât să ațâțe furia brutalor. Îi iau maul, terciuindu-i fața... Înainte de funeralii, figura lui stâlcită e reconstituită de un pictor. E vorba despre același artist care făcuse un portret al tânărului cuplu: Ecaterina și Petru ținându-se tandru de mână...

— Scuze, v-am luat locul!

Oleg își ridică ibricul, pune oala din nou la fiert. Zoia protestează cu blândețe:

— Nu-i nimic, n-am nici o grabă...

Se așază în dreptul ferestrei, se preface absentă, ai zice că speră să apară cineva îndărătul geamului. Acolo, însă, nu e decât o curtică împrejmuată de ziduri, un copac albit de chiciură...

O idee trăsnită: să-i vorbească Zoiei despre Ecaterina a II-a! Da, să-i spună nitam-nisam: „Probabil că vi s-a întâmplat și dumneavoastră: vă preocupă o persoană, îi scormoniți trecutul... Și, deodată, vă dați seama că adevărul nu se află înăuntrul, ci... în afara vieții sale...”

Se întoarce în cameră, repetându-și în gând aceste vorbe. Să-și mărturisească oare zbaterile bieteii Zoia? E pe cale s-o ia razna! Avea dreptate Lesia, mai bine ar fi înghebat un filmuleț istoric: un Petru al III-lea șters, cu o soție regicidă și nimfomană, ținând discursuri umaniste ca să-i fie pe plac

lui Voltaire. Apoi, pac!, o răscoală țărănească, o pădure de spânzurători și, în locul unei țarine luminate – o nemțoaică dolofană șezând pe tronul rus și prețaluind atleți chipeși pentru desfătările personale.

Cu privirea ațintită pe liste, Oleg își soarbe cafeaua. Poniatowski, Orlov, Potemkin... Oglinda se ridică, se lasă. Trupuri tinere sorbite de alcov, apoi consumate și scuipate...

Știe ce lipsește din aceste însemnări cu carioca roșie. O lămurire, cu litere mărunte, printre atâtea alcovuri, războaie, crime, averi... Câteva vorbe despre miile de nemți pe care Ecaterina a II-a i-a târât cu ea în nemărginirea rusă. Nu despre prinți și magnați, ci despre oamenii de rând, meșteșugari, soldați și agricultori. Hans Erdmann, străbunul lui Oleg, era unul dintre ei. Un cioplitor în piatră, de loc din Magdeburg. Și dinspre mamă, coloniștii de fel din Kassel. Unul dintre strămoși confecționa cutii muzicale, ocheane, binocluri. Și lanterne magice...

În loc să țină povara pe umăr, Oleg a găsit altă soluție: așază greutatea în spate și înaintează aplecat, ceea ce-l scutește să țină hâlcile de carne lipite de obraz.

De șase luni încoace, la abatoarele din Leningrad are senzația că târăște ființe ucise, iar nu carcase de animal. Restul a devenit deja obișnuință: aerul îngreuiat de sânge, atingerea flască a cărnii, nepăsarea muncitorilor care sacrifică, jupoaie, golesc măruntaiele... Aflat în schimbul de noapte o dată la trei zile, își câștigă traiul minim și timp pentru scris.

Îndeletnicirea e ostenitoare și murdară, dar, la un anumit grad de oboseală, mușchii execută mecanic, oferindu-le gândurilor un răgaz de limpezire. Ziua, își spune de sute de ori: „Lesia nu mai e aceeași” și analizează în amănunt tot ce s-a schimbat în relația lor. În timpul nopților de la abator, aceste despicări de fir în patru îi smulg câte-un zâmbet.

Cu un an în urmă, scotea primul lui scurt-metraj... Critica s-a manifestat exagerat de violent față de acest modest film de treizeci și cinci de minute. „Viziune estetizantă și denaturată a Primului Război patriotic”, „poziție ideologică îndoielnică”... Basov, profesorul care îi îndrumase munca, a fost la un pas să fie dat afară din partid. Oleg se pregătea pentru calvarul de a fi un regizor fără aparat de filmat. Deodată, lovitură de teatru: filmul – i s-a spus – fusese

vizionat la Moscova, în cadrul Ministerului Apărării, ministrul în persoană îl apreciasse și, ceea ce era și mai important, membrii Biroului Politic împărtășeau aceeași opinie!

Scurt-metrajul era intitulat *Întoarcerea într-un vis*. În 1941, un tânăr arhitect pleacă la război și, vreme de cinci ani, nu întâlnește decât orașe devastate, nimicite de bombe. În Rusia, în Polonia, în Germania. Siturile cărora cândva le studiasse arhitectura scot acum la iveală coloane năruite, domuri fărâmate. La întoarcere, își descoperă orașul natal, de pe Volga, complet distrus. În molozul rămas de pe urma casei sale, un clasor plin cu desene: arcade aeriene, anfilade deschise spre cer...

„Apărătorii” lui Oleg de la Ministerul Apărării fuseseră probabil impresionați să vadă, în film, un soldat tânăr rătăcit printre ruine. Aidoma lor, cu patruzeci de ani în urmă...

Reacția acestor șefi bătrâni l-a salvat pe Oleg, făcându-l în același timp să priceapă în ce măsură guvernul țării aparținea altor vremuri.

Prin urmare, contrar oricărei așteptări, a căpătat un statut singular: după un popas printre artiștii blestemați, s-a trezit aureolat de protecția Kremlinului! Profesorul lui, Basov, exulta: „Filmul tău le-a trezit pe mumiile alea din Politbiuro! Câțiva dintre laurii tăi stau și pe țeasta mea pleșuvă. Însă abia acum o să înceapă lucrurile serioase. Pentru viitorul tău film, ai grijă ce poveste îți alegi...”

Basov a folosit cuvântul „poveste” cu înțelesul de „subiect”, „scenariu”. Cât despre Oleg, el se gândea deja la povestea unei mici prințese germane devenite împărăteasă rusoaică.

Pe Lesia a întâlnit-o chiar în acele zile de angoasă și de triumf. În strâmta lui lume de tineri cinești, fata ocupa un loc privilegiat: tatăl ei lucra la ambasada sovietică din

Suedia, ea însăși se afirmase într-o revistă de cinema. Dragostea lor a fost fără îndoială marcată de succesul neașteptat al filmului lui Oleg, dar și de lumina unei primăveri timpurii; iar, după câteva luni, de festivitățile Jocurilor Olimpice de la Moscova...

În memorie îi stăruie imaginea aceasta: în iulie 1980, îmbătați de soare și de dragoste, stau lungiți la el în cameră, ascultând într-o doară frânturi din rezultatele competițiilor, debitate de televizorul unui vecin. O adiere caldă, zgomotele și izurile unui mare oraș noptatic. Și, deasupra patului, lista care punctează viața Ecaterinei a II-a. „O să-ți iasă un film superb!“, murmură Lesia, iar el se simte ca un atlet îmbărbătat de o femeie iubită.

— Erdmann, ia-le și pe ultimele trei, mai e loc în camion...

Vocea șefului de echipă îl smulge pe Oleg din visare, îl împinge spre etalaje unde sunt înghesuite carcassele. Carnea cedează apăsării cu elasticitatea unei vieți de-abia curmate...

Ușurința cu care poate fi lichidată o ființă nu încetează să îl uimească. Un animal tânăr amușina aerul proaspăt, o lovitură de satâr i-a despicat fruntea și, acum, a rămas carnea asta hărăzită lăcomiei unui mare oraș. Oleg se apleacă, ia carcasa, înaintează, o descarcă. Ridică, transportă, depozitează. Încet-încet îl cuprinde starea de toropeală în care gândurile i se decantează într-o lume simplă, dezgolită, naturală...

Scurt-metrajul i-a oferit posibilitatea să aleagă între două identități de invidiat: cea de cineast rebel sau, în urma nesperatului său succes, cea de artist protejat de regim. Dar el a neglijat pleașca – din neghiobie, ziceau unii, din lipsă de vlagă tipic provincială, adăuga Ziamțev, șeful micului grup de prieteni pe care îl frecventa Lesia. Și, dintr-odată,

verdictul: Erdmann, țăranul ăsta din Siberia, e atât de naiv încât crede că o să i se mai ivească ocazia. Cel pe care-l iubea Lesia era un Oleg Erdmann stăpân pe două destine. Refuzându-le, devenea altcineva.

— Erdmann, încă una pentru 2!

Încuviințează din adâncul rătăcirii lui, înșfacă o carcasă și o duce către ieșirea numărul 2. Acolo, își îndoie genunchii ca un halterofil sub povară și, cu o bruscă revenire a întregului trup, cocoată încărcătura peste un maldăr de cărnuri.

Locul ăsta e departe de sala unde viețuitoarele devin hrană. Pe deasupra incintei, se zăresc fațadele nocturne. Oamenii dorm, poartă discuții târzii sau, poate, fac dragoste. Fără să se gândească la moartea care umple camioanele...

Oleg se străduiește să prelungească răgazul de la ieșirea numărul 2. Aici, se simte liber de orice identitate: nu mai este nici căraușul de carcase, nici tânărul cineast însuflit de un proiect zănat. ... Nici, mai ales, acel mutant ruso-german, adică „neamțul din regiunea Volgăi“, potrivit termenilor oficiali.

Probabil că această nehotărâre i-a dispăcut Lesiei. Tot scriind despre Ecaterina, Oleg se identifica din ce în ce mai mult cu niște fantome de-acum două veacuri. Cu acel prinț copilăros, viitorul Petru al III-lea, care alinia soldăței pe parchetul dintr-un salon. Într-o noapte, figurinele acelea plămădite din amidon au stârnit lăcomia unui șobolan. Un caporal a fost mistuit. Petru a convocat un consiliu de război, a construit o spânzurătoare, iar șobolanul a fost judecat și pus în ștreang...

La început, Oleg nu putea decât să râdă de aceste năzbâtii. Apoi a avut impresia că descoperă în ele o logică mai puțin absurdă decât părea. Și-atunci, o ceartă a destrămat bucuria pe care o trăia alături de Lesia.

— O să-ți petreci viața disecând șobolani! a strigat ea. O ditamai dezbaterea filosofică: de ce a spânzurat Petru al III-lea un șobolan? Adu-ți aminte, în sinopsis totul era cât se poate de limpede! Un cretin cu care Ecaterina se căsătorește în lipsă de ceva mai bun și pe care îl părăsește cu prima ocazie. De acord, adora soldăteii, își aducea câinii în patul conjugal, se trotila împreună cu valeții și-i învăța să bată pas de defilare în stil prusac. Și mai ce? Ah, da! Nu putea să reguleze din pricina prepuțului! Ce-o să faci, o să ne trănțești un tratat despre circumcizie?

Oleg își amintește că a încercat o zadarnică explicație: Petru al III-lea nu era nicidecum idiotul despre care vorbeau istoricii. Ci mai degrabă un inadapdat, un om lipsit de voință și preocupat de himere. Or, lumea taxează întotdeauna slăbiciunea visătorilor.

Lesia a pufnit în râs:

— Ce să vezi, blegul ăla era un Hamlet! Hai, dă-i înainte cu delirul... Eu m-am săturat de toate poveștile astea cu șobolani și prepuțuri!

A plecat, lăsându-l buimăcit, rătăcit în mijlocul ciornelor sale...

Urmau să se întâlnească a doua zi seara. În același cerc de tineri artiști, cu multă veselie și alcool, cu partide de dans când lascive, când dezlănțuite. Și, în jurul lui, un zumzet disprețuitor: „țăranul din Siberia"... La înghesuială, o mână i-a atins fața și ochelarii i-au căzut pe jos. S-a lăsat pe vine, a prins să pipăie parchetul printre picioarele agitate. De jos, vederea lui palidă a surprins-o pe Lesia – în ritmul drăcesc al muzicii, un bărbat o împingea și apoi o trăgea spre el, amândoi râdeau... În curând aveau să-l descopere stând în patru labe, cu privirea tulbure și mâinile înfrigurate! Brusc, gândul i-a zburat la Petru: țarul e prăbușit la pământ, cizmele

ucigașilor își iau avânt înainte să izbească, el se târăște, înconjurat de zbierete și de duhoarea răsuflărilor...

Ochelarii lui, cu o lentilă în minus, au ajuns sub un fotoliu. Și i-a pus pe nas și s-a îndreptat spre ieșire, înfruntând privirile care-l urmăreau. A apărut chipul Lesiei, amestec de plutire nelămurită și de limpezime tăioasă.

— Erdmann, nu mai băga-n tine carne de porc crudă! Nu mai ești în Siberia...

Lui Oleg îi ia ceva timp să se trezească la realitate. Cel care i s-a adresat este Ivan Jurbin, tânărul actor care, pe vremuri, i-a spus: „O să faci un serial tv în trei sute de episoade și jumătate!". Da, indemonstabilul Jurbin... Îi apropie statutul lor de provinciali, dar și lipsa banilor: Ivan l-a învățat să-și cârpească încălțările cu bucăți de piele dintr-o valiză veche. Tot datorită lui, Oleg a dobândit slujba de la abator.

Cerul e încă acoperit, e ora șapte și jumătate dimineața și, după o noapte de nesomn, ideea i se pare bizară: prietenul roșcat și cu surâs copilăresc va face și el pe cărașul de carne... Se aude deja glasul șefului de echipă: „Băi Jurbin, chiulăule, hai pune cărca la treabă! Acum îți tai două ore la pontaj..."

Oleg pleacă. Trotuarul înghețat, capătul de linie al unui tramvai și, în ciuda somnolenței, o luciditate de lunatic: legănat de tangajul vagonului, revede viața Ecaterinei cu un sentiment intim, de amintire personală. Da, ochelarii căzuți pe jos, băjbăiala printre picioarele dansatorilor – panica evocând mersul de-a bușilea al lui Petru al III-lea, pe care ofițerii Ecaterinei se pregăteau să-l linșeze...

Tramvaiul în mers scutură zăpada de pe o cracă. Îndeajuns ca el să vadă un mic vârtej irizat. Întrezărește această vedenie și la micuța prințesă germană de zece ani, care se ține de

mână cu un prinț doar puțin mai în vârstă. Copiii privesc fulgii mari de nea căzând deasupra mării, acolo la Kiel, unde s-au întâlnit prima oară, în 1739. Douăzeci și trei de ani mai târziu, băiatul acela, devenit împăratul Rusiei, e stâlcit în bătaie de către amanții soției sale, fetița aceea care-i strânse mîna sub fulguiala blândă, albă.

Uciderea lui Petru condensează întreaga domnie a Ecaterinei. Violența, șiretenia, puterea sexului și dorința de a domina, cinismul. Și, mai presus de orice, teatrul! Călare, deghizate în ofițeri ai gărzii imperiale, Ecaterina și tânăra ei prietenă Dașkova etalează grațioase mișcări de echitație în fața trupei ce trebuia sedusă – capă și spadă în stare pură!

Ar fi putut oare acea lovitură de stat să aibă alt curs? Petru al III-lea să-și strângă regimentele fidele de gărzi din Holstein, să amintească apoi că este fiul lui Petru cel Mare, să-i strivească pe căzuși... Ei bine, nu! Fuge, abdică, cerșește mila țarinei și, în cele din urmă, e măcelărit de amanții acesteia.

Oleg subliniase deja în schița lui de scenariu jocul pasiunilor trupești și al dominației. În 1762, asasinatul lui Petru al III-lea. În 1775, execuția lui Pugaciov, pseudo-Petru al III-lea. Polonia, violată în 1772 și în 1793, apoi nimicită în 1795. De fiecare dată, același mod de operare: Ecaterina alimentează ardoarea oamenilor ei cu un cocktail de sex și violență.

Schema aceasta avea avantajul clarității. În schimb, erudiția pe care o căuta în labirinturile Istoriei făcea ca viața Ecaterinei să fie opacă, nesigură.

„Ești perfecționist!”, suspina Lesia și, într-un anume sens, avea dreptate. Într-o bună zi, Oleg și-a amintit dictonul german pe care îl cita tatăl său: „*Zu gut – schlecht*”. Asta e, prea bine înseamnă rău. Și el, care spera ca din scormonirea în

arhive să țâșnească o lumină – un adevăr incitant, depășind însăși Istoria!

Până atunci, însă, misterul devenea tot mai de nepătruns. Oare Ecaterina dăduse ordin să fie ucis? Sau, pur și simplu, favoriții au crezut că-i descifrează dorința nemărturisită? Și-apoi, pe cine să crezi? Pe istoricii care pretind că Ecaterina era dărâmată la aflarea veștii despre crimă ori pe cei care o descriu încântată? Și cum ar putea fi judecat tonul manifestului ei? *În cea de-a șaptea zi după suirea noastră pe tron, am fost înștiințată că fostului țar Petru al III-lea îi reveniseră crizele de hemoroizi... Preocupată de îndatorirea noastră creștinească, am dat poruncă să aibă parte de îngrijiri medicale. Dar, spre marea noastră mâhnire, am aflat că voința Domnului a pus capăt vieții lui...* Chiar era nevoie de această zeflema postumă, de alăturarea obscenă între „criza hemoroidală” și înverșunarea bărbaților care tăbărâseră asupra lui Petru pe jumătate dezbrăcat?

Înăbușirea răscoalei din 1774 a avut parte de același amestec de violență trupească și de farsă mondenă. Pseudo-țarul Pugaciov e capturat de propriii aghiotanți dornici să scape de ștreang: un stârv fără straie, o marfă însângerată pe care o livrează țarinei.

Și Poniatowski? Amantul care a trădat-o pe Ecaterina... Pedepsa e imperială. Țarina îl face rege al Poloniei și apoi îi distruge regatul. În mod simbolic, îl violează pe mândrul polonez! Se reîntâlnesc o singură dată în treizeci de ani, în Crimeea. O întrevedere scurtă, doar cât să-i arate fericirea de a se afla în fruntea unei armate victorioase și în brațele unui tânăr favorit. Polonezul se alătură batalionului celor învinși: amanți repudiați, rebeli decapitați sau acel sultan al Crimeei, ajuns un vasal neputincios. Ecaterina plănuiește noi cotropiri: Constantinopol, Iran și, de ce nu, India.

Când s-a blocat de fapt această mașinărie politică și erotică? În iulie 1789? Ecaterina are obiceiul să-și concedieze favoriții. Chipeșul Mamonov rupe primul relația. Țarina are șazece de ani, rivala sa – douăzeci, și nici măcar marele iluzionist Potemkin nu poate drege situația! Va muri în 1791, iar Ecaterina își va pierde, prin dispariția lui, *alter ego*-ul, suflul ei blestemat, întruchiparea acelei Rusii pe care o iubește și de care se teme. „Sunt mai mult decât împărat, spune el. Sunt Potemkin!” El era cel care îi alegea noii amanți. Cu excepția celui din urmă, Zubov, un gigolo năzuros a cărui mediocritate va atesta declinul domniei. Minunatul mecanism care combina sexul și tronul își trăiește ultimele zvâcniri.

— E de-o limpezime fulgerătoare! spunea Lesia. O țarină care ține în mână, în loc de sceptru, un mădular bărbătesc. Parc-așa o desenau caricaturistii polonezi, nu? Fii însă cu băgare de seamă, nu te pierde în detalii!

Fiind critic de film, Lesia vedea de unde vine pericolul: detaliile ajung să transforme în mozaicuri fizionomiile eroilor... Un sfat chibzuit. Oleg trăia însă febra pictorului care ține să adauge tușa finală unui portret deja isprăvit. Exact tușa aceasta: Petru al III-lea cânta la vioară! Infantil și necioplit, potrivit istoricilor, era un bun muzician, al cărui talent fusese sacrificat pe altarul vacarmului militar. Să fi fost oare un bețiv violent, așa cum povestea Ecaterina în *Memoriile* sale? Odată detronat, Petru pare mai degrabă un adolescent debusolat. La bordul unei șalupe, înconjurat de doamnele de onoare ale Curții sale destrămate, încearcă să ajungă la fortăreața Kronstadt. Respins de garnizoană, ia din nou drumul mării – cuprinși de panică, oamenii săi taie lanțul ancorei (un detaliu interesant pentru film!). Și uite-așa se retrage din jocul politic: „ca un copil trimis la culcare”,

după cum va spune un general. În jurul lui, acționează adulții. Aceștia mituiesc garda imperială, ocupă Palatul de Iarnă, o întronează pe țarină. Și încă un detaliu: chiar înaintea acestei lovituri de forță, Ecaterina aduce pe lume un fiu. Viitorul conte Bobrinski. Vestea nașterii nu trebuie să-i ajungă la urechi lui Petru. Știind că țarul adoră să contemple incendii, un valet al Ecaterinei își dă foc la izbă și îi cheamă la spectacol pe Petru și pe curtenii lui...

— Evită să enumeri toți complicii, îl sfătuia Lesia ușor îngrijorată. Din pricina lor, nu se va mai zări intriga!

În amănunțimea multiplicată a Istoriei, fiecare fragment părea însă important. Un bărbat călare vine să-l avertizeze pe țar în legătură cu lovitura de stat: un oarecare Bressan, supus monegasc, singurul care îi rămăsese fidel...

— Ce rost are să-l introduci și pe-ăsta? se miră Lesia.

Oleg s-a grăbit să justifice prezența acestui suflet cavaleresc. Dar și pe cel al unui martir: Ivan al VI-lea, care, copil fiind, domnise în anul 1740, înainte să fie întemnițat de Elisabeta. Douăzeci și doi de ani mai târziu, Ecaterina îl primește moștenire pe acest captiv. În 1764, în timp ce ea călătorea în Țările Baltice, un ofițer încearcă să-l elibereze. La cel dintâi foc de armă, străjile îl sugrumă pe Ivan. Ducând la îndeplinire porunca țarinei...

Lesia îl asculta, încă zămbitoare:

— Prietenul tău Jurbin avea dreptate, o să ajungi să scrii un serial tv...

Aceste atenționări erau de prisos. Oleg se rătăcea din ce în ce mai mult în meandrele unui trecut ale cărui secrete țeseau de-acum pânza propriei sale vieți. Jocul puterii și al sexului? Bun, și atunci când un favorit este înlăturat, ce alt joc începe? După ce este izgonit, Grigori Orlov își pune la cale răzbunarea, ațâțând răzmerița lui Pugaciov. În acest timp, în Italia,

o anume prințesă Tarakanova se declară fiica răposatei împărătese Elisabeta și, în consecință, adevărata ei moștenitoare. Ecaterina luptă pe două fronturi: cu trupele împotriva insurgenților și cu spionii împotriva uneltitoarei. Pugaciov e executat la Moscova. Tarakanova e dusă pe un vapor rusesc tocmai la Livorno. Aleksei Orlov, fratele lui Grigori, se preface îndrăgostit de ea și îi promite tronul Rusiei. Este capturată și își sfârșește zilele la Sankt-Petersburg...

Luat de val, Oleg chiar se simțea în stare să scrie trei sute de episoade!

În plină lovitură de stat, Ecaterina întâlnește un june ofițer: amândoi sunt călare, țarina și-a pierdut curelușă de la mânerul spadei, iar acest necunoscut – Potemkin, adică – i-o oferă pe a lui... Sau, și mai și... Petru al III-lea adoră înghețata, iar asasinii îl atrag în cursă ademenindu-l cu acest desert! În vreme ce la Sankt-Petersburg se urzește lovitura de stat, la Paris este ars în public volumul *Émile*, al lui Rousseau. În 1775, Pugaciov urmează să fie sfâșiat în bucăți de patru cai și apoi decapitat. Ecaterina se răzgândește și poruncește inversarea operațiunilor. S-a crezut că din milă. De fapt, vrea să se arate mai omenoasă decât Ludovic al XV-lea: Damiens, care îl înjunghiasse pe rege, a fost sfârtecat de cai cu sălbăticie...

Dar și această potriveală: în iulie 1789 cade Bastilia și țarina bocește pentru că Mamonov i-a dat papucii!

— Du-te să-ți faci filmul în India! exclama Lesia. Acolo n-o să-i plictisești cu *Mahabharata* asta a ta.

Deja nu-și mai strunea bășcălia.

Scenariul îi făcea să apară pe Voltaire, Diderot, Rousseau, d'Alembert (care corespondau cu Ecaterina și cu cei de la curtea sa), Frederic al II-lea, Maria-Tereza, Iosif al II-lea de Habsburg (aliați militari ai țarinei), Ludovic al XV-lea și Doamna de Pompadour (Ecaterina îi detesta), Ludovic

al XVI-lea și Maria-Antoaneta (pe care îi găsea adorabili), sultanul și haremul său (unde un agent al Ecaterinei izbutise să se infiltreze), frații Casanova, Cagliostro și Saint-Germain, Ormesson și Ségur...

Într-o bună zi, Oleg a ghicit în vorbele Lesiei condescendența cu care te adresezi unui copil.

— Mă întreb prin ce se va deosebi scenariul tău de toate cărțile despre Ecaterina pe care le-ai citit...

A protestat într-o doară, după care a tăcut mâlc. Scriptul lui prelua, într-adevăr, toate poncifele: o țarină luminată dar despotică, feministă înainte de vreme și nimfomană, prietenă a filosofilor și vrăjmașă a roadelor revoluționare ale ideilor lor...

— În cel mai bun caz, vei filma tot ce a fost spus și repetat de o mie de ori în toate romanele alea istorice, a adăugat Lesia câscând.

De câțiva vreme încoace, relația lor suferise o schimbare. „Vara dragostei noastre – o rază din asfințit care se stinge pe fețele statuiilor din Palatul de Iarnă”, își spunea Oleg (dar până și fraza asta provenea dintr-un roman despre Ecaterina a II-a!). A căutat să-și explice deteriorarea: munca la abator, postul de șefă de departament pe care-l căpătase Lesia la revistă... Da, aveau mai puțin timp liber decât înainte. Însă mai presus de orice, Lesia nădăjduse să-l vadă jucând unul dintre aceste două minunate roluri: cel de cineast răzvrătit sau cel de regizor sprijinit de regim. Or, Oleg voia doar să rămână el însuși.

Se iubiseră fără să-și făgăduiască nimic, „o dragoste modernă”, se gândea el cu amărăciune. În timpul nopților de la abator și-o închipuia pe prietena lui dansând cu altcineva. Sau poate dormind în brațele altcuiva?

În povestirile Lesiei revenea adesea numele unui regizor, Valentin Ziamțev. Era o cale de a-l pregăti pe Oleg pentru despărțire. Ziamțev avea siguranța de sine a zdrahonilor oacheși care, din mărinimie, se lasă iubiți. El răspândise porecla de „țaran din Siberia”...

Oleg târâse sute de carcase gândindu-se la această nouă împrejurare: el și Lesia, banala nedreptate a preferințelor trupești, un chip care place mai mult decât altul, Ziamțev și el, un învingător și un învins...

Într-o seară de noiembrie, caldă și pâcloasă, Lesia a venit la el ca altădată. Un ecou târziu al iubirii lor... S-a dus să-i facă o cafea și, în timp ce apa se pregătea să fiarbă, și-a privit prietena care citea șezând pe canapea, în cămăruța din fundul culoarului... Toată noaptea au făcut dragoste, au sporovăit îndelung. Pe perete, afișele expuneau cronologia domniei, listele de favoriți... Își aminteau de „testele lor de istorie”, zâmbeau, dar nu îndrăzneau să reia jocul.

— Ar fi interesant să filmezi ceea ce, de fapt, Ecaterina n-a fost...

Formula l-a surprins.

— Adică să descriu ce-ar fi trăit ea dacă...

— Nu. Ce-a trăit cu adevărat. O noapte, ca asta de-acum, ceața, ultimele vibrații ale căldurii înainte să vină iarna. Existau probabil clipe când devenea ea însăși. Ecaterina nu era doar o mașină de semnat decrete, de fabricat epistole către Voltaire, de mistuit amanți...

Oleg nu i-a răspuns. Tocmai deslușiseră adevărul unei ființe, adevărul acestei Ecaterina căreia, de luni bune, nu izbutise să-i surprindă decât contururile mișcătoare. Ba chiar a crezut că, dacă tot dibuiseră cuvintele potrivite, viața lor – iubirea lor pe ducă – ar fi putut renaște, neînchipuit de frumoasă.

Însă n-a adăugat nimic, iar viața a mers mai departe. Lesia venea arareori, nu rămânea peste noapte, iar comentariile pe marginea scenariului nu făceau decât să umple vidul de conversație... Ce poate fi mai străin decât o femeie care pășește într-o nouă dragoste? O extraterestră, un monstru gingaș al cărui chip, drag dar deja de nerecunoscut, provoacă o atracție paroxistică, chinuitoare și zadarnică.

Munca istovitoare de la abator limpezia lucrurile: Ziamțev, prietenul Lesiei, putea fi mai atrăgător decât un provincial sărac lipit, fără o locuință vrednică de acest nume și, mai ales, împotmolit într-un proiect nesăbuit.

Într-o zi, stăvilindu-și stânjeneala, Oleg a aranjat să fie invitat la cei care alcătuiau micuțul univers artistic al Lesiei. Se sărbătorea aprobarea unui scenariu de către CSAC – Comitetul de Stat pentru Arta Cinematografică... Oleg a băut, a forțat relaxarea, s-a străduit să danseze. În înghesuiala pe ritm de muzică, o mână i-a agățat ochelarii... A doua zi, prietenul lui Jurbin i-a adus lentila lipsă, găsită sub un scaun. Când a deschis ușa, Oleg a văzut un chip deformat: Jurbin reușise să-și fixeze lentila peste ochiul stâng, ca pe-un monoclu. „*La donna e mobile...*“, a îngânat el. Intenția îi era bună – să înveselească un prieten, să-l îndemne să nu pună lucrurile la suflet. Vocea i s-a frânt, într-atât de evidentă era durerea care schimonosea fața lui Oleg.

Jurbin, actor priceput, a găsit tonul cuvenit:

— De-abia acum o să faci o chestie tare, super-tare! Pentru că de-acum ești plin de furie!

Vocea îi era profetică, privirea îi arunca scânteii. Oleg zâmbi: mărunțel, roșcat, maimuțărindu-se, Jurbin părea unul dintre acei nebuni ai regelui – nebunii țarului –, atât de apreciați la curtea din Sankt-Petersburg.

„Furia“ n-a făcut decât să-i sporească intensitatea viziunii: Istoria controlată de setea de putere și de sex.

Nu ducea lipsă de exemple din viața Ecaterinei. Iat-o trecând, cu un surâs în colțul gurii, cu privire pătrunzătoare, printre două șiruri de ofițeri arătoși. După un ceas, unul dintre acești armăsari e trimis la ea de Potemkin cu un comision, pasă-mi-te. Alesul se supune examinării doctorului Rogerson (pentru starea de sănătate) și a contesei Bruce (pentru performanțele sexuale). După care e instalat la Curte și copleșit cu titluri, grade, averi.

Favoritismul ca instituție, sexul ca formă de guvernământ, orgasmul ca factor al vieții politice. Da, acest iatac care-i îngăduie Ecaterinei să conducă treburile statului fără să-și întrerupă zbenguielele amoroase.

Un racursi rapid, dar cât se poate de adevărat, istoric vorbind: încă de tânără, Ecaterina e invadată de excese de senzualitate, despre care va vorbi în *Memorii*: cu o pernă strânsă între coapse, micuța prințesă se zvârcolește, stacojie la față, cu pupilele dilatate. La vârsta de treisprezece ani, îi cade cu tronc un unchi de-al ei cu care se și încurcă. Doar dorința de se căsători cu Petru, ca să poată ajunge pe tronul Rusiei, va pune capăt acestei pasiuni.

În film era și o scenă care putea să stârnească reacții puternice, Oleg era sigur de asta. Petru și Ecaterina la Sankt-Petersburg, în compania împărătesei Elisabeta, care –

ba bigotă, ba desfrânată – se delectează cu ritualuri sălbatice... Într-o seară, Petru, înarmat cu un burghiu, face niște găuri în pereții despărțitori ai unor camere din palat. Cu ochiul lipit de aceste borte, comentează spectacolul. Colo prânzesc gărzile, dincolo migălesc croitoresele. Iar aici... Începe să bolborească excitat: „Ce grăsană e!”. Ecaterina aruncă o privire prin gaură și împietrește. Licărul unei lumânări, albeața masivă a unui trup – trupul unei femei strivit de un bărbat. Seamănă mai degrabă cu o luptă, cu un atac criminal! Elisabeta, despletită, gâfâie, zvârle vorbe spurcate. Bărbatul se dezlipește de ea, stors de vlagă. Un altul se năpustește peste împărăteasă, o pătrunde brutal... Petru o dă la o parte pe Ecaterina („Lăsați-mă, e rândul meu!”), ea pleacă, mergând mecanic, cu un singur gând în minte: „Mai bine moartă...”

După treizeci de ani, la apusul domniei, vedem o femeie durdulie pe care o regulează doi tineri, frații Zubov. Această femeie este însăși Ecaterina.

Între aceste două episoade – întreaga sa viață. Bărbați care interpretează comedia pasiunii, bărbați care ucid, care mor. Potemkin se amorezează de o slujnică, Ecaterina îi poruncește zbirului-șef s-o pedepsească pe netoată. Zelul întrece orice limită: fata e zidită de vie. Ecaterina n-o place pe soția fiului său, Pavel, o prințesă cam independentă. Și cu o sănătate cam șubredă: dovadă că o simplă poțiune îi pune capăt zilelor. Otravă? Of, repede-repede cu suspiciunile! Pe urmă Mamonov, trădătorul silit să asiste cum îi e violată tânăra soție de către soldați.

Filmul pe care-l închipuise se adresa unui public alcătuit din numai doi spectatori: Lesia și Ziamțev. Aidoma oricărui artist, Oleg vorbea despre el însuși. Ecaterina a II-a sau Iulius Cezar, prea puțin contează, câtă vreme prin intermediul

Istoriei putea să-și mărturisească dragostea, să dezvăluie aroganța celor puternici și raritatea sentimentelor statornice.

Nu i-a fost greu s-o picteze în culori sumbre pe Ecaterina – viața ei băltea de păcură duhnitoare: crime, violuri, dezmăț, perfidie... Acest exercițiu de înnegurare ar fi continuat dacă, într-o zi, nu i-ar fi întâlnit pe Lesia și pe Ziamțev. Niște amanți îmbrățișați... S-a întors degrabă spre o vitrină, vrând să pară un trecător anonim...

Odată ajuns acasă, s-a cufundat în scenariu. Tronuri, războaie, torturi, soldați trași în baionete, cai sfârtecați de gloanțe și acei masculi tineri pe care o femeie îi prețaluia, alegându-și un favorit...

Nu a avut parte de nici o iluminare. Pur și simplu, din maldărul de pagini s-a ivit dintr-odată înțelegerea limpede a ceea ce trebuia scris. Și-a amintit de vorbele profesorului său, Basov: „Doar n-o să faci un desen animat?”

Ba chiar asta o să fac! O să comprim farsa Istoriei, o să scot din ea o serie de schițe, de pantomime. Se ridică o oglindă masivă, se vede un pat, un amant vlăguit, oglinda coboară, iar țarina, înfierbântată de dragoste, semnează tratate, îi primește pe Casanova, pe Diderot, pe Potemkin...

În două săptămâni, scenariul a fost gata. Și, de parcă ar fi știut asta, Lesia a venit la el, în micuțul apartament comunitar. Asemănarea cu serile lor de odinioară era izbitoare: o femeie iubită șezând pe o canapea înțesată de cărți, izul cafelei...

— Erdmann, poți să-ți pui ștreangul de gât. E delir pur! Verdictul căzuse, dar Lesia nu pune mare preț pe el, viața ei se afla deja prea departe de cămăruța aceea.

Imediat după aceea, noaptea la abator a fost cumplită: carcase de cai – poveri însângerate – și priveliștea benei în

care muncitorii aruncau viscerele. O magmă neagră, lucioasă, ce părea în mișcare. „Oamenii, se gândi el, se luptă ca să-și domine semenii, să se îmbogățească, să pună mâna pe femeile cele mai arătoase. Vine însă ceasul morții și din toate lucrurile la care au năzuit sau pe care le-au urât, din tot ce au însemnat ei pe această lume, nu rămâne decât un terci scârbos... Ideea nu e nouă, dar eu am în fața ochilor bena asta. Și o mai am pe Lesia, care trăiește în mine...”

Și-a amintit atunci de vorbele pe care i le zisese prietena lui în noiembrie, în ultima seară a dragostei lor: „Ar trebui să filmezi ceea ce Ecaterina nu era... O noapte cețoasă, cea blândețe fragilă dinaintea iernii...”

A luat hotărârea dintr-odată: dimineța, după plecarea de la abator, s-a dus la adresa lui Ziamțev. Noaptea nedormită, sfetnic rău, l-a făcut să-și închipuie întâlnirea producându-se lesne, ca-n vise: Lesia iese din clădire, el i se adresează, ea îl înțelege...

A coborât împreună cu Ziamțev și apoi s-au îndreptat spre Oleg, de parcă ar fi vrut să-l interpeleze, să-l urmărească. Curțile din Leningrad sunt faimoase pentru labirinturile lor. Cu capul plecat, a spălat putina, reținându-se să n-o ia la goană, a cotit-o la stânga, apoi la dreapta. Cei doi amănți îl urmăreau, neînduplecați, ca să-l înghesuie, să-și bată joc de așteptarea lui nătângă pe sub ferestrele lor... Gâfâind, se opri în cele din urmă, își dădu seama că nu-l urmărea nimeni și se trezi în fața unei grămezi de gunoi, adunată lângă un zid de cărămidă. La mică distanță, se afla un scaun cu șezutul spart. Cu gândurile aiurea, se așeză și își dădu seama că-i tremurau genunchii. Pe lângă el trecu o pisică, îl privi temătoare. Oleg slobozi un hohot de râs, cu lacrimi... „Iată-mă pe tronul polonez pe care Ecaterina îl folosea în latrină. Pe 4 noiembrie 1796, va fi găsită la poalele acestui

simbol profanat. Trăgând să moară. Îi venise rău în momentul în care-și făcea nevoile. Două zile mai târziu, a intrat în agonie. Moartea, descompunerea. Bena cu viscere. Doar din așa ceva e făcută viața, dragă Lesia. Violența, absurdul pasiunilor, comedia amoroasă. Și bena...”

Văzând că se apropie de zid o femeie cu o găleată de zoaie în înână, s-a ridicat.

Acasă, a găsit o scrisoare de la profesorul său, Basov: „Ți-am citit scenariul. Trebuie să stăm de vorbă...” Ca postscriptum era un acronim inventat de Basov – „canvalt”: „conversația aceasta nu va avea loc la telefon”. Oleg se gândi la cenzură, la ascultările telefonice, la toate acele interdicții pe care le invocau prietenii Lesiei. Își dădea seama că, de-acum, imposibilitatea de a se exprima nu mai ținea doar de aceste opreliști. Era mult mai greu să descrie o noapte cețoasă, o alee cu arbori desfrunziți așteptând iarna, tăcerea unei femei care se simțea complet diferită de ilustra țarină căreia îi purta numele.

Mersul la Basov e o adevărată expediție: metrou, tren periferic, un autobuz obosit care hurducăie prin păduri. În sfârșit, parcelele cu vile aparținând „reprezentanților intelighenției creative” – o formulă oficială care îi stârnește lui Oleg un zâmbet. Cum or fi oare intelectualii non-creativi? Pentru acești „reprezanți”, venitul aici e o vilegiatură estivală. Basov, în schimb, trăiește în acel loc tot anul, în lipsa unei case la Leningrad.

Cu trei ani în urmă, se căsătorise cu o tânără actriță, studentă de-a lui. Doar extazul amoros l-a împins pe acest sexagenar să rămână orb. Odată ajunsă coproprietară a unor metri pătrați, doamna a cerut divorțul și l-a adus acolo pe prietenul ei. Basov, autor de filme în care eroii combăteau cu dârzenie răul, s-a trezit complet dezarmat în viața reală. A invocat conștiința morală, integritatea! Asta până să pricieapă că, pentru fata aceea, un apartament la Leningrad era o șansă unică în viață. „Bine că nu m-a otrăvit”, spunea el, amuzat de acest rol bulevardier. După o luptă formală – o predică despre splendoarea artei și mizeria socotelilor mercantile – s-a mutat în căsuța din suburbie...

Cei care au avut de câștigat au fost elevii săi. Le dedica mai mult timp, animat fiind de altruismul înfocat de care dau dovadă ființele rănite. Abnegația lui a mers până acolo încât a sprijinit un scurt-metraj suspect ideologic: *Întoarcerea într-un vis* al unui oarecare Oleg Erdmann...

De această dată, profesorul îl întâmpină cu solemnitate. Îi strânge mâna prelung, mijeste ușor ochii, în semn de complicitate. Îl salută astfel pe confratele gladiator care urmează să intre în arenă.

— Ce lovitură la adresa istoriei ruse! Ecaterina ta e explozivă, spune arătând spre un manuscris așezat pe birou. O clipă, mă duc să fac un ceai. Stai pe scaunul ăsta! În curând o să șezi pe unul electric, o să vezi.

Așteptarea neliniștită a verdictului și, îndărătul ferestrei, o zi de februarie, o somnolență cu iz de zăpadă, blânda indiferență a naturii în fața febrilității proiectelor făcute de oameni.

Anul trecut, vorbindu-i lui Basov despre Ecaterina, Oleg a primit acest sfat: „Dă-o jos de pe tron!”. Văzându-i figura uluită, profesorul a precizat: „Înfățișează femeia din ea. Când făcea dragoste, își scotea coroana, nu-i așa? Caută pe stradă, uită-te după o privire, după un chip, după gesturi care ar fi putut fi ale ei. Găsește o femeie care să fie, în orice epocă, Ecaterina. O vânzătoare de înghețată sau o profesoară de gimnastică. Încearcă să te îndrăgostești de o Ecaterina a II-a modernă...” Cu ochii la pândă și urechea ciulită, Oleg străbătea orașul, comparând trecătoarele cu portretul-robot al Ecaterinei. De altfel, cu cât studia mai mult viața împăratesei, cu atât tânăra siluetă frivolă se împovăra cu trăsături grave, tragice. Îndărătul prințesei care călărea de-a lungul Nevei s-a ivit o femeie coaptă, mai puternică și, deopotrivă, mai vulnerabilă. Femeile pe care le întâlnea păreau să-i semene cumva – ba clipitul obosit al uneia, la un ghișeu dintr-o gară, ba timbrul gutural al unei turiste în preajma Ermitajului, ori pasul ei voluptuos și zvelt... Toate acele detalii, întrupate și tulburător de reale, trimiteau la Ecaterina. Basov avusese

dreptate: Oleg s-a îndrăgostit de ea și s-a apucat să-i ia apărarea. Concupiscenta ei? Ia gândiți-vă: o tânără dornică de dragoste care e silită să se mărite cu amărâțul ăla de Petru, incapabil să întrețină cel mai mărunț raport trupesc. Regicidul? A fost nu atât o crimă, cât un duel: Petru plănuia să scape de ea și s-o încoroneze pe amanta lui, Voronțova...

Basov se întoarce cu un ceainic, un borcan de dulceață și pâine. Gesturile îi sunt molcome, nu deschide discuția decât după ce îl servește pe Oleg și după ce ia o înghițitură prelungă de ceai.

— Ce ritm drăcesc are scenariul ăsta al tău! mormăie el găfâit. Apoi, cu ochii holbați, adaugă: Scriitura asta mitraliată e foarte eficace! Oftează din nou și continuă pe un ton cam morocănos: N-aș fi mizat o rublă pe tehnica asta! Mi-ai promis să nu te joci de-a Walt Disney. Și uite c-a mers! Ca în caricatura aia poloneză: Ecaterina bea sânge – cel al insurgenților din Varșovia, presupun, și înfulecă mădulele bărbătești, cele ale favoriților săi... Și chestia cu alcovul! Coboară oglinda și hop! amantul devine nevăzut. Împărăteasa, făcând pe niznaiul, îl primește pe Casanova sau pe Diderot... În doar câteva planuri, toată mascarada Istoriei! Uite, Poniatowski, bunăoară: taică-său e valet, el devine prinț, apoi rege al Poloniei și, în încheiere, regele cu tronul găurit! Potemkin? Un potentat putred de bogat care moare în plină stepă, sub cerul liber. Un soldat îi așază pe pleoape niște bani de aramă... Voltaire? Jalnicele lui lingușeli! Nu spui nimic despre ura pe care Ecaterina o poartă Revoluției, apare doar un lacheu cărând bustul lui Voltaire, ca să-l ascundă în podul Palatului de Iarnă...

Proșăpărit în fotoliu, Basov mimează un Potemkin sleit, în pustiul stepei, apoi pe lacheul sprijinindu-și pe burtă bustul gânditorului francez.

— Cireașa de pe tort e, desigur, erotismul Ecaterinei. Vreo sută de amanți! Un minut pe fiecare dintre ei și nu mai ai timp să filmezi nimic altceva. Din fericire, desenul tău animat bate unde trebuie: forța și sexul. Ecaterina îi domină pe toți masculii ăia. Ea îi fute pe ei!

Basov își agită pumnul, cu un gest care se vrea viril, dar elogiul libertinajului feminin sună fals în gura unui încornorat. Chipul său capătă un aer dezabusat.

— Vezi tu, problema e că... Tehnica desenului animat e perfectă când vine vorba de situații simple. Conte de Orlov vânează urși de unul singur, apoi, cu aceeași energie, i-o trage țarinei, iar când țarul Petru începe să-i stânjenească, porumbeii îl lichidează. E limpede: animalele de pradă masacrează o gingașă rumegătoare. Dar... Am citit scrisorile Ecaterinei către Grimm, corespondentul ei parizian. Chestiunea e că ea își idolatrizează amanții. Cu o naivitate de midinetă, Ecaterina o ține langa: acest Korsakov, acest Mamonov, acest Ermolv, acest... mă rog, fiecare dintre ei este o culme, un spirit superior, o inteligență fără pereche... Și chiar crede asta. E topită. Iubește!

Această constatare exaltată – „iubește!” – îl trezește pe Oleg. Până atunci, se lăsase legănat de laude, o muzică plăcută, venită după luni întregi de eșecuri și de batjocură. Era în sfârșit înțeles, apreciat, oblojit de un magistru.

— Și scrisorile către Potemkin? continuă Basov. *Inima mea, sufletele meu, stăpânul gândurilor mele...* Fandoseli, gângurit dulceag, de acord, totul e o flecăreală de doi bani. Există însă și gesturi concrete. De îndată ce Potemkin se îmbolnăvește, Ecaterina îi stă la căpătâi de parcă ar fi fost propriul ei fiu! Iar chestia asta n-o vei putea nicicum arăta în desenul tău animat, fiindcă...

Oleg realizează că, de-acum, plecând de la viața țarinei, Basov vorbește de fapt despre sine: tânăra lui nevastă l-a lăsat de izbeliște, în loc să-i stea „la căpătâi de parcă ar fi fost propriul ei fiu”.

— Tot atât de drag îi era și Orlov. Amantul părăsit îmbătrânește, umblă cu mințile rătăcite, e răpănos și rămâne singur cuc. Iar ea, împărăteasa, vine la el ca să-l hrănească și să-l îngrijească. Și să-l spele! E lesne să filmezi o destrăbălată care-și schimbă zi de zi masculul, pentru asta ajunge să fii Walt Disney. Încearcă însă s-o înfățișezi pe nemțoaica asta cum își sumete mânecile și îl clăbucește pe un moșneag rus smintit!

Afară, un botroș se așază pe un scoruș înzăpezit. Amândoi privesc pasărea care, cu o lentoare somnoroasă, înaintează spre un ciorchine roșcat...

— Scenariul tău e din beton armat, conchide Basov. Fii însă cu băgare de seamă, limacșii ăia de la Comitetul de Stat găesc imediat o fisură prin care să se strecoare. Ținând seama de noutatea proiectului, s-ar putea să iasă scânteii. Mai ales că ocrotitorii tăi de la Kremlin au uitat deja de tine. La Politbiuro s-a instalat tovarășul Alzheimer...

Pune mâna pe un carnet, îl răsfoiește...

— Ascultă-mă cu atenție... CSAC-ul, Comitetul de Stat pentru Arta Cinematografică, invită mereu un expert din afară. În cazul tău, prin forța împrejurărilor, acesta va fi un istoric. I-am aflat deja numele: Lurie. El e cel care va porni măcelul. La Leningrad, există însă trei istorici cu numele Lurie. Mă rog, acum n-au mai rămas decât doi. Cel dintâi, considerat troțkist, a fost împușcat în '37. Al doilea Lurie e un ticălos fără seamăn. La sfârșitul anilor treizeci a abandonat istoria și s-a dedicat actualității, mai exact glorificării lui Stalin. *Răspunsul stalinist la adresa trădătorilor culturii*

socialiste este opera lui de căpătâi. La moartea lui Stalin, acest Lurie nr. 2 a izbutit o contorsiune care ar fi făcut să pălească de invidie până și un yoghin, devenind un înflăcărat detractor al stalinismului. Cel de-al treilea Lurie e mai misterios. Există, în biografia lui, o zonă albă între 1948 și 1956... Scrierile i le știi: articole pe subiecte minore. Vorbește despre sistemul fiduciar al bancnotelor sub domnia Ecaterinei a II-a: un subiect cu public „gârlă”... Lurie ăsta îmi pare un pedant intratabil. De el va trebui să te temi cel mai mult. În privința juriului... Sunt vreo patru-cinci ramo-liți, născuți în jurul lui 1900 și care continuă să creadă că Eisenstein era un formalist periculos. O troică de aparatcici care amușină subversiunea peste tot. Niște pupincuriști fără sânge în instalație. Și o mică haită de tineri parveniți care vor pune paie pe foc...

Oleg tușește ușor, își drege vocea stinsă de atâta tensiune:

— Bun... asta nu înseamnă că jocurile sunt făcute dinainte?

Basov, cu un aer de bătrân filosof sceptic, oftează:

— Totul e aranjat dinainte, dragul meu prieten. Talentul e călcat în picioare. Mediocritatea e stăpână. Lașitatea ține loc de judecată. Dar...

Își dă seama că elevul său are nevoie de un sfat practic, de o încurajare.

— Dar... tu ești deja câștigător! Scenariul e gata și, după cum spunea Bulgakov, manuscrisele nu ard. Spre deosebire de autorii lor, aș adăuga eu... Deci, fruntea sus! Și... nu-mi lua în nume de rău digresiunile prea personale. La vârsta mea, nu e ușor să te simți ca un amant bătrân căruia nici o țarină nu vrea să-i împărtășească singurătatea...

În pragul despărțirii, Basov îi șoptește cu un ton îmbufnat:

— Știu că ții la asta ca la ochii din cap, dar, de dragul meu, scoate calul din poveste!

Oleg îi strânge mâna și pleacă lunecând prin zăpadă.

Să scoată calul... În scenariu, există acel cal adesea evocat când e vorba despre extravaganțele sexuale ale Ecaterinei a II-a. Un mit, fără îndoială, dar, cu toate acestea, într-o magazie din Ermitaj un funcționar amabil i-a dezvăluit lui Oleg un suport de lemn menit să priponească armăsarul căruia împărăteasa, mistuită de porniri lubrice, i-ar fi folosit vigoarea genitală... În Franța, tribunalul revoluționar o acuza pe Maria-Antoaneta că se destrăbăla în compania fiului său de vârstă fragedă. În Rusia, spre a-i discredita pe țari, n-au găsit nimic mai acătării decât împreunările hipice. Această calomnie, în grotesca ei enormitate, e aproape mai benignă decât infamia care o viza pe regină...

În tren, concluzia lui Basov îi pare inatacabilă: juriul CSAC nu îi va aproba în veci scenariul. Mănat de bucuria disperării, Oleg hotărăște să prezinte judecătorilor manuscrisul în varianta „cu calul”. Da, își va lua inima-n dinți!

După o săptămână, „calul” apare din nou...

Prietenul lui, Jurbin, le-a găsit două roluri mărunte:

— Faci pe prostul timp de trei ore și câștigi cât în cinci nopți la abator. Ca lumea, nu?

Secvența filmată e scurtă: niște „marinari revoluționari” cu pușca în mână și fața mânjită cu funingine („Sunt numai bun de coșar”, își zice Oleg) trebuie să cucerească un palat.

Asalturile lor nu-l mulțumesc pe regizor. Ba îi găsește prea lenți, ba le reproșează că aleargă precum „o ceată de maimuțe în rut”...

Ca să pară un autentic fiu al poporului, Oleg și-a scos ochelarii. Privirea lui încetoșată întâlnește – fără să-l identifice precis – un cuplu așezat lângă aparatul de filmat. A nu știu câta năvală a marinarilor e considerată acceptabilă. Figuranții dau înapoi puștile și încep să se demachieze... După ce își pune din nou ochelarii, Oleg are un șoc: în celălalt capăt al sălii, regizorul stă de vorbă cu Valentin Ziamțev și cu Lesia. Sosiți în plină filmare, l-au văzut fără doar și poate pe marinarul acela miop sărind pe scări...

— Hei, Erdmann, e altceva decât munca la abator, nu? îl bate Ziamțev pe umăr. Stanislavski habar n-avea că pentru un rol de marinăr e nevoie să te antrenezi cărând carcase de porci.

Dar zeflemeaua cea mai stridentă vine din partea Lesiei:

— În afară de porci, mai miști ceva? Cum merge scenariul despre Ecaterina? Ai isprăvit episodul o sută cincizeci?

Regizorul îi aruncă lui Oleg o privire plină de milă:

— Un scenariu despre Ecaterina! Mortal!

Oleg se pregătește să plece, tocmai când Lesia îl interpelează cu o voce a cărei răceală batjocoritoare îl înlemnește:

— Unde-a ajuns Cati cu toate curvăsăriile ei? Cine-i amantul acum? Korsakov? Sau Lanskoi? Și, într-un aparte șoptit, adaugă: Mare scroafă, cucoana aia...

Se râde în hohote; vorbele buruienoase aruncate de o femeie provoacă mai întotdeauna acest exces de hilaritate în rândul bărbaților. Oleg simte cum se îmbujorează. În partea opusă a sălii, îl vede pe Jurbin venind spre ei. Și-atunci, pe nepusă masă, țâșnește răspunsul:

— Nu, Lesia, gata cu porcii. Acum, Ecaterina preferă armăsarii, mai ales pe-ăia negricioși. Știi prea bine că...

Fata îi arde o palmă mai aproape de tâmplă decât de obraz. Ochelarii îi zboară, Jurbin face un salt, se prăvălește, îi prinde și strigă:

— Ce penalty!

Se ridică, îi înapoiază ochelarii lui Oleg șoptindu-i un „În sfârșit!”, după care se ia de Ziamțev:

— Băi Valentino, mai bine te faci matroz și vii să țopăi cu noi, în loc să scrii scenariile alea de doi bani...

Apoi, către regizor:

— Șefu', când ne dai mălaiul?

Afară s-a lăsat noaptea.

— Mă simt de parcă am ieșit de la cinematograful, remarcă Jurbin. Atât doar că în film am jucat chiar noi...

Are o voce cam mahnită:

— Nu pune la suflet, Erdmann. Femeile, bărbații, dragostea... E ca la cinema. Acum suferi și, după o vreme, nu

mai știi nici numele actorilor... Hai, ciao! Vezi să nu te-arunci în canalul Griboedov, e prea jegos. Mâine, la abator, încercăm să șterpelim niște ficat de vacă, bine?

Pleacă, Oleg rămâne nemișcat, terminând fraza pe care i-a întrerupt-o Lesia: „Știi prea bine că eu car și carne de cal...” Voise, de fapt, să se autopersifleze. Neputința de a mai drege ceva e atât de totală, încât se simte ușurat. Fusese tăiată ultima punte, cea a cuvintelor care, până mai ieri, îi puteau restitui vocea Lesiei, respirația ei. De-acum înainte – pustiu. Cum a zis Jurbin? Că vom uita până și numele actorilor...

Pașii îl duc departe de cartierul unde locuiește și, preț de un ceas, această îndepărtare îi slujește drept țel.

Leningradul turistic dispare treptat, transformându-se în străzi de mahala, în ziduri mohorâte și scorjite, în parteruri stropite cu zăpada murdară împrăștiată de camioane. Depozite, uzine și sălașuri umane cărora le ghicești, cu o compasiune perplexă, locuitorii, da, bătrâna aceea care pregetă să traverseze intestinul gâlgâitor al străzii...

Imobilul de care se apropie pare o stâncă singuratică. O casă strâmtă, cu trei etaje, pe care urbanismul haotic a uitat-o într-un nod mobil de căi de transport: urzeală de șine ferate, de viaducte care-și etalează armătura ruginită. Împotriva oricărei logici, se zăresc ferestre luminate, plante îndărătul geamurilor, perdele de tul. Mai sunt oameni care locuiesc aici!

De fapt, Oleg a locuit aici aproape întreaga copilărie.

Deschide ușa, ascultă ecoul casei scărilor, începe să urce. Ultimul palier, o scară care duce spre un demi-etaj, o încuietore căreia știe să-i păcălească scârțitul. Trage ușa după el, rămâne în întuneric, își potolește bătăile inimii.

Pe băjbăite, găsește o torță electrică pe un raft. Cunoaște bine locurile. La stânga, un colț care slujea atât de bucătărie, cât și de baie. Acolo, împinsă sub debara, o cădiță din zinc. Și o amintire: apa caldă pe care tatăl lui i-o toarnă pe spate, e iarnă, aburii se irizează în jurul luminii unui bec... La dreapta, un pat din scânduri masive și un scutec micuț care dă măsura trupșorului care se cuibărea în el. Lângă zid stau aliniate cuminte niște ghetuțe. Pielea lor zbârcită evocă chinurile din vremea marilor friguri: copilul merge numărând traversele, apoi, cum nu-și mai simte degetele de la picioare, își amintește povești despre degerături, aleargă, urcă scara, intră, se lipește de soba cea mare pe care stă la încălzit o găleată cu apă. În curând – raiul: un șuvoi de apă fierbinte, mirosul rășinos al săpunului, melodia pe care o fluieră tatăl lui...

Oleg înaintază spre o masă de desen: „biroul” tatălui. Coli de format mare, schițe de frontoane, de arcaturi... Haloul făcliei lunecă pe o lucarnă și, dintr-odată, scoate din beznă un ansamblu dezordonat, o îngrămădire de coloane, galerii, fleșe, cupole.

E macheta unui palat, înaltă de cel puțin doi metri și al cărei vârf atinge tavanul mansardat.

Lipsa de noimă a construcției are un efect hipnotizant. Privirea fuge pe spirala unei scări în formă de melc, se rătăcește printre arcade... E o debandadă de stiluri. Fațadele clasice sunt ornate cu sculpturi baroce, elanul ogivelor se sprijină pe coloane antice... Să fie un castel? O catedrală? Sau un oraș comprimat printr-o violentă mișcare tectonică? Fragmentele de șantier se pierd printre ruine reconstituite savant.

Există și un mister: dirijată într-un mod anume, lumina scoate în evidență, în străfundul acestui labirint, un obiect

uitat – ai spune că e o ramură de coral, răzlețită într-o pădure de pilaștri.

Oleg îl vede din nou pe copilul care zăbovea, ore în șir, în fața machetei. Gândurile lui deschideau ușile, pătrundeau pe sub bolți. Se auzea, sibilinică, vocea tatălui: „Aici va fi un pronaos cu coloane netede. Și aici o sală de bazilică... Palladio, Piranesi...” Aceste sunete misterioase răspundeau bucuriei de a fi împreună cu părintele său, de a simți izul cleiului de lemn și mirosul focului pe care se încălzea cina... „Galeria Oglinzilor din castelul Herrenchiemsee... Abația Ottobeuren...” Îi rămăseseră în minte aceste silabe ciudate, semne ale unei fericiri care avea să se dovedească nespus de fragilă.

Nicicând nu i-a trecut prin cap că acel palat trăda o alunecare spre nebunie. Tatăl lui își ieșea uneori din fire și dăruia o parte din edificiu. „Socoteau perspectiva renașcentistă drept iluzionistă! Ce idioți! Totul e iluzie. Viețile, pasiunile noastre... Ba chiar și materia. Fii atent, o să sparg scara asta, și ea va duce spre vid!”

Copilul știa că va reîncepe construcția, că va fi adăugat un fronton, un șir de coloane... Și că viața se va întoarce la bucuriile simple: apa caldă din găleată, mirosul aducând a mirosul al săpunului, melodiile pe care le va fluiera tatăl lui.

Ruptura l-a surprins cu atât mai tare cu cât s-a petrecut în timpul unei perioade liniștite. Într-o zi, învățătoarea l-a anunțat că n-are de ce să se mai întoarcă acasă, pentru că tatăl său avea niște „probleme de sănătate”... N-a plâns. Nu pentru că ar fi fost din cale-afară de stăpân pe sine, ci pentru că se simțea copleșit de o ciudată vinovăție: ținuse ascuns faptul că tatăl lui construia acel palat dement și că uneori începea să vorbească nemțește...

Rușinea l-a ajutat pe copil să îndure despărțirea, mutările de la o școală la alta și jocurile – colegii sfârșeau mereu prin a afla adevărul: „Taică-tău e dus cu pluta, nu? Da' nici tu nu ești departe! Erdmann, ești cumva nazist, ca bătrănu-tău?”.

Vorbele de ocară aveau să-l însoțească de-a lungul anilor de școală, chiar și în lunile când medicii îi îngăduiau tatălui său să vină acasă. Din ce în ce mai hotărât, copilul refuza revederile, temându-se de geana aceasta de paradis și de oprobriul ce ar fi urmat.

Egoismul adolescenței l-a eliberat de culpabilitate. Acuzatul era de-acum tatăl lui, incapabil să găsească ceva mai bun decât munca de topograf pe șantier și traiul prin mansarde. Fiul îi reproșa până și numele lor de familie german – „un nume nazist!”. Dar mai cu seamă palatul care se ridica, se năruia și exhiba incredibile ruine. Nemaivăzându-și tatăl, putea să se simtă aidoma semenilor săi...

Avea vreo optsprezece ani atunci când, în plin centru al orașului, în preajma Amiralității, l-a întâlnit pe-acel bătrânel sfrijit, cu craniul acoperit de filamente argintii. Era tatăl lui! Mila care l-a năpădit pe Oleg a fost atât de profundă, încât celelalte emoții l-au atins cu întârziere: vechea rușine de a avea un astfel de părinte și rușinea actuală de a-l fi abandonat. N-a avut curaj să-l abordeze, așa că bătrânul s-a îndepărtat, bolborosind în rusă și în germană și aruncând asupra fațadelor priviri când tulburi, când pătrunzătoare. Ca să-și răscumpere lașitatea, Oleg s-a dus să-l întâlnească chiar în acea seară.

De data asta, n-a fost o regăsire. Bătrânul părea că nu mai poate măsura duratele. A vorbit de parcă fiul lui lipsise doar câteva clipe: „Am construit colonada aia, dar timpul o va transforma în ruine, iar ruinele înseamnă frumusețe eliberată de sclavia timpului. Pictorii desenează ruine, fără

să imagineze edificiul. Noi, arhitecții, trebuie să creăm edificiul și să așteptăm să se prăbușească... Viața e doar o așteptare a năruirii. Ne petrecem existența printre ruinele lucrurilor pe care le-am iubit...”.

Oleg a început să-și viziteze zilnic tatăl. Limbajul care, altădată, i se părea obscur a prins să-și dezvăluie tâlcul: fantasmagoria palatului pune laolaltă proiecte mult prea ambițioase ca să fie realizate. „Bernini a desenat Luvrul, dar, din lipsă de bani, visul său nu s-a întrupat. Fischer von Erlach a conceput planurile castelului Schönbrunn, dar nimeni nu s-a încumetat să pună în operă o asemenea splendoare...”.

Utopia aceasta arhitecturală condensa întreaga viață a tatălui său. Vechile lui suferințe rusești, visele lui germane, casa aceea sufocată de șine ferate, monumentele închipuite din patria străbunilor lui. „Tu n-ai văzut niciodată Mănăstirea Wiblingen și biblioteca ei barocă... Câtă precizie a proporțiilor!”

Uneori îi venea să-l îmbrățișeze pe bătrân și să-l scoată din aiurările lui: „Dar, tată, nici tu nu le-ai văzut vreodată!”, dar își punea frâu, conștient că echilibrul fragil de care se bucura părintele său era legat de continuitatea iluziei.

Cândva, pe când stătea cu capul vârat în măruntaiele machetei, tatăl lui a murmurat: „Iar aici voi așeza marea Sală a Cavalerilor, la fel ca în Castelul Weikersheim. O parte a familiei noastre își avea obârșia în acele locuri...”.

Oleg vorbi domol – așa cum te adresezi unui somnambul în călătoria lui plină de pericole: „...prin urmare trăiau aproape de castel. Și cu ce se ocupau în viața de zi cu zi?”.

Pesemne că tatăl a luat acele vorbe drept ecouri ale propriilor gânduri. Așa că și-a continuat povestea, trecând repede la viața recentă, cea care îi aruncase, pe el și pe fiul lui, în acea casă-promontoriu, rătăcită printre șine.

Mai mult decât de marile evenimente ale epocii, viața lui Serghei Erdmann, tatăl lui Oleg, a fost marcată de dispariția portretelor de familie. Născut în 1924, și-a petrecut copilăria printre acele chipuri grave, în alb și negru. Rusia era zguduită de planuri revoluționare, de făgăduințe futuriste. Bătrânii îi spuneau încă Sankt-Petersburg. Serghei a făcut primii lui pași în Leningrad. Sute de oameni, arestați noapte de noapte, erau duși din oraș, iar moartea lor îndărătul gardurilor de sârmă ghimpată era aclamată în ziare ca o binefacere a celei mai omenoase justiții cu puțință. Nici măcar manualele școlare nu erau ocolite de vijelie. Profesorul spunea: „Deschi-deți cărțile la pagina... (indica numărul). Poza aceasta îl înfățișează pe un dușman al poporului demascat de Partid. Măzgăliți-l cu cerneală! Începeți cu gura, cea care a întinat patria noastră socialistă!”.

Lună după lună, numeroase dreptunghiuri negre au mănjit paginile. Iar în discuțiile părinților, Serghei intercepta ecoul unor dispariții mai discrete: vecini de palier, colegi, vechi cunoștințe.

Doar portretele strămoșilor păreau neperturbate. Calmul lor a fost zdruncinat însă în 1936. Fotografiiile au coborât din cuie și s-au refugiat în străfundul unui dulap. Părinții i-au dat o explicație ocolită: „E mai prudent așa...” Adolescentul nu a încercat să afle mai mult: legătura dintre acea ascunzătoare și petele de cerneală din manualul de istorie era prea evidentă.

Ce vină aveau strămoșii lui? Medici, ingineri, negustori, librari, soldați, se păstrasera mereu departe de politică. Revoluția nu i-a transformat în opozanți intratabili. Tatăl său – optician – avea o meserie care nu prea se preta contestației.

„Asta pentru că suntem nemți...”; a îngăimat într-o zi mama lui Serghei. Nemți? Nu se poate! Nici când numele de Erdmann nu stârnise suspiciuni. Nici măcar în 1914. Mulți din familia Erdmann luptaseră pe front, aidoma atâtor ruși de origine germană. Revoluția ar fi trebuit să șteargă sechele precum titluri, origini, naționalități... Totuși, cu cât era mai mult propovăduit omul fără națiune, cu atât străvechea filiație germană devenea mai suspectă.

Tatăl lui Serghei a murit la începutul lui 1937, în urma unui stop cardiac. În ultimele luni dormise îmbrăcat, convins că noaptea, cândva, îi vor suna la ușă. În stradă, îl va aștepta o mașină neagră și vor urma, apoi, interogatorii prelungi, torturi... În ziua înmormântării, soția lui a ars toate portretele de familie. De câtăva vreme, ziarele îi denunțau nu doar pe „dușmanii poporului”, ci și pe „slugile hitleriste”...

N-a supraviețuit decât acea jucărie optică: stereoscopul dotat cu vreo sută de fotografii ale unor orașe europene. Berlin, Viena, Milano, Roma... Serghei își amintea că, într-o zi, părinții lui vorbiseră despre călătoria lor în Italia, cu puțină vreme înainte de revoluție. După aceea, să vrei să treci granițele părea mai nesăbuit decât mersul pe Lună.

Orașele din stereoscop și clădirile lor i-au aprins gustul pentru arhitectură, o pasiune care va fi pe veci marcată de călătoria imaginată de tinerii lui părinți îndrăgostiți.

Rușii trădați de rădăcinile lor germane și-au putut trage sufletul doar în perioada dintre august 1939 și iunie 1941. Fusesse semnat pactul cu Hitler, iar Germania ajunsese un aliat aproape simpatic. „Nu e decât un răgaz, a comentat

mama lui. Va izbucni războiul, iar noi vom fi dușmanii ambelor tabere. Ce să facem ca să uite de noi?”

S-a hotărât să arunce tot instrumentarul optic folosit de soțul ei: „Am putea fi acuzați de cine știe ce spionaj militar în folosul lui Hitler”.

Ideea lui Serghei, în schimb, părea mult mai greu de realizat: schimbarea naționalității. În țara în care totul era supravegheat, șansele ei erau minime.

I-a fost de ajutor însă haosul primelor zile de război. Bombardamentele au incendiat mai multe imobile din cartierul lor. Serghei a pătruns într-o curte, și-a aruncat actele în foc și și-a lăsat hainele să se pârolească de la flăcări. Apoi a dat fuga spre un centru de mobilizare. Birocrația militară nu s-a dovedit prea scrupuloasă. Singura problemă – numele „Erdmann”. „Sunteți de origine germană!”, s-a înecat funcționarul. „Ba nu, sunt evreu...”, a răspuns Serghei. Mențiunea a fost consemnată, urmată fiind de tot soiul de date mai anodine: vârsta (s-a declarat cu un an mai bătrân), situația lui de student la arhitectură...

Mai întâi, a fost trimis într-o unitate militară de geniști care pregătea retragerea trupelor înfrânte. Depărtarea față de front i-a îngăduit să păstreze amintirea Germaniei evocate pe vremuri de părinții săi, patrie a poezilor romantici și a muzicienilor înzestrați. Această imagine n-a putut fi distrămată de viziunea câmpurilor semănate cu cadavre înghețate.

Contraofensiva rusească avea să-l vindece de Germania după care tânjea. Înrolat în corpul de infanterie, a străbătut într-o bună zi un sat preschimbat în scrum, la vreo sută de kilometri de Moscova. Vederea izbelor carbonizate nu reprezenta o noutate pentru el. Ceea ce l-a înmărmurit a fost un șir de patru leșuri calcinate, presărate în zăpadă de-a lungul

unui gard. Trupuri de copii. Fugari care fuseseră surprinși de șuvoiul unui aruncător de flăcări. Un soldat german îi ucisese probabil din curiozitate, ca să vadă dacă bate până acolo arma din dotare... Îndărătul gardului, Serghei a descoperit un supraviețuitor, un băiat cu vorbă dezlănată, cu privire capie.

Demența aceasta avea o intensitate contagioasă, iar Serghei n-avea să scape nicicând de ea, fiindcă groaza întipărită pe fețișoarele mistuite de foc nu putea încăpea în cuvinte.

Pentru el, războiul avea să fie un ecou prelung al aceluia sat pârjolit. Orașe de tăciune surpate, trupuri strivite de tancuri... Amintirea copilului cu mințile rătăcite îi revenea adesea, deșteptându-i un gând care îl chinuia mai mult decât necazurile vieții de soldat: „Dacă străbunii mei n-ar fi părăsit Germania, probabil că aș fi nimerit în satul acela, înarmat cu un aruncător de flăcări...” Scutura din cap ca să alunge năluca propriei ființe și constata că, dacă familia lui nu s-ar fi instalat în Rusia, el nu ar fi văzut lumina zilei. Durerea îi mai amorțea.

Înainte de război se simțise întotdeauna rus. Când s-a întors de pe front, în 1945, avea impresia că o parte din crimele germane îi era imputabilă. Își zicea atunci că e un prost, își pipăia medaliile care îi zornăiau pe veston și-și amintea că puțini dintre tovarășii lui făcuseră războiul ca el, de la Moscova la Berlin! Dar, pe măsură ce se apropia de Leningrad, sentimentul că este un german camuflat devenea mai chinuitor.

Dedublarea a ajuns insuportabilă atunci când a aflat că, încă de la începutul războiului, rușii de origine germană fuseseră deportați dincolo de Ural. Și-a dat seama că mama lui avusese soarta aceasta, s-a interesat și a plecat în căutarea

ei în acel orașel din Siberia occidentală. Baraca spre care a fost îndrumat, la sosire, era locuită de mai multe familii, de bătrâni retrași și de trei sau patru tinere, venite aici pe vremea când erau copile și care crescuseră fără părinți. Una dintre ele, Marta, i-a povestit despre cum nimeriseră în pustiul acela, despre foame, furtuni de zăpadă, disperare, despre vinovăția germanilor de-acolo, nevinovați, dar care plăteau pentru ceilalți, ai lui Hitler. Povara aceasta ucidea mai rău decât bolile. Mama lui Serghei murise la sfârșitul celei dintâi toamne a războiului. „M-a rugat să păstrez lampa asta“, i-a zis Marta.

Nu era o lampă, ci o lanternă magică, străvechea relicvă a neamului Erdmann.

S-au căsătorit în anul următor. Marta, consemnată la reședință, a reușit să părăsească Siberia datorită acestui soț așa-zis evreu și decorat cu medalii purtând chipul lui Stalin.

Apartamentul în care locuise Serghei înainte de război era acum ocupat. De către niște vecini care profitaseră de deportarea „nenorociților de naziști“... Tinerii căsătoriți au închiriat o cameră, s-au străduit să supraviețuiască, fericiți că pot vedea un cer părăsit de bombardiere. Serghei și-a reluat studiile de arhitectură, a terminat cursurile în doi ani, și-a pregătit proiectul de calificare în muncă...

În 1948, atunci când s-a dezlănțuit o nouă vânătoare de vrăjitoare – sub numele de „luptă împotriva cosmopolitismului în cultură și știință“ –, nu și-a pierdut cumpătul. Și-a închipuit că era vorba despre o punere cu botul pe labe a intelectualilor care, după război, fuseseră seduși de scurta deschidere spre Occident. I-a vorbit Martei despre asta, i-a explicat secretul falsei naționalități evreiești trecute în pașaport... „De ce nu le spui adevărul?“, l-a întrebat ea.

Așa ar fi făcut dacă, a doua zi, în faptul nopții, n-ar fi fost arestat. Au încercat să-l facă să mărturisească apartenența la o organizație sionistă clandestină. Sub torturi din ce în ce mai năprasnice, nu făcea decât să repete adevărul: originile germane, patru ani de luptă în război. Totul era lesne de verificat. Și a sfârșit prin a fi verificat și confirmat. Verificarea biografică, săvârșită cu obișnuita lentoare administrativă, a durat doi ani și jumătate.

După eliberare, s-a întors la Marta, viața și-a reluat cursul, dar de-acum le lipsea ce era mai important: credința în această viață. Erau ca niște rămurele puse în apă, cărora li se deschid frunzele, care răspândesc miros de primăvară și care, în locul în care au fost frânate, lasă să apară niște rădăcini firave care caută zadarnic un pământ zdravăn.

Au trăit așa, în incertitudine, și au avut un fiu, Oleg, care s-a născut în 1954. Marta, decedată trei ani mai târziu, a izbutit să-i ofere ceea ce un copil obișnuit n-ar fi primit într-un timp atât de scurt – certitudinea că a avut o mamă care l-a iubit așa cum nimeni nu avea să-l mai iubească.

Oleg avea șase ani atunci când tatăl său s-a mutat sub acoperișul imobilului-promontoriu. În familia unui coleg de regiment se născuseră tripleți, Serghei le-a cedat camera lui din apartamentul comunitar și s-a instalat în acest „atelier“ în care nou-născuții n-ar fi putut supraviețui.

Ca adolescent, Oleg se simțea umilit atunci când trebuia să recunoască în ce loc trăiește. Treptat, și-a născocit un statut – și el depreciativ, dar mai puțin rizibil: așa-zisa proveniență dintr-un sătuc siberian, care nu-i putea oferi speranța unei locuințe decente. Una peste alta, era mai puțin apăsător să îndure apelativul de „țăran din Siberia“, decât să fie considerat „neamț ticălos“.

În plus, acest alibi îl apropia de mama lui, de amintirea străveche a nopții de la capul patului: copil fiind, vedea acolo un șirag de perle mici, o ceașcă de porțelan, o carte ostentivă și... În punctul acesta, memoria îl lăsa, se simțea incapabil să reconstituie obiectul căruia nu-i revedea decât poziția. Își spunea adesea că dacă ar fi izbutit, în închipuire, să-l trezească la viață, mama lui i s-ar fi înfățișat aievea. În carne și oase...

„Mica imită mulțumitor geamul vitraliilor. Va fi o copie a capelei Liborius, din Creuzburg, o capodoperă a goticului flamboiant!”

Oleg îl asculta pe tatăl lui care, înarmat cu o lamă, decojea un strat de mică. În interiorul machetei, o lampă ilumina un obiect cu licăr de coral. Oleg nu îndrăznea să întrebe care era rostul acelei prezențe printre coloane. Tatăl îi părea prea fragil ca să fie întors în realitate.

O singură dată a îndrăznit să pună întrebarea care, de ani buni, îi ardea buzele: „Dar dacă ai fi fost în tabăra cealaltă, tată, într-un regiment german, și ți s-ar fi ordonat să dai foc unui sat... Ce-ai fi făcut?”. O izbucnire de furie, un hohot de râs, o ridicare din umeri... Oleg își putea închipui oricare dintre asemenea reacții. Dar nu și chipul care a prins să tremure, care s-a boțit în riduri de durere și din care n-au mai rămas decât niște ochi lăcrimând în tăcere.

O săptămână mai târziu, tatăl lui s-a împiedicat de o traversă, a căzut, și-a rupt un braț. Seara, Oleg l-a găsit șezând lângă șinele ferate, gemând încet, nepăsător la trenurile care treceau. L-a adus în atelier, a încălzit apa și l-a spălat pe bătrânel în căldarea de zinc... Tatăl a adormit strângându-i mâna și, prin somn, i-a murmurat cu vocea lui cea veche, blândă și nițel zeflemitoare: „Când mă gândesc

că toate astea ni s-au întâmplat din pricina unei micuțe prințese germane...”: Oleg a recunoscut vorbele pe care cei din neamul Erdmann le tot repetau când își comentau destinul rusesc.

Tatăl s-a prăpădit la sfârșitul anului următor, în timp ce Oleg își făcea stagiul militar.

În clipele cele mai grele din anii care aveau să vină, tânărul își va aminti zâmbind dictonul lor familial: „Când te gândești că toate astea mi se întâmplă din pricina micuței nemțoaice devenite Ecaterina cea Mare...”

II

— Unul dintre personajele dumitale îi șterpelește o sută de ruble unui negustor de lenjerie. Logic, e vorba despre monede de aramă, dacă ținem seamă că prețurile erau mici. Or, la vremea aceea moneda de o copeică cântărea zece grame. Cele o sută de ruble ar atârna, prin urmare, o sută de kile. Suma ar putea fi compusă din monede de argint, ceea ar reduce greutatea cu, să zicem, trei sferturi. În principiu, e posibil să alergi cu un sac de douăzeci și cinci de kile în spate. Însă eroul dumitale, astfel împovărat, trece Neva înot!

Lurie își potrivește ochelarii, își apleacă fruntea spre un caiet gros cu pagini îndoite. Oleg își dă seama că încetase să respire; se înfurie, se fâțâie pe scaun ca să-și destrame înțepeneala de acuzat.

Profesorul lui, Basov, prevăzuse întocmai – membrii Comitetului de Stat pentru Arta Cinematografică, faimosul CSAC, au dat cuvântul unui „expert”: adică acestui Lurie, individ uscat, cu față morocănoasă și aspră. „Un universitar prăfuit, se gândește Oleg, l-au scos dintr-o debara ca să jubileze umilind un ignorant...”

Metoda lui e eficace: fără să critice aspectul artistic al scenariului, Lurie se leagă de câte o secvență, demonstrând că are un conținut eronat. „Judecătorii” par încântați. Sunt întocmai cum i-a descris Basov: funcționari ai cinematografilei, cu puține opere la activ și degrabă dispuși să denigreze munca altora. Oleg recunoaște categoriile definite de profesorul

lui: patru dinozauri care văd la tot pasul amenințarea formalismului, însoțiți de un trio de aparatcici ursuzi, niște juni parveniți, îmbrăcați occidental... Lurie își reia rechizitoriul:

— Să nu crezi că dau atenție doar circulației monetare. Însă în acest sector scenariul dumitale se îndepărtează cel mai mult de adevărul istoric. Iată, de pildă, scena în care Petru al III-lea zvârle pe jos rublele recent bătute cu efigia lui. În opinia dumitale, gestul trădează natura lui irascibilă. În realitate, țarul e iritat de coafura cu care gravorul a crezut de cuviință să-l împodobească: o perucă ondulată, de modă franțuzească. O alegere nefericită, căci îl urăște pe Ludovic al XV-lea. Aceași gafă și cu Cagliostro. La dumneata, el ți promite Ecaterinei să preschimbe fierul în aur. E o conversație improbabilă. Ea îl considera pe Cagliostro un șarlatan și, de altfel, îl va ridiculiza într-o comedie, *Mincinosul*. În schimb, o idee practică a „magului” se va bucura de un viu succes în Rusia. Într-o bună zi, Potemkin află că au fost furați nasturii de la toate uniforme soldaților săi. Ancheta nu dă nici un rezultat. Cagliostro oferă o explicație de chimist: nasturii erau făcuți din cositor, iar pe geruri mari acest metal se dezagregă în pulbere – e ceea ce se cheamă „ciuma cositorului”. Italianul recomandă înlocuirea lui cu un aliaj de cupru și zinc – alama. De-atunci, armata rusă poartă nasturi „à la Cagliostro”. După cum vezi, un strop de precizie n-ar dăuna imaginației dumitale artistice. Să trecem acum la metehne mai importante...

Oleg se străduiește să înfrunte privirea „judecătorilor”. Expresiile lor sunt hilare, condescendente...

În vocea istoricului se simte bucuria unei apropiate lovituri de grație:

— Prin urmare... Fiul Ecaterinei, viitorul Pavel I. În opinia dumitale, la Paris și la Roma a făcut apel la interpreți. Fals!

Deși denigrat de biografii săi, Pavel vorbea cel puțin opt limbi. Mai departe. Ecaterina, în compania lui Mamonov, ascultă Vivaldi. Puțin plauzibil. Țarinei nu-i place muzica, e victima unui adevărat beteșug auditiv. În loc de virtuozii, îi preferă pe diverși excentrici, care cântă la pian cu nasul sau cu degetele de la picioare... 1796: regele Suediei, Gustav al IV-lea, rupe logodna cu Alexandra, nepoata Ecaterinei. Insiști, pe bună dreptate, asupra durerii pe care o resimte țarina. Acest șoc, de altfel, îi va grăbi moartea. Atât doar că motivul eschivei e altul. Formal, Gustav pretinde ca logodnica lui să treacă la catolicism. De fapt, e înspăimântat de libertinajul care domnește la Curte: Ecaterina, aproape septuagenară, își împarte așternutul cu frații Zubov – de douăzeci și opt, respectiv douăzeci și patru de ani... „Satele lui Potemkin”: un clișeu cât se poate de persistent! Mistificarea asta nu s-a petrecut niciodată. Da, atunci când trecea țarina, supușii săi își împodobeau izbele. Da, se construiau debarcadere acolo unde Ecaterina acosta în timpul călătoriilor sale în Crimeea și se ridicau reședințe de etapă acolo unde se odihnea. Nimic mai mult însă decât obișnuitele arcuri de triumf, covoare roșii și ghirlande de flori. O altă legendă căreia îi acorzi credit: relațiile lesbiene ale Ecaterinei. Zvonul se datorează unei confuzii. Într-o seară, la un bal mascat, Ecaterina abordează un tânăr ofițer, pe care și l-ar fi vârat bucuroasă în pat. Sub mască se ascundea însă o tânără! Altminteri, înconjori relațiile homosexuale dintre Casanova și Lunin cu un vâl de tăcere. Genul acesta de raport trupesesc era, pe-atunci, destul de banal... În plus, atenție la limbaj! „Generalul N. a fost vătămat în părțile genitale”, zice unul dintre eroii dumitale. În secolul ecaterinian, asta ar fi sunat așa: „O lovitură de sabie l-a făcut pe dată eunuc!”.

Rânjetele membrilor juriului eliberau o satisfacție cleioasă.

— În fine, două scene fără nici un temei real. În primul rând, nici o slujnică a Ecaterinei n-a fost zidită, și cu atât mai puțin de vie. E o pură invenție a istoricilor aflați în slujba ideologiei. Mai mult, favoritul trădător Mamonov și soția lui n-au suferit niciodată represalii. Violarea tinerei căsătorite este o veche scorneală datorată propagandei anti-monarhiste din 1917. Dimpotrivă, Ecaterina a fost cea care i-a cunoscut pe cei doi îndrăgostiți. Și, ironie a sorții: degrabă dezamăgit de rutina conjugală, Mamonov o imploră pe țarina să-l readucă în alcov...

O nouă cufundare în hârtii a nasului de pasăre răpitoare... Se aud șoapte conspirative între membrii CSAC. Într-o scurtă rătăcire a gândului, Oleg o revede pe Lesia... Ca s-o aducă înapoi, ar fi în stare să renege totul! De altfel, preocupat să le fie pe plac acestor judecători, a scos din scenariu episoadele „împerecherilor cabaline” ale împărătesei...

În intonația istoricului se simte o nouă nuanță – mila față de cel înfrânt:

— Subiectul este complex. Însuși Pușkin formula păreri contradictorii despre țarină. „Tartuffe în fuste”, spunea el. „O desfrânată bătrână.” Și, în același timp, declama: „O, Rusie, gloria ta s-a stins odată cu Ecaterina!”. Ar trebui pomenită împărăteasa Elisabeta, care a poftit-o pe tânăra nemțoaică la Sankt-Petersburg. Faptele sunt știute. Elisabeta era capricioasă și angoasată, nu dormea niciodată două nopți la rând în aceeași cameră și nu purta de două ori aceeași rochie. O dezechilibrată de ale cărei toane se temea toată lumea. Ecaterina trăiește ca o prizonieră: îi e citită corespondența, ieșirile îi sunt supravegheate cu strictețe. Nu, Elisabeta nu este un monstru, ea e cea care a abolit pedeapsa cu moartea în Rusia! Ce alt monarh european s-ar

fi putut mândri atunci cu asta? Totuși, la moartea ei, când victimele ocârmuirii sale s-au întors din Siberia, printre ei se afla o liotă de muți: tăierea limbii era o pedeapsă curentă... Și înainte de Elisabeta? Țarina Ana: condamnații o binecuvântau atunci când satârul înlocuia țepa. Dar Petru cel Mare? Îi plăcea la nebunie să tortureze, mai ales prin estrapadă¹. Ecaterina pune capăt acestei sminteli. La fel și legii care autoriza schingiuirea copiilor începând cu vârsta de doisprezece ani. Ca să împingă această limită la șaptesprezece ani, a trebuit să se lupte cu Sfântul Sinod care, desigur, din pură milostenie creștinească se opunea. În treacăt fie spus, asemenea legi existau și pe vremea lui Stalin...

Chircit pe scaun, ca un boxer lovit în cap, Oleg își dă seama că atacurile lui Lurie nu se mai referă la scenariul său. O privire spre „judecători”: chipurile lor și-au pierdut satisfacția zeflemitoare. Acest Lurie, invitat să demoleze un scenariu, și-a ieșit din rolul impus. Îndrăznește chiar să-i evoce pe „istoricii aflați în slujba ideologiei” și merge până acolo încât îl compară pe Petru I cu Stalin!

— De bună seamă, cădeau capete și de cealaltă parte a granițelor. Menționați execuția lui Damiens, care a încercat să-l înjunghie pe Ludovic al XV-lea. Modul în care trupul lui Damiens a fost făcut bucăți, perfecțiunea supliciului său depășesc cu mult știința călăilor ruși. Cât privește Sfântul Sinod care proslăvea schingiuirea copiilor, să amintim că în 1756 au fost arse de vii în Germania, la Mainz, două vrăjitoare periculoase, una în vârstă de șapte ani, cealaltă de

1. Formă de tortură constând în a-l ridica pe condamnat, cu mâinile legate la spate, la o oarecare înălțime cu o frânghie și apoi a-l lăsa să cadă cu brutalitate, de mai multe ori, până aproape de pământ (n. tr.).

Rânjetele membrilor juriului eliberau o satisfacție cleioasă.

— În fine, două scene fără nici un temei real. În primul rând, nici o slujnică a Ecaterinei n-a fost zidită, și cu atât mai puțin de vie. E o pură invenție a istoricilor aflați în slujba ideologiei. Mai mult, favoritul trădător Mamonov și soția lui n-au suferit niciodată represalii. Violarea tinerei căsătorite este o veche scorneală datorată propagandei anti-monarhiste din 1917. Dimpotrivă, Ecaterina a fost cea care i-a cunutat pe cei doi îndrăgostiți. Și, ironie a sorții: degrabă dezamăgit de rutina conjugală, Mamonov o imploră pe țarina să-l readucă în alcov...

O nouă cufundare în hârtii a nasului de pasăre răpitoare... Se aud șoapte conspirative între membrii CSAC. Într-o scurtă rătăcire a gândului, Oleg o revede pe Lesia... Ca s-o aducă înapoi, ar fi în stare să renege totul! De altfel, preocupat să le fie pe plac acestor judecători, a scos din scenariu episoadele „împerecherilor cabaline” ale împărătesei...

În intonația istoricului se simte o nouă nuanță – mila față de cel înfrânt:

— Subiectul este complex. Însuși Pușkin formula păreri contradictorii despre țarina. „Tartuffe în fuste”, spunea el. „O desfrânată bătrână.” Și, în același timp, declama: „O, Rusie, gloria ta s-a stins odată cu Ecaterina!”. Ar trebui pomenită împărăteasa Elisabeta, care a poftit-o pe tânăra nemțoaică la Sankt-Petersburg. Faptele sunt știute. Elisabeta era capricioasă și angoasată, nu dormea niciodată două nopți la rând în aceeași cameră și nu purta de două ori aceeași rochie. O dezechilibrată de ale cărei toane se temea toată lumea. Ecaterina trăiește ca o prizonieră: îi e citită corespondența, ieșirile îi sunt supravegheate cu strictețe. Nu, Elisabeta nu este un monstru, ea e cea care a abolit pedeapsa cu moartea în Rusia! Ce alt monarh european s-ar

fi putut mândri atunci cu asta? Totuși, la moartea ei, când victimele ocârmuirii sale s-au întors din Siberia, printre ei se afla o liotă de muți: tăierea limbii era o pedeapsă curentă... Și înainte de Elisabeta? Țarina Ana: condamnații o binecuvântau atunci când satărul înlocuia țeapa. Dar Petru cel Mare? Îi plăcea la nebunie să tortureze, mai ales prin estrapadă¹. Ecaterina pune capăt acestei sminteli. La fel și legii care autoriza schingiuirea copiilor începând cu vârsta de doisprezece ani. Ca să împingă această limită la șaptesprezece ani, a trebuit să se lupte cu Sfântul Sinod care, desigur, din pură milostenie creștinească se opunea. În treacăt fie spus, asemenea legi existau și pe vremea lui Stalin...

Chircit pe scaun, ca un boxer lovit în cap, Oleg își dă seama că atacurile lui Lurie nu se mai referă la scenariul său. O privire spre „judecători”: chipurile lor și-au pierdut satisfacția zeflemitoare. Acest Lurie, invitat să demoleze un scenariu, și-a ieșit din rolul impus. Îndrăznește chiar să-i evoce pe „istoricii aflați în slujba ideologiei” și merge până acolo încât îl compară pe Petru I cu Stalin!

— De bună seamă, cădeau capete și de cealaltă parte a granițelor. Menționați execuția lui Damiens, care a încercat să-l înjunghie pe Ludovic al XV-lea. Modul în care trupul lui Damiens a fost făcut bucăți, perfecțiunea supliciului său depășesc cu mult știința călăilor ruși. Cât privește Sfântul Sinod care proslăvea schingiuirea copiilor, să amintim că în 1756 au fost arse de vii în Germania, la Mainz, două vrăjitoare periculoase, una în vârstă de șapte ani, cealaltă de

1. Formă de tortură constând în a-l ridica pe condamnat, cu mâinile legate la spate, la o oarecare înălțime cu o frânghie și apoi a-l lăsa să cadă cu brutalitate, de mai multe ori, până aproape de pământ (n. tr.).

cinci. Vorbesc de Germania, patria Ecaterinei, iar exemplele spaniole ar fi încă și mai lămuritoare.

Lurie dă la o parte caietul de notițe, apucă un pahar și soarbe prelung. În juriu se dreg niște voci: câțiva membri ai Comitetului se pregătesc să ia cuvântul. Istoricul nu le oferă ocazia:

— Datorită Ecaterinei, până și umorul și-a schimbat înțelesul în Rusia. Elisabeta, geloasă pe frumusețea femeilor mai tinere, avea obiceiul să le fleteze în felul ei: „Vai, ce gât delicat și drăguț! I-ar ședea bine pe tăietor...” O astfel de „vorbă de duh” ar fi părut cu desăvârșire barbară la curtea Ecaterinei...

Oleg ghicește tactica lui Lurie: vrea să-i zăpăcească pe „judecători”, ca să poată merge mai departe. Nu, nu este un pedant încântat de rolul de conferențiar monden. E un tip care joacă totul pe o carte, profitând de ocazia că poate vorbi liber. Un tip care se întreabă: „Dacă n-o fac acum, în fața acestor paznici ai gândirii autorizate, cine o s-o facă? Și când?”

— *Instrucțiunea* Ecaterinei, manifest al reformelor sale, pune temelia unui stat în care este respectată demnitatea umană. Cu douăzeci de ani înainte de Revoluția Franceză, țarina organizează Stările Generale, unde seniorii stau alături de țărani. Iar atunci când unul dintre nobili apucă să-i ponească pe deputații din popor, se vede apoi obligat să le ceară scuze în mod public!

— Ce-ar fi să ne-ntoarcem la oile noastre, tovarășe Lurie?

Vocea președintelui juriului lasă să se simtă un amestec de furie stăpânită și de condescendență paternă.

— Dar ne aflăm chiar în punctul fierbinte al subiectului, tovarășe președinte! Spectatorii vor considera că trecutul evocat de tovarășul Erdmann este cât se poate de actual.

Interzicerea torturii pe care o propovăduia Ecaterina. Presumpția de nevinovăție, pe care a impus-o tribunalelor. Ca să nu mai vorbim despre libertatea presei. Ea a făurit ziare și s-a și exprimat în paginile lor...

Vorbele îi sunt întâmpinate cu un șuierat de indignare, din care apoi se detașează vocea nazală și ascuțită a unui tânăr „judecător”:

— Se pare că o adorați pe această mare umanistă. Totuși, ea este cea care a înăsprit subjugarea țăranilor...

Lurie continuă, imitând tonul oponentului său:

— ...fiind convinsă că iobăgia trebuia abolită. Nu îndrăznește totuși s-o facă — „Nobilii mi-ar pune ștreangul de gât înainte să izbutesc”, spune ea. Iar asta nu reprezintă o figură de stil: dușmanii stau la pândă. Ecaterina semnează un decret care consfințește drepturile nobilimii. „Însă l-am semnat plângând”, mărturisește ea. Să nu uităm că se confruntă cu niște bărbați obișnuiți să comploteze și să ucidă. Ecaterina reușește să-i pună cu botul pe labe...

— Cu precădere în alcovul personal...

Președintele rostogolește un răs silit, pe care membrii CSAC îl reiau și îl amplifică.

— Da, tovarășe președinte, trupul său constituia o armă în lupta politică, printre fiare sălbatice. Tovarășul Erdmann descrie prea bine acest bestiar. Dar și clipele în care Ecaterina speră să fie iubită. Să ne închipuim un film care încearcă să răspundă acestei singure întrebări: printre toți bărbații care au profitat de pe urma acestei femei excepționale, a fost oare vreunul care s-o fi iubit?

Vocea lui Lurie pălește. Dă senzația că murmură un adevăr nou și pentru el însuși... „Judecătorii” se grăbesc să intervină:

— Haida-de, doar n-o să facem din această ucigașă de țărani o doamnă Bovary!

— Cu alcovul mai treacă-meargă, dar ce facem cu toate scornelile pe care le-ați denunțat, tovarășe Lurie?!

Prea cufundat în propriile gânduri, istoricul pare descumpănit... Își revine însă, cu vigoarea unui orator hârșit.

— Bine că ați pomenit alcovul acela. Tovarășul Erdmann vorbește despre niște scripeți care ridică oglinda deasupra cuibușorului de nebunii. De fapt, era vorba despre o glisieră: oglinda era dată într-o parte. E o mică greșeală, lesne de îndreptat. În privința „scornelilor” pe care le semnalați, chiar trebuie corectate? De două veacuri încoace, aceste legende sunt menționate în cărțile de istorie. De ce să nu fie filmate? De ce să n-o înfățișăm pe Ecaterina așa cum este ea percepută de conștiința colectivă: o nimfomană care-i ademenește în pat pe toți ofițerii din garda sa, o geloasă care zidește de vie o slujnică, o răzbunătoare care își trimite soldații să violeze o rivală?

— O clipă, profesore! Cinematografia noastră nu va tolera nicicând delirul acestei viziuni antiistorice!

Președintele bate în masă cu amândouă mâinile: butonii de la manșete emit un geamăt scurt. Zâmbetul lui Lurie pare să țină seama de acest vaiet.

— Așa e, tovarășe președinte. Mai cu seamă că în această viziune „antiistorică” apare acel cal faimos! Da, armăsarul a cărui vlagă sexuală ar fi slujit la potolirea josnicilor pofte ale țarinei. Se cuvine salutată reținerea tovarășului Erdmann, care a refuzat să exploateze această poveste fantezistă...

Juriul CSAC, ascultător până atunci față de președinte, se sparge în grupuri, amestecând râsete, proteste, frânturi de argumente. Cei mai dezlănțuiți sunt cei patru hodorogi – sușotesc, se scâlâmbăie, își agită brațele, imitând un armăsar care tropăie. Tinerii parveniți strâmbă din buze, cu un rânjet de silă. Ceilalți oscilează între sobrietate și trivialitate, încercând

să afle spre ce vor înclina balanța toanele președintelui. Acesta scapă un râs de moșneag hâtru, apoi se crispează și îi bruftuiește pe bătrâni care, acum, tocmai imită un nechezat. Vocea lui reușește să acopere zarva:

— Tovarășe Lurie, tovarășe Erdmann, vă propun să așteptați pe coridor!

Oleg iese primul, istoricul i se alătură, cu brațele încărcate de foile cu notițe. Culoarul e pustiu. Zgomotul vocilor dindărătul ușii se potolește, sub efectul tonului puternic al președintelui. Lurie îi face cu ochiul lui Oleg:

— Dușmanul e dezorientat. E tot ce-am putut să fac...

— Și-așa e prea mult... Mă așteptam la o execuție sumară!

— Am pescuit niște greșeli benigne, astfel încât juriul să se concentreze asupra lor și să lase chestiunile delicate din punct de vedere politic... Cel mai important mi se pare însă subiectul ascuns: o femeie înconjurată de o hoardă de amanți, dar care n-a fost nicicând iubită. Ai avut în vedere acest paradox?

— Nu, dimpotrivă, am evitat aspectul ăsta. Mi-era teamă de o interpretare prea psihologizantă, de tipul: singurătatea sentimentală a mai-marilor lumii. Am vrut mai degrabă să îngroș latura cinică a acestei domnii...

— Tocmai asta e fabulos: un secol plin de prădători, de obsedați de sex și de bune maniere, care intuiesc uneori că viețile lor triumfale sunt un eșec și care aspiră către o cu totul altă viață...

Se deschide ușa, unul dintre „judecători” iese pe culoar.

— Comitetul are nevoie de o deliberare suplimentară. Vă vom ține la curent, tovarășe Erdmann. La revedere!

Afară, Lurie se îndreaptă către o gură de metrou, se oprește în loc, îi strânge mâna... Și, deodată, dărâmând parcă un obstacol, îl întreabă:

— Serghei Erdmann este tatăl dumitale?

— Da... S-a prăpădit cu... opt ani în urmă.

— Ne-am cunoscut în 1948, în timpul detenției preventive. Pe vremea luptei împotriva cosmopolitismului... Dă-i înainte! Poate că o să ne revedem. Cine știe, poate la premiera filmului dumitale...

Ajuns acasă, Oleg recitește scenariul dintr-un unghi nou, cu vocea lui Lurie. Regretă că nu i-a citat dictonul pe care părinții lui îl repetau în momentele de cumpănă: „Toate astea ni s-au întâmplat din pricina unei micuțe prințese germane căreia i-a cășunat să se stabilească în Rusia!“.

Niște croitoarese însăilează rochia pe trupul monumental, își înțeapă degetele, își feresc capetele de palmele pe care femeia le distribuie. Coapse masive, un pântec bombat – scânteierea ácelor întinde mătășurile, camuflează carnea, o comprimă, o alungesc și, în sfârșit, uff, izbutește să încingă acest idol voluminos. Împărăteasa Elisabeta deschide balul... Curtenii o văd posomorându-se – una dintre invitate e mai bine coafată decât ea. Repede, niște foarfeci! Nefericita își pierde buclele și dispare bocind... La sfârșit, rochia e tăiată direct pe Elisabeta, brocartul este despicat, dantelele sfâșiate. Împărăteasa urăște dezbrăcatul, copcile, șnururile, pernițele... A doua zi, un nou bal căruia i-a stabilit costumația: în seara respectivă, femeile sunt îmbrăcate în bărbați, iar bărbații poartă malacovuri. Vai, măscăricii ăia încurcați în crinoline și țâțoasele alea sufocate în tunici militare! Poruncește instrumentiștilor să grăbească ritmul – dansatorii cad, se zbugiumă pe pardoseală...

Altă maimuțăreală: un călău rupe veșmintele de pe contesa Lupukina, expunându-i spatele plesnelor unui cnut. Pielea crapă, curelele biciului se umplu de sânge, femeia leșină, gura îi este deschisă, călăul îi prinde limba, se vede strălucirea unui brici...

Încă o deghizare: niște țărani tineri în uniformă aleargă pe un câmp de orz, își ițesc baionetele și îi străpung pe alți țărani îmbrăcați în uniforme de culoare diferită.

Aceste secvențe sunt atât de rapide datorită privirii unei adolescente care se bagă peste tot, care trage cu urechea, scrutează, ghicește. În curând, ea însăși se vede târâtă în vârtejul măștilor: țarină, soție părăsită, aventurieră, mamă, amantă, regicidă...

„Din scenariul meu n-a mai rămas decât viteza acțiunii.” Oleg și-o tot repetă în timpul turnării și, imediat, recunoaște că modul acesta de a filma Istoria reprezintă însuși sensul demersului său. Forța și noutatea lui. Scenariul lui a supra-viețuit! Restul nu mai contează.

În februarie, în urmă cu șase luni, juriul și-a dat în sfârșit avizul: regia filmului despre Ecaterina a II-a a fost încredințată unui cineast experimentat, Mihail Kozin. „Tovarășul Erdmann” n-a fost uitat: l-au numit „asistent artistic”.

— Lupii și-au luat tainul, iar oile sunt încă în viață, a comentat Basov, profesorul lui. N-ai pierdut, dar nici n-ai câștigat. De fapt, da... Ai câștigat, pentru că tovarășul Kozin e cineva. E-un tip bizar, o să vezi, o figură sumbră. Bașca bâlbâit, ceea ce face comunicarea anevoioasă. Vede însă limpede și e priceput... E clar că pe limacșii ăia de la CSAC i-au trecut toate apele! Protecția Kremlinului poate fi uneori de folos, nu-i așa?

„Protecția” a înlesnit îndeosebi începerea filmărilor încă din iunie. „P-p-prima ei v-v-vară în Ru-ru-rusia...”, a spus Kozin. Oleg privea gura aceea care tremura jalnic – da, prima vară a Ecaterinei la Sankt-Petersburg. Se putea întrezări, la Kozin, dorința de a o propulsa neîntârziat pe tânăra nemțoaică în sumarul paradis al nopților albe...

În mod ciudat, bâlbâiala lui făcea ca relațiile de pe platoul de filmare să fie mai simple: Kozin nu comunica decât

esențialul. Incapabil să demonstreze, arăta. Mimând o scenă, îi lăsa pe actori să o umple cu pasiuni trăite.

Această artă tăcută l-a împăcat pe Oleg cu statutul lui de secund: „N-aș putea în veci să îndrum oamenii așa cum o face Kozin!”. Îi revenea în minte sfatul lui Basov: „Notează toate detaliile legate de felul cum lucrează. Vedeți lucrurile destul de asemănător. Atât doar că, pentru el, camera de filmat este singurul mod de a se adresa celorlalți...”

Acum, la două luni de la începutul filmărilor, blocnotesul îi e plin de remarci, de crochiuri, de minutaje. Scene reușite: rochia tăiată direct de pe Elisabeta, bărbații în crinolone care se târăsc pe pardosea, Lupukina și călăul ei, bătălia din câmpul de orz...

Faptele sunt reale. Elisabeta avea cincisprezece mii de rochii. Într-o zi, pe când dansa, Ecaterina a căzut sub fustele unui curtean travestit. Lupukina a fost mutilată, în vreme ce coacuzata sa, prințesa Bestujeva, a strecurat în mâna călăului o cruce bătută cu diamante, salvându-și astfel limba. Atacul la baionetă din câmpul cu cereale reconstituie una dintre luptele Războiului de Șapte Ani...

Un diplomat suedez și tânărul Poniatowski sosesc la recepția dată de Ecaterina și de Petru. Ogarca țarinei îl atacă pe suedez, în vreme ce Poniatowski are parte de gudurări. „Nu există ființe mai perfide decât câinii...”, susură diplomatul în urechea îmbujorată a amantului.

Aceeași concizie și în filmarea negoțului sexual pus la cale de Potemkin: acesta primește o sută de mii de ruble pentru fiecare favorit pe care-l pune la dispoziția Ecaterinei. Suma este aceeași cu cea pe care țarina o oferă amantului, în chip de cadou de bun-venit. Kozin pune în legătură cele

două tranzacții: tânărul își primește purcuiul de bani, după care îl oferă lui Potemkin...

Oleg consemnează detalii și mai mărunte: Ecaterina sosește la Moscova, trăsura i se afundă în noroi, aurul unei turle de biserică se reflectă în glod, un porc privește lenevos cortegiul împotmolit... Cinci secunde de acțiune, suficiente ca disprețul Ecaterinei pentru Moscova să sară în ochi!

Concisă este și secvența în care Ecaterina se ascunde sub pat ca să scape de furia amantului ei Orlov. „Eu aș fi făcut din asta o scenă comică, se gândește Oleg. Kozin, în schimb, înfățișează o femeie înspăimântată de niște masculi selecționați zoologic să ucidă, să violeze, să-i calce în picioare pe cei slabi...”

Laconismul acesta este ecoul glasului poticnit al lui Kozin.

Poniatowski o iubește pe Ecaterina, chiar dacă riscă să putrezească în ocna! „Văzându-i frumusețea, uiți că Siberia există!” O mărturisire romantică, pe care Kozin o prelungește cu trei secunde: amantul se întoarce în Europa, uitându-și grabnic marea pasiune.

„După ce te-am iubit pe tine, cum aș mai putea iubi pe altcineva?” Asta-i spune Ecaterina, printre lacrimi, lui Potemkin. După numai o secundă, camera de filmat o surprinde în brațele lui Vasilcikov, cel care are curajul să dezvăluie că: „Nu sunt decât o fată întreținută...”

În acest moment al filmărilor, se produce un mic incident. Actorul care îl interpretează pe Vasilcikov se îndepărtează pe una dintre galeriile palatului. Kozin se pregătește să spună ceva, cu privirea întoarsă către unul dintre carele aflate pe șine. Limba i se împiedică într-un gâfăitură chinuită... Insuficient frânat, carul pornește singur, înaintează, se oprește. „Uite un travelling prin telepatie!” strigă un tehnician. Toți

trăiesc cu senzația unui control ocult – a unei lumi de dincolo de cuvinte.

Oleg iese afară, spre cenușul Nevei, își aprinde o țigară. Gândul e tulburător: o viață care transcende jocurile puterii și ale pasiunii pe care ei tocmai le filmează...

Se potolește însă rapid: „Nu! Kozin va face un film realist izbutit, fidel «liniei partidului». Ecaterina se căsătorește cu nătarăul de Petru. Primii amanți, lovitura de stat, febra marilor reforme. Războaie, serbări, conversații cu Diderot... Apoteoza: Ecaterina în Crimeea. Și prăbușirea: căderea Bastiliei, în timp ce țarina bătrână, părăsită de Mamonov, bocește în dreptul unei ferestre...”

— Oleg, gata pe ziua de azi! Mergem acasă? Nu, mai bine ia-mi o înghețată înainte: Kozin m-a găsit genială!

Oleg sărută fața aceea drăgălașă care tocmai a fost demachiata: Dina – Ecaterina a II-a tânără. Cu jumătate de oră în urmă, se grăbea către un alcov tainic, o oglindă se dădea la o parte, lăsa să se zărească un pat și pe Vasilcikov gol pușcă...

Se opresc pe Podul Palatului, se îmbrățișează, trupul Dinei are o mlădiere vegetală. Un trup potrivit pentru orice i-ar cere rolul. Când se strâng în brațe, suplețea ei oferă o plăcere senină, o dulce banalitate.

— Ai văzut carul ăla care a pornit-o de unul singur? Un fenomen paranormal, nu?

Râde cu o veselie simplă, copilărească. Totul, la aceste filmări, este atât de bine rodat, încât pare că întâlnirea lor face parte din scenariu. Costumele sunt livrate la timp, decorurile sunt dispuse cu îndemănare, iar tânăra vedetă se îndrăgostește de „asistentul artistic”. N-ar mai lipsi decât ca lui Kozin să-i cadă cu tronc țarina bis, Ecaterina cea „bătrână”!

Un cuplu nostim: ursul ăla bâlbâit și actrița est-germană care va sosi în curând la Leningrad...

Înconjoară fortăreața Petropavlovsk și se opresc apoi într-o cafenea. Dina lasă să-i scape un suspin hătru:

— Nu vreau să-ți stric cheful, dar toți amanții mei... duhnesc. Mai cu seamă Poniowski. E cel mai gras și, bașca, regizorul vrea să-l pună să poarte tot soiul de blănuri. E, pasămite, un aristocrat care se teme să nu-l tragă curentul. Ce să vezi, marele sensibil, prințul cu bobul de mazăre! Iar eu trebuie să-i îndur putoarea...

Îndărătul ferestrei se zărește zidul fortăreței și, într-o scurtă înseninare, vidul albastrui de deasupra Nevei... Cu doar câteva luni înainte, viața lui Oleg era fluviul acesta înghețat, rarele întâlniri cu Lesia, durerea, rușinea. Acum, există fetișcana asta care îl iubește, filmările, munca alături de Kozin. Levitația într-o viață neexplorată.

Dina întinde mâna, îl trage spre ea. El îi face pe plac, lăsându-se purtat în dulcea vârtoare a acelor jocuri ome-nești. La douăzeci și opt de ani, simte în sfârșit că a nu iubi prea mult poate fi o formă de înțelepciune.

În mimica Dinei, recunoaște surâsul pe care tânăra Ecaterina îndrăgostită i-l adresa lui Vasilcikov.

Figurine de soldați plămădite din amidon defilează pe parchetul salonului. Un bărbat stând în patru labe aliniază regimentele, șuieră imitând gloanțele... Intră un valet, care anunță că dejunul e servit. Împotriva dorinței lui, bărbatul lasă baltă jocul și pleacă. Iar în salonul unde o lumânare își scurge ceara pe parchet se ivește un șobolan, monstruos în raport cu talia soldaților... O schimbare brutală de plan – și toate figurinele sunt strivite sub niște cizme urieșești. Asasinii se năpustesc asupra celui pe care l-am văzut jucându-se de-a războiul...

Oleg este cel care a sugerat această viziune asupra uciderei lui Petru al III-lea. „Un asistent artistic poate fi folositor”, glumește el uneori. Kozin încuviințează: „Cea m-m-mai b-b-bună roată e a ci-ci-cincea!”.

O altă sugestie: Cagliostro.

— S-a scris enorm despre curele de întinerire pe care șarlatanul ăsta le-a oferit petersburghezilor. Mai bine îl filmăm pe pruncul prințesei Golițin. Copilul tocmai a murit, Cagliostro îi ia cadavrul și, după două săptămâni, bebelușul revine la viață! Părinții sunt copleșiți de bucurie și doar doica, o țărancă neștiutoare de carte, denunță substituirea. Doar ea este cu adevărat legată de copil.

Oleg a deprins limbajul fără cuvinte al lui Kozin. Îi cunoaște gramatica: o scenă comprimată într-un detaliu, o idee care se naște din simpla înlănțuire a obiectelor filmate... Ecaterina

i se oferă lui Grigori Orlov (reflexul mat al unei oglinzi) și, într-o altă oglindă, Petru al III-lea, cu gâtul strivit sub cizma lui Aleksei Orlov, fratele lui Grigori...

Kozin are un gest specific, numai al lui, ca să arate că-i place soluția: cu o mână strânge un ac imaginar, cu cealaltă trece un fir prin urechile acului. „Ai nimerit drept la țintă!”, ar zice el, dar cuvintele-i împiedicate ar avea nevoie de prea mult timp.

Se poate bănuși că filmul acesta reprezintă pentru Kozin o probă de reexaminare, venită după o greșală care îi trebuia iertată. Cenzura îl va pândește la fiecare colț și, cu precădere, la scenele care zugrăvesc viața sexuală a țarinei. Oleg își amintește că, potrivit unui biograf, zidurile din alcovurile Ecaterinei erau pline de miniaturi galante: nimfe și satiri, atitudini sugestive, împerecheri în pași de dans. De ce să nu filmeze așa ceva, în locul secvențelor de sex care, oricum, aveau să fie cenzurate? Kozin stă un pic pe gânduri, după care își ridică brațele. Un capăt de ață, urechile unui ac!

Alcoolul îl scapă pe Kozin de bâlbâială. Într-o seară de august, se întâlnesc, doar ei doi, într-un restaurant – „ca să evalueze situația la jumătatea drumului”. În curând, „tânăra Ecaterina” (Dina, care a îmbătrânit vreo treizeci de ani) îi va trece ștafeta Evei Sander, actrița est-germană care o va interpreta pe țarină în perioada ultimilor ani de viață... Kozin e la al patrulea pahar.

— Erdmann, n-o să mai ai motive să fii gelos pe toți amanții ăia care o pipăie pe Dina... Miniaturile tale erotice i-au ușurat treaba. Îți dai seama ce-ar fi fost să interpreteze pe bune toate cavalcadele alea sexuale? Se pare că țarina avea o slăbiciune pentru un cal... E-o scorneală, știu. O

vorbă-n vânt care spune însă multe despre disprețul cu care bărbații le tratează pe femeile ca ea! Tocmai de-aia aș vrea să-i iau apărarea...

Kozin aruncă niște priviri grăbite în jur; un soi de vigilență mecanică: la telefon, la restaurant și chiar când se adresează unor prieteni apropiați...

— N-o s-o ridic în slăvi, continuă el, se cuvine doar să arăt că nu era o curvă patologică și nici o obsedată de putere. Desigur, bătrânii crocodilii de la CSAC vor hăcui tot ce depășește portretul oficial. La limită, i-ar suporta buclele goale, dar nu și latura revoluționară a domniei. Poftim, a înființat Casa Educației; orice odrasla de iobag care era admisă aici devenea liberă. Nu poate abolii sclavia, așa că recurge la o manevră piezișă. Țăranii află că există o cale de a se elibera. Și asta-i esențial! Cum s-o spui fără ca aligatorii să iasă din smârcuri?

Kozin soarbe încet, fața îi e destinsă: și-a dezvăluit cotloanele gândirii, povara suspiciunii e eliminată. „Reabilitarea Ecaterinei a II-a e o misiune subversivă care, la noi în țară, te transformă în disident!”, gândește Oleg.

Și chiar dă gândul pe gură, ca pe o parolă pe care Kozin o așteaptă. Iar dacă vreunul dintre ei își ascunde adevăratele intenții, asta-i deja altă poveste. Cea a delațiunii de care toți se tem atunci când se confesează. Ei au mizat însă pe sinceritate.

— Să facem ca Lurie! Oleg aduce o precizare: Istoricul care a sfidat CSAC-ul, apoi adaugă: Să-i imităm metoda. Un flash de adevăr – Casa Educației unde sclavii deveneau oameni liberi – și, imediat după, o scenă inatacabilă politic. Un boiernaș care citește un anunț: „De vânzare o brișcă nouă și o slujnică de douăzeci de ani”...

— Și suspiciunea crocodililor va fi adormită de trimiteră la cruda realitate feudală, nu-i așa? Da, vânzarea la pachet a unei trăsură și a unei tinere...

Și vorbele lui Kozin se însoțesc de gestul său aprobator: așa strecurată printre urechile acului.

— Dar ce facem cu scena în care Ecaterina vorbește despre *Instrucțiune*? Un text într-atât de revoluționar în raport cu timpul său, încât publicarea lui e interzisă în Franța. N-o să ne lase în veci să arătăm asta.

— O să spunem o anecdotă, așa cum făcea Lurie. Filmezi un curtean care recită niște versuri greoaie de i se scrântesc fălcile. La curtea Ecaterinei, răscumpărai o mojieci declamând un poem de Trediakovski, acel emul bolovănos al lui Boileau...

Râd, și-o închipuie pe Dina, la început gravă și emoționată, ținând în mână manifestul cu reformele („Cârmuitorii trebuie să-și slujească poporul, iar nu să-l aservească mofturilor lor”), apoi, poznașă, surâzând la ascultarea marelui fâs versificat pe care-l bălmăjește un curtean nădușit.

Kozin își mai toarnă vin, suspină, de parcă i-ar propune lui Oleg o ispravă ce le depășește puterile.

— Bun, pe Ecaterina o salvăm, dar ce facem cu Potemkin? S-a dus pe copcă, nu?! Tiran, ticălos, erotoman, agresiv... Și chior, pe deasupra! Frații Orlov i-au scos un ochi într-o încăierare. O ambianță teribil de virilă pentru micuța noastră Cati, proaspăt descinsă din principatul său de basm... Deci?

Oleg scoate carnetul.

— Am găsit pe cineva care să-i pledeze cauza: prințul de Ligne. Auzi: „Potemkin este cel mai extraordinar om pe care l-am văzut vreodată... Leneș, dar muncind fără răgaz... Trăindu-și plăcerile cu tristețe, nefericit de prea multă bucurie, sasisit de toate, lesne dezgustat de orice, nestatornic, filosof

profund, ministru iscusit, politician sublim, sprintar ca un puști de zece ani, neînchipuit de bogat fără să aibă o lețcaie, vorbindu-le generalilor săi de teologie și arhiepiscopilor de războaie, necitind vreodată ceva, dar fiind instruit de cei cărora le vorbește, lacom ca un copil, dar capabil să se lipsească de orice precum un om mare. De unde-i provine magia? Din geniu, din geniu și, încă o dată, din geniu!”

Kozin își scutură paharul.

— Ligne a nimerit drept la țintă! Ăsta-i Potemkin gol-goluț, Potemkin întreg, înainte ca șacalii ăia de biografi să-l fărâmițeze în o mie de Potemkini mici – avari, cu toane, fanfaroni, libidinoși. Omul nu este om decât atunci când este complex. Iar dacă încerci să-l simplifici, ajungi la scheme neroade de tipul: cetățeni de treabă versus dușmani ai poporului... Cândva, am vrut să filmez un astfel de personaj complex, un potentat din Asia Centrală. Mi-au pus de îndată călușul! Și, de-atunci, temnicherii de la CSAC îmi fac tot soiul de... Lasă, o să-ți povestesc asta mai târziu. În privința lui Potemkin... Țintea altceva, nu averea sau puterea. Avea tot atâtea moșii cât regii Europei, petrecerile date în palatul lui din Taurida le eclipsau pe cele de la Versailles. Grădini tropicale sub cerul Nordului, gondole venețiene, chiupuri din care amantele sale se înfruptau cu diamante, Crimeea pe care i-a oferit-o Ecaterinei în chip de cadou aniversar... Omul ăsta moare în mijlocul stepei, neavând în buzunar nici măcar doi gologani, cât să i se pună pe pleoape! Geniul lui era să ajungă în vârf, câștigând toate jocurile comediei noastre umane, și, la sfârșit, să devină infinit de simplu – un om lungit în pustie sub cerul toamnei...

A vorbit prea tare, acoperind zgomotele restaurantului. Oamenii au întors capetele, batjocoritori sau încruntați. Oleg se grăbește să șoptească un toast:

— Hai, în cinstea lui Potemkin!

Kozin bea, absent, cu fața chinuită de niște vedenii interioare, care apar și dispar pe rând. În cele din urmă, conchide:

— Din figura lui, caralii noștri cinematografici nu vor tolera decât dezmațul și grosolănia de satrap. Și, desigur, „satele lui Potemkin“. Vom fi siliți să-l sacrificăm. Nici măcar Lurie al tău nu s-ar descurca...

— Lurie ar vorbi despre Petușkov...

— Cine-i ăsta?

— Un tânăr aghiotant care trebuia, într-o zi, să obțină semnătura lui Potemkin. În anticamera prințului așteaptă de ore întregi o mulțime de notabili. Potemkin e cufundat într-una din cumplitele depresii care-l încearcă după excese. Trândăvește, în halat, abătut și neras, refuzând să se apuce de treburile Statului. Petușkov, îndrăzneț până la inconștiență, îi îmbrânțește pe miniștri, îi dă în lături pe lachei, se duce direct la prinț, îi întinde hârtiile la semnat. Uluit de atâta insolență, Potemkin rămâne mut, șovăie, apoi apucă pana de scris... Petușkov se întoarce triumfător în anticameră. „Semnat!“ Toți vor să vadă augustele parafe... Și-atunci izbucnește un râs homeric! Pe toate documentele se poate zări: „Petușkov“, „Petușkov“, „Petușkov“...

Părăsesc restaurantul cu sentimentul deopotrivă vesel și grav că luptă împotriva unei mașinării nevăzute care, acolo, la ei în țară, pânzește fiecare vorbuliță.

— În zilele noastre, Ecaterina ar fi trimisă direct în gulag! murmură Kozin strângându-i mâna lui Oleg.

Vântul nopții aduce izul granitului rece și al mării din preajmă. Beția se risipește, cedând locul unei exaltări a ideilor pe care filmul lor le va apăra.

Acasă, Dina, aflată deja în așternut, tocmai își recitește rolul.

— Măine e ultima mea zi, anunță ea. Potrivit scenariului, am cincizeci de ani și trebuie să-i dau papucii unui amant necredincios, porcul ăla de Korsakov!

Oleg adoarme, fără să poată izbuti să-și șteargă un zâmbet de pe buze: lipită de el, împărăteasa sforăie încetișor.

Trupurile li se desenează printre aburi. În Băile maure, postulantul, tânărul Korsakov, e testat de către contesa Bruce, „cucoana prețeluitoare”, cum îi zice Ecaterina. E înalt, puternic, are umeri lați pe care mușchii îi fac să pară noduroși. Contesa, de o frumusețe gingașă, are de câștigat de pe urma contrastului. E o brunetă micuță, cu constituție de gimnastă, coapse zvelte, sâni tari și rotunzi. Părul îi e ridicat în coadă, un colier de chihlimbar îi subliniază pielea smeadă.

Fapte istorice: Bruce probează vigoarea trupească a candidatului. Fără să-și poată îngădui nici cea mai mică rătăcire... Actrița izbutește un joc ambiguu, undeva între seducție și împotrivire. Se oferă, se lasă îmbrățișată, apoi se eschivează. Dintr-odată, își schimbă atitudinea: continuă să-și expună nurii ca momeală, să facă grații, să încleșteze sexul pretendentului, estimându-i snaga... Trupurile lor urmează acest manevră discontinuu, în vreme ce în priviri li se citește un reflex tandru și stânjenit... În cele din urmă, jocul se oprește, de parcă cei doi ar fi descoperit înțelesul ascuns al îmbrățișărilor și nudității lor...

Reîncepe filmarea: Korsakov devine amantul contesei Bruce. Ecaterina, informată de către agenții lui Potemkin, își dosește furia sub un dispreț ironic și îi izgonește pe amanți la Moscova, ca să putrezească în plictiseala asiatică a vechii capitale.

Kozin se îndârjește asupra Dinei, punând-o s-o rejoace de zece ori pe țarina înșelată. Ecaterina află de trădare: „Tânărul ăsta se crede vreun sultan...” Rămâne singură, trăsura favoritului ei înaintea de-a lungul Nevei, dispăre... La a enșpea reluare, Dina e gata-gata să plesnească. Oleg îi poartă pică lui Kozin, pentru că interpretarea e excelentă: gelozia, acreala, ura au fost preschimbate în dispreț. Mai bine nici că se putea. Buzele Dinei tremură, o lumină fluidă îi scânteiază pe sub gene... Kozin aprobă din cap. Ecaterina este, în fine, cea pe care o visase.

În timpul nopții, Oleg o surprinde pe Dina plângând prin somn. Ea, care nu știe decât să râdă și să glumească... O tânără care a îmbătrânit treizeci și cinci de ani în două luni de filmări. Și pe care a iubit-o la toate vârstele.

„Mai mult, am iubit o Ecaterină mai adevărată decât în realitate! Arta este un concentrat al realului. Sau, cum spunea Gorki: fierul din roman este mai feros decât în realitate. Da, Dina a fost mai Ecaterina decât țarina însăși!”

Surăde, îi scrutează profilul cu fruntea ușor boltită. Respirația Dinei se transformă în tânguire. Își trece mâna prin pletele tinerei – coșmarul va fi alungat prin sosirea unui cavaler cutezător și neprihănit...

Uite-așa stărnesc în noi actorii vise de un adevăr intens. Aidoma actorului care-l interpretează pe Potemkin. Vine la filmări cu metroul, fumează țigări ieftine și apoi, sub ochiul camerei de filmat, se preschimbă într-un senior îngâmfat sau într-un amant blazat. În fiecare clipă din rol este un Potemkin condensat! Suntem mult mai arborescenți decât micul ego de care ne tot agățăm. Eul actorilor, mai puțin aderent, are capacitatea de a migra de la un personaj la altul. Acesta e motivul pentru care artiștii sunt atât de egocentriți. Se îndoiesc de propria identitate.

Puterea acelui „fier feros” al artei ține și de dialogurile sărace în vorbe pe care Kozin le impune în film. Grigori Orlov vrea s-o silească pe Ecaterina să-l ia de bărbat. Pentru că, nu-i așa, el a pus-o pe tron! Țarina știe că, odată măritată, își va pierde toată puterea. Orlov ajunge s-o forțeze să prezinte Consiliului de Stat proiectul de căsătorie. Cancelarul Panin se ridică și declară cu voce puternică: „Împărăteasa e liberă să-l ia de soț pe prințul Orlov. Dar doamna Orlov nu va fi niciodată împărăteasa noastră!”. Își dă capul pe spate cu semeție, iar peruca lui aruncă o dără de pudră pe lambriul peretelui. Un membru al Consiliului se apropie și își lipește fruntea de pata aceea albicioasă. Ceilalți îl imită, ca într-un soi de jurământ...

Dacă Istoria poate să fie mimată în acest chip, mai deține ea oare sensul grav care îi e atribuit? Poate că nu este decât un decor unde sunt interpretate războaie, comploturi, drame amoroase, căsătorii imperiale, glorii care trec.

A doua zi, filmarea bate pasul pe loc: actrița est-germană a fost reținută la Berlin („Împreună cu Marlon Brando, desigur!”, se glumește pe platou). Până una-alta, se ia hotărârea „să fie puși la treabă puștii” – Alexandru și Constantin, nepoții Ecaterinei. Țarina le croia ea însăși costumașe. Kozin ar vrea s-o înfățișeze cu acul în mână.

Actorii se simt în vilegiatură, iar locurile îi îmbie la asta: ne aflăm departe de Leningrad, într-o latură a Palatului Petrodvoreț, în parcul cel mare. E încă perioadă estivală, prinții și miniștrii își scot perucile și se duc să se scalde în golful Finlandei: „Auzi, Kozin, dacă sosește Marlene Dietrich aia a ta, cât timp o machiați, noi ne-am și întors!”.

Filmările au și partea lor de „colonie de vacanță”: trupa este trambalată cu autobuzul, artiștii se ciondănesc ca niște

copii, sunt rătăcite costume, apar greșeli de tot hazul – vezi banda pe care Potemkin cel chior și-o pune din neatenție când pe ochiul stâng, când pe cel drept...

Dina trece să-și ia rămas-bun de la echipă. Kozin îi pomește de scenele care vor trebui reluate, doar trei secvențe micuțe, zice el. „Da, știu, cele trei războaie ruso-turce!”, râde Dina. Pentru ea, filmarea a luat sfârșit, iar plecarea „tinerei Ecaterina” sporește impresia de recreație.

— Ce-ar fi să ne plimbăm cu vaporul? Chiar acum, ca niște turiști!

Dina îl ia pe Oleg, care voia să se întoarcă la Leningrad cu trenul. Aleargă amândoi spre debarcader, prind ultima navetă a zilei. Pe punte, doar un grup mic – pensionari, înviorați nevoie mare pentru că au zărit, din depărtare, turnarea unui film: „Aristocrați de altădată în straie cusute cu fir de aur!”.

Vaporașul alunecă pe lângă o plajă unde se bălăcesc acești „aristocrați de altădată”...

„Istoria ca un platou de filmare”, își zice Oleg amintindu-și gândurile sale nocturne. Îi vine să-i explice asta Dinei, ca s-o scoată din inconștiența ei copilărească.

— Ar trebui să aducem camera de filmat aici, pe vapor. Decorul e gata făcut...

A vorbit cea dintâi, de parcă ar fi ghicit ce se pregătea el să-i spună.

— Și asta-i tot cinema. Mă rog, un film absurd...

Pe mal, o lungă clădire industrială, ornată cu litere iluminate electric: „Țelurile Partidului sunt țelurile poporului!”.

Dina râde, Oleg o imită, fără convingere. Nu, ea chiar nu e tânăra cam prostuță pe care el și-a închipuit-o mereu, cu un vag sentiment de superioritate.

— Și dacă toate astea sunt iluzorii, Dina, la ce mai slujesc filmele noastre și rolul tău de împărăteasă? O maimuțareală în plus?

Dina surâde, cu o tandrețe cam stânjenită.

— Nu... Însă când ești actor, se cuvine încă de la început să interpretezi cât se poate de bine lumea asta falsă...

— Da, să-i maimuțarești pe-alde Potemkin sau Orlov, care la rândul lor se dădeau mari personaje. S-o joci pe țarină, care se juca de-a Semiramida...

Dina își agită mâna, îi dă o palmuță peste frunte.

— Scuze, am omorât un țăntar... Da, ai dreptate... Atât doar că... Dacă izbutim să întrupăm nimerit ființele astea plăsmuite, vedem ce se ascunde dincolo...

— Și cam ce-ar însemna acest misterios „dincolo”? Divanul unui psihanalist unde-ar trebui s-o culcăm pe Ecaterina? Nu pricep...

Întrebările lui se nasc din ciuda că o lăsase pe Dina să formuleze ceea ce el însuși nu reușise să definească. Ea îi răspunde cu o neobișnuită notă de melancolie:

— Era doar un fel de a delimita granițele. Viața noastră, filmul, neoanele astea de pe fațadă... Și, dincolo de toate... O seară de septembrie, ultimul vapor... Închipuie-ți o femeie care merge de-a lungul mării, acolo, pe sub copaci, e singură, vede orizontul cenușiu al Balticii, e împărăteasa unui ținut imens și în același timp o femeie pe care tocmai a părăsit-o un bărbat. O femeie care, în clipa aceea...

Sirena unui pachetot înaintând pe Neva răsună și acoperă totul. Vorbele Dinei se pierd, buzele îi rostesc un adevăr suprimat.

Îl duce într-o cafenea împodobită cu colace de salvare, cu modele de nave – portul e aproape. Comandă niște cocktailuri

care au tot nume marine: niște „Caraibiene”, niște „Arctice”... De fapt, e votcă colorată cu lichioruri.

— Iluzia că ești în larg..., murmură Dina și se pun pe râs, fericiți că și-au recăpătat nepăsarea.

Între două hohote, iubita îi mărturisește, cu un surâs încurcat:

— M-am saturat de gândurile grave pe care le tot rumegă amicii noștri intelectuali. Îi detestă pe nerozii zaharisiți care conduc țara, e de-nțeles – cenzura, pânda polițienească... Dintr-odată, devin chiar mai enervanți decât membrii Politbiuro-ului! Predică împotriva regimului, dar asta nu-i decât o altă predică... Eu vreau doar să respir, fără să despic firu-n patru, și nu-mi pasă dacă e-o iluzie... În cinstea ta și a sfârșitului osândeii mele! Crezi că era nostim s-o joc pe Ecaterina aia din capul lui Kozin?

Beau, se sărută, rămân o clipă tâmplă lângă tâmplă. Oleg și-a scos ochelarii și vederea lui de miop percepe ridurile acestui chip iubit. Dina se îndepărtează, surâde:

— Nu mai am machiajul meu încântător de țarină...

Noaptea, făcând dragoste, se simt fără griji, ca niște actori care-o fac lată după filmări. Dina e în elementul ei – a avut o viață ca un bal mascat, trăită ușuratic și șăgalnic.

— Stai, o să-ți arăt cum i se dăruia Ecaterina lui Orlov. Ah, ah...

Se aruncă pe Oleg, simulează un extaz erotic.

— Și acum, cu Potemkin...

Către sfârșit, amândoi exagerează un pic entuziasmul trupesc. Dina adoarme în timpul unei atingeri, al unei mângâieri pe care bărbatul, sătul, se simte obligat s-o prelungească. Oleg preferă să creadă că acest gol micuț se datorează discuțiilor dinainte: iluzie, adevăr, neputința de a te face înțeles. Întreaga lui copilărie s-a scurs în umbra unei iluzii

angoasante – macheta construită de tatăl lui în speranța cine știe cărei revelații...

Dina lasă să-i scape un geamăt, se trezește, își cere scuze.

— Mă aflu într-un palat. Străbăteam culoarele, deschideam ușile... Erau ferestre largi, lumină multă... Și nici o ieșire! Înfrorător... Încă de la începutul filmărilor, mă bântuie gândul ăsta: Ecaterina n-a putut niciodată să plece! Ba da, a călătorit: pe Volga și în Crimeea. Dar n-a părăsit niciodată Rusia, a rămas în imperiul său ca într-o pușcărie. Curtezanii ei îi scriu de la Paris, de la Roma, de la Veneția... Nu mi-o pot închipui mergând, într-o dimineață, pe străduțele unui orașel din Italia. De fapt, nici un bărbat nu i-a propus vreodată să plece...

Cea dintâi dimineață geroasă a redesenat parcul. Oleg a ajuns înaintea întregii echipe, înainte să se lumineze de ziuă, iar frigul alb îl hipnotizează – cum să-și poată recunoaște, îndărătul chiciurii, reperele: tufișurile, aleile, cursurile de apă?

Cu o zi înainte, Kozin i-a cerut să pregătească planurile care urmau să fie filmate: scene cărora le trebuia anticipată turnarea, fiindcă actrița est-germană, „bătrâna Ecaterina“, tot nu sosise. Nu părea greu să alegi locurile unde nepoții țarinei, Alexandru și Constantin, mai mari cu câțiva ani, se jucau, pescuiau cu un năvod, tăiau lemne...

I-a imaginat sub un soare de vară – și acum era cam greu să-i vadă iar zbenguindu-se pe povârnișurile acelea amorțite de frig. Doi prinți educați potrivit preceptelor filosofice ale secolului, niște mici voltairieni într-un cadru rousseauist. Alexandru este hărăzit unei glorii de monarh luminat. Constantin (nume predestinat!) va domni pe tronul Constantinopolului: copilul a avut drept doică o grecoaică – pentru a putea sorbi, odată cu laptele, și marele vis bizantin... Până atunci, sunt doi băieței neastâmpărați care amestecă rusa cu franceza, care sunt pasionați de paradele gărzii și care se joacă împreună cu favoritul buncii lor exuberante.

Dimineața asta albă îl împiedică pe Oleg să se gândească la vânzoleala jocurilor, la ecoul râsetelor... Memoria lui urmărește traseul a două vieți de copil. Alexandru: adolescent

visător, apoi tânăr bărbat cu numeroase proiecte umaniste pentru imperiul său, dar și trădătorul care în 1801 îi va lăsa pe complotiști să-i ucidă tatăl, pe Pavel I. Război împotriva lui Napoleon, înfrângeri, Moscova incendiată, victorii, Parisul cucerit de cazaci, o viață doldora de aventuri galante, dar ruinată de vinovăția față de tatăl lui, pe care n-a vrut să-l salveze. Constantin: copil răsfățat care devine ostaș capricios și apoi potentat arogant. Beții, soldați și civili cotonogiți, violuri, crime...

„La ce bun toate astea?“, se surprinde Oleg șușotind. Doi puști care se joacă, doi adolescenți care visează, doi bărbați care poartă războaie, care mint, trădează, ucid... Și pe urmă, pauză! Câmpul ăsta argintat, aurul de sub foițele de gheață, aburul propriei respirații. Nimic altceva. „Și atunci, la ce bun toate astea?“

În depărtare, sub un șir de arbori bătrâni, un accent întunecat, la început neclar, apoi adoptând cadența unui om în mers. Un muncitor, dacă e să te iei după uniforma de lucru albastră, un instalator venit să ferească de îngheț arteleziile. Sau mai degrabă o muncitoare – are părul împletit într-o coadă, o geantă pe umăr, hainele albastre... Nu, sunt niște jeans – o haină și niște pantaloni –, cu un fular în jurul gâtului. Vreo turistă rătăcită?

Femeia se apropie, zâmbește, spune ușor încurcată:

— Îl caut pe Mihail Kozin... Sau pe cineva din echipa lui. Mă aflu în Petrodvoreț, nu-i așa?

I se simte accentul – o asprime surdă a consoanelor. Surpriza este însă atât de mare, încât numele necunoscutei („Eva Sander“, după cum s-a recomandat) nu izbutește să se suprapună cu persoana așteptată. „Bătrâna“ Ecaterina a II-a... Actorii își închipuieră descinderea unui star: avion privat, scânteieri de flash-uri... Și, ca să-i explice întârzierea, se întrecuseră în

scenarii bășcălioase: „I-a fost deturnat avionul în Seychelles... Preferă s-o joace pe Cleopatra la Hollywood...“

Și iat-o acum pe femeia aceasta, cu chip palid și ușor colțuros, cu ochi mari și cenușii care oglindesc albeața copacilor și lumina mată a cerului.

O pune la curent și, departe de conversație, adânc înăuntrul lui răsună limba a cărei umbră sonoră poate fi percepută în rostirea Evei. Germana, adică limba în care, copil fiind, a auzit-o pe mama lui vorbind, sau mai degrabă cântând, pe deasupra pătuțului său de prunc.

— Pot vorbi germana, dacă doriți, îi propune el.

Ea râde molcom:

— Trebuie să nu uit să vorbesc rusește. Ecaterina a făcut eforturi mari să învețe limba... Doriți o cafea? Am un termos...

Străbat parcul. Liniștea amintește de o seară de iarnă. La cotul unei alei, Oleg descoperă o mașină străină a cărei culoare gri, cu o pojghiță de chiciură, te duce cu gândul la o catifea ponosită. Își amintește că a văzut modelul ăsta de break într-un film din anii șaizeci. Iau loc înăuntru de parcă ar porni în călătorie. Eva lasă portiera deschisă. Izul cafelei se combină cu amăreala aerului...

— Nu e așa de tare ca aceea făcută de Ecaterina, spune ea. Un favorit al ei se pare că a făcut sincopă vrând să-i încerce gustul. Fiți, totuși, cu băgare de seamă, pentru că pe mine cafeaua asta m-a ținut trează o noapte întreagă...

Surâde și privirea ei trădează această oboseală nocturnă, precum și reflexul unui drum care șerpuiește la nesfârșit în lumina farurilor.

— Veniți de la Berlin?

Oleg crede că știe răspunsul și se consideră un idiot pentru că nu e în stare să evite asemenea banalități.

— Nu, eram în Italia. Credeam că voi ajunge la timp pentru filmări. Asta pentru că subestimăm mereu vigilența vameșilor din țările surori. La granița poloneză, nu se mai termina. Și-apoi, ca să intru pe teritoriu sovietic... Ar fi trebuit, înainte, să joc într-un James Bond!

Pentru cei care locuiesc de partea asta a zidului Berlinului, cuvântul de ordine este umorul.

La intrarea în parc se oprește un microbuz care îi transportă de la Leningrad pe actorii mai vârstnici, pe acei „potențați poticniți”, cum le spune Dina. Și pe câteva văduve care, ca niște exponate de muzeu, întruchipează în film vestigiile epocii lui Petru cel Mare. Una dintre ele coboară anevoie, sprijinită de Kozin.

— Trag nădejde că regizorul vostru nu m-a înlocuit cu doamna asta pentru rolul Ecaterinei. Bun, o să-i prezint scuzele mele de șofer nepriceput. Bărbaților le place să audă că femeile sunt niște catastrofe la volan...

Se duc înspre ceilalți și, prin toropeala care pune din nou stăpânire pe ea, Eva murmură:

— Într-o zi așa de geroasă, țarina ar trebui lăsată să coasă liniștită niște salopete pentru nepoței...

Această primă întâlnire adună în ea tot ceea ce va putea să observe de-a lungul filmărilor cu Eva Sander. Actrița va rămâne firească, fără aere de vedetă, trezind chiar o vagă decepție printre ceilalți colegi: și-o imaginau într-o limuzină, alături de un erou hollywoodian! Oleg va percepe detașarea ascunsă sub interpretarea energică, adică acele clipe când, deși prezentă, ea va fi fiind aiurea. Doar el va fi în stare s-o regăsească în ea pe necunoscuta care mergea pe sub copacii poleiți cu gheață.

Aspirantul Mamonov e însărcinat de Potemkin să-i înmâneze Ecaterinei o acuarelă, înfățișând un peisaj bucolic. Se întoarce cu o apreciere ambiguă. „Desenul e drăguț, dar culorile – mediocre”, scrisese împărâteasa pe dosul hârtiei. Acest Mamonov, calmuc de origine, are o piele gălbuie. Potemkin e gata să găsească un alt bărbat, când Ecaterina vine să-l liniștească: desenul (musculatura, vigoarea fizică...) este excepțional, așa că hai să uităm „culorile” – carnația asta asiatică.

Oleg a verificat: mai multe izvoare istorice adevăresc șmecheria cu acuarela.

E cea dintâi scenă în care joacă Eva Sander. Impune un stil foarte profesionist în simplitatea lui. „Economie de gesturi, notează Oleg. Efecte vocale bine conduse. În locul unei concupiscente de bătrână desfrânată, doar un freamăt al nărilor – o lupoaică amușinând prada...”

În două sau trei rânduri, Kozin repetă gestul său aprobator: un fir de ață petrecut prin urechile acului. Apoi abandonează gestul. Eva nu dă impresia că interpretează un rol, ci că povestește ce a trăit. Adesea, propune refacerea unei secvențe atunci când un detaliu o contrariază sau când un actor nu și-a obținut „acul și ață”.

Oleg încearcă să traducă în vorbe admirative ceea ce ar exprima Kozin dacă n-ar fi bâlăbâit:

— Gorki ar vorbi despre fierul feros. Da, sunteți o Ecaterina la puterea a zecea!

Eva răspunde cu răceală:

— Sunt doar Ecaterina pe care ați imaginat-o. Nu o interpretez decât pe acea Ecaterina.

Oleg și-a ales prost momentul: urmează s-o filmeze pe țarină intrând în alcovul unde o așteaptă Mamonov – un trup de o virilitate copleșitoare, brutală. Dezlănțuirea amoroasă e ritmată prin sarabanda de miniaturi erotice de pe pereți. Răsuflarea amanților e amestecată cu o voce din off – o scrisoare a Ecaterinei în care vorbește despre Mamonov: „...o inimă minunată altoită pe o natură de mare onestitate... o admirabilă educație... aplecare spre poezie...”. Se zăresc brațele zdravene ale bărbatului, încordarea lor violentă, forța lor dezgustătoare. Și o femeie, această Ecaterina îmbătrânită care-și oferă trupul – un trup încă frumos, dar trădând o mare fragilitate – unui ibovnic tânăr, destul de grosolan în felul în care face dragoste, dând întâietate propriei plăceri, respingând-o după împreunare.

Scena este grăitoare (sex și putere) și totuși această nouă Ecaterina seamănă, mai mult decât înainte, cu o femeie care încă mai speră să fie iubită...

Adâncit în gândul acesta, Oleg nu o vede pe Eva părăsind platoul și venind spre el. Probabil că regretă tonul aspru de adineaori.

— Bună idee chestia cu frescele erotice din alcov! M-au scutit de o încleștare sumo cu Mamonov. Partenerul lui Marilyn din *Unora le place jazzul* spunea că, atunci când o acoperea cu sărutări, se chinuia de parcă ar fi trebuit să-l sărute pe Hitler. Cu Mamonov însă, ținând seamă de corpolența lui de mamut, ar fi mai potrivită comparația cu Goering... Am recitit scenariul. Mai ales notițele duminicale de pe margine.

Incredibil cât de multe știi despre Sankt-Petersburg! Există vreo două sau trei locuri unde aș vrea musai să ajung...

Curând, plimbările îi duc departe de centrul orașului. Eva pare interesată de cartierele mărginașe care, pe vremea Ecaterinei, erau pline de păduri. Oleg o conduce într-acolo, fără să priceapă exact ce-o atrage la acele clădiri industriale și la canalele invadate de hidrocarburi.

Într-o seară, în nordul orașului, se trezesc într-un nod de drumuri și căi ferate pe care Oleg îl cunoaște prea bine – imobilul-promontoriu din copilărie e undeva în preajmă.

— Ciudat traseu turistic, zice el. Dacă dumneata ai fi fost din Germania de Vest, KGB-ul ne-ar fi luat repede la ochi. La noi, s-au făcut multe filme pe tema asta: o occidentală se dă îndrăgostită de arhitectura rusă și e descoperită dând târcoale unei uzine de armament...

Eva zâmbeste, își ridică gulerul hainei ca să imite o spioană.

— Da, știu... În tinerețe, am jucat într-un astfel de film. O muncitoare surprinde un inginer, trădător al patriei socialiste, fotografiind o tiribombă ultrasecretă fabricată la ei în întreprindere.

— Dar cum noi n-avem aparat de fotografiat...

— Tata lua cu el un aparat când venea prin cartierele astea.

— Tatăl duminicale? La Leningrad?

Eva mărește pasul, dând impresia că vrea cu adevărat să scape de un filaj. Vocea îi devine anonimă. Dintr-odată, Oleg realizează că Eva vorbește în nemțește.

— În timpul războiului, tata a petrecut doi ani aici, făcând recunoaștere aeriană deasupra Leningradului. Nu pilota, doar făcea poze. Urmându-i informațiile, Luftwaffe bombarda orașul... La sfârșitul lui 1943, a fost luat prizonier de către

o unitate sovietică. L-au folosit ca zidar pe șantierele orașului pe care l-a pândit ca spion. Odată eliberat, s-a stabilit în RDG, la Rostock, de unde era de loc. Avea conștiința împăcată: nu participase la masacre. Munca lui de fotograf fusese curată, tehnică... La întoarcere, și-a reluat îndeletnicirile și, până la pensie, a făcut mii de clișee utile pentru industria țării. Tânără fiind, acest tată a fost pentru mine un amestec de Hitler și câine ciobănesc. Generația noastră avea nevoie, simbolic, de gogomani de serviciu, numai buni de palmuit... El mi-a tratat întotdeauna furia cu calm. „Eram soldat, am executat ordine, n-am omorât pe nimeni. Am muncit preț de patru ani la reconstrucția orașelor rusești. Am trudit toată viața pentru binele RDG...” Culmea caricaturii unui neamț: un robot făcând munca de jos pentru alți roboți... Cu un an înainte să moară, am devenit mai apropiați, era bolnav, iar nevasta lui de-a doua, mai tânără decât el, îl părăsise. De ceva vreme, încetasem să mai văd în el un criminal de război. El a redeschis discuția. „Ai avut dreptate, am fost un robot... Însă într-o bună zi am încălcat ordinele. Am văzut, din avion, un nod de cale ferată, niște convoaie unde erau suiți copii și bătrâni, cu siguranță ca să fie evacuați. Aveam obligația să fotografiez dispozitivul, dar n-am făcut-o. Locul acela n-a fost bombardat... Nu m-am mai întors în URSS. Mi-ar plăcea mult să revăd cartierul ăla...”

Sar amândoi peste niște șine, merg de-a lungul unui canal. Eva surâde:

— Ai aflat, acum, ce anume spionez...

Cinci minute mai târziu, urcă împreună spre ultimul nivel al imobilului-promontoriu. Seara e senină și, prin fereștriuca mansardei, se văd clădirea gării, depozitele, trenurile nemișcate... Eva privește îndelung locurile triste, care par o veche

fotografie alb-negru. Apoi se întoarce către macheta palatului, care ocupă mai bine de o treime din încăperea...

Oleg își dă seama că viața aceasta de demult, despre care începe să vorbească în nemțește, nu îl mai gătuie cu durerea fiecărui cuvânt.

În zilele următoare, după filmări își reiau plimbările, întorcându-se în orașul pe care Ecaterina îl vedea și căruia, în bună măsură, îi inițiasse construcția. Un Sankt-Petersburg pe care ochiul trebuie să-l dezghioace din straturile arhitecturale ulterioare – așa cum extragi cristalele din blocul unei roci... Eva cunoaște bine acest secol al XVIII-lea cristalizat. Oleg însuși descoperă câteva „mistere ale Sankt-Petersburgului”, așa cum spune ea zâmbind: „La numărul nouă, se află casa prințului Narișkin. Acolo unde a locuit Diderot...” Cu toate acestea, adevăratul mister este să stai pur și simplu într-unul dintre aceste locuri, uitându-i prestigiul istoric și percepând, ca în momentul de față, doar lumina arămie a toamnei pe granitul micuțului canal al Lebedelor, pe fațadele clădirilor care par părăsite. Să rămâi acolo, cu gândul îndreptat doar spre împărăteasă, închipuindu-ți-o doar pe femeia care străbătea această pasarelă, cu două secole în urmă, într-o seară de octombrie străvezie și răcoroasă, în adierea amăruie a Balticii.

— Noroc că are vârsta maică-tii, altfel aș fi fost topită de gelozie!

Dina se schimonosește, făcând pe tragediana cufundată în chinurile unei iubiri trădate. Apoi izbucnește în râs.

— Ca să nu mai spun că această Eva Sander e prea grasă. Ai zice că-i o bătrână cântăreață de operă. Ba nu, spun prostii. La urma urmei, n-are decât treizeci și opt de ani. În plus,

mai e și obligată să fie durdulie – Ecaterina s-a rotunjit mult spre sfârșitul vieții. În tinerețe, era ca mine: talie de viespe, ten de porțelan. Am citit că atunci când a sosit în Rusia, o lua peste picior pe împărăteasa Elisabeta: „Nu-i mai încap sânii pe monedele pe care e gravată”. Atât doar că, odată cu vârsta, Ecaterina i-a mers pe urme.

Cu o lună în urmă, Dinei i s-a propus rolul principal într-o piesă de teatru – interpretează rolul unei revoluționare sătule de lașitatea tovarășilor ei. Personajul este pătimaș, brutal – și și-a transferat caracterul asupra ei. Chiar în momentele lor de intimitate, Dina păstrează accente din rol. S-a schimbat până și felul în care-și scoate furoul – pieptul se expune așa doar în fața plutonului de execuție. Oleg are uneori senzația că face dragoste cu o necunoscută... Și încă o dată e izbit de ușurința cu care viața și măștile se amestecă, nascând o lume intermediară în care fiecare își interpretează eul, plagiindu-și simultan semenii.

Într-o zi, îi vorbește Evei despre asta... Tocmai a isprăvit turnarea serbării pe care a dat-o Potemkin în palatul său din Taurida, în aprilie 1791. Gondole, grădini paradiziace, trei mii de invitați, mătăsurii, aur și nestemate. Pălăria prințului e peste măsură de încărcată cu diamante – Potemkin se descotorosește de ea, valetul lui preia povara și o poartă ca pe sfintele moaște. Peste câteva luni, Potemkin moare. Intuiția lui ascuțită îi dă de veste. În plin chef, izbucnește în lacrimi, îngenunchează în fața țarinei – cea care a făcut din el mai mult decât un țar, cea pe care el a făcut-o Ecaterina cea Mare...

Pe seară, Oleg se reîntâlnește cu Eva. Surprinși de ploaie, se adăpostesc într-o cafenea – „o cafenea sovietică”, spune ea, găsind mișcătoare sărăcia locului, atât de diferit de restaurantele de pe Nevski. Încep să citeze bucatele cu care se

ghiftuiau oaspeții lui Potemkin și apoi să evoce hohotele de plâns ale acestuia.

— Cabotinism! tranșează Oleg.

— Cabotinism inconștient, devenit a doua natură! îi răspunde Eva. De unde or fi căpătat rușii pasiunea asta pentru joc?

Oleg deslușește în tonul Evei o distanță timidă: de-o parte rușii și, de cealaltă, ea și el, nemții. Încearcă să șteargă această distincție:

— Jocul nu e un naz exclusiv rusesc... La curtea Ecaterinei toată lumea scria teatru. Și toată lumea juca: Poniatowski, Orlov, Ségur... Franța i-a contaminat pe ruși cu versurile ei alexandrine. Țarina însăși a compus mai multe piese. Între viață și interpretarea vieții nu mai e nici o graniță. Potemkin, de pildă, a încercat toate rolurile: magnat, călugăr, desfrânat, cititor de texte sacre, proxenet, autor de scrisori de dragoste imaculată... Iar Pugaciov, cazacul ăsta adevărat și pseudo-Petru al III-lea, ce actor!

— Înțeleg... Dar de unde dorința de schimbare permanentă a identității?

— Am studiat limbajul Ecaterinei... E uluitoare frecvența cu care folosea cuvântul „comedie”. În ochii ei, totul era comedie: diplomația, războaiele, fandoselile curtenilor... Chiar și dragostea. O piesă de teatru jucată de amantii ei...

— Prin urmare, nu se afla nimic îndărătul acestui joc?

Au senzația că zgândăresc un adevăr mai profund decât simplele enigme ale unei domnii. Oleg își aduce aminte de pragul pe care l-a atins deja în discuțiile cu Lesia. „Să filmezi ceea ce Ecaterina n-a fost”, spunea ea. Dar și o reflecție a Dinei: să-ți imaginezi o Ecaterina care merge pe străzile unui oraș italian...

Îi comunică toate astea Evei, bălăjind un pic, traducând câte un cuvânt în nemțește.

— Kozin a insistat mereu în film asupra planului de fundal. O orgie a favoriților, farsa pompoasă a Istoriei, maimuțările mondene și, dintr-odată, simplitatea extremă, goliciunea omului în fața cerului... Dar, mai ales, imposibilitatea absolută de a te juca de-a iubirea!

— O clipă, Oleg, spuneai că pentru țarină dragostea nu era decât un spectacol...

— Da, o piesă în care joacă și pe care, în același timp, o aplaudă! Odată cu vârsta va deveni mai umilă, îl va cita adesea pe Ludovic al XIV-lea, care îi scria doamnei de Maintenon: „Iubiți-mă sau măcar purtați-vă ca și cum m-ați iubi...” Întreaga viață a Ecaterinei a stat sub semnul acestui „ca și cum”.

— Prin urmare, nici un bărbat n-a iubit-o?

Oleg parcurge în gând întregul pomelnic de favoriți.

— Exact... Sau, în orice caz, nici unul dintre cei pe care-i vom vedea în film... Mărturisiri înfocate, scene erotice minunate regizate, dar, dincolo de această comedie, nimic altceva.

Temându-se poate să nu deformeze prin rostire un adevăr care i se dezvăluie cât se poate de limpede, Eva murmură:

— Ecaterina a trăit la limita extremă a jocurilor omenești, în vârful a ceea ce ne închipuim noi că reprezintă puterea, bogăția, plăcerea trupestă. Limita asta pentru ea era ceva de zi cu zi. Prin urmare, cu siguranță că voia s-o depășească și...

— Să plece!

Au spus asta într-un glas. Ca să fie departe de rumoarea sălii, se apropiaseră unul de celălalt – iar spațiul îngust dintre ei și-a schimbat consistența: avea densitatea unei revelații împărtășite.

...Peste ani, Oleg va păstra din acest moment doar amintirea unei intimități pe cale să se nască. Ba chiar va ști de ce, în seara de-atunci, nu a exprimat acea tandrețe.

„Încă eram cu Dina. În plus, Eva Sander era o vedetă. Mai era și diferența de vârstă...” Argumente înțelepte care îi consolează pe bărbați atunci când ratează esențialul. Totuși, îi va fi de ajuns să regăsească un simplu ecou al acelor zile (da, acea lumină de toamnă răsfrântă pe granitul micuțului Canal al Lebedelor) ca să re trăiască violența revelației care i-a legat atunci. „Să plece!”

I-a împiedicat să se apropie mai mult și acel puseu de nebunie al lui Kozin – hotărârea lui subită de a modifica finalul filmului. Potrivit scenariului, o vedem pe bătrâna împărăteasă plângând: Mamonov, favoritul ei, tocmai a părăsit-o... Și cade Bastilia! Plan panoramic: fumul exploziilor, o mulțime de prizonieri eliberați... Kozin numește versiunea aceasta „un butoi de minciuni într-un strop de adevăr, adică deliciul cenzorilor“.

Acum nu-i mai convine. Acțiunea nu se va mai opri în 1789, ci în 1796, la moartea Ecaterinei. Vor fi înfățișate ultimele ei hârjoneli cu frații Zubov și, culmea, scena în care leșină lângă scaunul ei cu gaură, tronul polonez instalat la toaletă.

Îngrijorat, Oleg invocă depășirea duratei reglementare a filmului, dificultatea de a găsi, la repezeală, doi actori buni care să-i interpreteze pe cei doi amanți mocofani... Dar alegerea lui Kozin pare definitivă.

Eva acceptă scenariul schimbat fără să crâcnească. Un machiaj în tonuri cenușii o transformă în băbătie. Mersul îi devine greoi, îi tremură mâinile, vorbește nazal. Nu mai e lupoanca gata să sară asupra prăzii, ci o cățea bătrână care amușină din obișnuință. Kozin și-a păstrat simțul detaliului: oglinda care ferește alcovul se ridică pe șine cu un scârțâit prelung, sinistru...

— V-v-vino, h-hai să b-b-bem o d-dușcă...

Oleg știe: va fi o jumătate de sticlă de alcool, doza care îi dezleagă limba. La masă, tabără asupra lui Kozin, ca să-i dezvăluie motivele schimbării de macaz:

— Am făcut tot posibilul să evităm imaginea unei țarine obsedate sexual. Și-acum, etalezi o mamaie dezământată care se-ntinde cu niște puțoi de douăzeci de ani! Filmul nu mai are nici o logică...

— Ba are... Adevărul istoric! Nu asta ai căutat mereu, Erdmann?

— Însă în viața ei mai era și altceva în afară de copulare!

— Ce anume? Câteva zeci de favoriți și, la urmă, mânjii ăștia doi. Obscen? Inestetic? Poate, dar ăsta-i adevărul! E tot ce-i putea oferi lumea asta...

— Bun, am priceput: o să acuzi epoca și societatea de ipocrizie...

— Nu, n-acuz societatea!

— Și-atunci, pe cine?

— P-pe D-d-dumnezeu!

Înainte să încremenească, Oleg are timp să scoată un început de fluierătură. Kozin a închis ochii, buza de jos îi e albă de cât a mușcat-o. „Un acces de demență...“, se gândește Oleg. Totuși acuzația țintește bine: nu pe „D-d-dumnezeu“, ci o fatalitate vicleană care face dintr-o femeie în căutarea dragostei un morman de cărnuri îmbrățișate de un parvenit. „N-avea decât să...“, își zice Oleg și e surprins să observe că Ecaterinei nu i s-ar putea propune decât o căsătorie imperială și reproducerea dinastică...

Kozin redeschide ochii. Roșeața lor îl face să arate ca un bătrân sleit. Oleg încearcă o glumă împăciuitoare.

— Ai dreptate... Nu-i nimic de făcut. În toată viața ei n-a existat nici măcar un bărbat care s-o iubească...

Kozin răsuflă sacadat.

— Ba da! A fost... unul! Adică L-l-l-l...

Chipul îi e schimonosit de efort. În cele din urmă, scoate un creion și mângâiește un nume pe șervețel.

— Lanskoi, ghicește Oleg înainte ca regizorul să fi scris jumătate din nume.

Întorcându-se de la teatru, Dina îl înștiințează că în urmă cu trei ani nevasta lui Kozin, angajată la un institut de cercetări, a fost iradiată. Ultimele analize nu lasă loc de prea multă speranță.

Kozin are deci niște socoteli de rezolvat cu acest „D-d-dumnezeu”...

Înainte de sosirea Dinei, Oleg și-a recitat notițele. Aleksandr Lanskoi, favorit între 1780-1784. Puțin vizibil în liota de amanți. Eclipsat de strălucirea lor. Orlov și Potemkin au violat Istoria. Poniatowski i-a fost victimă, și încă ce victimă! Nici măcar sârbul Zorici, un favorit vremelnic, n-a trecut nebăgat în seamă – jucător, fanfaron, aventurier. Unii s-au ilustrat prin cupiditate. Alții – prin chemarea spre uneltiri. Nimic din toate astea la Lanskoi. Nici lăcomie bănească, nici nazuri de odaliscă alintată, nici ținte politice. Ecaterina îl tămâiază în scrisorile ei – dar face asta cu toți bărbații care i s-au perindat prin viață, inclusiv cu namila chioară de Potemkin. Singura deosebire: după Lanskoi, Ecaterina chibzuiește mult mai mult înainte să angajeze un nou însoțitor. Motivul e simplu: în iunie 1784, tânărul Lanskoi moare, deci se impune o părere de doliu...

Oleg îi istorisește Dinei scurta viață a acestei umbre. Îl ascultă absentă și apoi șoptește:

— Soția... soția lui Kozin, ea l-a salvat. În anii șaptezeci, a făcut un film despre corupția din rândul șefilor de partid în Asia Centrală... A fost interzis înainte de montaj. Iar el

a stat un an la zdup. Soția nu l-a lăsat baltă nici o clipă. Pe lângă slujba ei universitară, a acceptat un post la acel laborator cu mașinării radioactive... Pentru Kozin, filmul despre Ecaterina a II-a e un examen: CSAC-ul dorește să vadă dacă s-a cumintit... Nu-l contrazice prea mult. Nu e momentul potrivit să fantasmezi în legătură cu un bărbat care ar fi putut-o iubi pe biata Ecaterina...

Eva e de aceeași părere:

— Trebuie lăsat să lucreze. Desigur, scena finală e mediocră. Dar nici cucerirea unei Bastilii de mucava nu era mai brează. Da, „un butoi de minciuni într-un strop de adevăr”...

Merg amândoi, alunecând pe poleiul care albește trotuarele. Eva a isprăvit ultimele două secvențe: Ecaterina în brațele lui Zubov și agonia ei lângă tronul cu gaură. Grotescul, macabrul, micile încăperi închise, sufocarea, perfecționismul sadic al lui Kozin... Eva respiră aerul rece venind dinspre Neva, își lasă fruntea pradă cristalelor de gheață.

— M-am simțit mai apropiată de Ecaterina ca niciodată, spune ea cu un surâs trist. Filmarea devenise un chin și-mi ziceam: la urma urmei, ea asta a trăit. Atât doar că eu îmi pot scoate crinolina și *good bye*!

— Ar fi putut să spună *good bye* în rusește, să-l alunge pe cretinul de Zubov și să trăiască mai pe măsura vârstei sale...

— Da... N-avea decât să moară îngânând cântecele, așa-i? Uităm că era femeie. Săgur o numea „această femeie mare bărbat”, iar Ligne – „Ecaterina *cel* Mare”. De parcă tot ce era măreț în ea ar fi provenit din virilitatea ei ascunsă...

— Erau niște complimente frumoase! Îi scoteau în evidență personalitatea puternică, unicitatea...

— Dar mai ales singurătatea. Da, era o femeie foarte singură, având în preajmă două feluri de bărbați: niște brute

care o tratau ca pe o femelă și niște țânci cărora le devenea mămică. Când însă pofta să fie o femeie iubitoare, lumea vorbea despre „năbădăile ei uterine” și despre „vaginul ei nesătul”. Îi pândeau orice semn mărunț de îmbătrânire. La primul rid, lume, lume! „I-au căzut sânii”, „straiele largi rusești nu-i mai pot ascunde buclele dolofane”, și alte amabilități...

- Biografii nu sunt îngăduitori nici cu bărbații, Eva...
- Poate... Dar spune-mi: ce înseamnă „curtezan”?
- Păi, un bărbat de la curte...
- Și o „curtezană”?
- Aș spune... o femeie de moravuri ușoare.
- O curvă, ce mai... Dar „un bărbat cu multe femei”, ca Potemkin?
- Un seducător?
- Dar „o femeie cu mulți bărbați”?
- Așa, da... o pârtoșină.
- Un „bărbat public” este o celebritate, iar o „femeie publică” este, inevitabil, o ștoarfă... Limbajul trădează mereu legile lumii noastre. Iar „Ecaterina cel Mare” nu se putea pune de-a curmezișul, fiindcă legile astea nu prevedeau și cazul ei: o femeie care năzuia să fie iubită. Ar trebui să ne imaginăm o întâlnire... Da, cu un bărbat îndeajuns de străin de această lume...

„Ar trebui să ne imaginăm un bărbat...” Ideea se potrivește cu realismul pe care Kozin s-a străduit să-l impună în film. Actorii sunt convinși că joacă fapte istorice.

Cred asta și la plecarea spre Crimeea. Itinerarul, Leningrad - Kiev - Marea Neagră, îl repetă pe cel al Ecaterinei, din 1787. Oleg împarte compartimentul cu „Potemkin” și cu „Ségur”. Unul răsfoiește ziare satirice, celălalt încearcă să agățe o pasageră din vagonul vecin...

Expediția lor e suprarrealistă. Scenele care se petrec în Crimeea au fost deja filmate în preajma Leningradului! Războiul ruso-turc, haremul ambulant al lui Potemkin... Acum, Kozin are nevoie doar de puțină culoare locală: „Noi plecăm în noiembrie, țarina a fost acolo în mai. Însă la malul mării toamna seamănă cu primăvara...”

De fapt, un noian de amănunte neverosimile care creează iluzia de adevăr. Natura artei...

A doua zi după plecare, pe la amiază trenul se oprește, se văd clădirea unei gări, străzile pustii ale unui sat. Dintr-odată, șuierul unei sirene face aerul să vibreze, acoperă vocile, pocnetul ușilor de la compartimente. Un minut, două, cinci...

Liniștea care se instalează apoi schimbă înțelesul gesturilor. „Ségur” străbate culoarul, imitându-i pe vânzătorii de ziare. „Ultimele știri! Ultimele știri!” Apoi, cu voce mai ștearsă: „A murit Brejnev!”. Exemplarul din *Pravda* pe care-l flutură poartă data de 11 noiembrie 1982.

Personajul era detestat, luat peste picior în sute de bancuri, iubit pentru aerul lui blajin. A întrupat o întreagă epocă - agonia Imperiului sovietic -, iar această epocă tocmai se încheiase. Să fie un motiv de bucurie sau de îngrijorare? Care dintre membrii Politbiuro-ului avea să-i ia locul defunctului? Andropov, fostul șef al KGB-ului? Și ce direcție va fi aleasă: spre trecut, spre Stalin? Sau către un viitor aproape la fel de neliniștitor ca trecutul?

Toate aceste gânduri sunt spuse și repetate, șoptite sau proclamate... Oleg se lasă prins în discuții, e încântat să facă presupuneri, apoi se satură, se îndepărtează, privește pădurile care defilează îndărătul geamurilor. De luni întregi, actorii se jucau de-a Istoria și iată că ea dă năvală peste ei.

Ceilalți o stărnesc pe Eva, îi așteaptă pronosticul de berlineză, sigur, o berlineză din Est, dar care a călătorit prin

Europa. Ea mărturisește că și-a rătăcit globul de cristal... Oleg îi face cu ochiul, se strecoară printre grupurile de flecari, se duc la vagonul-restaurant.

— În loc să-mi ceară să fac profeții, ar fi trebuit să-și amintească de agonia mea din film, zice ea. Ecaterina moare pe 6 noiembrie 1796. Și în numai două zile totul se schimbă. Favoritul Zubov, care teroriza întreaga Curte și îl înjosea pe moștenitorul Pavel, se târăște la picioarele acestui Pavel I, îi cerșește îndurare. Țarul îl iartă. Nici în cel mai cumplit coșmar nu și-ar fi închipuit că, peste cinci ani, același Zubov se va afla printre asasinii lui! După o asemenea poveste, tre' să fii al naibii de priceput ca să bunghești în zațul de cafea...

...Vor trece câțiva ani, iar Oleg își va aminti de acest prânz cu Eva. URSS-ul nu va mai exista, iar Zidul Berlinului va fi căzut. Când va încerca să-și dea seama ce nu s-a schimbat de-atunci, va revedea strălucirea argintie a câmpurilor, lumina de toamnă prin pădurile golașe și duioșia acelei priviri. O femeie care, zâmbind, vorbea despre zațul de cafea...

— Aș vrea să-ți arăt vechile mele hărți, spune Eva când tocmai părăseau vagonul-restaurant.

O duzină de hărți aspre, pe care Oleg le înșiră pe cușetă. Zona europeană a Rusiei, Polonia, Prusia, Brandenburgul, nordul Italiei. Germania nu este decât un puzzle de principate, Italia – o pânză peticită. Europa la sfârșitul secolului al XVIII-lea...

Seara, în vagonul actorilor atmosfera se încinge. Un asemenea doliul trebuie musai stropit... Oleg o întâlnește pe Eva pe platforma din capătul vagonului, ultimul din garnitură – Kozin

izbutise să-și plaseze trupa aici, ca să evite vânzoleala curioșilor. Eva stă chiar în capăt, acolo de unde se văd pierzându-se șinele și liniile ferate despărțindu-se în dreptul acelor, pentru ca apoi să se unească din nou. Vagonul se leagănă și rafalele de zăpadă sporesc senzația de tangaj.

Stau fără să-și vorbească, vrăjiți de zborul rotit al fuioarelor albe. Din când în când, se trăneste câte o ușă, se aud chicote de cheflii.

— De ce-ai acceptat să joci în film?

Doar acum o putea întreba atât de abrupt. Acum, când o întreagă epocă e pe cale să se scufunde!

Eva răspunde fără să-și mute privirea de la vârtejurile de nea de deasupra șinelor:

— Prietenilor mei de la Berlin le spuneam o minciună pe jumătate: oh, cinematografia sovietică, tradiție, Eisenstein, Pudovkin și compania... Dar pe dumneata n-am de ce să te mint. Mă interesează să văd cum va da chix Kozin...

— E o formă de masochism să joci gândindu-te la eșec...

— Nu vorbesc despre eșecul la public. Sunt convinsă că filmul o să placă. Dar asta e pe planul doi. Adevărata originalitate a lui Kozin stă în această constatare: chiar dacă viața noastră ar fi la fel de măreață ca a Ecaterinei, tot ne-ar lipsi mereu esențialul... Am descoperit lucrul ăsta pe vremea când eram o tânără anarhistă care voia să trăiască la limita posibilităților omenești. Într-o zi, am găsit la solduri o biografie a Ecaterinei a II-a. O dezmeticire violentă: m-am simțit ridicolă față de această uriașă. Mă sfida din străfundul veacului al XVIII-lea: o feministă care-o numește pe tânăra Daškova la președinția Academiei – încearcă să-ți închipui asta pe vremea lui Ludovic al XV-lea! O autocrată care-și exprimă simpatiile republicane...

— Și care propune publicarea *Enciclopediei* în Rusia...

— Da, o foarte mare domnie... Însă dacă ne uităm în intimitatea acestei existențe glorioase – dezastru! O herghelie de amanți hămesiți după onoruri, o bătrânețe încălzită de niște filfizoni care-și negociau ejaculările. Ca să nu mai vorbim de agonia grotescă sub scaunul găurit!

— Chiar nimic nu a scăpat de sub aripa acestui destin trist?

— Destinul ăsta nu e câtuși de puțin trist – e de-a dreptul prodigios! De tânără, am înțeles că nu aveam să trăiesc nici a mia parte din ceea ce i-a fost hărăzit Ecaterinei în materie de celebritate, de bogăție, de plăceri. Chiar având la activ belșug de iubiri și de filme, voi fi nimic pe lângă ea. Preț de vreo cincisprezece ani, am reușit s-o dau uitării. Până când într-o zi am întâlnit-o pe una dintre descendentele familiei Lanskoi... În vârstă de nouăzeci de ani, locuia la Berlin și, într-o seară, ne-am încrucișat într-o bibliotecă: îmi pregăteam rolul dintr-un film istoric (după cum vezi, nu sunt o începătoare), iar această doamnă înapoia o carte... Ea mi-a dat hărțile astea vechi...

— Da, Prusia, Elveția, Italia. Însă Ecaterina n-a ieșit nici odată din Rusia. Prin urmare...

— ...prin urmare e interzis să visezi în taină la o călătorie?

— Eva, nici un fapt istoric nu o dovedește...

— Dar periplusul lui Pavel, cel care s-a intitulat singur „prințul Nordului” și a străbătut Europa alături de tânăra lui soție? Dar Iosif al II-lea, care traversa continentul sub numele de „contele Falkenstein”? Dar, mai ales, nepotul Ecaterinei, Alexandru I: în 1825, moare mult prea discret pentru un țar și...

— Reapare în Siberia! E o legendă mai veche.

— I-am povestit aceste „legende” unui prieten italian, probabil îi cunoști filmele, deși n-a făcut multe. Aldo Ranieri.

I-am arătat hărțile astea. Ideea unui voiaj secret l-a pus pe jar. Am scris împreună un scenariu, dar... Știi refrenul: de-o parte a Zidului Berlinului, cenzura e politică, de cealaltă – financiară. Mai ales că tocmai atunci ieșea pe piață un film despre orgiile țarinei. Lanskoi, visătorul nostru, părea șters în raport cu niște *bodybuilders* ca Orlov și Potemkin, care călăreau o Ecaterină cu ditamai sâniilor siliconați... Eșecul a grăbit moartea lui Aldo, făcându-l să lupte mai puțin împotriva cancerului... Era, de altfel, conștient de slăbiciunile proiectului nostru. În scriptul pe care-l făcusem, călătoria se reducea la o escapadă. Or, cei doi plecau nu ca să-și schimbe gândurile, ci viața...

Trenul traversează un pod și pocnetul roților acoperă cuvintele. Lățimea fluviului pare o falie ce desparte continentele. Când zgomotul se estompează, Oleg devine, fără convingere, avocatul diavolului:

— Sincer, dumitale ți se pare plauzibilă această evadare a Ecaterinei și a lui Lanskoi, incognito, prin Europa?

Evei îi scapă un râs scurt, deopotrivă trist și duios:

— Cu un an în urmă, scriind scenariul, dumitale ți s-ar fi părut posibilă conversația noastră? Sau felul în care ne mărturisim viețile prin intermediul unei femei care, într-o zi, s-a crezut iubită?

Se trănțește ușa culoarului – apar „Poniatowski” și „Ségur” care, cu plecăciuni de operetă, îi poftesc la o „cină funebră”. Oleg îi alungă, promițându-le că se vor alătura și ei curând acelor festivități țicnite...

Îndărătul geamului, aceleași vârtejuri de zăpadă, alune-carea fără sfârșit a șinelor. Trebuie să-și ia inima-n dinți și să-i răspundă acestei femei tăcute, să-i mărturisească tot ceea ce împărtășesc...

Vacarmul cinei se lățește treptat, culoarul se umple de râsete. Iar vijelia albă poartă în trecut mărturisirile nemărturisite. Clipa când încă ar mai putea fi rostite te duce cu gândul la o gară veche, acoperită de nămeți. Trenul, în goana lui frenetică, nu se va mai opri acolo.

... Mai târziu, toată lumea va spune că începând din ziua aceea timpul a luat-o razna. La Kiev, cade bomba: țara va fi condusă de Andropov, omul KGB-ului. Lumea e-ngrijorată, se întrevede o dictatură de tip stalinist.... Mare va fi uimirea tuturor când se va afla că viitorul tiran nu este decât un bătrân bolnav căruia i-a mai rămas un an de trăit și care, în pragul morții, va iniția niște reforme ce vor fi curând duse mai departe de un oarecare Gorbaciov.

„Cine ar fi crezut că e posibil așa ceva?“, se va întreba adesea Oleg, amintindu-și de vorbele Evei.

El nu va fi una dintre victimele tiranului prezumat, ci ale spaimei care-i va cotropi pe funcționarii din cinematografie. Își vor aduce aminte de scenariul lui prea puțin corect ideologic... Sancțiunea va cădea cu o rapiditate direct proporțională cu teama lor: a doua zi după sosirea în Crimeea, Oleg va afla că postul lui de asistent artistic a fost suprimat și că, prin urmare, nu-i rămâne decât să se întoarcă la Leningrad.

Va păstra ca ultimă imagine a Evei acest moment al filmării: o femeie mergând pe un drum mărginit de niște plop albi și înalți, un vânt puternic gâlgâind de soare, marea ghicită îndărătul legănării aurii a frunzelor. Aceste frunze uscate de toamnă se vor confunda, în film, cu sclipirea orbitoare a primăverii.

III

În primele zile după operație, Oleg își notează toate nuanțele timpurilor noi în care va trebui să învețe să trăiască.

Urmărește din pat sunetele unui televizor care, la celălalt capăt al culoarului, îi strânge laolaltă pe pacienți. Meciuri, isteria comentatorului, filme ale căror dialoguri par și mai stupide lipsite de imagine, știrile... Și maniera de adresare: gata cu „tovarășe“, acum se folosește *gospodin* – „domnule“! Un arhaism care a renăscut ca să marcheze sfârșitul erei sovietice.

Și strigătul ăla, un horcăit continuu, de mult timp inconștient: un bătrân care „cântă în duet cu cancerul“, după cum bodogănește o infirmieră. Muribundul ar avea nevoie de analgezice, dar e lipsă de medicamente și injecțiile costă scump. „Ar trebui să-i ungă buzunarul șperțarului de doctor, îi explică lui Oleg vecinul de pat. Trei de dolari și gata, nirvana...“

Gospodin, dolari... Doisprezece ani – un hău umplut cu zvâcniri politice, cu vrăjmășii, cu speranță, cu minciuni. Cu doisprezece ani în urmă, acest *gospodin* ar fi provocat un hohot de râs, ca o caleașcă sosind la aeroport. Iar un plocon, bașca plătit în dolari, ar fi fost de neînchipuit! Dar, mai ales, niciodată un bătrân n-ar fi fost lăsat să se lupte de unul singur împotriva unei dureri care-i înnegurează mințile și pe care încearcă s-o domolească mușcând dintr-un cearșaf ponosit.

Țara și-a schimbat numele și granițele, Leningradul a redevenit Sankt-Petersburg, o „Adunare a nobililor” reinstaurează titlurile, organizează baluri unde valsează conți și prințese. Și, în spital, pacienții lipsiți de medicamente, foști „tovarăși”, se familiarizează cu adresările folosite de străbunii lor.

„Ți s-ar fi părut posibil așa ceva?” – Oleg își amintește vocea Evei Sander. Călătoria lor în Crimeea... Noaptea, zăpada mătura șinele, lumea părea că-și ia zborul. Și până la urmă și l-a luat, amestecând trecut și prezent, frângând vieți, curmând legături, fără să fi zăbovit un minut ca să fie înțeles sensul cataclismului. Oleg își dă seama că are în sfârșit timp să reflecteze asupra lui. „Grație împunsăturii de cuțit care mi-a găurit burta...”

...Cu o săptămână în urmă, un comando dădea buzna în birourile ziarului la care lucra. Șase oameni cu cagule îi cotonogesc pe jurnaliști, devastează sediul. Unul dintre agresori a luat-o în vizor pe Mila, o tânără dactilografă. A înșfăcat-o de gât, s-a desfăcut la șliț... Oleg a țâșnit spre el, dar, înainte să-l apuce, a primit un croșeu în figură. Cu ochelarii spărți și buzele însângerate, a reluat asaltul. O durere ascuțită i-a ars dintr-odată stomacul...

Cu ochii închiși, Oleg se străduiește să uite horcăitul bătrânului... O defilare de siluete familiare și schimbate. Lesia, pe care în doisprezece ani nu a revăzut-o decât de două ori. Prima dată, tocmai se întorsese din Crimeea. Concediat. Lesia încă n-a aflat asta și statutul de asistent artistic păstrează în ochii ei un categoric prestigiu. „Aș vrea să-i iau un interviu lui Kozin pentru revista mea, zice ea. Sigur, ursul ăla abia deschide gura. Dar tu ce zici?” O invitație

aproape senzuală. Îi promite lui Oleg să-l caute, însă, aflând că nu mai e nimic, uită de el... Cea de-a doua întâlnire e mai recentă. Ascultându-l cum vorbește despre ziarul la care lucrează, Lesia oftează. „Erdmann, bietul de tine! Cine-ți mai citește fițuica? Zidul Berlinului e pe cale să se prăbușească, acum te-ai găsit să lupți cu morile de vânt?” În vocea ei se strecoară o undă de duioșie. Se întrerupe, reproșându-și slăbiciunea. Oleg schimbă subiectul: „Dar tu ce-ai de gând în toată debandada asta?”. În privirea Lesiei sclipește o sinceritate ușor răutăcioasă: „Vreau să duc viața la care visează toate rusoaicele: o casă, grătare în aer liber, călătorii în țări exotice. M-am căsătorit cu un suedez... Ai vreun alt scenariu la-ndemână?”. Oleg bolborosește: „Nu, nicicum... Să trăiești în Suedia e...” Își amintește vorbele de odinioară ale Lesiei: să-ți imaginezi clipele când Ecaterina trăia o viață care nu era a ei...

L-a reîntâlnit și pe fostul lui rival, Valentin Ziamțev: într-o emisiune dedicată ultimului Congres al cinematografilei. O reuniune care se declară revoluționară, ca ecou la apelurile lui Gorbaciov. Vorbitorii anunță că singurele filme importante sunt cele interzise pe vremuri de regimul comunist. Ziamțev a întocmit o listă de „dușmani ai cinematografului liber”. Răufăcătorii sunt citați unul câte unul. Oleg aude numele lui Basov și, după câteva clipe, pe cel al Kozin! Dușmani...

Răcnetul bătrânului se stinge într-un geamăt ascuțit, ca un plâns de copil. Ar trebui „să-i fie unse buzunarele șperțarului”, să i se facă rost de un calmant... „Mi-aș putea vinde ceasul, își zice Oleg. Dar nu l-ar cumpăra nimeni, acum se caută mărci faimoase, jucării arătoase cu mai multe cadrane...”

La ce năluca se gândea? Ah, da, la Kozin... Proiecția filmului „lor“, în timpul unui festival de la Moscova, unde Oleg se duce cu mijloace proprii. Dezamăgirea, umilința și hohotul acela înăbușit, din trenul care îi aduce înapoi la Leningrad, Oleg încă le ține minte. Și afișele rapid umflate de ploii: *Călătorie în jurul unui alcov...* Numele său nu e pomenit nici pe afișe, nici în generic... Memoria lui survolează mai mulți ani la rând și se simte izbit de o durere foarte apropiată: intrarea la o stație de metrou, efluvii călâi amestecate cu frigul străzii, un tip bărbos, beat, cu paltonul lustruit de jeg – Kozin! Oleg rabdă duhoarea celui hoinar care vorbește zgomotos, care se întrerupe ca să mai tragă o dușcă și care îl apucă de guler. „Tu, măi Erdmann, ai rămas curat-curățel, neamțul dracului! Eu am făcut mizeria aia de film, un strop de adevăr într-un butoi de rahat! Mi-am mânjit sufletul ca să dea bine la festivalul lor de doi bani! Ecaterina a II-a... în jurul alcovului, ce să-ți spun! Toți vor să vadă cum s-a coțăit, de restul li se rupe. Dar cel mai tare și mai tare, Erdmann... din pricina gunoierului ăluia de film n-am fost la căpătâiul neveste-mii când a murit! Am... Am...“ O dă în bâlbâit, se schimonosește, bâiguie printre lacrimi. Oleg îi strecoară în buzunar toți banii pe care-i are la el, îi promite că se va întoarce a doua zi, la aceeași oră. În zilele următoare, Kozin nu mai e acolo...

Altcineva? Dina. „Tânăra Ecaterina“... La un moment dat, a început să deteste chipul acela încadrat de zuluși blonzi. Dina apărea de zece ori pe zi – a fost prima care a jucat în spoturi publicitare, mare noutate pentru Rusia. Femeiușca asta întruchipa dulcea mediocritate a aspirațiilor epocii: vremea când socialismul aflat pe ducă încă mai asigura o

oarecare siguranță economică și când mult-visatul capitalism părea un Disneyland moca. Într-o zi, întâlnind-o pe Dina, a imitat-o:

— „Detergentul *Summer time* vă aduce soarele în așternuturi!“, „Hârtia igienică *Flor*, mai pufoasă ca un nor!“ Rolul Ecaterinei te-a pregătit de minune pentru toate porcăriile astea cu clăbuci și hârtii de șters la buci! Kozin preferă viața de boschetar, dar nu se prostituează...

Auzindu-l, a tras adânc aer în piept, ca după o criză de plâns, apoi i-a șoptit:

— Ai puțin timp? Aș vrea să-ți arăt ceva...

S-au dus spre periferia Leningradului (ba nu, era deja Sankt-Petersburg) și au ajuns în fața unei clădiri lungi din cărămizi cenușii. Niște copii, înfolați cu paltonașe identice, tocmai păraseau imobilul.

— Pe vremuri, am fost ca ei, i-a explicat Dina. Am crescut în orfelinatul ăsta. Azi, toate aceste „structuri educative“ sunt lăsate în paragină. Încerc să le sprijin, după puterile mele. Prin prostituția mea publicitară. Și, ca să mă disprețuiești și mai mult, află că trăiesc cu patronul meu...

Oleg se răsuțește în pat, încercând să nu sugrume tubul de perfuzie. Imaginea Dinei e stânjenitoare. Pescuiește din amintiri o față hilară, cu aureolă de păr roșcat – Jurbin (cu trei ani în urmă), care-l anunță cu hotărârea unui om de afaceri: „Sunt președintele unei companii aviatice“. Oleg parodiază admirația tâmpă a unui naiv: „*Gospodin* președinte, cam câte avioane aveți în escadrilă?“. Jurbin râde, redevenind prietenul de nădejde de altădată. „De fapt, trei, dintre care două sunt la reparat. Important e că am izbutit să intru pe piață. Și când mă gândesc că, pe vremuri, eram amândoi fericiți dacă ne pica în mână vreun kil de măruntaie de la

abator!“ Altădată, s-au întâlnit într-un tren de periferie. Ditamai președintele de companie într-o hurducătură ca asta! Colac peste pupăză, Jurbin poartă o pufoaică răpănoasă, cizme de cauciuc și, în mod ciudat, o căciulă arătoasă de vizon.

— Gata cu avioanele! Prea multe griji. Controale, piese de schimb... Iar cherosenul – faliment curat! Gata, acum am o crescătorie de vizoni, o mină de aur! Export până și-n India. Cum adică la tropice? Păi mai e și Himalaya pe-acolo...

Din senin, se apucă să zbiere:

— Da' tu, măi Erdmann, ce-nvârți pe-aici? A căzut Zidul Berlinului, ai aflat? Se-ntinde un covor roșu pentru toți nemții care vor să se-ntoarcă în patria istorică... *Nach der Heimat!*

Pasagerii întorc capetele, accentul german le amintește de lătrăturile naziste din filmele anilor '50. Oleg reușește să-i închidă gura, îi comunică țelul voiajului său: se duce să-l vadă pe Basov. Jurbin exclamă:

— Ah, Basov! Magistrul nostru, idolul nostru! Părintele meu spiritual... Bine, la drept vorbind, am chiulit la o grămadă de cursuri de-ale lui, aveam slujbă. Mai ții minte, la abatoare: „Trei carcase la poarta 2!“. Iar vizonii știi la ce-o să-mi servească? O uzină de confecții? Biet prusac lipsit de imaginație! Nu, vizonii înseamnă capitalul meu de pornire. După aia... O să fac filme! Un studio cinematografic. Așa că e în interesul tău să nu mă uiți, cum faci de obicei...

Ar rămâne bucuros în compania lui Jurbin. Însă în această amintire trebuie să coboare din tren, să ia un autobuz care, după zdruncinături și pufăieli îndelungate, îl duce spre parcelele cu vile unde locuiește bătrânul lor profesor...

Nu reușește să-și aducă aminte chipul lui Basov fără să se gândească la moartea lui. Un trup găsit într-un heleșteu

pe jumătate înghețat. Crimă? Sinucidere? Mai degrabă una dintre crimele „imobiliare“ din ce în ce mai frecvente în această țară nouă. Victimele: persoane în vârstă cărora le este râvnită locuința din centrul orașului sau casa de la țară pe care proaspăt îmbogățitul o va dărâma ca să ridice în locul ei un viloi de neam prost cu turnulețe și un gard înalt de șase metri... Oleg strânge din pleoape, încercând să-l revadă pe Basov viu, ca acum doi ani, la sfârșit de martie: zăpada sleită, croncănitul ciorilor printre arbori și bătrânul acela pe prispă, sorbind umezeala tăioasă a aerului, desfătându-se cu mirosurile care se trezesc, surâzând la gâlceava răgușită a păsărilor... Iată, Oleg îl poate vedea, îi aude vorbele.

— Acum sunt mai bătrân decât Ecaterina, o înțeleg mai bine. În filmul lui Kozin, în filmul *tău*, apare scena execuției lui Pugaciov: i se taie capul, apoi membrele – o tehnică mult mai omenoasă decât hăcuirea lui Damiens sub Ludovic al XV-lea. Ecaterina e temeinic informată asupra procesului lui Damiens. Obține chiar această știre năucitoare: procurorului general i se fac solicitări din partea a trei parizieni care au imaginat osânde foarte sofisticate. Cel dintâi sugerează ca sub unghiile lui Damiens să fie înfipte așchii de lemn date prin sulf, cărora să li se dea foc. Cel de-al doilea vrea ca mușchii condamnatului să fie jupuiți și apoi arși cu acid. Cel de-al treilea a meșterit o lamă cu arc, cu care i se pot scoate ochii din orbite, ca „unei broaște“, preciza el. Ecaterina rămâne perplexă. Desigur, cei care pun în pericol regatul trebuie pedepsiți. De unde însă această infinită minuție cu care omul se vădește dispus să-și schingiuiască semenii? Face aceeași reflecție și asupra iubirii. Agenții săi îi povestesc orgiile din lumea bună a Parisului, un întreg vodevil de curvărsării și rivalități sexuale... Datorită lui Damiens, ea află că omului nu îi e îndeajuns să ucidă. Datorită Versailles-ului,

află că nici să iubească nu-i este de ajuns. Atât în rele, cât și în ce ține de plăceri, oamenii caută complexitatea, intriga. Jocul! Da, „comedia” pe care Ecaterina o evocă în scrisori. Acest joc devine singurul lor țel. Inventând mii de feluri de a omori, ai posibilitatea să nu te mai gândești la răul pe care-l provoci. Învârtindu-te printre felurite fantezii erotice, poți să nu mai iubești... Dacă ai putea să spui asta în filmul tău!

Basov n-a criticat niciodată filmul lui Kozin. A evocat doar ce-i lipsește. O viață ferită de ingenioasa farsă umană...

În pat, Oleg se ridică în capul oaselor, surprins de liniștea din jur – bătrânul nu mai horcăie! Probabil că pacienții, excedați, au pus mână de la mână ca să cumpere niște calmante. O făcuseră și săptămâna trecută, iar Oleg, oferind niște ruble, și-a dat seama că de când intrase în spital inflația îi înjumătățise banii... Ziarele vorbesc despre o Rusie în derivă, despre spitale care nu mai pot acorda îngrijire bolnavilor, despre uzine care nu-și mai plătesc muncitorii, despre criminalitatea care cangrenează societatea, despre alcoolul care distruge milioane de vieți... Înainte, Oleg citea toate astea cu acea curiozitate detașată pe care ți-o stârnesc statisticile. Acum, există bătrânul acesta care și-a primit porția de nirvana. Mai e și Kozin, chiricit într-un colț jegos la metrou. Dar și corpul lui Basov, zăcând printre ghețurile unui heleșteu...

Cu doisprezece ani înainte, la cea dintâi proiecție, orgoliul de a se simți autor i-a distras prea mult atenția: Oleg remarcă doar propriile găselnițe. Revăzând filmul la Leningrad, a urmărit cu precădere interpretarea Dinei și a Evei Sander...

Abia a treia oară s-a concentrat asupra artei lui Kozin... Niște plute cărând spânzurători coboară pe Volga: după

înăbușirea răscoalei lui Pugaciov, eșafodele plutitoare au fost lăsate în derivă, ca să-i bage în sperieți pe ultimii răzvrățiți. Un copil dă la pește pe malul râului, într-o frumoasă dimineață de primăvară – și, dintr-odată, un ciorchine de spânzurați se ivește pe deasupra sălcilor...

După plecarea lui Oleg, a mai fost adăugată o scenă. Moare un favorit – Lanskoi. Ecaterina e dărâmată, refuză mâncarea și se cufundă într-o semidemență. Slăbiciunea acestei femei de cincizeci și cinci de ani e sfâșietoare – corpul i se înmoaie ca cel al unei păpuși de cârpă. Și exact acel corp e posedat cu brutalitate de Potemkin, luându-și-o înapoi pe Ecaterina *lui*, pe care fusese la un pas s-o piardă.

Oleg notează și secvențele care au fost sacrificate la montaj. Privat de dreptul la tron, Petru al III-lea cere să fie lăsat să plece, având ca singur bagaj o vioară... Ivan al VI-lea, întemnițat de mic copil, nu a cunoscut altceva decât zidurile carcerii. Ecaterina îi îngăduie un sfert de ceas de libertate, pe turnul de veghe al închisorii. E pentru întâia oară, într-un răgaz de douăzeci de ani, când Ivan vede cerul. Pentru prima oară în viață, vede marea. Inspiră până la vertij. Ecaterina își strânge pleoapele, din pricina unui șuvoi de lacrimi. Tocmai a poruncit ca Ivan să fie executat în cazul unei tentative de evadare...

Oleg se dezmeticește: viziunile i s-au amestecat cu visele. Perfuzia e goală. Ce s-ar putea întâmpla? Un gol de aer care să străbată tubul și să-i provoace o embolie? Ar fi o moarte penibilă? Sau eliberatoare, ca momentele la care tocmai s-a gândit?

La trezire, află că bătrânul căruia nu-i mai auzea horcăitul a murit spre ora trei dimineața.

Cărțile stau rânduie în stive pe pat – o lespede de coperti care amintește de un sarcofag.

În ultimele luni, n-a locuit în camera aceasta, pentru că a închiriat un apartament împreună cu prietena lui, Tania. Ea l-a sunat, după operație. Dacă voia s-o revadă, se cuvenea să-și „rezolve mai întâi problemele”. Mai precis, să nu mai aibă nimic de împărțit cu ăia care au fost cât pe ce să-i scoată mațele...

Expresia aceasta, „să-ți rezolvi problemele”, e acum foarte folosită. Poate să evoce nevoia de a schimba un bec, sau, la fel de bine, urgența cu care trebuie lichidat un concurent. Tania n-are chef să dea vreodată ochii cu șleahța de tipi cu cagule. „Știi bine că Sankt-Petersburgul deține recordul în materie omoruri. De altfel, mi-am schimbat deja broasca de la ușă...”

E o tânără frumoasă, încă nepregătită să moară în numele libertății de expresie pe care o apără fițuica la care lucrează Oleg. E de înțeles.

Întoarcerea lui în stupul comunitar îl ajută să evalueze ferocitatea cursei în care s-a angajat Rusia. Înainte, apartamentul era locuit de niște oameni modești, desigur, dar care aveau cu toții o slujbă sau o pensie. Mai sălășluiau pe-acolo și niște artiști veniți să cucerească Leningradul ori niște divorțați care sperau să găsească grabnic un spațiu mai bun. Acum se înghesuiau aici tot soiul de nevoiași, perdanții

triajului între cei puternici și cei slabi – adică singurul mod de a supraviețui în țara asta nouă. Li se poate citi sărăcia după rufe puse la uscat sau după mâncărurile gătite pe aragaz.

Al cincilea an de la căderea Zidului Berlinului.

E neplăcut să te afli printre învinși. Dar a avut și el niște ani buni! Nu chiar o companie aviatică, ci slujbe onorabile, cu salarii mari. În primii ani de liberalizare, un simplu negustor de țigări, într-un chioșc din placaj, devenea „businessman”... Oleg a scris piese radiofonice, a regizat scurtmetraje, a lucrat pentru un teatru, ba chiar a transportat mașini de ocazie spre provincie... Iar sâmbăta filma la nunți: proaspăta burghezie avea nevoie să immortalizeze strălucirea acestor celebrări. De la circul nupțial a trecut la documentare comandate, care istoriseau ascensiunea oligarhilor. Mereu aceeași schemă: o tinerețe sovietică fără o lețtaie, pătrunderea în lumea necruțătoare a afacerilor, geniul antreprenorial care se deștepta și, la urmă, un birou fastuos, aurit și placat cu marmură, de unde acest *self-made man* își povestea epopeea... Unii dintre acești magnați aveau să fie uciși la scurtă vreme după aceea („N-am nici o vină”, glumea Oleg). Timpul pe care-l trăia Rusia pe-atunci pulsa cu o frenezie patologică. Averile se clădeau în câteva luni și se pierdeau în câteva ceasuri. Să vezi un om zăcând într-o baltă de sânge în plină stradă era la fel de banal ca, pe vremuri, trecerea pe lângă un bețiv adormit pe trotuar. Cândva, Oleg a filmat o limuzină, simbol sclipitor al carierei. A doua zi, nu mai rămăsese din ea decât o grămadă de fiare mirosind a explozibil. Polițiștii adunau în niște saci de plastic rămășițele proprietarului.

Știa că e capabil să se adapteze acestei curse de rezistență. Să schimbe locul de muncă. Să-și blindeze inima. Să-și uite visele legate de cinema, meșterind videoclipuri care să-i

asigure traiul. Și avea un trai îndestulat. Putea să-și închirieze o locuință arătoasă, păstrând și camera din apartamentul comunitar – „debaraua mea“, zicea Oleg. La un moment dat, a avut chiar două gagici care, culmea, semănau fizic una cu alta! De fapt, amândouă semănau cu Lesia...

Îndoiala legată de această nouă viață i-a fost strecurată de moartea profesorului său, Basov. Și-l închipuia pe bătrânul căzut la malul unui iaz înghețat – un trup pe care trecătorii îl ocoleau. Lumea nu mai avea nici un sens dacă un om ajungea să dispară așa: fără să merite o anchetare a cauzelor decesului sau fără vreun simplu suspin, sub cerul acela cenușiu care vestea primăvara.

După întâlnirea cu Kozin, îi era imposibil să se întoarcă în cursă. Decăderea ne surprinde mai mult decât moartea. Alegerea lui să moară încet, în mizerie, sub privirile disprețuitoare ale celorlalți, cufundarea aceasta prelungă în moarte a lui Kozin, l-a afectat pe Oleg mai mult decât ar fi făcut-o o dispariție bruscă...

I-a lăsat baltă pe oligarhii lui și, într-o seară, a dat curs unui anunț: ziarul *No Comment* căuta un fotograf.

Jurnalul nu publica decât fotografii însoțite de scurte legende. Imaginile, grupate două câte două, aveau efect datorită juxtapunerii. În cea dintâi, de pildă, putea fi văzută o bătrână șezând în zăpadă cu mâna întinsă, în cea de-a doua, pe aceeași stradă, un palat unde oaspeții se ghiftuiau cu icre negre. Dormitorul înțesat al unui ospiciu, față în față cu reședința unui ministru. Niște copii rufoși și, în paralel, un școlar coborând dintr-o mașină de lux, vegheat de un bodyguard...

Oleg nu-și făcea iluzii în legătură cu impactul acestor contraste. Dar entuziasmul micuței echipe de redacție l-a mișcat. Cei șase ziariști credeau în ceva, lucru care lipsea în țara asta nouă, unde comandamentul reușitei le impunea oamenilor să aibă fermitatea anostă a unor roboți. Cum cercurile oligarhice îi erau familiare, devenise pentru cei din redacție „omul nostru printre bogățani“. Ajunsese să creadă că eforturile lor ar putea deștepta mulțimile aflate în goana sălbatică după nimic.

Primeau zilnic amenințări. În mai multe rânduri, mașina ziarului a luat foc. Răspunsul poliției era previzibil: „Singuri vă băgați în rahat, așa că fiți fericiți că ăștia nu v-au împușcat...“ „Ăștia“ se referea la o grămadă de lume: fiecare număr publica fotografii care n-aveau cum să fie pe placul celor puternici.

Atacul mascaților nu i-a surprins din cale-afară. Neașteptată – se gândea Oleg pe patul din spital – fusese latura foarte firească a răului. Să distrugi, să lovești și, dacă-ți căsună pe-o femeie, s-o violezi. Iar dacă vreun idiot se amestecă, să-i bagi un cuțit în burtă, doar așa, ca să-l dai deoparte. O brutalitate mecanică, aproape eliberată de răutate. „La urma urmei, își spunea el, lupul care sfârtecă oaia n-o urăște.“ Absența urii părea mai angoasantă decât violența însăși.

„Lupta pentru supraviețuire îi cufundă pe oameni în bestialitatea lor funciară.“ Și-a repetat adesea asta, înainte să se întrebe cu asprime: „Și tu, tu ce-ai putea să le propui? Ce altă viață? Ce alt țel?“

Într-o seară, întrebarea îi revine în minte, ca un ecou la urletele bătrânului canceros. „Ce altă viață?“ Între memorie și vis, se ivește lumina unei vedenii: o femeie care merge de-a lungul unui șir de arbori albiți de prima zăpadă. O viziune

ce conține tocmai evidența unui țel. Ar dori să comunice frumusețea aceasta, dar gândul îi e alungat de o altă viziune, mai vie încă: un bărbat înaintea într-o noapte senină, în mijlocul câmpului. Sub braț, poartă o vioară...

Oleg revede aceste instantanee descoperind acasă stivele de cărți, ecou al unor timpuri îndepărtate. Scenariul, filmarea, călătoria în Crimeea. Doisprezece ani... Războaie, crize, revoluții, catastrofe planetare și micile catastrofe personale, rupturi, despărțiri, rana din stomac încă supurând... Și frumusețea indestructibilă a acestei clipe: o femeie pășind pe sub arborii înzăpeziți, de-a lungul țărmului mării.

Alegerea e simplă: să lase literatura asta în plata Domnului și să se alăture rasei umane. Sau... Deschide un volum. Războiul de Șapte Ani, Rusia se luptă cu Prusia lui Frederic al II-lea, împărăteasa Elisabeta descoperă că tânăra Ecaterina a avut un schimb de scrisori cu el. Spioană germană? Cei care conduc ancheta, contele Șuvalov și prințul Trubețkoi, sunt fermecați de tânăra prințesă. Autorul pretinde că aceasta îi primește pe amândoi odată... Mereu și mereu, dorința de a o cupla pe Ecaterina cu mai mulți masculi, de a o animaliza. Se spunea același lucru în legătură cu frații Zubov – care, musai, se năpusteau în tandem asupra ei...

Pune la loc cartea în mormântul de pagini. Două feluri de relatări: unele înfățișează o femelă în călduri, celelalte – o campioană a jocurilor politice. O marjă îngustă: sexul sau maimuțările de la Curte... O colivie!

Își închipuie un volum dosit în fundul acelu sarcofag de cuvinte – povestea unei vieți ferite de această existență carcerală.

Dar o asemenea poveste nu există, știe prea bine. S-o născocescă el? Proiectul e ademenitor. De-acum, însă, îi e

cu neputință se se întoarce înapoi, în lumea povestită de cărțile sarcofagului.

În aceeași seară, își numără banii puși deoparte: două milioane patru sute de mii de ruble, cât să trăiască trei luni sau, mai degrabă, o lună și jumătate, dacă e să te iei după ritmul inflației. Îndeajuns cât să încerce să rupă grațiile coliviei.

În 1762, amantii Ecaterinei îl ucid pe Petru al III-lea, soțul ei. În 1801, ultimul favorit al țarinei participă la asasinarea fiului acesteia, Pavel I. Oameni foarte apropiați ai acestei femei, cunoscători ai mângâierilor sale, ai sărutărilor ei. Buzele ei au zăbovit pe gura viitorilor ucigași și a viitorilor uciși...

Gândindu-se mai bine, Oleg ajunge la un punct în care disertațiile docte asupra Ecaterinei a II-a își pierd orice brumă de interes. Istoricii reconstituie logica domniei. Or, ceea ce s-ar cuveni exprimat este absurdul magistral al destinului acestei femei.

Ea încearcă să ușureze suferințele poporului, dar se alege cu o răscoală devastatoare. Veleitățile sale republicane au ca rezultat înăsprirea sclaviei. Celebrul ei refren, „Voltaire e cel care m-a adus pe lume“, ajunge să fie ritmat, spre sfârșitul vieții, de clănțănitul ghilotinei din dulcea Franță la care atât visase... Un amant al Ecaterinei îl ia la joacă pe micuțul Pavel, copilul îl adoră pe acest bărbat care, mai târziu, se va regăsi printre asasinii lui... De altfel, țarul ar fi putut scăpa de moarte. Medicii îi recomandă să „strunească natura“, fiindcă soția lui e sleită de atâtea nașteri: Pavel zidește ușa dintre camera sa și cea a nevestei. La sosirea conspiratorilor, această ieșire i-ar fi oferit drumul către un șir întreg de camere pe unde ar fi putut să scape.

Oleg și-a răsfirat cărțile în jurul canapelei și, stând culcat, culege toate aceste grăunțe de absurd care contrazic pomposul

„sens al Istoriei“. Născut în 1754, Pavel a trăit printre bărbații care au poposit în așternuturile mamei sale după ce i-au ucis tatăl. La moartea Ecaterinei, în 1796, poruncește ca rămășițele lui Petru al III-lea să fie deshumate. După treizeci și cinci de ani petrecuți în mormânt, scheletul e așezat în Palatul de Iarnă, alături de trupul Ecaterinei. Pavel înfruntă moartea, pradă unei nebunii deopotrivă somptuoase și macabre. Foștii amanți ai mamei lui petrec cele două sicrie către cavoul imperial. Favoriții duc decorațiile și coroana celui pe care l-au ucis. Regia ceremonială denunță prostia oamenilor, hămesea lor trupească, ambiția de a se înstăpâni peste lume. Pavel se simte demiurg, un demiurg trist pe care nici măcar această demonstrație justițiară nu-l poate însenina. În procesiunea funerară mășcăluiesc și cei care-i vor lua viața...

Pe vremuri, Oleg scormonea după marile evenimente ale domniei, după personalități marcante... Această Istorie nu-l mai interesează. Adevăratul subiect este mult mai simplu: cronica unei haite de fiare omenești care gonesc, se sfârtecă, se împerechează, mor... Niște masculi vicleni și puternici căsăpesc un mascul slab, ca să-i ia femela. Atât și nimic mai mult.

Mai multe cărți declară că moartea lui Petru al III-lea este logică din punct de vedere istoric. Cât privește nădejdea lui naivă că-și va lua tălpășița, cu vioara la subraț, aceasta e dovada debilității lui mintale.

S-ar zice că e un pact tacit al autorilor, menit să conserve legile acestei lumi: forța strivește slăbiciunea, sexul sporește setea de putere, visarea înseamnă neadaptare, neputința de a supraviețui în jungla socială. Și, pentru că suntem oameni civilizați, limbajul nostru disimulează cu dibăcie această bestialitate: logica Istoriei, triumful rațiunii...

Trufia rațiunii! Orgoliul istoricilor care vor să stăvilească haosul prin cronologie. Mândria „secolului Luminilor“, care a divinizat omul. Vanitatea monarhilor luminați care sperau că vernisul saloanelor se va prinde și de lemnul noduros al sufletelor... Într-unul din volume, Oleg dă peste unul dintre acești orgolioși – Frederic al II-lea, mare prieten al lui Voltaire și apoi dușmanul lui declarat. E război, rușii îi jefuiesc palatul din Charlottenburg. Prințul de Ligne recunoaște că husarii lui austrieci n-au fost nici ei mai breji: tropăie „înfundați până la genunchi în porțelanuri și cristale“. O oază de pace, hărăzită unor conversații tihnite despre binefacerile civilizației...

Orgoliu emoționant prin fervoare, în cazul Ecaterinei. Nepoții ei, Alexandru și Constantin, îl vor avea ca preceptor pe cetățeanul elvețian Frédéric César La Harpe. Republican, pedagog rousseauist și, mai apoi, admirator al Revoluției Franceze. Nici că se putea ceva mai potrivit pentru cizelarea spiritului celor doi prinți! La câțiva ani după plecarea lui La Harpe, Alexandru îi lasă pe complotiști să-i ucidă tatăl, pe Pavel I. Constantin, în fruntea șlehtei lui de mercenari, după alte mii de ticăloșii, pune mâna pe o petersburgheză care, mai înainte, îi refuzase avansurile. În ciuda prezenței celor doi copii ai săi, tânăra văduvă este violată de o duzină de indivizi. Membrele îi sunt zdrobite, ligamentele rupte, gura i se lățește, sfârtecătă, peste niște resturi de dinți. Violatorii îi aruncă leșul în fața locuinței mamei ei...

Oleg se ridică, prinde să bată culoarul în sus și-n jos. Episodul violului este arareori istorisit de biografii. Niciodată nu fac o paralelă între acest măcel și înălțătoarele idei ale lui La Harpe și Voltaire, sau doctrinele care, în epocă, sacralizau omul și libertatea sa. La Harpe se întoarce în Elveția, în timp ce Ecaterina primește din partea ambasadorului

parizian o dare de seamă privind revoluția în desfășurare. Un detaliu o pune pe gânduri: înainte să fie înfățișate rube-deniilor victimelor, căpățânile tăiate sunt coafate. Bunătatea naturală a omului...

Oleg se simte din ce în ce mai îngreșat citind descrierile războaielor: „Austria a pierdut o sută treizeci de mii de soldați și trei sute de milioane de florini. Rusia a pierdut două sute de mii de oameni și două sute de milioane de ruble. Turcii au pierdut trei sute de mii de oameni și două sute de milioane de piaștri...“

Există o voce care aprobă această obscenitate: Voltaire! El o roagă pe Ecaterina să-i confirme că au căzut în luptă cincisprezece mii de turci. „Doar așa, spune el, fericirea mea va fi desăvârșită.“

Ca să descoperi adevărul acestui magistru al țarinei, se cuvine să citești printre rânduri. În acest mod, îl vei afla compunând scrisori de delațiune cu scopul de a întemnița un tânăr literat care îndrăznise să-l critice. Îi însoțește pe polițiști în razii prin librării: cărțile care-i displac sunt ridicate, librăriile – închise, tipografii – puși în lanțuri. Ură pe care o emană ajunge s-o irite până și pe Ecaterina. „Războiul e un lucru urât, domnule“, îi răspunde ea acestui umanist care o îndemna să-i masacreze pe turci.

După o lună, o nouă uluire: cum de putea Voltaire să fie entuziasmat de asemenea comedii? O țară cotopește altă țară. Un rege își ucide rivalul. O favorită complotează ca să izbucnească un război. Frederic al II-lea își botează căteaua preferată – „Pompadour“. Ofensată, marchiza pune la cale acordul între Franța și Austria. Rezultatul este Războiul de Șapte Ani, supranumit „al celor trei jupoane“: doamna de Pompadour, Elisabeta a Rusiei, Maria-Tereza. Frederic e

înfrânt de către aceste doamne – husarii tropăie „înfundați până la genunchi în porțelanuri și cristale”. Dar Elisabeta moare, Petru al III-lea urcă pe tronul Rusiei și îl salvează pe Frederic, pe care îl idolatriza. Pentru ruși, acest țar e numai bun să fie înlăturat. Ecaterina duce la îndeplinire această misiune și... Și istoria continuă – o farsă sângeroasă cu infinite ricoșeuri, care nu înseamnă decât o perpetuă repetare a unor crime, jonglerii politice, utopii, intrigi de operetă...

Oleg are prilejul să vadă la televizor continuarea acestei demențe: un specialist explică războiul din Cecenia prin refuzul de-atunci al Ecaterinei a II-a de a invadea principatele caucaziene. Case în flăcări, cadavre de soldați... Reportajul e întrerupt de publicitate: „Vile pe țărmul Balticii, cu acces la un golf privat”.

Se duce la bucătărie să-și facă o cafea. Pe coridor, o femeie cu o oală aburind se grăbește – e Genia, care locuiește împreună cu cei trei copii ai ei într-o încăpere de doisprezece metri pătrați. „O vilă...”, își spune Oleg. Soțul Geniei a luat patru ani de pușcărie pentru că a furat un pui dintr-un camion frigorific.

În timp ce caută chibriturile, Oleg descoperă într-un dulap un ceainic vechi... Pe vremuri, l-a văzut adesea pe aragaz. Proprietara lui se numea Zoia – o femeie la vreo cincizeci de ani, despre care nu știa mai nimic. Când a părăsit apartamentul comunitar? Unde s-a dus? Simte un atașament aproape tandru față de serile când o vedea pe Zoia așezată în fața ferestrei, rătăcită într-un timp în care nimeni n-o putea regăsi. Avea un chip frumos, marcat de oboesală – ochi foarte deschiși la culoare, parcă spălați de ploaie. „Vecina ta bețivancă”, îi spunea Lesia, ușor disprețuitoare...

A doua zi, o vede pe Genia îmbrăcându-și copiii, ca să-i ducă la școală. Strigă, împarte palme, amenință: „Vedeți voi

pe dracu' când o să se-ntoarcă tata din călătorie...” Oleg o întreabă dacă a cunoscut-o pe Zoia.

— Grăsana care le cam trăgea la măsă? Mda, mai vorbeam câteodată, la cratiță. Până la urmă, nu se știe cum s-a-ntâmplat. Sigur, mecanicul de pe locomotivă ar fi trebuit să fie atent... Dar cum era bețivă...

Moartea aceasta e povestită printre scatoalcele pe care Genia le distribuie copiilor. „Grăsana care le cam trăgea la măsă” lucra la căile ferate și a fost secerată de un tren – între două gâturi de alcool, se spunea. Avea vreun apropiat?

— În doi ani, nimeni n-a venit să... Dumneata ești primul care mă întreabă. Bine, hai, că trebuie s-o șterg...

Oleg se așază pe canapeaua copleșită de cărți. Mii de pagini care detaliază fiece pas al Ecaterinei. În comparație cu această supraabundență, viața Zoiei nu e nici cât o umbră. Reflexul unei fețe, ecoul palid al unei voci. Și frânturile comunicate de Genia: o femeie care bea și care, muncind de noapte, n-a fost în stare să evite un tren. Restul este neant – neantul definitiv!

Revolta lui are o violență fizică, e o împotrivire în fața morții. „Nu, a mai fost și dimineața aceea...”

Da, o dimineață de februarie. O primă îmbunătățire a vremii, o zăpadă a cărei alunecare pe pielea feței părea călăie. S-au întâlnit la intrare, când se întorceau de la slujbele lor de noapte: el – de la abator, Zoia – de la depoul căilor ferate. Paltoanele le erau pline de zăpadă. Cu un gest cam stângaci, și-au scuturat reciproc omătul de pe haine. Oleg privea acel chip feminin care, din pricina unei nopți nedormite, era încă scutit de grijile de peste zi. Probabil că și ea citea în ochii lui aceeași visare detașată... S-au despărțit, Zoia s-a dus să-și pună ceainicul pe foc, Oleg s-a întors printre ciorne. „Femeia asta e frumoasă, și-a zis el, păcat că...” N-a

avut timp nici măcar să dea formă acestui regret. Pe masa lui de lucru, mașina de scris, paginile scenariului, oglinjoara de buzunar în care se privise Lesia, cu câteva săptămâni în urmă, dându-și cu ruj pe buze... „De fapt, Zoia seamănă destul de mult cu Ecaterina, cea de prin 1780“, s-a gândit el deja într-un registru ironic, alungând tandrețea șovăielnică pentru o femeie căreia îi ignorase mereu frumusețea...

Frunzărește cărțile răspândite pe jos și, deodată, cu un amestec de bucurie și stupefacție, pricepe că datorită acelei clipe din februarie viața Zoiei îi este infinit mai cunoscută decât cea a țarinei. Acea singură dimineață, cu miros de nea și de primăvară, este mai adevărată decât toate compendiile de istorie. Iar despre țarină, sechestrată în sarcofagul ei de cuvinte, nu se știe nimic, fiindcă nici unul dintre acele volume n-a păstrat în el prospețimea vreunei dimineți trăite, cândva, de Ecaterina.

Încep să împartă patul în primăvara anului 1780. Aleksandr Lanskoi are douăzeci și doi de ani, Ecaterina – cincizeci. Spre deosebire de amanții precedenți, Lanskoi se arată dezinteresat. Nu uneltește pentru titluri, nu intervine pentru apropiati. Intrigile îl plictisesc, nu-i pasă de influența pe care ar putea s-o exercite. Aflat în vârful unui imperiu care domină jumătate din Europa și jumătate din Asia, pare insensibil la amploarea unei asemenea forțe și gustă prea puțin istoria scrisă cu salve de tun. Pare sincer atașat de această femeie încă frumoasă, vitală și care-și impune o disciplină trupească foarte strictă. Ceilalți favoriți, odată ajunși la palat, se simțeau captivi și, cu primul prilej, se repezeau spre jocurile de putere, spre comploturi, spre desfrâu. Lanskoi e fericit doar în lungile clipe când se află singur cu Ecaterina, în timpul plimbărilor împreună prin grădinile de la Petrodvoret sau al serilor petrecute pe țărmul Balticii.

S-ar zice că o iubește pe această femeie... Ceea ce este deopotrivă logic și cu desăvârșire imposibil. Logic, pentru că orice favorit e nevoit să-i declare împărătesei că o iubește. Imposibil, pentru că acești bărbați nu sunt mențiți să reziste – curând, își umflă mușchii, încearcă să-și preschimbe fanteziile în politică de stat, o înșală pe țarină și, una-două, dispar din viața ei. O scrisoare de despărțire, un cadou de adio (pământuri, șerbi, aur) și interdicția de a mai apărea la Curte. Adesea,

noul favorit se mută în apartamentele rămase goale chiar de a doua zi.

Cu Lanskoi, lucrurile se petrec altfel. Ecaterina îl vede pentru întâia oară în decembrie 1779, însă îl poștește la palat de-abia în primăvară. Viața țarinei își schimbă cadența.

Amantul acesta lasă impresia că domolește febra marii guvernări. Ecaterina poate în sfârșit să răsuflă. Ceea ce, neîndoios, e legat de vârstă și de plenitudinea fizică de care se bucură. În plus, a ajuns în anii aceia la un stadiu de zbor planat în care puterea, bine consolidată, e mai puțin apăsătoare. Răscoalele țărănești sunt de domeniul trecutului, conspiratorii au depus armele, trufașa Europă a acceptat în sfârșit această țară uriașă, care încă poate fi blamată pentru încetineala ei orientală, dar care nu mai poate fi trecută cu vederea. Opera Ecaterinei seamănă cu o statuie de bronz care a fost scoasă din mularj: încă mai trebuie finisată și lustruită, dar sculptorul știe că esențialul a fost înfăptuit.

Pentru istorici, Lanskoi reprezintă o paranteză de tandrețe în lupta unei femei care trebuie să se afirme, să guverneze și, în lipsa dragostei, să-și cumpere plăcerea sexuală. Un efemer prînt de poveste.

Cu toate acestea, rămâne mai mult de patru ani lângă țarină. Despărțirea nu e provocată de o concediere, ci de propria-i moarte.

Iar el este cel care pune la cale cea mai profundă schimbare din viața țarinei – plecarea.

Oleg și-o amintește pe Eva Sander. Ținea pătimaș la această versiune. Ecaterina întâlnește o dragoste târzie; e un moment de neobișnuită tandrețe în viața unei femei care a știut mereu să-și ordoneze plăcerile trupești ca pe un departament ministerial.

„Ce au trăit împreună era atât de străin de lume, încât, ca să se poată iubi, era nevoie să suprime această lume. Să plece. Să renască...”

Eva o spunea cu o convingere emoționată, dar care era aproape lipsită de temeii. Vreo zece hărți vechi ale Europei și o scurtă misivă, citată uneori de istorici: un mesaj în care Lanskoi îi pomenește țarinei despre „călătoria noastră”...

Era probabil vorba despre drumul lor din 1783, în Finlanda, când Ecaterina s-a întâlnit cu regele Suediei, Gustav al III-lea. Singurul voiaj mai lung pe care cei doi îndrăgostiți l-au făcut vreodată împreună.

Oleg nu renunță la ideea unei „plecări”, îndreptățit de o certitudine senină, de nezdruccinat: în lipsa acestei călătorii de taină, viața Ecaterinei nu mai are nici un sens. Sau, mai degrabă, nu are mai mult sens decât cronică războaielor, răzmerițelor, intrigilor politice, a acestui labirint de vanități sângeroase și strălucite pe care îl numim Istorie...

Se gândește și la Zoia. În lipsa îndepărtatei dimineți de februarie când, plini de zăpadă, s-au întâlnit la intrare, da, fără acest vertij luminos, viața Zoiei n-ar fi decât o poveste palidă: o femeie cu patima băuturii, o însingurată care-și fierbea apa într-un ceainic pântecos, o muncitoare care, într-o noapte, a avut un accident fatal la serviciu. Acest epitaf și apoi uitarea.

Urmele călătoriei sunt aproape absente. Oleg încearcă să le deslușească în intervalele care despart marile evenimente istorice. Ecaterina negociază cu Gustav al III-lea în timp ce armatele rusești se războiesc în preajma Mării Caspice. Cum trăiește ea de fapt în mijlocul acestor evenimente? Care este parfumul clipelor, soarele anotimpurilor care-i ritmează dragostea pentru Lanskoi?

Adesea, citesc împreună. Ecaterina nu mai ezită să-și pună ochelarii, lucru pe care nu l-a făcut de față cu ceilalți favoriți, de teamă să nu pară bătrână. Cam în aceeași perioadă, începe să poarte veșminte largi – nu ca să-și disimuleze rotunjimile, ci fiind convinsă că nu mai avea nevoie să se încorseteze ca să placă.

Îl pune pe Lanskoi să-i recitească scrisorile pe care le redacta în rusește: el îi corectează verbele de mișcare, principala dificultate a acestei limbi. La sfatul țarinei, Lanskoi învață italiana... Și, în timpul discuțiilor, își exprimă adesea dezgustul pentru politică.

Câteva ecouri risipite ici-colo prin cărți lasă să se ghi-cească natura relației lor amoroase: după marea instabilitate emoțională pe care Ecaterina a trăit-o constant, a urmat o potrivire netulburată a trupurilor și inimilor, sentimentul că au înainte o veșnicie hărăzită doar dragostei. „Alături de el, zilele mele se scurg ca un pumn de nisip pe care pot să-l răsfir la nesfârșit printre degete, scrie ea. Înainte, era o clepsidră pe care o tot întorceam, îngrozită de scurgerea grăunțelor...”

Ecaterina nu pare mai tânără, ci ferită de îmbătrânire. Lanskoi dezmente portretul dulceag pe care i l-a făcut un pictor de curte. Se maturizează, prezența lui capătă consistență, dă impresia că o protejează pe această femeie nespus de puternică și atât de vulnerabilă. „Când îi oferea brațul împărătesei, remarcă bibliotecarul Ecaterinei, Lanskoi mergea cu umărul împins ușor în față, ca un scut.”

Oleg își închipuie acest cuplu de îndrăgostiți. Străbat șirurile de încăperi ale Palatului Petrodvoreț, apoi călăresc agale de-a lungul țărmului Balticii.

Mărturiile despre o călătorie în pregătire sunt discrete. Faptul că Lanskoi a învățat italiana? Dar toți favoriții erau

incitați de Ecaterina să deprindă limbi străine. Nici lecturile lor (Algarotti, Voltaire, Swedenborg) nu trădează elaborarea unui plan de evadare.

Hărțile? Puse cap la cap, itinerariile subliniate cu o cerneală abia vizibilă ar putea desena un traseu care unește Sankt-Petersburgul cu nordul Italiei. Nimic însă nu indică faptul că hărțile ar trebui citite împreună.

Într-o seară, Oleg își dă seama că cercetările lui durează deja de două luni și că doar amintirea Evei Sander îi dă ghes să continue. Ideea unei țarine care renunță la tot, minunata nechibzuință a unei asemenea plecări sunt exaltante. Acum însă realizează de unde provin: Eva și prietenul ei italian, Aldo Ranieri, iubirea lor inspirată de Ecaterina și Lanskoi.

Accesul de gelozie îi stârnește un zâmbet: cât de departe sunt toate astea! Plimbările printr-un oraș care încă se numea Leningrad, filmările, Crimeea... Între timp a căzut Zidul Berlinului, Germania s-a reunificat, iar Eva probabil că își urmează liniștită cariera actricească. Își mai amintește ea oare de un anume „asistent artistic” pe care l-a făcut să creadă în călătoria de taină a Ecaterinei? Un nebun care, pentru a mia oară, răscolește acele volume acoperite de praf, căutând un cuvânt a cărui sonoritate să-i amintească de tropotul copitelor pe un drum de noapte.

A doua zi, e trezit de scârțâitul unui fierăstrău. Aruncă o privire pe geamul de la bucătărie: clădirea din față pare să se miște. De fapt, nu, copacul din mijlocul curții e cel care freamătă și care, desenând prin aerul cenușiu o curbă largă, se prăbușește stârnind un vâl de zăpadă...

Se îmbracă în grabă, coboară, urlă, ca și cum prăbușirea ar mai putea fi înlăturată. Patru bărbați îl privesc cu un

dispreț indulgent. „Pe cine deranja copacul ăsta?“, întreabă el, conștient că vocea abia i se aude. Un rictus miștocar: „Acum chiar că nu mai deranjează pe nimeni. Și, dacă nu-ți convine, te scurtez și pe tine nițel“. Omul cu fierăstrăul își scuipea chiștocul. Ceilalți hăhăie... Și se apucă să ciopârțească trunchiul... După vreun ceas, în locul copacului sunt parcate două 4 x 4. Oleg urăște forma acestor automobile: par niște lighioane mătăhăloase, convinse că au dreptul să te strivească... „Tropotul copitelor pe un drum de noapte...“, își spune el, străbătând curtea.

La biblioteca centrală din Sankt-Petersburg, cercetările lui provoacă reacții contrarii: admirație pentru îndârjire și neîncredere față de un erudit intratabil. Funcționara care îi oferă documentul solicitat îi aduce la cunoștință că are prilejul să consulte niște arhive pe care nimeni nu le-a răsfoit din 24 septembrie 1932 încoace!

Memoriile unui nepot al favoritului Ermolov... Lanskoi moare la 25 iunie 1784. După o singurătate neobișnuit de lungă – opt luni –, Ecaterina și-l alege drept amant pe Aleksandr Ermolov, care primește, la Curte, porecla de „Negru alb“, din pricina părului blond și creț și a buzelor cărnoase. Ecaterina răscumpără de la părinții lui Lanskoi decorațiile defunctului și le oferă noului ales. Nepotul istorisește acest episod, precum și plimbarea la care a luat parte. O frumoasă zi de Sfântul Ivan, la Petrodvoreț. Împărăteasa merge la brațul lui Ermolov, sunt însoțiți de un mic alai... Se aud o vioară și volutele unui glas. Doi italieni: la instrument – un bătrân orb, vocea – a unui adolescent. Ermolov le zvârle niște bani. Curtenii se plâng de asemenea nevoiași care stau cu o mână în dreptul inimii, în timp ce cu cealaltă își cotrobăie prin buzunare. Deja îndepărtat, glasul adolescentului răsună dintr-odată

cu puterea deznădejdiei: „*Il prim' amore non si scorda mai...*“ Împărăteasa râde, lumea o imită, făcând haz de cei doi italieni care, sub soarele lor fierbinte, trăiesc zi de zi „*il prim' amore*“. Deodată, toți își dau seama că Ecaterina plânge... A doua zi, Ermolov e alungat.

În fața clădirii bibliotecii se înalță statuia Ecaterinei a II-a. Oleg a studiat-o de o sută ori, căutând printre reliefurile bronzului cheia misterului acestei femei. Stă falnică, simbol al puterii, al Rațiunii, al fatalității istorice. În jurul ei, bărbații care au secondat-o în activitatea ei titanică. Nici urmă de Lanskoi. Un porumbel picotește pe țeasta lui Potemkin...

În curtea imobilului unde locuiește, Oleg nu mai e atât de surprins de prezența mașinilor voluminoase în locul copacului. „Istoria în mers, își zice el. Mitocănia pe care o numim logică a progresului...“ Ferestrele casei din față sunt luminate, se zăresc niște muncitori care smulg bucăți de tapet. Fostele domiciliu colective vor fi transformate în locuințe de lux.

Aflat în bucătărie, Oleg aruncă o privire afară, așa cum făcea Zoia, pe vremuri: cele două 4 x 4, rumeguș, o betonieră care scrâșnește sub zid. O viață care merge înainte și care nu se sinchisește de umbra unei femei puțin băute, așezată la această fereastră, cu privirile rătăcite în domoalele vârtejuri de zăpadă.

Acum înțelege mai limpede ca niciodată: ca să scrii istoria unei vieți sau a unei domnii, ești obligat să sacrifici această privire care urmărește căderea fulgilor. Și, de asemenea, să sacrifici visul pe care doi amanți l-au ascuns de privirile lumii, acea călătorie tainică prin Europa.

A doua zi, un alt eveniment „istoric“! Bancnote noi le-au înlocuit pe cele vechi. Populația a avut la dispoziție douăzeci

și patru de ore ca să facă schimbul. Cufundat în arhive, Oleg și-a dat seama de asta prea târziu. De altfel, nu mai avea prea mulți bani. Mii de pensionari, nu destul de îndrăzneți ca să dea din coate pe la ghișee, și-au pierdut toate economiile.

Această escrocherie financiară nu e decât un detaliu al marelui talcioc post-socialist. Cu toate acestea, începând din acea zi, Oleg a încetat să mai opună rezistență. „Adio și n-am cuvinte”, își spune el. Formularea acoperă toate lucrurile cu care nu mai vrea să ia contact: îmbulzeala nebună a oamenilor pe stradă, zgomotul betonierei, proprietarii burtoși de 4 x 4, programele de televiziune (un expert demonstrează cum va fi salvată Rusia prin reforma monetară). Ar dori să rupă legăturile și cu sine însuși, cu acel „eu” prudent care-l sfătuiește să-și reia goana zilnică, să facă din nou scurtmetraje pentru cei îmbogățiți peste noapte...

Cu toate astea, încă mai crede într-o viață în care o țarină își părăsește tronul și pleacă împreună cu cel pe care-l iubește. În care o femeie privește un copac uriaș sub vălurirea zăpezii de sfârșit de iarnă.

Știe prea bine că recitirea acelor cărți vechi n-a fost decât o încercare de a-și regăsi tinerețea. Pe vremea când își scria scenariul, avea douăzeci și șase de ani (Lesia, plimbările pe plajele din golful Finlandei...), iar acum tocmai și-a serbat cei patruzeci de ani. Mă rog, serbat... Un telefon de la Tania: „Hei, ți-ai rezolvat problemele cu interlopii? Eu? Am prea mult de lucru săptămâna asta... O să te sun... Oricum, la mulți ani!”.

Nostalgii sunt înșelătoare. Anii de filmări n-aveau nimic miraculos în ei. Își amintește de acrobațiile făcute de Kozin ca să păcălească cenzura. Azi, cutezanțele lor disidente par derizorii. Se poate scrie orice despre Ecaterina, poate fi considerată un monstru sau o umanistă, poate fi înfățișată cu o hoardă de amanți – nici un CSAC nu și-ar agita foarfecele.

Libertatea asta are un efect neașteptat: îți taie cheful să-ți examinezi viața. O țarină zbătându-se între putere și sex – și gata! De-acum, e de neînchipuit să scrii un scenariu în care ea și-ar pregăti o evadare doar ca să nu fie persoana pe care toată lumea credea că o cunoaște.

Dacă regretă acest trecut, asta e pentru înflăcărarea cu care năzuia s-o înfățișeze pe această altă Ecaterina...

Își regăsește trecutul ducându-se să-și vândă cărțile. Tranzacția e simplă: un volum înseamnă bani de trai pentru o zi. Printre rafturile stând să se prăbușească sub maldărul de pagini îngălbenite, clipele stau în loc. Librăreasa pare să nu se fi

schimbat de pe vremea când venea aici în căutarea unor documente despre Ecaterina. Palidă, subțire, cu părul strâns cu un șiret care amintește de urzeala decolorată a semnelor de carte. „Acum, lumea caută mai ales cărți frumos legate, explică ea. Ca să dea bine în casă...” Oleg a întâlnit adesea acest „să dea bine în casă” la oligarhii lui. De altfel, unul dintre ei chiar a fost salvat de grosimea cărților în timpul unui atentat: le arăta oaspeților lui o enciclopedie ciuruită de gloanțe...

Din această librărie în afara timpului, Oleg se îndreaptă spre un alt loc îndepărtat de lume. Pe o străduță dindărătul Catedralei Marinei a Sfântului Nicolae, se află o băcănie armenească unde, de-o veșnicie, se vând aceleași mărfuri. Măsline dolofane foarte iuți, castraveciori acri, pâine fără drojdie, carne uscată și un coniac îmbuteliat în sticle ale căror etichete au străbătut, neschimbate, toate războaiele și revoluțiile...

Beția e lină, în valuri molatice, iar feliile de carne uscată își arată cu greu adevăratul gust. Amintirile îi zboară peste hățișul trecutului, fără să se mai agațe de necazuri, de animozități, de remușcări. Surâde – un gât de coniac armenesc îl ajută să stea drept printre accidente de viață, în levitație.

Ies la suprafață vestigii pe care le credea scufundate. Un fragment pe care cenzura l-a scos din filmul lui Kozin: Ecaterina vorbește despre ruși. „Nici când universul n-a zămislit un individ mai bărbat, mai serios, mai sincer, mai omenos și mai darnic decât rusul... Străin prin natură de viclenie, de înșelăciune, spiritul lui de dreptate și cinstea lui disprețuiește ipocrizia...” La Kozin, acest elogiu exuberant era rostit din off peste imaginile masacrelor din timpul răscoalei lui Pugaciov. Cenzorii ghiciseră ironia... O altă amintire: un gorgan de vreo douăzeci de metri care începe să scuie flăcări. O simulare a Vezuviului, din timpul unei serbări

la Petrodvoreț. Mereu aceleași ecouri italienești. Teatrul de la Ermitaj este copiat după cel din Viena. O întreagă regiune dintre Sankt-Petersburg și Moscova e împânzită de canale, ca să devină o „Veneție rusească”. Și acel *Bărbier din Sevilla* al lui Paisiello, pe care Ecaterina îl ascultă alături de Lanskoi...

Seară de seară, Oleg sfârșește prin a se izbi de cuplul acesta! Îl bântuie ca să-i aducă aminte că nu și-a respectat promisiunea. Două suflete chinuite, cărora n-a știut să le domolească suferința.

Își mai toarnă de băut, sperând că fantomele vor dispărea cu această nouă înghițitură... Dar nu, continuă să fie acolo – o noapte senină de iunie, camera Ecaterinei lucind într-o lumină sinilie. Țarina stă pe marginea patului, goală. Și-a despletit părul, Lanskoi îi mângâie pletele și spatele, care freamătă blând sub atingere...

Tandrețea pe care și-o imaginează este atât de intensă, încât Oleg închide ochii, pierdut în frumusețea acelei clipe din noapte. Așa ceva ar fi trebuit Kozin să filmeze. În astfel de momente își mărturiseau cei doi amanți dorul de ducă.

Se grăbește să șteargă ecoul călătoriei visate. O noapte de iunie? Nici vorbă! La sfârșitul lunii iunie 1784, Lanskoi se îmbolnăvește. Istoricii propun două versiuni, la fel de ispititoare pentru romancieri. Cea dintâi: Potemkin află de planul de căsătorie al Ecaterinei cu Lanskoi și se hotărăște să-l zădărnicească. Cea de-a doua: încercând să ostioiască poftele sexuale ale țarinei, Lanskoi abuzează de afrodisiace, mai ales de praful de cantaridă. Or, aceste „muște spaniole” sunt pregătite în Rusia folosindu-se oțet, așa încât toxicitatea cantaridei e sporită de efectul ulcerant al băuturii.

Moartea lui e supraîncărcată de fatalitate, de parcă Istoria ar fi vrut să-i răpească Ecaterinei orice șansă. În situația în care otrava lui Potemkin nu s-ar fi dovedit eficientă, destinul a prevăzut ca Lanskoi să se otrăvească singur...

Beția nu mai reușește să facă să dăinuie zborul pe deasupra trecutului. Oleg revede o noapte de iunie, pe cei doi amanți, tandrețea lor. Și, deodată, moartea.

După o lună, viața aceasta își pierde aspectul jalnic care-l făcea la început să sufere. E vorba de perioada în care a încercat să reintre în joc. Ziarul *No Comment* continua să apară, atât doar că pozele celor bogați și ale nevoiașilor nu mai erau puse în contrast. Dimpotrivă, fiecare imagine care denunța mizeria era însoțită de un articol care lăuda activitatea filantropică a unui magnat...

A avut atunci o tentativă de a relua fabricarea de filme dedicate gloriei oligarhilor. Însă și în acest domeniu situația se schimbă. Noii îmbogățiți nu mai doreau să-și expună averea – așa că documentarele îi înfățișau vizitând ospicii pe care le finanțau. Filmarea gangsterilor binefăcători ar fi fost și mai ipocrită decât celebrarea unor bandiți încântați de propriul succes.

Oleg a priceput mai ales că învălmășeala noii vieți nu oferea decât o libertate de manevră limitată: ori îi călcai pe ceilalți în picioare, ori te lăsai călcat. Preț de câteva clipe, grație coniacului armenesc, reușea să stea departe de gloată.

Într-o zi, ajunge să nu-i mai pese că e „călcat în picioare”. O carte vândută, schimbată pe un pic de mâncare și pentru moleșeala alcoolului, o serie familiară de viziuni care fac posibil un drum în noapte, cu doi călăreți care înaintază... Are răgaz să tragă în piept răcoarea nopții de pe alea pe care au apucat-o cei doi și... Și realitatea dă buzna: călărețul moare, amanta lui redevine țarina bătrână care iubește puterea, onorurile, plăcerile trupului...

Manejul umbrelor se încheie într-un palat construit din bucățele de lemn – macheta pe care o asambla tatăl lui. Suferința acestei aduceri-aminte e intensă, Oleg își umple un pahar, îl dă pe gât încercând să devanseze o altă amintire, mai chinuitoare încă: noptiera mamei lui, ceașca, un micuț șirag de perle, o carte cu coperti obosite... Și, în centru, un gol în care memoria lui n-a izbutit vreodată să așeze bibeloul care se afla totuși acolo, răsfrânt în privirea lui de copil.

Golul se lățește cu fiecare zi, o pată a cărei paloare acoperă fețele iubite. Uneori, îl zgâlțâie câte o rămășiță de orgoliu: eu, Oleg Erdmann, în camera asta care duhnește a rufărie murdară și a tutun, eu, stând la coadă pentru o sticlă de băutură ieftină, fiindcă nu-mi ajung banii pentru coniacul armeanului, eu, care-mi vând mașina de scris, ca să o văd apoi expusă, ca un obiect preistoric, în vitrina unui magazin de computere! Eu... La urma urmei, fac parte din ceata de perdanți care vând în stradă relicvele jalnice ale vieții lor – o linguriță, o pereche de pantofi, decorația spălăcită a vreunui soldat...

Un pahar de alcool alungă stinghereala, apoi obligația de a gândi. Rămâne acea amintire din copilărie pe care o ia cu el în somn. Mama îl mângâie pe creștet, îi cântă ceva cu voce legănată, în nemțește. Înainte să adoarmă, apucă să zărească obiectele așezate pe noptieră, pe care le cunoaște pe de rost: o ceașcă, un colier, o carte...

În timp ce merge, realizează cât e de slăbit – gâfăitul pe treptele metroului, apoi înaintarea epuizantă de-a lungul șinelor de cale ferată. Cu ultima tresăltare de vlagă, un pariu: dacă va izbuti să ajungă la imobilul-promontoriu din copilărie, viața lui își va relua cursul, iar el va găsi din nou un motiv să alerge, să lupte.

În ajun, și-a rânduit puțin lucrurile prin casă, a spălat niște rufe, nu s-a atins de băutură. Dând peste vechile hărți ale Europei, cele ale „călătoriei tainice” în care acum nu mai crede, a vrut să i le trimită Evei Sander, căreia îi păstrase adresa. Doar gândul că ar putea face asta i-a dat un sentiment de distanță cosmică. Și-atunci și-a amintit de Lurie, istoricul care îi sprijinise pe vremuri scenariul... Coletul cu hărți a plecat spre acest destinatar, dar, socotindu-i vârsta, Oleg și-a spus că Lurie e poate mort și că, prin urmare, e mai greu de găsit decât îndepărtata galaxie unde locuia Eva...

La început, pare că oboseala lui e cea care-i perturbă străbateră străzilor, itinerarul către imobilul-promontoriu. Aglomerările de depozite și de clădiri vetuste nu mai există. În locul lor, o pădure de stâlpi de beton, garduri de șantier, resturi de zid care dezvăluie pântecul vreunei camere, intimitatea revărsată a unei vieți de demult...

Grăbește pasul, temându-se că locuința copilăriei sale e la fel de ruinată. Gâfâie, aerul miroase a oțel, a fum înecăcios de tractoare, a zăpadă noroită. Străduța care pe vremuri dădea către șinele de cale ferată s-a preschimbat într-o potecă mocirloasă. A început să se întunece. Bâjbâind printre resturi de fiare, sare de pe o bucată de asfalt pe alta. Șinele au fost scoase, în locul lor a fost săpat un șanț lat de vreo douăzeci de metri – probabil un viitor tunel.

În cele din urmă, printre țepii armăturilor, zărește imobilul-promontoriu: nu mai e înconjurat de garnituri de tren, ci de grilajele înalte ce mărginesc șantierul.

„Trebuie să fie vreo cale de acces, își zice Oleg. Locatarii se strecoară ei pe undeva...”

Ocolul împrejmuirii devine o aventură, Oleg se împotmolește prin gheața cu mazăgă, abia mai respiră, își descheie paltonul, nu se mai sinchisește de ghiulelele de glod care-i

atârnă de bocanci. Grilajul descrie o curbă, promițând la fiecare colț o spărtură care să-l ducă spre imobilul căruia îi zărește conturul. Dar, inexplicabil, ferestrele rămân mereu dincolo de gard... Amurgul înghite cărările, Oleg se poticnește, privirea îi e încețoșată de sudoare, respirația – smulsă de vânt... Apoi, izbindu-se de un morman de traverse, se oprește și, năucit, se așază – auzind doar zvâcnetul sângelui în tâmples. Chiar la picioarele lui, în spatele împrejmuirii, se deschide o excavație adâncă, un hău care va găzdui fundația unei clădiri. Pe un panou e specificată natura lucrărilor: „Locuință de lux, cu apartamente de șase camere, penthouses, piscine, parcări, săli de sport...” Își închipuie apartamentele în care se va instala confortul, care se vor umple de copii, îmbrățișări, satisfacție superlativă. Toate astea – așezate pe o gaură din care răzbate un miros rece de humă, de lemn jilav – de mormânt! Dar fericiții locatari nu vor ști asta. Nu vor vedea nici străvechile traverse peste care țopăia pe vremuri un băiețel grăbit să se întoarcă într-o mansardă pe jumătate ocupată de macheta unui castel...

Reîntoarcerea este o rătăcire în întuneric și în noroi. Drumul e plin de gropi, de țevi groase de oțel, de baloturi cu vată de sticlă... Ochii îi sunt arși de lacrimi, lacrimile dezgustului față de neputința lui de a fi altcineva decât acest bărbat de patruzeci de ani, cu încălțările înnoruite, cu un suflu ce-i năvălește dureros în piept. Ar vrea să nimicească paiața asta, s-o îmbrâncească, s-o facă una cu pământul acela pângărit de vestigiile unor vieți distruse. Sau s-o amorțească înghițind niște guri strașnice de alcool. Atunci, preț de câteva clipe, ar putea trăi în armonie cu băiatul de zece ani care mergea numărând traversele, care ajungea la imobilul-promontoriu, care urca, se dezbrăca și care apoi se ghemuia în cădița de zinc, sub un șuvoi de apă caldă.

Imobilul-promontoriu, o cădiță de zinc, un fir subțire de apă caldă, o melodie fluierată de tatăl lui... Amintirea fericirii de odinioară va fi, în timpul bolii, singura realitate care-l va ține conectat la viață.

Vede trecând un medic, o femeie în vârstă căreia îi ghicește oboseala. „Doctorii ăștia de cartier nu mai câștigă aproape nimic“, se gândește el în aiureala lui, dar n-are puterea să-i mulțumească și nici să se indigneze. Rămâne mut și în fața Geniei, vecina sa – nu pentru că nu i-ar fi recunoscător, ci din pricina tusei care-l înăbușă. Femeia i-a adus niște supă, iar el îi vede pe cei trei copii ai ei ițindu-și capetele prin ușă, curioși să-l vadă pe muribundul hrănit de mama lor. Oleg își amintește că în anii când o ducea bine nu s-a gândit nici măcar o dată la Genia, pierdută în caverna aceea comunitară. Gândul îl sfredelește mai rău decât arsura din piept.

Mai e și bătrânul acela pe care, în ciuda încețoșării provocate de febră, îl recunoaște. La început, chipul său îi stârnește plânsul. Este Lurie, însă mai uscat, mai palid decât cel care, pe vremuri, se împotrivise Comitetului de Stat...

Prin toropeala vieții lui înjumătățite, Oleg distinge prospețimea primăvărată venind dinspre paltonul pe care Lurie îl agață de ușă și izul vag de fum al infuziei pe care acesta o pregătește în străvechiul ceainic al Zoiei...

Gesturile acestea frățești sunt ecouri ale vieții colective de altădată, căreia Oleg i-a urât mereu latura mizerabilă. Iar

acum îi descoperă ultima întruchipare: umila și răbdătoarea solidaritate a perdanților.

E prea slăbit ca să poată purta o conversație. De altfel, Lurie vorbește puțin, îi mulțumește pentru hărțile vechi ale Europei („hărțile lui Lanskoï“), îl sfătuiește să mănânce miere. Pentru Oleg, gustul mierii se confundă cu freacăta vieții pe cale să renască.

Într-o seară, încă toropit de boală, vede ivindu-se niște umbre care defilează pe zidul din fața patului. Bărbați în redingotă, femei purtând crinoline... Lui Oleg îi trebuie câteva clipe ca să ghicească originea acestui teatru de năluci: Lurie a izbutit să repare lanterna magică.

Istoricul murmură câteva comentarii, cu vocea ironică și misterioasă a cuiva care născocesc o poveste aventuroasă. Pe perete se zăresc silueta unui bărbat și a unei femei șezând culcați: abatele de Boismont în brațele unei ducese. Deodată, aud pașii soțului. „Prefaceți-vă că dormiți!“, îi șoptește abatele. Ducele stă în fața patului unde s-a preacurvit. „Tăcere! îi poruncește abatele. Îmi veți fi martor!“ Ducele, uluit: „Martor? Păi...“ Prelatul nu îi dă răgaz să reacționeze: „Liniște! Vă explic totul. Ieri, ducesa a pretins că are un somn atât de ușor, încât ar simți și o muscă. Am pariat cincizeci de ludovici de aur, susținând că mă pot strecura în așternuturile ei fără s-o trezesc. Mi-a răs în nas. După cum vedeți, sosirea mea nu i-a tulburat somnul“. „E un pariu complet nebunesc...“ Abatele se îmbracă și, înainte să plece, smulge promisiunea că ducesa nu va afla nimic. A doua zi dimineată se întoarce, ducele depune mărturie despre cele văzute în ajun și, ca un mare domn, îi plătește cei cincizeci de ludovici câștigătorului... care-i pusese coarne.

Neîndoios, au mai fost proiectate și alte povești pe perete, dar aceasta era cea dintâi pe care Oleg a urmărit-o în întregime, fără puseuri de tuse, cea dintâi care l-a făcut să rădă.

Umbrele își reiau caruselul. În iunie 1770, contesa de Valentinois își pofteste invitații la un ospăț mai special: la fiecă nou fel de mâncare, mesenii își vor da jos câte un veșmânt. După desert, cei rămași în pielea goală vor putea să-și împlinească orice plăceri. Oaspeții sunt ațâțați nevoie mare, pentru că felurile de mâncare, vreo douăsprezece, le oferă prilejul să ducă până la capăt despuieră celei sau celui la care râvnesc. Crema de zahăr ars scoate la iveală frumoșii sâni ai contesei, iar nuditatea ei finală se oferă în același timp cu natura adamică a vreo șase bărbați. Dacă e să ne luăm după un memorialist, doamna de Valentinois „a făcut din trupu-i un desert cu mult mai desfătător decât crema pe care acei bărbați tocmai o încercaseră...”.

Nu, Lurie nu încearcă doar să-l înveselească. Umbrele îi aduc în minte lui Oleg scenariul său despre Ecaterina. Țarina urmărea Franța cu un amestec înfrigurat de gelozie, atracție și orgoliu rănit. Parisul era oglinda în care se contempla zilnic, pândind moda, curente de gândire, arta seducției... Corespondenții îi făceau cronică mondenă a capitalei, agenții ei secrete îi dezvăluiau intrigile ce se țesau la Versailles. Cât privește curierul diplomatic al ambasadei franceze la Sankt-Petersburg, ea îi afla conținutul chiar înaintea ambasadorului. Știa totul despre forfota favoritelor pe lângă Ludovic al XV-lea, despre adolescențele special instruite pentru plăcerile regelui în Parc-aux-Cerfs...

Pe perete, un bărbat cu perucă aleargă după o siluetă feminină. Lurie comentează:

— S-au îndrugat atâtea despre concupiscenta Ecaterinei! Să fi fost oare mai morală aplecându-se bătrânului rege

pentru fete? Iată, de pildă, acest personaj: Lebel, valetul care a „încercat-o” pe viitoarea țitoare a regelui, madame du Barry. Mereu se cântărește cu greutate diferite, cu măsuri diferite: în cazul Ecaterinei, lumea se îmbujorează – vezi contesa Bruce, „experta” care evalua bărbăția favoriților! În schimb, „testul” lui Lebel e privit ca o simpatie ispravă galantă.

Acest teatru de umbre nu încearcă s-o justifice pe țarina, ci doar s-o plaseze în Europa timpului său. Iar chintesența europeană era, pe atunci, franceză.

— Uite-l și pe grăsanul ăsta, să zicem că e Regentul. E însoțit de madame de Parabère, amanta lui, de arhiepiscopul de Cambrai și de celebrul om de afaceri Law. Regentului i se aduce un document la semnat. E însă atât de beat, încât până de scris îi scapă din mână. Așa că i-o pasează doamnei de Parabère: „Iscălește, putoare!”. Doamna declină această onoare. Se îndreaptă atunci spre arhiepiscop: „Semnează tu, pește!”. Acesta refuză. În cele din urmă, către Law: „Semnează, pungașule!”. Law se eschivează. Regentul rezumă situația: „Iată un regat ocârmuit pe cinste: de o curvă, un pește, un hoț și un bețiv”.

Lurie face nevăzute siluetele de carton, stinge lanterna:

— Snoavele astea sunt, oarecum, fondul politic al vieții Ecaterinei, așa cum azi, pentru noi, e flecăreala televizată. Nu-ți vine să crezi când vezi un Potemkin care lasă baltă afacerile statului din pricina unei mahmureli. Ce rușine! Or, el știa prea bine anecdota cu Regentul care făcea bășcălie de propria persoană. De altfel, Ecaterina a fost informată la un moment dat despre un nou divertisment al aristocrației pariziene: lanterna magică! Exact, atât doar că era vorba de niște plăci de sticlă pe care pictorii desenau scene licențioase. Un cinematograf erotic mai înainte de vreme. O astfel de

ședință de vizionare, la marchiza de Travenart, a stârnit un întreg scandal: lanterna ei proiecta pe pereți niște norișori de toată frumusețea care semănau izbitor cu Maria Antoaneta... Înainte s-o judecăm pe Ecaterina, se cuvine să ne amintim de ambianța acelei vesele apocalipse... Gata, te las, a sosit doctorul. Și mănâncă mai multă miere, Ecaterina era topită după așa ceva. Pe mâine.

Într-o zi, Lurie îi vorbește despre filmul lui Kozin, despre scena în care, în flashback, poate fi văzut Petru cel Mare asistând la execuția amantei sale infidele, Marie Hamilton. Țarul urcă pe eșafod și ia de jos capul care tocmai a fost retezat...

— Filmul face din execuția asta simbolul istoriei ruse. Ia gândește-te! Petru ridică acel cap tăiat și îl sărută pe gură! Ce oroare! Ce barbarie! Cruzime slavă! Kozin uită însă că Petru nu s-a oprit la acel sărut. Ne aflăm în secolul al XVIII-lea, iar el e pasionat de științele naturale. După ce a sărutat buzele care începuseră să pălească, țarul ridică și arată căpățâna, explicând doct funcționarea vaselor de sânge care atârnă din gâtul retezat. Da, o lecție de anatomie pe eșafod!

Oleg simte cum se deșteaptă în el pofta pentru dezbatere — argumentul lui Lurie avea tocmai rostul să-l provoace:

— O clipă, dar Kozin exact asta a arătat: istoria noastră a cunoscut doar tirania și setea de progres științific. Rachete cosmice concepute de savanții pe care Stalin îi închidea în laboratoare-temniță! Violență plus utopie, iată o rețetă cu adevărat rusească. Petru cel Mare a experimentat-o adesea...

— Ce-ai zice de altă execuție, comisă tot în numele utopiei? O femeie e izbită cu sabia în ceafă și, mai mult moartă decât vie, e silită să pășească peste cadavrele victimelor care au precedat-o. E doborâtă cu lovituri de sulită,

apoi călăii se amuză despuind-o și spălând-o, ca să-i poată mutila cât mai bine corpul. Îi iau un picior și-l vâră pe țeava unui tun, îi smulg sânii, iar sexul îi e făcut ferfeniță. La urmă, o descăpățânează, îi iau capul și, după ce e coafat de un frizer, i-l arată celei mai bune prietene a ei... Da, ai ghicit, nu e vorba de obiceiuri rusești din vremea lui Ivan cel Groaznic, ci de distracțiile unor cetățeni dintr-o țară cât se poate de civilizată. Așa afla Ecaterina, în amurgul vieții, despre moartea prințesei Lamballe, prietena Mariei-Antoaneta. Prin urmare, rușii n-au născocit nimic. Păcat că regizorul nostru n-a evocat oglinda franțuzească în care Ecaterina arunca priviri înspăimântate...

— Ba da, a evocat-o în ultimele secvențe: căderea Bastiliei, eliberarea prizonierilor...

— Cum să nu, șapte deținuți și-atât. Sub Ludovic al XVI-lea, primeau la masă trei feluri de mâncare și vinuri pe alege. Câțiva ani mai târziu, în plin infern al închisorilor revoluționare, tratamentul ăsta ar fi părut un dulce vis îngeresc. În temnița unde l-am întâlnit pe tatăl dumitale, faimoasa Butirka din Moscova, stăteam în picioare, claie peste grămadă, mai mult de cincizeci de arestați. Eram atât de îngheșuiți, că trebuia să respirăm pe rând, ca să zic așa: inspiram, profitând de puținul loc lăsat de expirația vecinului. Nu dura mult și se isprăvea și ultima gură de aer din celulă. Tatăl dumitale i-a rugat pe doi tipi să-l ridice, reușind astfel să spargă geamul unei lucarne. Mâna i-a sângerat strașnic, dar așa am putut supraviețui. Aveam membrele zdrobite după interogatorii, iar tatăl dumitale m-a lăsat să mă sprijin de umărul lui. Mai bine de douăzeci și patru de ore de tortură la verticală... Ca întotdeauna în astfel de situații — un pic de umor negru. Serghei Erdmann, tatăl dumitale, neamț, fusese acuzat că e membru al unei organizații sioniste. Iar

eu – că sunt agent al serviciilor de spionaj germane. Îmi descoperiseră corespondența cu un profesor din Tübingen...

Lurie se întrerupe, dar mâinile încă i se mișcă, de parcă ar continua să povestească unei ființe nevăzute această viață de demult, pe care, dintr-odată, Oleg o percepe dureros. Își dă seama că s-a vindecat, că e din nou în stare să împărtășească suferința aproapelui.

Se ridică, se duce la bucătărie, pregătește un ceai. Afară – o seară de primăvară, aer albăstrui, o burniță aurită de razele asfințitului. Copiii Geniei se joacă lângă mașinile 4 x 4, parcate în curte. Se deschide o fereastră și un bărbat ras în cap începe să răcnească la ei. Copiii o iau la goană... Cel mai mic se oprește, mirat de soarele târziu care s-a strecurat pieziș în curtea întunecată.

Întors în cameră, Oleg îl vede pe Lurie aplecat asupra hărților răspândite pe canapea. „Hărțile lui Lanskoi“...

— Nu voiam să te pisez cu povești din pușcării, murmură Lurie. Dar tocmai asta m-a îndepărtat de meseria mea de istoric. La un moment dat, să fi fost pe la treizeci de ani, poate, m-am simțit ca un nerod: îmi petreceam viața notând prostiile și atrocitățile comise de confrății noștri. O vocație de invidiat! Așa că m-am îndreptat către studiul circulației monetare sub Ecaterina a II-a. Un subiect neutru, tehnic și care îmi îngăduia să n-o încarc pe țarină cu toate atributele stupide cu care un bun istoric rus se cuvenea s-o blagoslovească: sclavagistă, autocrată, Messalină rusă... Citindu-ți scenariul, problema pe care voiam s-o fac uitată a ieșit la suprafață în toată impertinența ei: cine este oare vinovat pentru toate mișeliile pompoase pe care le numim „evenimente istorice“?

— Dar există cu adevărat un vinovat?

— Da, noi.

— Adică omenirea?

— Nu! Noi – eu, dumneata, gânditorii, istoricii, artiștii. Noi, cei care acceptăm să vedem în Ecaterina o caricatură: o destrăbălată aflată pe tron, seducătoarea filosofilor franchezi, caporalul în fuste...

— Există deci o față ascunsă pe care încercăm s-o suprimăm...

— Există în mod clar aceste hărți și misterul lor. Și niște arhive care atestă pregătirile pe care Ecaterina și Lanskoi le-au făcut în vederea plecării. Iar dacă vom ține seamă de acest proiect, viața Ecaterinei va fi pusă într-o lumină nouă.

— De acord, o viață necunoscută. Însă cum ar fi putut Kozin s-o înfățișeze în film, câtă vreme nici un istoric n-o pomeneste? Nici eu n-am suflat o vorbă despre asta în scenariu...

— Nu sunt scenarist, dar aș porni așa: un început de iarnă, un oraș german, un echipaj care stă să plece. Înaintea trăsuri, un tânăr de douăzeci și patru de ani și o fetiță de paisprezece. Viitoarea Ecaterina cea Mare și unchiul ei, Georg Ludwig, întâia ei dragoste. Istoria îi desparte: fata va merge să cucerească tronul Rusiei. Iubitul pleacă în Italia. Zăpada, zgomotul copitelor și, în închipuirea adolescenței îndrăgostite, drumul pe care-l va parcurge Georg Ludwig, cu văi, cu munți, cu sate adormite și, în sfârșit, de cealaltă parte a Alpilor, cea dintâi boare a primăverii italiene. Lumina unei țări pe care ea n-o va vedea nicicând în timpul măreței sale domnii...

— Dumneata crezi că i-a rămas în suflet amintirea iubitului dintâi?

— Ba, mai mult, cred că și-a reîntâlnit acest iubit după patruzeci de ani – sub trăsăturile lui Aleksandr Lanskoi. Tânărul ofițer rus de origine poloneză semăna mult cu Georg

Ludwig: la fel de blond, aceeași statură, aceeași vârstă. De astă-dată, Ecaterina chiar a tras nădejde că va fugi cu alesul inimii.

— De ce n-a făcut asta mai din timp? Cu Potemkin sau Korsakov...

— Dintr-un motiv foarte simplu: nici unul dintre favoriții săi n-a iubit-o. Erau atrași de puterea și de bogățiile ei. Lui Lanskoi nu-i păsa de ele... Georg Ludwig i-a scris cândva viitoarei Ecaterina a II-a: „O singură seară pe drumurile Italiei ar însemna pentru noi mai mult decât tronurile tuturor regatelor din lume“. Și adăuga: „*Die Zukunft wird zeigen...*“ Da, viitorul o va demonstra.

Lurie se ridică, își pune paltonul. Oleg îl însoțește până la intrare.

— Probabil această versiune a întâmplărilor ți se pare prea romantică. Există însă probe – între altele, hărțile... În lagăr, doar gândul la acești doi îndrăgostiți fugind spre Italia m-a ținut în viață preț de opt ani...

Doi bodyguarzi sar dintr-o mașină, blochează trotuarul. Trecătorii, imobilizați, văd cum dintr-un restaurant iese un bărbat ținând pe după mijloc o blondă foarte tânără. Oleg se oprește și el, așteptând ca personajul și însoțitoarea lui să ia loc în berlină... Scena care în urmă cu câțiva ani ar fi fost de neînchipuit nu mai surprinde pe nimeni. Un bărbat bogat, amanta lui puștoaică, dreptul lor să întrerupă circulația, gorilele care îi îmbrâncesc pe curioși. Pe vremuri, ca să-ți îngădui așa ceva, trebuia să fii demnitar al Partidului. Și nici măcar așa... Acum, e nevoie doar să ai mulți bani. „O schimbare istorică“, își spune Oleg. Cât a fost bolnav, Istoria a angajat noi actori, și-a rescris scenariul farsei... E cea dintâi seară când se plimbă fără să-și mai trăgăneze pașii după ritmul oboselii. Întoarcerea printre semeni, în aerul calduț al primăverii, îi ascute toate percepțiile. Bărbatul acela, îmbrăcat ca un play-boy, prietena lui – o față de adolescentă cu buzele umflate într-un rictus disprețuitor...

Înainte să urce în mașină, bărbatul întoarce capul... Oleg exclamă cu o furie instinctivă:

— Jurbin, javră, tu ești?

Unul dintre bodyguarzi țâșnește spre el, dar play-boy-ul a apucat deja să se întoarcă și expresia lui blazată e deja mai puțin convingătoare sub privirile unui fost camarad.

— Erdmann! Așadar, ai primit scrisorile de la mine?... Cum adică? Ți-am scris pe adresa unde locuiai cu Tania...

Of, femeile sunt schimbătoare... Hai, urcă, te duc acasă și-așa am timp să-ți explic...

Iată cum, înghesuit între Jurbin și tânără, Oleg află de existența unui „mega-proiect”.

Jurbin are deja mai multe restaurante la Moscova și la Sankt-Petersburg. Deține, parțial, trei hoteluri de lux pe litoralul Mării Negre. Ideea lui are simplitatea a tot ceea ce este genial, anunță el.

— Am cumpărat un studio cinematografic. Am produs deja două filme polițiste excelente. Dar publicul face nazuri, spectatorii îi preferă pe criminalii americani, știi prea bine. Îmi trebuie deci o operă monumentală. Da, un serial de care oamenii să devină dependenți, chipuri de vedete pe care să le recunoască pe stradă. Nu doar pe stradă – ci și în restaurantele sau hotelurile mele! Ai prins ideea, Erdmann? Spectatorii vor veni să ia masa în restaurantele mele sperând să-l vadă, la masa de-alături, pe tânărul erou al serialului. Și se vor caza într-unul din hotelurile mele numai ca să poată spune că au înotat în piscina în care se bălăcea micuța Barbie din ultimul episod difuzat... Strașnic, nu? Am nevoie doar de un subiect tare. Pe vremuri, ai lucrat la viața Ecaterinei. Pe ea o vreau! Nu pe mumia aia din hârtoagele de istorie, nu. O Ecaterina proaspătă, o bombă care să ne explodeze în față!

Oleg descoperă că noua avere a prietenului său e întemeiată pe numeroase și diverse activități, de la vânzarea de oțel-beton până la pescuitul de țipari în lacurile sărate din Urali. Una dintre întreprinderile lui Jurbin produce uscătoare de păr, alta – frigider, o alta – mobilă și așternuturi. Împrăștierea nu este însă decât aparentă, fiindcă țiparii sunt livrați în restaurantele lui Jurbin, uscătoarele hârâie prin camerele hotelurilor sale, și tot așa – frigiderul. Pe scurt,

chinezii care vin să-i cumpere oțelul dorm în paturile lui, îi mănâncă țiparii în restaurantele lui, scot cutii de bere din frigiderul lui.

— Și, cât de curând, se vor uita la filme produse în studiourile tale, nu-i așa? glumește Oleg.

Jurbin râde, încântat că se poate relaxa, că nu se mai vede silit să facă pe miliardarul agresiv și dominator:

— În plus, tocmai am luat niște participații la o fabrică de alcool din Kiev...

Expresia „am luat participații” revine adesea în discursul lui. Oleg și-l închipuie divizat în zeci de mici Jurbini, vioi, mobili, schimbându-se în funcție de îndeletnicire și apoi adunându-se într-un tot masiv, protejat de bodyguarzi. Toată lumea din țara asta nouă e fărâmițată între mai multe meserii, mai multe statute, mai multe măști. Sub aspectul de boss afișat de Jurbin, Oleg deslușește uneori o fisură: privirea aceea pierdută, înspăimântată, care-i amintește de câinele pe care l-a văzut în copilărie scăpând din furgoneta unde erau îngrămădite animalele fără stăpân care trebuiau stărpite.

Cioburile de viață încearcă, în mod evident, să se recompună într-un „mega-proiect” cinematografic care să-i amintească lui Jurbin de anii săi ca actor debutant.

Ușurința cu care este lansat serialul îi dă lui Oleg o senzație de amețeală, de plutire. N-a trebuit consultat nici un CSAC, n-a trebuit îndurată nici o inchiziție ideologică. Libertate absolută! E aproape tulburat. Viața cea nouă, ca să-și compenseze brutalitatea, oferă deci această formă de salvare... Ca să facă un film, le va trebui doar o finanțare serioasă – iar oțelul-beton și țiparii le-o vor furniza!

Înainte ca Oleg să scrie primul cuvânt al scenariului, secretarii lui Jurbin recrutează o trupă de actori – după

distrugerea studiourilor de stat, șomajul face ravagii în această profesie. Oleg intră în panică: fostele glorii sunt gata să joace într-un film care nici măcar n-a fost schițat. Jurbin îl liniștește:

— Știi pe de rost viața Ecaterinei! Fă doar un plan general, o să fie suficient. Și nu uita: e un serial tv: acum se filmează și, săptămâna următoare, totul e pe ecrane. Da, da! Nu mai suntem în epoca de aur sovietică, când era nevoie de zece stampile ale cenzurii pentru fiecare crâmpei de dialog. Hai, bagă mare! Nu vreau s-ajungem să târâm iar carcace de porci!

Oleg nu-și dă seama dacă încurajările lui Jurbin îl scapă de complexe sau dacă, dimpotrivă, îl inhibă. Fără tragere de inimă, recunoaște că amicului lui îi oferă ultima șansă de a-și afla un loc în vârtejul timpurilor noi.

Descoperă că au scăpat nu doar de cenzură, ci și de constrângerea impusă de durata filmului. Kozin dispunea de o oră și patruzeci de minute pentru a povesti viața Ecaterinei, el – de un fluviu de episoade televizate care, în eventualitatea unui succes, va curge la nesfârșit.

— Trei sute de episoade și jumătate, dacă poștești, îi declară Jurbin, amintindu-i de vechea lui glumă. Grăbește-te încet. Filmează un episod pe săptămână, dar cruță-ți cartușele! Sper că după un an de zile Ecaterina va fi tot aici, galopând pe calul ei preferat, Orlik, și drămuindu-și amanții! Măine te-astept cu scriptul primelor scene. Baftă!

Oleg știe cu ce scenă se va deschide filmul: o copilă de paisprezece ani vede o trăsură îndepărtându-se prin zăpadă. Viitoarea Ecaterina a II-a e despărțită de iubitul ei dintâi...

Jurbin citește primele notițe la el în birou. Oleg, deopotrivă încordat și emoționat, își plimbă privirea peste mobilierul

întunecat, peste puzderia de statuete, tablouri, cărți cu legături prețioase. Adică tot ce vedea pe vremuri la oligarhi. Singurul detaliu original – un acvariu uriaș în care unduiesc faimoșii țipari de prin lacurile sărate... Fără să se întrerupă din citit, Jurbin îi propune:

— Pune un scaun în fața ferestrei, suie-te și o să zărești turnul Amiralității... Ți se taie respirația, nu?

Cățarat pe scaun, Oleg vede vârful aurit al fleșei și, coborându-și privirea, forfota străzii, o bătrână numărându-și bănuții din palmă în preajma unui chioșc...

— Gata, Erdmann, dă-te jos, trebuie să vorbim ca de la bărbat la bărbat.

Jurbin își părăsește fotoliul directoral, îl invită pe Oleg să ia loc pe o canapea semicirculară, pune de băut. Trage adânc aer în piept, pregătindu-se să vorbească, dar îi sună telefonul mobil, iar chipul i se îmblânzește. Susură:

— Ba nu, peștișorul meu de aur, nu sunt cu contabilul, ci cu un vechi camarad... Da, e aproape la fel de genial ca mine. O să ne scrie un scenariu pe cinste... Da, despre țarină, ți-am mai zis... Ai dreptate, dragostea mea, e foarte greu și în clipa de față dăm la rame, dar prietenul meu e un băiat foarte înzestrat, o să-i explic și o să facă o chestie supermișto, fii pe pace, o să strălucești pe ecran, micuța mea... Hai, te sărut, ne vedem diseară...

Preț de câteva momente, chipul lui păstrează o expresie radioasă și cam tâmpă. Oleg pare să deslușească reflexia tinerei blonde din ajun.

— Dacă-ai ști cât e de dulce..., surăde Jurbin, cu un aer înduioșat. Apoi își revine: Scriptul tău, Erdmann, nu merge deloc! Să fim serioși, un rămas-bun virginal printre fulgi de nea, cu micuța Ecaterina topită toată – păi spectatorii o să schimbe imediat postul! Vor prefera să se uite la orice

rahat cu jocuri... Nu, în ciuda a ce crezi tu, nu sunt complet incult. Am citit și eu cărți despre tinerețea Ecaterinei și știu că încă de puștoaică dăduse în damblaua sexului. Nu inventez nimic, scrie aici în *Memorii*, le am în fața ochilor! Negru pe alb: își pune a pernă între coapse și se hâțâna, se zbătea, se ațâța până la epuizare. Și tu vrei să ne convingi că împreună cu unchiul Georg Ludwig citea povești cu feți-frumoși? Da, se culca cu el, e limpede, da, la vârsta de paisprezece ani. Și ce dacă? Îl iubea trupește, cu toată patima ei de viitoare nimfomană. Asta va trebui să filmăm! Altfel, o să-ți iasă ceva în gen Kozin – o chestie cu aer sovietic, cu lumina care se stinge când amanții încep să se pipăie. Nu, bătrâne, Comitetul de Stat – a venit apa și l-a luat! De-acum, dacă eroii se strâng în brațe, trebuie mers până la orgasm. Și fără *coitus interruptus*, rogu-te!

Deși îi vine să se ridice și să iasă trântind ușa, Oleg rămâne locului, nu aduce contraargumente, ascultă. Simte că nu chiar totul e greșit în spusele lui Jurbin. Da, pe vremuri, cenzura îi obliga să renunțe la scenele care, mai mult sau mai puțin, aveau legătură cu sexul. Și-atunci, de ce să le evite acum?

Aproape că reușește să se convingă. Dar, deodată, realizează de ce și-a pus frâu. Se lasă seara, Jurbin aprinde o lampă. Oleg vede că părul prietenului său nu mai e roșcat, ci cenușiu și că, din când în când, prin privirea lui autoritară trece o umbră de deznădejde, precum în ochii câinelui vagabond care scăpase de hingheri.

Va rescrie primul episod: un mărunț principat german cufundat în plictiseală luterană, o prințesă cu simțurile prematur deșteptate, înlănțuirile trupești cu unchiul ei și, deodată, acea scrisoare venită din Rusia! Chemarea destinului.

Împărăteasa Elisabeta o pofteste pe tânăra îndrăgostită la curtea din Sankt-Petersburg. Difuzarea filmului aduce o audiență mai mult decât respectabilă.

— Micuța noastră Cati și-a trăs o ditamai felia de tort tv! se bucură Jurbin. Vezi tu, n-am făcut decât să urmez principiile lui Lenin: arta trebuie să fie accesibilă maselor populare... Ne-ntâlnim mâine, să vorbim despre episoadele următoare.

Întrevederile lor se vor desfășura mereu în același fel: textul e citit de Jurbin cu oftaturi dezamăgite, ciondăneala în care Oleg e făcut intelectual fără coaie, iar Jurbin – oligarh cu creierii înecați în grăsime. În cele din urmă, după trei pahare de whisky, o reconciliere, întemeiată atât pe vechea lor prietenie, cât și pe această certitudine: Jurbin știe că Oleg e singurul în stare, în doar câteva zile, să confere acestui talmeș-balmeș de scene logica unei povești, iar Oleg recunoaște că, deși înecat în grăsime, creierul lui Jurbin le îngăduie să păstreze sensul realităților economice, da, aceleași și aceleași „cote de piață” de care depinde supraviețuirea personajelor lor pe ecran.

Surpriza vine mai ales din partea actorilor: lui Oleg îi par incredibil de disciplinați, de lipsiți de fasoane. Își amintește că pe platoul lui Kozin domnea un lasă-mă să te las pitoresc, actrițele izbucneau în lacrimi, denunțând pretențiile „tiranice” ale regizorului, actorii își ieșeau din fire, dădeau cu perucile de pământ, amenințau că părăsesc filmările. Iar în pauze se auzau miștocăreli, poante, râsete care-l vizau când pe umflatul de „Potemkin” incapabil să urce pe cal, când pe „Ecaterina” împleticindu-se la picioarele tronului... Acum, nici urmă de așa ceva: lucrează iute, fac exact ce le cere Oleg, evită improvizațiile. Tensiunea poate fi ușor

sesizată. Se vede că se pândesc unii pe alții, conștienți de șansa de a fi găsit un film în care să joace, angoasați de ideea că ar putea fi înlocuiți și împinși spre șomajul în care mucezesc atâția dintre confrății lor. „Libertate de creație artistică...” își spune Oleg, neizbutind să alunge o prefăcută îngrijorare.

Tânăra Ecaterina și unul dintre primii ei amanți, Saltikov, nu se dau în lături în fața propunerii din scenariu: o împerechere sălbatică pe o insulă, într-o colibă pescărească stropită de valurile Balticii. Orice biograf ar spune că secvența e improbabilă. Dar ei se execută, acceptând să fie filmați goi, imită o juisare gălăgioasă, înversunată...

Jurbin este cel care dorește această scenă. Oleg se împotrivește, îi citează pe istorici: călătoria aceea pe insulă, sub o ploaie glacială, nu se potrivea cu o pasiune vulcanică.

— Îngăduie-i lui Saltikov s-o curteze oleacă pe Ecaterina. O să treacă mai târziu la fapte...

Răspunsul cade brusc, vestind chiar ideea filmului:

— Erdmann, doar n-o să aștepte spectatorii orgasmul Ecaterinei până în episodul douăzeci și cinci. Au nevoie de el chiar acum! Iar în cel de-al douăzeci și cincilea, fii pe pace, vor urma altele. Altfel, o să se uite la un serial de pe alt post. Da, bătrâne, arta din ziua de azi s-a simplificat.

A doua zi, se ciorovăiesc din nou: în plină lovitură de stat, Ecaterina se refugiază într-un han pe drumul spre Sankt-Petersburg. Nu prea există locuri de dormit, așa că se ghemuiește lângă tânăra ei prietenă, prințesa Daškova. Jurbin își freacă mâinile: vor avea o relație trupească! Oleg protestează, dezmente legenda bisexualității Ecaterinei, ajunge să se simtă ca un pudibond sovietic. Ca să nu pară moralizator, invocă fiziologia: Ecaterina e gravidă. Jurbin ripostează: doar n-o să-i arătăm burta! Oleg o ține pe-a lui: hanul

e plin de soldați... Cu atât mai bine: intimitatea celor două fete va fi și mai picantă! Oleg aruncă ultimul atu: în noaptea aceea, susțin toți istoricii, Daškova era atinsă rău de guturai... Logica lui Jurbin îl lasă fără cuvinte:

— La vârsta ta, Erdmann, ar trebui să știi că o gripă n-a putut niciodată împiedica două gagici să și-o tragă!

Uluitoarea tâmpenie a aserțiunii îi aduce lui Erdmann o vagă ușurare. Jurbin nu falsifică faptele istorice, doar le îngroașă, le subliniază de două ori, vrea ca totul să fie spus pe șleau. Contesa Bruce îi testează pe viitorii amanți ai Ecaterinei? Buuun, pe ecran vor fi înfățișate vestitele Băi maure, o femeie goală care-l atâță pe un tânăr, îi înșfacă sexul ca să-i cântărească vlaga, se desprinde din îmbrățișări, până când, simțind că e la capătul răbdărilor, el se năpustește și o posedă cu de-a sila, uitând de țarină...

După acest episod, difuzat în prima săptămână din mai, serialul este salutat printr-un lung articol dintr-o revistă de cinema. Aceeași revistă unde, pe vremuri, lucra Lesia, observă Oleg.

Pe nesimțite, munca lui Oleg devine rutină – „stahanovism cinematografic“, comentează el pentru Jurbin. Face în așa fel încât să filmeze din vreme mai multe episoade, ca să nu aibă senzația că scrie sub presiunea programului televizat al săptămânii.

În luna iunie, serialul lor urcă pe locul trei din lista celor mai vizionate emisiuni... Într-o dimineață de iarnă, Ecaterina se trezește, ca de obicei, cu mult înainte să se lumineze și, în fața sobei pe care ar dori s-o reaprindă, întâlnește un uriaș cu brațele pline de buturugi. „Cine sunteți?“ Țarina îi vorbește la persoana a doua plural, așa cum face cu toți servitorii. „Fac focul în sobele Maiestății Voastre, măicuța mea împărăteasă“, răspunde uriașul cu o formulă caraghioasă, dar istoricește exactă. „Ah, da, haideți, băgați lemne, e așa de frig în dimineața asta!“ Omul stârnește vâlvătaia, verifică tirajul, se pregătește să plece. Ecaterina îl oprește în loc: „Stați puțin, tremur toată!“ Omul mai pune niște buturugi, pălălaia crește și mai abitir, soba duduie. „Sunt toată un sloi! insistă țarina. Am nevoie de căldură...“ Slujbașul desface larg brațele, disperat și, deodată, ghicește. O trage spre el pe femeia care se prefăcea că tremură de frig... La cel dintâi orgasm, îl strigă „locotenente“. La cel de-al doilea, „căpitane“. În fine, la cel de-al treilea, îndestulată, îi vestește gradul de colonel, înnobilarea, oferirea unui domeniu în ținuturile smulse de la turci. Domnul Căldurică va purta numele de Teplov.

Jurbin simulează căința:

— Iartă-mă, Erdmann! Știu, dimineața aia în brațele lui Teplov nu-i decât o scorneală de demult. Dar... Unii biografi o relatează, prin urmare... Ei bine, *se non è vero*... Vrei o bomboană? Sunt cu măceșe, excelente pentru gât... Soba aia din film e o chestie „olandeză“: niște plăci frumușele de faianță, cu desene drăguțe deasupra. Exact modelul pe care uzina mea urmează să-l scoată pe piață. Ai idee câte comenzi am primit după difuzarea foiletonului? Peste cinci mii! Și suntem în plină vară. Închipuie-ți o redifuzare către noiembrie!... Ei, asta acum, filmul tău nu-i o reclamă de doi bani! Filmul e ca bomboana asta. Rolul nostru e să-i adăugăm măceșe sau ciocolată... Sau ca o sobă. N-ai vrea una „olandeză“ pentru vila ta? Cum adică, n-ai vilă? Ha, ha, glumesc. Ai puțină răbdare, pe la episodul cincizeci o să-ți cumperi un mic castel.

Această discuție marchează o etapă: Oleg descoperă că s-a lăsat integrat în noua viață. Scenariul nu-i lăsa timp să-și dea seama de asta. Însă adevărul nu poate fi ocolit. Câștigă o groază de bani, și-a închiriat un apartament la doi pași de Nevski Prospekt și, în urmă cu trei luni, Tania s-a mutat din nou cu el. Ea l-a sunat ca să-l felicite pentru succes, afirmând că serialul lor televizat e „cam kitsch, dar nu compromițător“. Până și el a ajuns să creadă asta.

Întoarcerea lui în viața celorlalți a trecut nebăgată în seamă, grație mării îndemânări a lui Jurbin care s-a prefăcut mereu că nu ia nimic în serios – nici uzinele sale din cele patru zări ale Rusiei, nici acest film: „O distracție perfectă pentru proletarii exploatați de capitaliști ca mine, zicea el. Opiul popoarelor...“ Uite-așa a adormit reticențele lui Oleg: „Trebuie să privești totul cu umor, Erdmann. Menirea noastră nu e să scuturăm praful din arhive. Pentru că, atenție, o să-i

apuce strănutul pe spectatori!". Oleg se resemna, recunoscând că ceea ce filma nu era, cu siguranță, mai rău decât alte seriale tv. Jurbin constata, glumeț: „La concurenții noștri apar zece crime pe episod, la noi – tot atâtea futaiuri. *Make love, not war*, ha, ha...”

Viteza cu care trebuiau filmate episoadele îi debrășa conștiința: „un sânge-rece de profesioniști adevărați”, prefera Oleg să creadă.

La sfârșitul lunii septembrie, o scrisoare din Suedia.

— Ți-a scris Bergman, are nevoie de sfaturi, glumește Tania.

O carte poștală cu priveliștea unui fiord, un scrisalungit... Câteva vorbe de la Lesia! „Sunt încântată că filmul tău are un asemenea succes și că ți-ai văzut visul cu ochii.” Oleg nu pricepe dacă acele cuvinte sunt un elogiu sau o formă de bășcălie. „Visul meu...” În ciuda laconismului misivei, se simte un regret – acela al necunoașterii noii realități rusești, al puternicului ei miros de aventură. Peste imaginea fiordului, o mică săgeată desenată cu pixul: căsuța în care familia ei își petrece vacanța, un țărm înverzit, unde totul e frumos, aerul e curat, unde domnesc pacea și bunăstarea... Viața adevărată este însă în altă parte, își spune probabil Lesia, în orașele rusești unde și-a lăsat tinerețea, o lume care-i oferă senzația că bătrânețea o va ocoli...

A doua zi, dis-de-diminează, pleacă spre Petrodvoreț. A fost închiriată o sală pentru o jumătate de zi de filmări și fiecare clipă contează. Își amintește de săptămânile nesfârșite în care Kozin avea la dispoziție o întreagă aripă a aceluia palat uriaș...

Își parchează mașina, străbate parcul înțepenit într-o paloare lăptoasă. Pentru secvențele de exterior – nici o

șansă, e prea multă ceață. Bine, atunci vor filma într-o galerie sau într-un salon, ce mai contează?

Tăcerea copacilor imenși, aurul mat al frunzelor, mirosul Balticii din apropiere. Și alea aia care se așterne încet și care-i dă impresia că nu se mai sfârșește. O siluetă din depărtare îl face să încetinească pasul. Amintirea este mult mai vie decât prezentul. Același parc, albul argintat al chiciurii și, încă necunoscută, femeia care înainta, singură în acest regat adormit. Eva Sander... Oleg se scutură, își recunoaște actorii care răsar, ici-colo, din ceață. Au sosit toți la timp, e o disciplină aproape militară care le va îngădui, după filmări, să dea fuga pe alt platou, ca să joace într-un clip publicitar...

Gata, a-nceput: Ecaterina e uimită de lipsa de zel pe care o manifestă la pat favoritul ei Zorici. Tânărul născocoște tot soiul de suferințe imaginare, balmăjește și, în cele din urmă, se aruncă la picioarele țarinei, mărturisind: iubește o altă femeie...

Oleg întrerupe filmarea:

— Reluăm mâine, nu se poate face nimic cu ceața asta din parc...

Actorii își strâng catrafusele, pleacă fără comentarii.

Un ceas mai târziu, se duce la Jurbin în birou. Ca să rezeze posibilitatea oricărui compromis, îi aruncă în față, cu o voce aproape amenințătoare:

— Ivan, mă opresc aici. Numește pe altcineva. Eu, cu Ecaterina asta de bălci, am rupt-o!

Deodată, remarcă un vizitator care așteaptă lângă ușă. Jurbin stă în picioare, ținând în brațe un colet deschis. Cu un gest evaziv, îl pofteste pe Oleg să ia loc, apoi se adresează bărbatului:

— E-n regulă, Sașa, fă ca de obicei: o plângere la poliție și nici o vorbă colegilor, ca să nu se-ngrijoreze...

Sașa iese, Oleg își reia ofensiva.

— Mai bine ne-oprim aici, Ivan. Lucrurile au luat-o razna! Ecaterina nu l-a acuzat niciodată pe Zorici de tulburări sexuale, iar el nu i-a anunțat niciodată Ecaterinei intenția de a se căsători cu una dintre domnișoarele ei de onoare. Asta se va-ntâmpla mai târziu, cu Mamonov, în 1789. Or, noi ne aflăm în 1778...

Se așteaptă la o ripostă, la o salvă de argumente. Jurbin reacționează însă fără vlagă, cam într-o doară:

— Credeam că am căzut de acord asupra scenei ăsteia. La urma urmei, toți amanții Ecaterinei o înșelau. Prin urmare, ce mi-e Mamonov, ce mi-e Zorici? Care-i diferența?

— Diferența e că mâine trebuie să filmez hibridul ăsta de Zorici și Mamonov în brațele neveste-sii. Urmarea o știi: gealații Ecaterinei o violează pe tânăra mireasă sub ochii soțului, legat fedeleș. E o minciună sfruntată și...

— Și ai acceptat s-o bagi în scenariu...

— Ei bine, nu mai accept!

Oleg se ridică, dominându-și prietenul încovoiat în scaunul de boss. Argumentele lui Jurbin sunt lesne de prevăzut, aceleași din ultima lor dispută: filmul nu are rost fără astfel de imagini șocante, praful din arhive nu interesează publicul larg...

Jurbin tace, cu un aer absent, în timp ce mâinile îi netezesc hârtia kraft a coletului. Surprins de lipsa lui de reacție, Oleg se apleacă să vadă ce e în cutie...

— Eh, poftim, ce mai cadou!

Și scoate un fluierat, într-atât de izbitoare este priveliștea acelei păpuși de cârpă. O jucărie de modă veche, pe care Jurbin o scoate din pachet șovăind. Păpușa e tăiată pe burtă și umplutura de bumbac e colorată în roșu...

— Primesc mai multe în fiecare lună. De obicei, ursuleți sfâșiați; au numele meu scris cu carioca. Roșul ăsta e vopsea,

dar cândva a fost și sânge. Iar acum nu mai e scris numele meu, ci al fiicei mele...

Vorbește cu un ton alb, cu ochii plecați, uitându-se țință spre colet. Căsătoria lui, nașterea unui copil cam... Glasul i se frânge. „Nu, nu debil“, rostește el cu amărăciune, nu, doar că are o privire neatentă, n-are simțul pericolului, nu realizează că nu toți oamenii sunt buni... Soția lui s-a prăpădit cu doi în urmă, secerată de-o mașină. Nu, aparent nimic suspect. Deși...

— Asta-i cel mai greu acum. Te poți aștepta la orice, oricând, din partea oricui. Iar păpușa asta nu știu unde-au găsit-o, e foarte veche, soră-mea avea una la fel când eram copii...

Așază păpușa în cutie, se-apucă să înfășoare la loc hârtia, de parcă ar vrea să ascundă conținutul. Sună telefonul, Jurbin își schimbă tonul la jumătatea frazei:

— Cine?... Da... Dar... desigur, dragul meu, peste-un minut îți stau la dispoziție...

Oleg se grăbește să pună întrebarea pe care, știe prea bine, s-ar fi convenit s-o rostească mult mai devreme:

— Și-atunci de unde și până unde filmul ăsta, Ivan? Ca să-ți vinzi sobele „olandeze“? Ar fi de ajuns o pagină de publicitate...

Jurbin tușește ușor, se străduiește să zâmbească:

— O să răzi, dar speram să trimit un mesaj. În țara asta nouă, în care nimeni nu mai știe de ce sunt în stare oamenii, în care un copil poate fi amenințat, omorât, un copil ca fetița mea, mai fragilă decât alții... Da, mă gândeam că trebuie arătat că totul a fost deja experimentat: violența, bogăția, sexul, puterea... Ecaterina a probat asta la cote maxime: războaiele, autoritatea, poftele trupești. Catharsisul nu e ceva nou. Da, spectatorul care va vedea această comedie a

cruzimii și a dorinței va pricepe că e o cale care nu răzbate niciunde. O țarină are o armată de amanți, cea mai mare parte din glob îi aparține, dar ajunge să moară în nepăsarea celorlalți, la poalele tronului ei găurit... Credeam că se va declanșa ceva în oameni: poftim, există viața asta în care poți ucide, domina, juisa, dar toate nu sunt decât vânare de vânt, pentru că trebuie căutat altceva...

— Ce „altceva“, Ivan?

— Îmi închipuiam că vei ști tu...

O secretară își strecoară capul în încăpere, șoptește numele unui oaspete. Oleg pune punct, pleacă. În metrou, își spune că data viitoare va trebui musai să-i pomenească lui Jurbin despre vechile hărți pe care Ecaterina și Lanskoi trasaseră itinerarul unei călătorii de taină.

Episodul care istorisea violul tinerei abia căsătorite e difuzat peste o săptămână. Imagini sălbătice, nuditate filmată printr-o rapidă alternanță de lumină crudă și umbre de soldați. La un moment dat, camera decupează o imagine: printre perne, o păpușă de cârpă cu un surâs trist...

Serialul urcă pe locul doi în lista celor mai vizionate programe, fiind întrecut doar de foiletonul argentinian *Și bogații plâng*. Jurbin se ferește să-l felicite pe Oleg pentru succes.

Oleg îl întâlnește pe Lurie într-o micuță crâșmă de cartier, pe care o recunoaște cu greu. Tocmai pentru că locul acela nu s-a schimbat. Toate restaurantele s-au aliniat la moda occidentală, etalând un design când rece și metalic, când încărcat peste măsură cu catifele grenă și oglinzi. Aici, încă se servesc colțunași din care a mâncat, de-atâtea ori, împreună cu Eva Sander, după plimbările lor...

— Și la niște prețuri acceptabile pentru noi,ăștia naufragiați din paradisul comunist, murmură Lurie, făcându-i cu ochiul lui Oleg. Deși... În cazul dumitale, e vorba despre o trecere foarte reușită spre capitalism. Bravo! Am văzut mai multe episoade din filmul dumitale, e un strașnic exemplu de recuperare a trecutului istoric de către cultura de masă...

Oleg lasă lingura din mână, scoate un oftat, încearcă să ocolească privirea surâzătoare a lui Lurie.

— Mi-e tare rușine! Dar... n-am avut încotro. Jurbin, producătorul meu, nu e un... Tarkovski. Pentru el, cinematograful trebuie să fie rentabil și, prin urmare, să placă marelui public. Desigur, nu s-ar fi cuvenit să filmez violul ăla. Dar cum era să înfățișez adevărata istorie, când ei îi lipsește culoarea?

Lurie încuviințează cu un aer deopotrivă ironic și înțelegător.

— Hai, mănâncă, ți se răcesc colțunașii. Cât privește „adevărata istorie“, cum să arăți ceva ce n-a existat?

Oleg are impresia că n-a auzit bine.

— Nu, mă refeream la ce s-a petrecut în realitate...

— Nimeni nu știe ce „s-a petrecut în realitate”. Cunoaștem fapte, date, protagoniști. Istoricii propun niște interpretări. Unii dintre ei se cred Dumnezeu din ceruri și pretind că viziunea lor să fie recunoscută ca irecuzabilă. În tinerețe, priveam Revoluția din Octombrie ca pe o eliberare definitivă a omului! De-atunci, 1917 a fost scris și rescris de nenumărate ori... Pentru unii, grozăvie absolută, pentru alții – promisiune a raiului pe pământ. Există poate în cerul ăsta de toamnă un dumnezeu care i-a citit gândurile lui Stalin în timp ce semna listele de persoane care trebuiau împușcate. Cine știe... Noi însă, muritorii de rând, n-avem decât să presupunem. A început oare Războiul de Șapte Ani pentru că Frederic al II-lea și-a botezat cățeaua „Pompadour”? Voia oare Elisabeta să-l pedepsească pe prusacul ăsta arogant? Jinduia oare Maria-Tereza după nu știu ce bucată din Boemia?

— Da, dar în film pur și simplu nascocesc niște scene, ca de pildă aceea cu trupa de violatori trimisă de Ecaterina...

— Faci o operă de ficțiune... Cândva, într-un roman, am dat peste o greșală cât se poate de gravă. Mă rog, așa mi se părea, pentru că era legată de circulația monetară, marota mea de istoric. La mijlocul veacului al XV-lea, undeva la granița dintre Franța și Spania, eroul dezgropa un cufăr plin cu aur. Autorul preciza că era vorba de niște dubloni spanioli. Ce tâmpit! Dublonii, monede duble de aur, aveau să fie bătuți mult mai târziu, după jefuirea comorilor incase de către conchistadori. Aurul devenind abundent, spaniolii își puteau permite moneda aceea obeză. Fierbeam de furie, dar până la urmă am admis: pentru cititori, misterioșii „dubloni de aur” sunt mult mai excitanți decât o simplă

grămadă de monede, de care pot da în atâtea și atâtea romane...

— Și-atunci de ce să mai filmăm istoria? Am făcut cel puțin treizeci de episoade! Războaie împotriva turcilor, polonezilor, prusacilor, persanilor, răscoale țărănești, limbi tăiate, comploturi... Și alcovul ăla, care a-nceput să-mi dea amețeli. Îi încurc pe actori, suntem siliți să lucrăm prea repede... La ce bun toată mascarada?

— Tocmai ai răspuns: ca să se vadă cât de zadarnică e toată mascarada istoriei. Dar și ca să se înțeleagă că există o viață dincolo de acest circ...

— Vă referiți la evadarea pe care o pregăteau Ecaterina și Lanskoi? Atât doar că există prea puține dovezi...

— Am descoperit în însemnările mele mai vechi o dovadă... monetară, dacă pot spune așa. Da, înclinația mea numismatică. În primăvara anului 1784, Lanskoi face inventarul colecției lui de monede, o pasiune despre care vorbesc toți biografil. Judecând însă după catastif, el strânsese cu precădere valuta aflată în circulație în țările pe care le-am văzut pe vechile dumitale hărți: Polonia, principatele germane, Italia. Nu-i nevoie să fii vizionar ca să-ți dai seama că era vorba de banii care urmau să slujească la plata unor cheltuieli de călătorie. Îmi pare rău că trebuie să pomenesc reversul financiar al celui vis frumos, dar detaliul este grăitor: doreau să călătorească incognito, iar monedele de aur rusești i-ar fi dat în vileag...

Înainte să se despartă, pe stradă, Lurie șoptește cu un aer de încurajare ușor melancolică:

— Pe vremuri, ca să strecori în film niște idei disidente, era nevoie să păcălești cenzura sovietică. Azi, cenzura e comercială. Folosește, deci, vechile metode – în serialul ăsta care trebuie să distreze masele, o să găsești oricând un răgaz

ca să exprimi ceea ce ți se pare esențial. E chiar mai exaltant decât lupta noastră împotriva CSAC-ului, mai ții minte?

Un răgaz care să exprime esențialul... Oleg și-l imaginează într-un chip cât se poate de simplu: o noapte senină, la început de vară, un drum ieșind din Sankt-Petersburg, siluetele a doi călăreți, zgomotul înfundat al copitelor.

Discuția cu Lurie îl despovărează, Oleg nu trebuie să se mai lupte cu Jurbin. Încă un favorit în alcov, iar ruși care se sfâșie cu turcii, încă o petrecere la Potemkin, unde metre-sele acestuia se înfruptă cu lingura din nestemate puse în vase de cristal, da, desertul acela pe care prințul l-a plătit din cele o sută de mii de ruble primite de la noul favorit...

Filmul dorit de Jurbin expune cele mai provocatoare aspecte ale istoriei. Dar nu și minciuni gratuite. Cărțile vorbesc despre prințesa Golițin, o destrăbălată care și-a trecut în palmares trei sute de grenadier. Cazul ei e îndeobște citat în subsolul paginii; Jurbin însă pretinde o întreagă secvență: amestec de uniforme dând la iveală piepturi păroase, goli-ciuni asudate, săbii scoase din teacă nervos, clinchet de pintenii, icnete răgușite...

După bal, împărăteasa Elisabeta, ca să se dezbrace mai iute, poruncește să i se taie rochia. În film, stofa ciopârțită dezvăluie un trup exuberant, cu ditamai sânii. Graba pornește din patima cu care vrea să-și întâlnească amanții. Înlanțuirile amoroase sunt filmate prin găurile făcute într-o ușă, găuri de care și-au lipit ochiul doi adolescenți: viitorul Petru al III-lea și Ecaterina.

Petru își descoperă homosexualitatea. Admirația pe care i-o provoacă Frederic al II-lea nu e, prin urmare, de ordin militar, ci amoros, și ea îl mână să-l salveze pe principele maltratată de cele „trei jupoane“ în timpul Războiului de Șapte Ani...

Oleg nu mai stă la discuții, adoptă un stil cât mai direct posibil. „Stilul bazooka“, cum spune Jurbin. Viteza filmărilor dezvăluie ceea ce o cameră perfecționistă ar fi disimulat: istoria, în incredibila bufonerie a contorsiunilor ei, se scrie, și ea, tot cu bazooka. Jurbin vrea ca spectatorii să afle cauza impotenței lui Petru al III-lea – fimoza. „În linii mari, prepuțul gătuie capul sculei...“, comentează el imitând o bolboroseală copilărească. Prietenii lui Petru, printre care și Saltîkov, care îi pune coarne, îl imploră pe viitorul țar să se opereze. Saltîkov este partizanul cel mai înverșunat al circumciziei – a lăsat-o gravidă pe Ecaterina și se vede deja trimis în Siberia. Odată operat, Petru ar putea fi recunoscut ca tată...

Scena accentuează umorul buf a ceea ce cheamă marea Istorie. O gașcă de prieteni încurcați în așternuturi, un joc de liceeni, un vodevil care, curând, va da naștere unor lovituri de stat sângeroase, unor trădări mârșave, unor războaie, torturi și exiluri...

Episodul are un succes imens, apropiind audiența de serialul *Și bogații plâng*. Cuvântul „fimoză“ cunoaște o scurtă perioadă de glorie, desemnând mai ales lipsa de virilitate la bărbați. Oleg are prilejul să audă în mai multe rânduri înjurătura „băi fimoză“ pe care și-o azvârleau adolescenți puși pe harță.

— Filmul nostru instruieste poporul, declară Jurbin râzând.

Desigur, sunt multe ifose, costume tipătoare, erotism brutal, dar Jurbin știe să capteze nuanțele ascunse din marele circ al istoriei. Împărăteasa Elisabeta, o suspicioasă și o răzbunătoare? Tânără fiind, e disprețuită de curtea cumplitei țarine Ana. Într-o seară, cu un elan neliniștit de debutantă, se duce la o cină de gală. Rochia pe care o purta, singura ei îmbrăcăminte de sărbătoare, avea să-i farmece pe invitați! Pătrunde

în vasta sală luminată ca ziua... Un moment de tăcere și apoi o cascadă de râsete: fața de masă e făcută din aceeași pânză ca rochia Elisabetei! Dușmanii ei o iscodiseră pe croitoreasă... Mai târziu, odată suită pe tron, va dispune de cincisprezece mii de rochii și, după fiecare bal, straiele ei somptuoase vor fi decupate direct de pe împărăteasă, cu foarfeca. Contesa Lopukina, cea care alesese pânza feței de masă, va fi scurtată de limbă...

Fără îndoială, Jurbin citește pe ascuns, studiază febril biografii, reflectează, dar face pe diletantul. Propune ca asasinii lui Petru al III-lea să fie pe jumătate dezbrăcați. Viziunea nu este lipsită de noimă: bărbații ăia musculoși strivesc sub trupurile lor un țar căruia i se dusesse vestea că e homosexual – o confuzie intenționată între violența crimei și aspectul sexual al încăierării.

— L-au asasinat pe 28 iunie, e cald în timpul ăla, de-asta s-au dezbrăcat, adaugă Jurbin făcând pe naivul.

Tot el este cel care o sfătuiește pe actrița care o interpretează pe țarină să se comporte, în scenele de așternut, cu o vigoare masculină:

— Da, Ecaterina își alege amanții, îi domină prin inteligență, dar și prin apetitul sexual...

Oleg ajunge să accepte până și nesfârșitele flashbackuri impuse de Jurbin. Ba apare Petru cel Mare, la șaiszeci de ani după moarte, sărutând capul tăiat al amantei lui, ba Ana, care construiește imense castele de gheață în care îi întemnițează pe curtenii pedepsiți. Jurbin dă peste aceste scene în timpul lecturilor sale și impune introducerea lor, zor nevoie, în scenariu: strigoii lui apar într-o evanescență cenușie de amintiri... La început, Oleg scrâșnește din dinți, apoi își zice că bazarul acesta e mai puțin grotesc decât pare. Personajele

acelea sunt niște morți vii pe care Ecaterina îi vede defilându-i prin memorie, prin povestirile apropiatilor, prin ecourile păstrate în palatele din Sankt-Petersburg. Jurbin are dreptate: trăim printre cei dispăruți, gândurile ne sunt înșesate de vorbele lor. De câte ori (de câte mii de ori!), în noaptea bătrâneților sale, nu i-a revăzut oare Ecaterina pe Potemkin zăcând în mijlocul stepei, pe Elisabeta descotorosindu-se de rochia făcută fâșii, pe Ludovic al XV-lea agonizând în putrefacția hidoasă a trupului său, pe Petru cel Mare ținând de plete capul tăiat al Mariei Hamilton? Se iveau cu toții fără permisiune, fără logică, în imprezibila neorânduială a chefului lor de fantome. „Oarecum ca în filmul nostru”, își spune Oleg.

Singurul aspect asupra căruia nu poate cădea de acord cu Jurbin este feminitatea Ecaterinei. În film, țarina este dominatoare, brutală, ahtiată după sex – un suflet nespuns de viril într-un corp voluptuos. Or, Oleg suportă cu greu acest corp. Ca s-o interpreteze pe Ecaterina matură, Jurbin a angajat-o pe Zara, o actriță ucraineană care a jucat în filme erotice: buze peste măsură de umflate, sâni „mustind de silicon”, cum zice Tania. Oleg se împotrivește, citează mărturii ale contemporanilor... Jurbin oftează, cu un aer pocăit:

— Ai dreptate, ne-ar trebui ceva diferit de bomba asta sexuală. De altfel, am găsit descrierea Ecaterinei la cincizeci de ani...

Scoate o carte veche legată în piele, desprinde semnul de pagină, declamă:

— „Surprinzătoare la chipul ei e o prospețime pe care i-ar invidia-o orice tânără; anii par să nu-i fi subliniat decât această perfecțiune, această putere a frumuseții pe care

bărbații o simt ca fiind însemnul unor desfătări de negrăit... Are cea mai maiestuoasă, mai suplă, mai armonioasă siluetă de la Curte; sâni i-ar fi putut sluji de model lui Francesco Albani; și nicidecum o mână mai frumoasă n-a prilejuit admirația unui gest mai elegant decât acela care-i e familiar. I-am putea reproșa ușoara rotunjime a formelor, al căror volum s-ar cădea totuși să-l admirăm în lumina albului lor marmorean...” Jurbin râde: Rotunjime! Volum! Deci n-o bălăcări pe Zara, are tot ce-i trebuie. Și, pentru că tot ai recunoscut-o adineaori pe micuța ta Ecaterina, iată o mică surpriză. Nu era vorba despre ea, ci despre doamna de Maintenon! Le-am schimbat numele și-atât...

Scoate apoi limba spre el:

— Ei bine, și eu mă instruiesc din când în când! Și-acum, ghici unde-am găsit volumul ăsta...

Oleg ia cartea, o deschide la pagina de gardă, o frunzărește. Și deodată, printre notițele în creion, își recunoaște scrisul...

Prietenul lui jubilează:

— Am cumpărat cărțile pe care le-ai vândut la anticariat, Erdmann. Ia uite, sunt toate aici.

În biroul lui Jurbin, o parte din perete e ocupată de o bibliotecă în care Oleg identifică pe dată volumele pe care, cândva, le-a dat pe mâncare și băutură.

Nu izbutește să-și dea seama ce-l mișcă mai mult: gestul lui Jurbin sau... Simte cum lacrimile îi împung pleoapele. De fapt, e copleșit de tonalitatea trecutului aceleia – de vremurile când, dincolo de paginile îngălbenite, întrevădea siluetele a doi călăreți pe un drum de noapte...

Deslușindu-i rana, Jurbin se grăbește să conchidă, zeflemitor:

— Dacă, oricum, n-o să știm niciodată ce talie avea Ecaterina, nu-i mai bine s-o facem ațățătoare? Așa ca Zara, cu lăptăriile ei...

De data asta, râsul lui sună fals. Pesemne că și el se gândește la vremurile când visau să filmeze o micuță prințesă germană care privea zăpada căzând peste Marea Baltică.

Cina organizată de Jurbin la sfârșit de an marchează dispariția definitivă a vechii lor vieți. Participă la ea lumea nouă, întrupată de vreo douăzeci de invitați care trăiesc în prezent, fericiți să nu-și mai mobilizeze creierul pentru nostalgii vagi, ci pentru realități utile, urgente, agreabile. Două cupluri, în fața lui Oleg, discută despre calitățile unora sau altora dintre insulele pe care le-au vizitat și pe care el cu greu le-ar putea localiza pe hartă: Baa Atoll și Ari Atoll. Pricepe până la urmă că este vorba despre Maldive... O altă mare dezbatere are în atenție identificarea sexuală a modelelor de automobile, mai precis tipul de femeie care ar putea conduce cutare sau cutare mașină. În orice caz, Jaguarul nu se potrivește decât huidumelor cu exces de androgeni... La celălalt capăt al adunării, prin fumul de tutun, Oleg vede doi tipi blonzi, destul de asemănători fizic, care schimbă din când în când câte-un sărut grăbit... Jurbin numește această seară de 20 decembrie 1995 „pre-Crăciun” și anunță că-și va petrece sărbătorile în Elveția, împreună cu fiica sa. Apoi arată o fotografie care trece pe la toți, stârnind complimente entuziaste: ce fetiță frumoasă, ah, cât a crescut!

Masa e îmbelșugată, ba chiar excesivă, iar judecând după cantitate sunt evidente nu doar generozitatea lui Jurbin, ci și banalitatea unei asemenea etalări de mâncare: platouri de porțelan doldora de somon, crud, marinat sau afumat, carne de căprioară, de mistreț, mușchiuleț de urs, boluri de

caviar înconjurată de gheață, movile portocalii de crustacee peste care tronează homari cărora le atârână niște clești lați de o palmă... Sticle cu băutură de pe toate continentele și care le evocă oaspeților – recunosc ei – o călătorie, o aniversare...

„Cu zece ani în urmă, așa ceva era de neînchipuit“, își spune Oleg, negăsind o formulă care să exprime mai bine felul în care s-a dat pagina unei epoci. Maldivele, alegerea pricepută a unei mașini, cei doi homosexuali care se sărută, acel Lugano unde se va duce Jurbin, cu aerul că-și petrece un weekend la țară... Teatrul Istoriei a lansat un nou spectacol, cu noi deghizări și o coloană sonoră rescrisă. La câteva scaune de Oleg, un brunet înalt, cu fruntea pleșuvă și fața foarte bronzată – Ziamțev! Da, cel care pe vremuri nu-l scotea din „țăran din Siberia“, rivalul lui de operetă care i-o suflase pe Lesia... „Scenariul tău, Erdmann, e magistral!“, exclamase el cu puțină vreme în urmă. „Ți se vede mâna de la o poștă...“ Oleg a fost cât pe ce să-i replice: „Vorbești de mâna mea de țăran, nu?“. Ziamțev e însoțit de logodnică, o daneză – „viza lui de intrare în Europa“, murmură disprețuitor Tania.

Oleg răspunde cu un surâs măștii încremenite a prietenei lui. Tania și-a făcut recent un lifting – ochii îi sunt încă holbați, desenul buzelor, mai proeminent, îngăduie anevoie articularea cuvintelor. Oleg șoptește un toast: „În sănătatea ta, tu ești viza mea pentru fericire“. Bea, încercând să pună frâu gândului stânenitor care i-a răsărit în minte. Tania e îmbrăcată într-un taior, o haină foarte decoltată, care lasă să i se vadă frumoasa rotunjime a sânilor... „Sunt la fel de contrafăcuți ca buzele“, șuieră gândul pe care Oleg voia să-l dea deoparte. Da, prietena lui și-a reconstruit și sânii, după ce și-a bătut joc atâta vreme de bustul Zarei, actrița care o interpretează pe Ecaterina. De trei săptămâni încoace, nu

mai fac dragoste – Oleg are senzația că lângă el doarme o convalescentă fragilă: fâșii de pansament îi protejează sânii dureroși, un strat gros de cremă interzice săruturile...

Sună un telefon! Toată lumea tresare, încă nu s-au obișnuit cu celularele, care de-abia acum au început să colonizeze buzunarele și poșetele. Tania și-l scoate pe-al său cu o relaxare cam exagerată, se ridică de la locul ei, părăsește salonul privat unde se cinează. Prin ușă pătrund zgomotele din sala cea mare, replicile chelnerilor... Reîncep conversațiile: merită să te-abați prin parcul de la Ngorongoro, în schimb n-ai de ce să-ți faci mari speranțe cu zăpezile de pe Kilimanjaro, da, încălzirea globală; e mai simplu să-ți iei un *cottage* în Finlanda – e o țară cu spirit ecologic și hoți puțini; Trust Bank promite opt la sută pe an pentru un depozit în dolari... Ziamțev spune o poveste nostimă: Elțin, beat, îl sună pe președintele Ucrainei. „Ia zi-mi, Leonid, unde mi-am trimis avioanele de război să bombardeze, la tine sau în Cecenia?“

Izbucnesc râsete, Oleg se foiește pe scaun, iese pe culoar, se oprește sub o fereastră deschisă. Aerul înghețat, după sufocarea cu tutun, pare o materie pe care n-a inhalat-o nicicând. Apăsarea din tâmpile îi dă pace. „Un scufundător adus prea repede la suprafață, își zice el. M-am adâncit prea iute în lumea asta nouă...“

O distinge pe Tania în reflexul unei oglinzi, la capătul coridorului care duce spre sala principală. Ține capul aplecat, nu-l vede, e absorbită de conversația la micul aparat lipit de obraz. Greu de auzit ce spune. Fața ei îl surprinde pe Oleg printr-un joc deopotrivă emoționant și neliniștitor – pielea liftată trădează o mimică ce nu izbutește să se nască, o expresie tandră, dezarmată...

„O rudă, un coleg, o prietenă sau un amant?“, se întreabă Oleg, realizând că această comunicare mobilă sporește

numărul de situații probabile. Totul devine posibil, orice combinație de corpuri, de sentimente, de destine. Ești cu desăvârșire liber să te joci de-a viața cea nouă. Singura limită este imposibilitatea de a-ți închipui doi călăreți pe un drum de noapte, două ființe care, ca să se poată iubi, părăsesc caruselul acestei lumi.

Se întoarce în salon, unde discuțiile s-au întrerupt – cu un pahar de șampanie în mână, Jurbin perorează:

— Și mă adresez cu precădere prietenilor mei ziariști. Nu uitați ca, în amintirea acestui ospăț, să strecurați mesajul cum se cuvine. Începând cu anul viitor, în reședințele din lanțul nostru hotelier clienții vor locui în camere no-mi-na-le! Un apartament Potemkin: tare chestie, nu? Decorat cu mobile de epocă! Cel al Împărătesei va dispune de un alcov care copiază cuibșorul de nebunii în care Ecaterina își chema amantii. De altfel, meniul nostru de azi reia selecția de mâncăruri pe care mesenii le degustau în Palatul de Iarnă. Expertul nostru poate să vă confirme, nu-i așa, Erdmann?

Oleg își spune părerea, vacarmul vocilor îi acoperă răspunsul, discuțiile sunt dezlănate, îngreunate de alcool. Tania se așază la loc, absentă, apucă furculița, scrutează masa ca să vadă la ce fel de mâncare s-a ajuns. Oleg vrea să-i dea poza fetei lui Jurbin, dar se răzgândește, de teamă să nu expună copilul acelei priviri goale.

Jurbin răsare îndărătul lor, pilit bine, se apleacă, prinzându-i pe după umeri.

— Erdmann dragă, mâine ne faci o scenă de-aia drăguță de alcov, bine? O să-ți explic cum o văd eu. Până acum, mi se pare că Ecaterina noastră a fost cam prea cuminte. Ar trebui să-și dea drumul, avem nevoie de ceva tare, de ceva *hard*. Nu-i așa, Tania?

E cuprins de un râs cu sughițuri, încearcă s-o sărute pe Tania pe gât, ea îl respinge, iar fața ei întinsă afișează din nou o grimasă nelămurită. Jurbin se îndreaptă de spate și, împleticindu-se, face ocolul mesei, îmbrățișându-și invitații.

Oleg vâra pe furiș fotografia fetei în buzunarul hainei, păstrând certitudinea că o ferește pe micuță de ce se vede-n jur. E fotografiată în preajma unui teren unde sunt instalate niște leagăne și niște tobogane, dar, în ciuda cadrului ales cu schepsis, pare foarte departe de acele jocuri. Oleg are sentimentul că fetița asta cu surâs trist ar putea să înțeleagă prin ce trece el în această viață nouă.

N-ar fi trebuit să se vadă a doua zi. Jurbin e palid tot și are limba iască. Cu tâmpile prinse parcă în menghină, Oleg ar vrea să-și strivească fruntea de colțul biroului din marmură neagră, să-și facă rău, doar așa, ca să mai slăbească strânsoarea.

Durerea ar fi suportabilă dacă n-ar fi la mijloc o constatare pe care amândoi o împărtășesc, fără s-o mărturisească: petrecerea de ieri a fost un eșec, în ciuda râsetelor, glumelor, abundenței de haleală. Stăteau acolo, disprețuindu-se vag unii pe alții, și toată lumea simțea că e vorba de un banchet de bogățani în mijlocul unei țări prăduite. Culmea, ei nici măcar nu erau cei mai mari profitori, ci doar niște carnasieri de talie medie. Privind-o pe tânăra amantă a lui Jurbin, o blondă aproape adolescentă, toată lumea o trata, în gând, de „curviștină”. Iar Tania, cu fața ei netedă și încremenită, stârnea sarcasme șoptite printre femeile din încăpere („Biata fată, are pielea așa de întinsă, încât dacă închide ochii, i se cascade gura...”). Amica daneză a lui Ziamțev nu prea pricepea rusește și, dusă de băutură, vorbea într-o engleză aproximativă, care exprima perfect vidul taclalelor din jurul ei...

Jurbin nu-și părăsește fotoliul. Oleg, instalat pe un scaun de oaspeți, se simte ca o loază chemată la săpuneală.

— Erdmann, dacă nu înaintăm înseamnă că dăm înapoi, asta-i legea televiziunii. Înțeleg, te străduiești să salvezi gunoiul meu comercial cu străfulgerările tale de estet. Trebuie să-ți mărturisesc că pe spectatori îi cam doare la bască de găselnițele tale. În scena unde soldații o violează pe tână abia căsătorită, ai filmat o păpușă. De ce? Mă rog, știu de ce: sălbăticia violului și, prin contrast, un reflex al copilăriei. Cât de fin! Atât doar că oamenii nu-ți bagă în seamă baletul. Picioarele desfăcute ale femeii, da, la fel și pe bărbatul legat fedeleș care hohotește de plâns. Dar pe rafinamentele tale de rahat nu dau doi bani! Iar în următoarele două episoade recidivezi. Ce, vrei să zică lumea că ești Tarkovski? Prea târziu, bătrâne. Tarkovski era disident și de-asta toată Europa îl ridică în slăvi. Dacă ar fi filmat un rahat de câine, lumea ar fi urlat că-i o capodoperă. Capitolul ăsta s-a încheiat. Nu faci un film pentru intelectuali fezandați, ci pentru milioane de bărbați și de femei care se-ntorc de la slujbă și care vor să-și tragă sufletul, să se excite, să se amuze. Da, nu-i nici o crimă în asta...

— Bine, Ivan, teoriile tale despre cinema sunt pasionante, dar mă doare capul rău! Ar trebui să-ți schimbi furnizorul de șampanie... Concret, deci, ce facem?

— În general facem erotism *light* și, în particular, scene de sex *hard*. Programul e limpede, nu?

— Prin urmare, pornache. Și pentru că serialul va fi difuzat la zece jumate seara, îl vor interzice...

— Se prea poate. Din fericire, am angajat un regizor excelent, un anume Oleg Erdmann care, în paranteză fie spus, a început să mă calce rău pe nervi. Ei bine, băiatul ăsta plin de talent va ști...

Sună telefonul, Jurbin răspunde cu un ton și mai plin de fiere:

— Nu, Sașa, le spui că Jurbin nu-și vinde acțiunile... Ah, insistă? Atunci va trebui să le explici că unul dintre body-guarzii mei e trăgător de elită profesionist. N-o să-i ucidă, pentru că nu suntem oameni răi, o să le țintească doar coaiele. Pe dreptul sau pe stângul, după bunul lor plac. Deci să aleagă bine. Asta e, Sașa, le repeți cuvânt cu cuvânt ce-am spus, da? Ciao!

Privirea pe care i-o aruncă lui Oleg e plină de ură, chiar dacă ura aceea e destinată altora.

— Spuneam, prin urmare... Ah, da, un regizor de geniu, Erdmann ăsta, un virtuoz, asemenea trăgătorului meu de elită. Va ști să filmeze scenele cele mai îndrăznețe fără să ne acuze cineva că vindem pornografie. Asta e, amice, e rândul tău să bagi cărbuni. Și nu te da fată mare! Ca să filmezi episodul despre care o să-ți vorbesc, ai nevoie de boașe, preferabil de amândouă. Ecaterina și-o va trage cu armăsarul Orlik...

Oleg izbucnește în râs și zgâlțâielile îi fac atât de rău, încât, până la urmă, își sprijină fruntea de marginea rece a biroului. Apoi se ridică, schimonosindu-se de durere.

— Gata, Ivan, apreciez că ai simțul umorului, dar acum... Mă rog, fără comentarii...

— Tocmai comentariile le aștept: aș vrea să știu cum vei proceda.

— Of... Am băut prea mult ieri. Ce-ar fi să te odihnești puțin?

— Erdmann, calul va fi pregătit mâine pe la ora unșpe...

— Ai luat-o razna. Am impresia că visez.

— N-am luat-o razna, scena asta va fi filmată! De tine sau de altcineva...

— Scena asta e-o minciună ridicolă, Ivan! În 1917, au scornit o groază de bazaconii ca să-i discrediteze pe Romanovi...

— Mi se rupe de Romanovi! Avem nevoie de scena asta, va trebui să fie șocantă și, în același timp, acceptabilă din punctul de vedere al conducerii postului tv. O s-o faci!

— Bineînțeles că nu. Poți începe să cauți un nebun care să mă înlocuiască. Și va trebui să găsești și-o tipă bolnavă care s-o joace pe această Ecaterină topită după calul ei...

— Nu-ți face griji, Erdmann. Zara și-a dat deja acordul. Și-apoi greșești, nu vor fi scene de zoofilie, totul va fi aluziv, chiar dacă foarte fierbinte. Vrei să rămâi curat, e-un reflex de intelectual care se teme să nu-și murdărească mâinile. Oh, da, un neamț scrobit cu batistută de dantelă. Vai, caii put! Și-atunci când armăsarului i se scoală, ce urât! O femeie goală care-l mozește, ce grozăvie! Sunteți toți la fel, Ziamțev, tu, ceilalți – aveți spaghete în loc de mațe! De-asta n-o să rămână nimic din deșteptăciunile pe care le filmați! Când Sade vorbea despre Ecaterina, o înfățișa trecută prin mădu-larele unui batalion de brute, deși mai degrabă ea era cea care-i viola și-i tortura pe bărbați. Sacher-Masoch? L-am citit, fii pe pace. Pentru el, Ecaterina era o dominatoare care-l biciuia pe Diderot deghizat în maimuță. Iar ție ție-e frică să arăți un cal... Gata, s-a terminat, valea! Știu pe cine-o să angajez. Un tip dispus, dacă e nevoie, s-o filmeze pe Ecaterina regulându-se cu un rinocer!

Jurbin urlă această ultimă frază în pragul ușii biroului – Oleg se ridicase înainte, părăsind locul fără să scoată o vorbă. Secretara n-are nici o reacție. Doi vizitatori care așteptau să fie primiți schimbă o privire întrebătoare, dar nu și uimită. În Rusia acestor vremuri, nimeni nu se mai miră. Țara e condusă de un președinte care, la încheierea deplasărilor în străinătate, e adesea repatriat beat mort. Așa că un rinocer...

Oleg se întoarce acasă pe jos, gândindu-se la această nepăsare în fața extraordinarului: Diderot în pielea goală, biciuit de o femeie cu cizme înalte de piele, sau o țarină regulându-se cu calul ei preferat... Delir! Dar cum nimic nu mai poate surprinde...

În buzunarul hainei, dă peste fotografia pe care a uitat să i-o înapoieze lui Jurbin: fetița acestuia în preajma unui tobogan din plastic.

...Mai târziu, își va da seama că furia lui Jurbin era o expresie a inevitabilului sindrom post-revoluționar. Câte speranțe nu agitaseră Rusia în acest deceniu! Scopul a fost atins: fojgăiala partidelor politice, privatizarea economiei, deschiderea granițelor... Iar Jurbin a fost în stare chiar să organizeze un ospăț destul de asemănător cu cele care puteau fi văzute în filmele occidentale. Totuși, în sinea lui, probabil că se întreba: „La ce bun toate astea, dacă sunt silit să produc un foileton tv de doi bani și dacă singura condiție a succesului său e mediocritatea cu lipici?”

În cele două zile care au urmat, Oleg nu izbutește să dea de Tania. Un început de neliniște. Orice se poate întâmpla în țara asta imprevizibilă: un atentat în tren, o răpire... Ori poate o operație de chirurgie estetică, dar ce mai era de căsăpît?

Tania reapare în seara celei de-a treia zi, îi evită îmbrățișarea, așază la intrare două valize, le deschide. Sunt goale.

— Pleci undeva? De altfel, unde-ai fost până acum?

Nu știe ce ton să adopte, mimează o blândețe ușor mustrătoare.

— Da, plec... Nu mai suport, Oleg. Nu ești niciodată acasă, ești nedezipit de camera de filmat! Așa că mai bine

însoară-te cu umflata aia de Zara, care o joacă pe Ecaterina. Îți petreci mai mult timp cu ea decât cu mine...

— Tocmai am fost dat afară, așa că, de-acum, riști să mă vezi chiar prea mult...

— Și, peste toate, egoismul tău de artist! Ești în stare să renunți la orice de dragul filmărilor. M-am saturat! Nu mai pot trăi sub amenințarea biciului, nu sunt nemțoaică!

Oleg își dă seama că argumentele au fost pregătite dinainte, fiindcă Tania nu luase în calcul demiterea lui. Un cortegiu de nemulțumiri, slujba lui de regizor e pusă sub semnul întrebării, atât doar că acum nu mai are slujbă. Oleg îi repetă asta, o asigură că viața lor va putea deveni mai liniștită, îi vorbește despre sărbătorile de sfârșit de an, de vacanțe...

Valizele se umplu, mai ales cu haine și cosmetice. Reproșurile continuă, vizându-l însă pe el – cel care a încetat să fie. Scena îi pare ciudat de cunoscută, de parcă ar mai fi trăit-o... Dar când oare?

Încuietorile produc un clic definitiv.

— Îți urez tot succesul pe care-l meriți. Bănuiesc că e singurul lucru care te interesează în viață...

Gata, a-nțeles: secvența asta de despărțire e copiată după filmele occidentale! Valizele, ping-pongul replicilor, tonul femeii care pleacă. Au fost intoxicați cu drame psihologice, au fost convinși că așa se destramă cuplurile în țările civilizate... Cinematograful, ce mai spălare de creier! Sau, mai degrabă, de inimă...

— Dac-am mai uitat chestii pe-aici, nu le-arunca imediat... Nu, valizele nu sunt grele, m-am dus, *bye!*

De la fereastră, Oleg o vede pe Tania deschizând portbagajul unui 4 x 4. Geamurile sunt fumurii, e cu neputință să deslușească fața celui de la volan. Se ascunde? Sau i-o fi

spus Tania să nu se arate? Un simplu șofer? Ori bărbatul cu care s-a hotărât să trăiască?

„Pentru el și-a întins pielea feței și și-a umflat sânii...” Oleg își dă seama că n-a cunoscut acest trup nou și că n-a apucat să sărute rictusul gurii redesenate. O deghizare în vederea unei vieți mai îndestulate, mai strălucitoare și care impunea buze cărnoase, piele netedă, sâni ca piatra...

„Poate și-a găsit vreun oligarh, își spune el zâmbind. Da, magnatul care, pe vremuri, și-a trimis slugile să-i cotoagească pe ziariștii de la *No Comment*. Sau poate vreunul din concurenții lui Jurbin, cel pe care-l va scopi cândva un trăgător de elită! Totul e posibil în țara asta. Libertate totală...”

Râde ușor, închide ușile dulapurilor: umerase și pungi de plastic goale... Se ridică pe vârfuri, pipăie fundul raftului cel mai de sus – nimic. În graba plecării, Tania a luat și cadoul pe care el i-l pregătise pentru Crăciun...

Când au pornit discuția finală, Oleg și-a închipuit că Tania îl va obliga să părăsească acest spațiu de trei camere pe care-l închiriaseră împreună. Ideea i-a provocat un sentiment de ușurare, imaginându-se din nou în camera lui din apartamentul comunitar, ca pe vremuri. Locul acela, atât de săracăcios, i s-a părut că deține un adevăr imposibil de găsit în altă parte.

În seara de 31 decembrie, Oleg îl însoțește pe Lurie la gară. Călătoria pe care o va face bătrânul e ciudată până și prin alegerea datei: Anul Nou îl va prinde printre câmpuri înghețate, undeva între Sankt-Petersburg și Moscova. Lurie a obținut autorizația să viziteze închisoarea Butirka...

— Vremea în care pot fi consultate arhivele epocii staliniste, acest răgaz binecuvântat pentru istorici, se va sfârși curând, explică el. Elțin va ieși din coma etilică și va strânge șurubul. El sau urmașul lui... Șeful administrației penitenciare, un liberal căruia m-am adresat în scris, m-a sfătuit să vin pe 1 ianuarie, atunci când conducerea pușcării se odihnește după petrecere...

Ajung la gară foarte devreme, lui Lurie îi e teamă să nu rateze plecarea așteptată de atâta amar de vreme. „Încă de când am fost pus în libertate...”, spune el, în timp ce se plimbă în lung și-n lat prin hol, împreună cu Oleg.

Râde încetișor:

— Nu, n-aș vrea să mă mai întorc la pârnaie. Doar ca om liber, ca să pot pricepe cum de-au putut cincizeci de bărbați să stea în capul oaselor, ceasuri în șir, într-o odaie de opt metri pătrați, fără o gură de aer. Da, doar ca să văd celula aceea...

Se întrerupe, stânjenit că trebuie să-i impună lui Oleg acest trecut concentraționar.

— Hai afară, poate c-a sosit trenul...

Peronul este pustiu, nici urmă de tren și, probabil, vor fi foarte puțini pasageri. Cine ar avea chef să-și petreacă noaptea de Revelion într-un vagon?

— Mai bine povestește-mi despre Ecaterina. Unde ați rămas cu aventurile?

Oleg scoate un oftat:

— Din păcate, Ecaterina m-a părăsit. Grave divergențe estetice cu producătorul meu...

— Prin urmare, călătoria ei cu Lanskoï a ajuns la ghenă? Speram c-o să găsești o soluție – cinematografică – să-i trimiți în Italia...

— Ar fi fost și mai năstrușnic decât cu regimentele de grenadierii care-i defilează prin alcov. Lanskoï a murit, iar Ecaterina și-a găsit repede consolarea în brațele lui Ermolov... Când te afli pe tron, îți mai vine oare s-o iei din loc?

La peronul opus, un tren sosit din Nord își deversează iureșul de călători. Îmbrățișări, chemări ale apropiaților, valize așezate în zăpadă și, mai ales, bucuria mesei sărbătorești ce va să vină...

Lurie surâde:

— Toți țarii au vrut la un moment dat să plece. Uite, Ivan cel Groaznic... Ți-l imaginezi agățat de Kremlin ca un scaiet de lațele unui câine. Greșit! În primul rând, vrea să mute capitala departe de Moscova, la Vologda – trenul ăsta chiar de-acolo a venit. Apoi se retrage într-o mănăstire, refuzând să mai guverneze. În sfârșit, ideea lui fixă e să se însoare cu regina Angliei și să se stabilească la Londra. Sunt cunoscute demersurile diplomatice în acest sens. Și Petru cel Mare, care-și petrece în străinătate jumătate din domnie...

— Nu s-ar putea zice același lucru despre Ecaterina. Niciodată n-a părăsit Rusia cu adevărat și-și strângea sceptorul cu amândouă mâinile...

— Asta pentru că era să-l piardă în numeroase rânduri, Oleg. Dacă încerc să-ți smulg geanta, îți vei încheșta degetele instinctiv. Așa și cu Ecaterina... Cu toate astea, tronul era o apăsare. De aici și reformele menite să redistribuie poveștile domniei. De aici și favoriții. Da, da, erau acolo ca s-o scape de-o parte din griji. La moartea lui Lanskoi, Ecaterina dispăre – luni la rând! Era și asta un fel de a fugi...

— Nu toți aveau înclinația către renunțare. Pavel I e ucis, asasinii sunt încă la palat, iar soția lui strigă în limba maternă: „*Ich will regieren!*“. Da, vrea să domnească!

— Cei care se deduciseră cu fructul asta deveneau mai reticenți. Petru al III-lea, alungat de Ecaterina, nu-și dorea decât să plece, cu vioara la subraț și cățelul pe urmele lui. Iar nepotul Ecaterinei, Alexandru I, de câte ori nu și-a blesmat poziția de autocrat? Își regizează moartea și fuge, deghizat în mujic. O simplă legendă? Poate... Dar care spune multe despre starea de spirit care a dominat mereu în Rusia. Alexandru al II-lea voia să abdice după ce le-a dat rușilor Constituția. Și asta ar fi făcut dacă n-ar fi pierit într-un atentat. Iar Nicolae al II-lea? Ni s-au împuiat urechile cu forța covârșitoare a revoluționarilor. Baliverne! În februarie 1917, țarul se afla în fruntea unei armate de cincisprezece milioane de soldați care se uitau la el ca la Dumnezeu... Cred că, la acest nivel de putere, apare irepresibila nevoie de a dispărea, de a fi nimic după ce ai fost totul. Dacă nu descoperi dorința asta la Ecaterina, n-o înțelegi deloc. Nu înțelegi că e vorba de o femeie care a atins limitele de putere, de glorie, de plăcere pe care viața ni le poate oferi. Da, a avut totul. Dar acest tot pare brusc incomplet atunci când îl compari cu... cum ziceai? O dimineată înzăpezită, o femeie care înaintea pe țărmul Mării Baltice... Înăsa cinematografia

e interesată doar de Istoria cea mare, nu de astfel de năzăriri, nu-i așa?

Trenul înaintea cu o încetineală vătuită, de parcă șinele acoperite cu fulgi groși ar estompa zgomotul roților. Călătorii răspândiți pe peron sunt puțini la număr, rătăciți în această ultimă noapte din an.

Oleg îl însoțește pe Lurie până la vagon, urcă, îi așază valiza în portbagaj. Coborât din nou pe peron, vede prin geam o față care surâde, un gest al mâinii: „Nu mai sta!“. Trăsăturile lui Lurie au ceva din lumina unei tinereți ciudate.

În metrou, Oleg se gândește iarăși la discuția lor: o dimineată înzăpezită, o femeie care înaintea pe țărmul mării. Ghicește că, la rândul lui, Lurie a plecat fiind mânat de un vis de demult: mâine va ieși din închisoare, va trece pe străduțe pline de omăt, într-un oraș ce moțăie după o noapte de sărbătoare – un necunoscut descoperind o altă viață.

Fără agitația filmărilor, timpul pare nemișcat. Cele dintâi zile din ianuarie, destinderea sărbătorilor, orele libere care îl redau pe Oleg lui însuși. A hotărât să-și vadă filmul ca un spectator oarecare: un fotoliu, un pahar cu băutură, dorința sănătoasă de a se distra...

Aiurea! Într-o scenă de război ruso-turc, din rațiuni de economie aceiași figuranți îi interpretează când pe otomani, când pe vajnicii războinici ai Ecaterinei. Și aici, un lapsus care îl face să tresară: unul dintre turci, devenind rus, a uitat să-și schimbe cizmele! E drept, nu rămâne decât o clipă în câmpul vizual... În schimb, ochiul aceluia ienicer care pleacă la asalt, saturat de opium, excelent! Nici Zara nu e rea, mai ales când nu încearcă să-și rotească privirile languros, făcând pe sex-simbolul...

Oleg constată cu surprindere că nu detestă prea mult foiletonul. Călătoria Ecaterinei în Crimeea, în 1787, e aproape o reușită. Mai ales dacă stai să te gândești că, atunci când a filmat navigarea a optzeci de galere, dispunea doar de două șalupe decorate și aurite pe fugă! Iluzia e convingătoare: adevărate palate plutitoare, trei mii de pasageri, muzicanți, ospățuri, țărurile pline de „sate Potemkin” și iluminate cu focuri de artificii. La bord, toată floarea cea vestită a Europei: inevitabilul prinț de Ligne, ambasadorii Franței, Angliei, Austriei, nefericitul rege al Poloniei, Poniatowski, împăratul Iosif al II-lea... Uriașul efort publicitar – „Ecaterina a II-a, Semiramida Nordului, Cleopatra sciților, țarină luminată, moștenitoare a Iluminismului care îi citează pe Voltaire și pe Diderot în mijlocul stepelor hanatului tătar!”. Victoria Europei asupra Asiei, a științei asupra ignoranței, a umanismului asupra barbariei, a rațiunii asupra superstițiilor, și tot așa... Totul – în distincția desăvârșită a unui salon: invitații comentează ultimele vești de la Paris, de la Viena și Sankt-Petersburg, se amuză cu versuri pe rime date, își îndesulează pofta de bunătați cu ajutorul unei norii de bucătari, fac escapade pe coastă și au parte de descoperiri pitorești. Vezi cele trei tătăroaice care, scoțându-și vălurile, se stropesc cu apă într-un pârau, pândite de Ligne și de Iosif al II-lea, ascunși în niște tufșuri. „Mahomed avea dreptate să le impună vălul”, constată prințul în fața lipsei de vino-ncoace a naiadelor...

Oleg zâmbește – spectatorii vor pufni în râs la vederea celor trei huidume mustăcioase. Narațiunea nu țintește decât astfel de momente de veselie, de destindere, de excitație, de spaimă și, din nou, de blândă relaxare, căci este vorba de un basm. Comic, crud, licențios, repetitiv în numeroasele lui peripeții... Asemănător, în ultimă instanță, cu istoria omenirii. Prin urmare, Jurbin nu se înșela.

Ba da, se înșela rău de tot! Pentru că există și scena asta pe care Oleg a izbutit s-o strecoare: Ecaterina și oaspeții ei se plimbă printr-o piață orientală, uluiți de împestritătura ei, asurziți de toate limbile care se sfădesc acolo, îmbățați de soare. Țarina se oprește – în plin noian de culori, de mirodenii, de fructe, de pânzeturi; taraba acestui negustor e modestă: niște dantele care seamănă cu acele rămurele delicate de gheață care apar pe geamuri când e foarte frig. Un bărbat și fiica lui adolescentă îi prezintă țarinei niște gulere, niște ștergare, niște scufii... Vorbesc italienește. Ecaterina le mulțumește, se îndepărtează în grabă.

Secvența durează zece secunde. Oleg e convins că nici un spectator nu i-a deslușit înțelesul. Or, călătoria în Crimeea, la trei ani după moartea lui Lanskoï, marchează o etapă. Ecaterina a dat uitării proiectul lor de evadare, se află din nou în viața prezentă, în plină afirmare și cucerire. Europa este sedusă, Turcia – înfrântă, haosul rusesc – stăvilit. Iar tânărul favorit Mamonov se arată sincer îndrăgostit de suverană. Drumul în Crimeea e o apoteoză! Dintr-odată, apariția italienilor scoate din trecut umbrele a doi călăreți care părăsesc Sankt-Petersburgul într-o noapte de iunie...

„Dar ăsta-i deja alt film”, își spune Oleg. „Sau mai degrabă o altă viață, cea pe care-a visat-o și pe care n-a avut răgaz s-o trăiască...”

Schimbă de mai multe ori postul, constată că foiletonul lui e departe de a fi chiar fundul acestui coș de gunoi. După niște dezbateri politice (un participant îi azvârle opo-nentului său sucul de portocale în figură), jocuri televizate, meciuri și seriale, dă peste o emisiune mai serioasă: niște cineaști vorbesc despre revoluția artistică a ultimilor ani. Unul dintre ei afirmă: „Filmul meu *Micuța Vera* a demolat,

pe cale estetică, URSS-ul. Pentru prima oară în șaptezeci de ani, cinematograful a arătat un act sexual...”

Oleg stinge televizorul. „O pereche de buci care a dărâmat Imperiul sovietic...” Ce îl șochează nu e nici măcar nerozia unui asemenea discurs fanfaron, ci faptul că libertatea e cântărită în funcție de brutalitatea cu care este posedată femeia. E drept, de la *Micuța Vera* încoace, s-au înregistrat progrese – Jurbin năzuiește s-o împerecheze pe Ecaterina cu un cal...

Seara, își petrece câteva ceasuri în vechea lui cameră comunitară. Printre ciornele care mai zac pe ici, pe colo, găsește copia unui text pe care Ecaterina și Lanskoi îl citeau împreună. Îi aparține lui Swedenborg, gânditorul care îi intriga – savant, mistic și odraslă a Suediei belicoase, a cărei umbră războinică amenințase adesea Sankt-Petersburgul. Fragmentul era tradus de Lanskoi: „Mergeam pe străzile unui oraș cunoscut și știam prea bine că sunt treaz, vedeam tot ce mă înconjoară cu o privire familiară. Dar la capătul drumului, am devenit dintr-odată conștient că mă aflu într-un oraș străin...”

Cuvintele acestea îi îngăduie lui Oleg să-și dea seama cât era de naiv în vremea când spera să le folosească în film: o seară de iunie, cei doi amanți șezând în fața Mării Baltice și citind acele pagini din *Cartea viselor*. Un oraș „necunoscut” dă naștere proiectului lor de evadare.

A doua zi, la șase dimineața, îl trezește telefonul. Renaște o speranță: Tania, chinuită de remușcări, îi va spune că despărțirea lor e o greșeală... Ba nu, e Jurbin! Are o voce telegrafică, impersonală:

— Te sun din stradă. Suie-te în mașină. Vino la birou. Parchează în spatele clădirii. Foarte important.

Și închide.

Cu neputință să refuzi pe cineva care te-a rănit, e o chestiune de onoare. Oleg își râde în barbă de această psihologie depășită, în timp ce-și înghite cafeaua. Afară sunt minus treizeci de grade, mașina lui e un congelator. Neva se întinde în zare, lină ca o stepă înzăpezită. „În cel mai bun caz, Jurbin o să mă anunțe că armăsarul va fi interpretat de o iapă, da, un soi de zoofilie lesbi.” Oleg râde, mai degrabă ca să nu adoarmă la volan.

Jurbin apare brusc pe la intrarea de serviciu, parcă scăpat dintr-o ambuscadă.

— Poți să păstrezi astea la tine?

Fără să priceapă, Oleg îl ajută să care vreo șase cutii mari de carton.

— Nu te-ngrijora, e mai mult hârțogăraie rămasă de la filmul nostru.

Părțile pliabile ale ultimei cutii nu sunt lipite, așa că Oleg zărește, în lumina palidă a unui reverber, formele curbate ale mai multor încărcătoare de kalașnikovuri.

— Bănuiesc că sunt accesorii pentru grenadierii Ecaterinei, glumește el.

Jurbin nu-i răspunde, are privirea goală și o precipitare furioasă în gesturi.

— Ascunde toate astea, da? Și hai să ne vedem diseară. Dacă nu mă bagă la mititica până atunci...

Seara, se-ntâlnesc, dar nu în birou – care fusese sigilat –, ci în holul de așteptare, de unde a dispărut până și computerul secretarei. Jurbin bodogănește:

— Regula jocului: dacă nu faci ca ei, îți trimit pe cap controlul fiscal...

Probabil că Jurbin a repetat dictonul multor oameni, așa că îl formulează fără convingere – e un adevăr depășit de gravitatea situației.

— De fapt, e mult mai nasol. Prostănaci ca mine au mușcat momeala. Hai, băi, viitori capitaliști, ieșiți cu marinarii pe coastă, investiți, vindeți și revindeți, munciți zi și noapte, îmbogățiți-vă și, cu mălaiul adunat, construiți-vă holdinguri de țipari afumați, de hoteluri de lux și de alcool mănărit! Cretinii ca mine au luat-o de bună. Ne-am spetit mai rău ca niște ocnași! Dacă mă pui să-mi amintesc o singură zi în care-am avut un ceas de respiro, îți voi spune: zero! Îmi amintesc în schimb de zilele când primeam ursuleți cu burta despicată. Și-atât... Am strâns averi, ne credeam vânători de miliarde! Atât doar că nu eram vânători, ci numai câinii care hăituiau vânatul. Vânătorii de-abia acum vin, ne smulg prada și ne scot din peisaj cu un șut în cur. Și nu ei îmi trimiteau ursuleții. Adevărații vânători nu recurg la amenințări, pentru că dețin puterea! Sunt la Kremlin, în Parlament, prin ministere. Noi am făcut munca de jos, ei vor hali prada. Și dacă m-apuc să protestez, vine garda financiară, ca un comando de asalt... În computerele pe care mi le-au luat,

procurorul va găsi motive să-mi ofere o lungă ședere dincolo de Cercul polar... Și el e dintre vânători. Iar animalul doborât e țara întreagă, Erdmann!

Își umple paharul, surâde cu amărăciune, îi arată lui Oleg eticheta sticlei. Votca *Împărăteasa*. Portretul unei țarine într-o ramă aurită și, mai jos, doi grenadieri stând întinși în jurul focului unui bivuac.

— Prima pe care-au pus laba a fost distileria asta. Pileala e mină de aur. Apoi o să-mi umfle și restul...

— O să-ți mai rămână și ție niște bucăți bune...

Oleg forțează un ton încurajator, ciocnește, bea. Jurbin îi răspunde cu o grimasă de om bătrân, clipește rapid din ochi. Vocea îi e uscată, stinsă.

— Știi bine că eu pot trăi din nimic, așa, ca pe vremea tinereților noastre. Doar că... e și fiică-mea la mijloc. M-am dus s-o văd la Lugano. Locul ăla unde stă e-un paradis. Natura, dascălii, are o cameră mare cu vedere spre munți... Un iaz cu pești și țestoase. O liniște cerească. Costă foarte mult și asta e singura mea problemă. Aș putea să vând țigări la tarabă, nu m-ar deranja. Dar n-aș câștiga suficient ca să pot plăti raiul ăla. E un copil... special, ți-am mai spus. Nu e... handicapată mintal, nu. Însă nu poate pricepe că i-ar vrea cineva răul. Că există oameni cărora le vine să bată, să rănească prin vorbe, să lovească de dragul de-a lovi. Totuși, numai asta facem. Cum vrei să trăiască aici, printre ursuleții ăștia de pluș desfundați și descreierații care mi-i expediază? A dat câte un nume tuturor peștilor și țestoaselor, stă de vorbă cu ei...

Din biroul lui Jurbin se aude deodată o melodie de cutie muzicală – douăsprezece note scurte, care amintesc de sonoritatea unui clavecin. Oleg își amintește de sipetul acela mare din acaju, așezat pe un pedestal de malachit... Chipul lui

Jurbin și-a păstrat expresia – același rictus bătrânicos și lacrimi care par că i se preling din ochi, indiferent de ce spune. Într-un târziu, melodia orologiului îl trezește, se uită fix la Oleg, de parcă ar fi fost un străin. Vocea i se gătuie, apoi se drege:

— Filmul nostru trebuie să meargă înainte, Erdmann! În caz că mă bagă la zdup, o să ai destui bani ca să-i trimiți fetei mele tot ce are nevoie. Așa vei face, da? Știu c-o să te ții de cuvânt. Dar e musai ca serialul despre Ecaterina să continue, chiar dacă-l detești. Îți făgăduiesc că la sfârșit toată lumea va fi uluită. Uite ce mi-a trecut prin cap: Ecaterina moare pe tronul ei găurit, arătăm agonia, ura претенțiilor și, dintr-odată, apare un istoric ca individul ăla al tău... cum îl chema oare?... ah, da, Lurie. Care le spune spectatorilor: v-ați îndopat cu ghiveciul ăsta de sex și de cruzime, v-ați distrat la culme urmărind caricatura asta în jupoane care se tot tăvălea prin alcov. V-a durut în cot de visele acestei femei. Iată acum ultimul episod, în care-l veți vedea pe bărbatul care-a iubit-o cu adevărat... Iar din punctul ăsta o să filmezi ce ai chef, întâlnirea cu Lanskoï, dragostea lor și visul de evadare...

Două zile mai târziu, se întâlnesc într-o stație de metrou, „ca niște agenți secreți”, se gândește Oleg. Jurbin îi zice că vrea să-l scutească de probleme, dar în același timp caută probabil să-și protejeze societatea de producție, singura activitate pe care speră s-o poată păstra.

— Avem o rezervă de câteva episoade. Ne-ajung două luni, dacă nu chiar paisprezece săptămâni. Prin urmare, filmările pot să mai aștepte. Iar scena aia cu armăsarul... Da, am fost nedrept cu tine, Erdmann, recunosc. Eram foarte întors pe dos, știam că urmează să mă debarce... Prin

urmare, o să ai două luni de vacanță. Vizitează Germania în timpul ăsta... Vei putea să-l întâlnești pe tipul care a făcut filmul ăla erotic despre Ecaterina. El e primul care a arătat chestia cu calul... Da, Max Pfister. Se numea *Țarina sângerie*, parcă. Hai, călătorește puțin, o să-ți facă bine. Viză? Păi tu ești etnic german! O vei primi în câteva zile, cu siguranță...

La despărțire, Jurbin îi lasă cartea de vizită.

— Nu, nu mai sunt președinte la toate chestiile alea... Am notat doar adresa instituției care se ocupă de fiica mea, la Lugano. Când ajungi la Berlin, trimite-i o carte poștală, o să-i facă mare plăcere. Nu primește niciodată scrisori...

Înainte să se ducă la consulat, Oleg și-a imaginat, cu neliniște, „reîntâlnirea” cu țara străbunilor lui. Oamenii care aveau să-l întâmpine erau probabil în vârstă, marcați de război. Avea să le vorbească în nemțește și să deslușească, în vocea lor, intonația tatălui său...

Cea care îi întinde un chestionar e foarte tânără, cel mult douăzeci de ani, sigur e stagiară, și se exprimă în rusește. Ciripitul ei juvenil e greu de îndurat. Oleg o dă pe nemțește, tână face la fel. Probabil că îl consideră pe acest neamț-rus un Hibernatus ciudat care a păstrat în minte câteva vocabule din idiomul său matern...

În timp ce el completează formularul, stagiara își scoate telefonul mobil: o rafală sonoră de onomatopee, de hăhăieli, de nume de orașe. În mare, Oleg pricepe că e vorba despre o călătorie la Londra în timpul sărbătorilor care tocmai s-au încheiat.

Îi predă exemplarul lui și află că pentru un „etnic german” obținerea vizei n-o să dureze mai mult de cincisprezece zile. Stagiara adaugă, pe un ton aproape seducător, că poate lua în calcul și întoarcerea în țară, adică instalarea definitivă în „patria lui istorică”...

Sugestia aceasta îl face să chibzuiască, dureros, la cât de rus a ajuns să se simtă.

Zilele de așteptare poartă pecetea unei senzații de dedublare: mai bine de patruzeci de ani din viață în Rusia și, dintr-odată,

o identitate germană pe care tânăra funcționară cu formulele i-a fabricat-o cât ai zice pește – ca vânzătorii care-ți aruncă o haină pe umeri și, din câteva vorbe amăgitoare, te fac să nu te mai poți despărți de ea. Din lecturi, aflase că, la puțină vreme după sosirea în Rusia, Ecaterina s-a îmbolnăvit serios. Datorită unor sângerări provocate (sau în ciuda lor?), prințesa a supraviețuit. Ba chiar s-a arătat mândră nevoie mare de ceea ce i s-a întâmplat: „Mi-am pierdut ultimul strop de sânge german!”.

Oleg își spune că nu i-a trecut niciodată prin cap ideea de sânge străin. Cu toate astea, pentru niște familii ca a lui, destinul Ecaterinei n-a încetat o clipă să conteze. Această îndepărtată înrudire germană devenea un „secret de familie”, un trecut intim care era exprimat fie printr-un dicton ironic („Toate astea ni se întâmplă din pricina micuței prințese germane”), fie printr-o mărturisire dezabuzată: oricât ne-am strădui să fim ruși, originile ne vor da de gol, pentru că va exista mereu bănuiala că suntem capabili de trădare...

După nouă zile, își obține viza. Viteza răspunsului subliniază, ironic, identitatea lui renăscută: e aproape un ales, un cvasioccidental! Biletul de transport sporește paradoxul. Data de 3 februarie, marcată cu niște triste caractere de conțopist, desemnează drumul spre o țară pe care strămoșii lui au părăsit-o cu mai bine de două veacuri în urmă.

Vertijul provocat de această idee îl împinge să se întoarcă la imobilul-promontoriu.

Ziua, din miez de ianuarie, vibrează de frig și de soare. Mahalalele pe care le străbate sunt înfășurate în trâmbe de fum – suflul industrial al marelui oraș. Transformările suferite de cartier, altădată înghesuit spre șinele de cale ferată, nu-l mai uimesc. Ulițele au fost înlocuite de ronduri și de

enclave rezidențiale. Regăsește locuințele de lux pe care, cu un an înainte, le văzuse în plină construcție: *penthouse*-uri, piscine... Garduri din fier forjat cu vârfuri aurite, camere de supraveghere, gherete de paznici, alei îngrijit măturate...

O apucă pe drumul îngust care dă ocol împrejurii, merge vreo sută de pași prin zăpadă și, la început, se chinuie să recunoască imobilul căutat. Clădirea-promontoriu e tot acolo, dar fațada îi e înnegrită de un incendiu. Dominate de noile construcții uriașe, cele patru etaje ale sale par cocârjate spre pământ. Șiruri de sârmă ghimpată, prinse de bulumaci, o înconjoară grosolan. „Pericol! Imobil în curs de demolare!”, stă scris pe o pancartă.

Când tocmai începe să caute o spărtură, e interelat de un bătrân care scosese la plimbare un husky:

— Fiți cu băgare de seamă, e plin de seringi pe-acolo! Nenorociții ăia de drogați au dat foc. Sau poate dezvoltatorii imobiliari, ca să pună mâna pe teren fără să mai plătească despăgubiri...

Târât de câine, bărbatul se îndepărtează cu pași mărunți prin zăpadă. Oleg își face loc printre două șiruri de sârmă, se contorsionează, izbutește să se strecoare.

Interiorul casei e plin de funingine, balustrada de lemn a ars, dar scările dintre etaje sunt intacte. Oleg urcă, sărind peste grămezi de haine calcinate și resturi de mobilier. Ușa de la mansardă e toată un tăciune. O împinge cu vârful cizmei, ușa se deschide, lăsând să cadă dăre prelungi de cenușă...

Geamul lucarnei e spart, curentul rotește fulgii căzuți de pe acoperișul înzăpezit. Totul a ars, dar fără să se năruie – Oleg recunoaște siluetele negre ale scaunelor și ale celor două paturi. Hârdăul de zinc, înnegrit și el, e plin cu o materie ciudată. Oleg se apleacă, scurmă cu un cuțit de

bucătărie găsit printre vase... Cădița e umplută cu niște cartofi, tari ca antracitul! Gândul că, între timp, cineva a locuit aici nu-l rănește. Dimpotrivă, e mișcat de acel derizoriu efort de supraviețuire, de aprovizionare cu cartofi, de respirare a aerului înghețat venind dinspre fereastră...

Masa pe care lucra tatăl său e la locul ei. În schimb, din machetă n-a mai rămas decât o piramidă neregulată de căr-buni. Ruine. Cele la care visa tatăl lui. „Viața lor e scutită de meschina încordare a timpului”, spunea el. Oleg își mai amintește și versurile pe care tatăl le murmură privind straniul edificiu: „*So hab ich dieses Schloss erbaut/Ihm mein Erworbnnes anvertraut...*”. (Da, și-a ridicat un castel și întreaga avere și-a închis-o în el...) Vorbele acestea răsună crud și batjocoritor în mansarda imobilului pustiu. „Averea”, acest morman de cenușă!

Cu ajutorul cuțitului luat din bucătărie, Oleg împinge proeminențele machetei arse. Bucăți din arhitectura ei carbonizată se prăbușesc, scoțând la iveală așchii de lemn nemis-tuite de foc. Deodată, lama se izbește de un obiect mai solid! Oleg scurmă cu grijă, îndepărtează movilițele de tăciuni... În sfârșit, lasă cuțitul și scoate ceea ce se ascundea în adâncurile ruinei: două statuete din porțelan, un muzicant strângându-și vioara la subraț, o cântăreață cu mâinile împreunate în dreptul pieptului. Ceea ce credea, pe vremuri, că e o ramură de coral...

Două figurine naive pe care, copil fiind, le vedea pe nop-tiera mamei sale.

A doua zi după sosirea la Berlin, se întâlnește cu Max Pfister, autorul filmului *Țarina sângerie*. Cineastul, în vârstă de vreo șaizeci de ani, locuiește în fostul Berlin de Est.

— M-am mutat din Köln imediat după căderea Zidului. Prietenii strigau că-s nebun, dar acum mă invidiază. Aici e mult mai *in*, veți vedea, se mișcă lucrurile. În curând o să vină aici, în maghernițele astea socialiste în curs de renovare, toată avangarda artistică...

Pfister și-a amenajat un apartament într-un spațiu care e ceva între seră și sală de gimnastică. Un geamlâc la șase metri deasupra dușumelei cerne o lumină palidă, înălțimea exagerată a camerei micșorează totul – mobilele, tablourile și pe Pfister însuși, care e deja destul de scund, chel și poartă ochelari rotunzi, minusculi. Apare prietena lui, o tânără blondă, mai înaltă ca el cu un cap. Îl salută pe Oleg îmbufnată și începe să-și înfășoare o eșarfă în jurul gâtului.

— Bei un pahar cu noi? o întreabă Pfister.

În loc de răspuns, primește un mormăit arțăgos și o ușă trântită scurt.

— E cehoaică, precizează el și, cum explicația e cam scurtă, adaugă rânjind: Nu știu dacă are parapon pe Germania pentru 1938 sau pe ruși pentru 1968, ha, ha...

Oleg încuviințează fără să priceapă prea bine. Limba pe care o aude îi e familiară, dar subiectele abordate îi cam scapă. Și-apoi, a mers toată ziua, cu speranța să poată

surprinde, într-o vastă privire panoramică, esența patriei sale fantomă... Se prăvălește pe o canapea, cuprins de o toropeală în care se amestecă foamea, oboseala și dezorientarea. Într-un mod nelămurit, simte că cehoica s-a săturat de tot soiul de târaie-brâu ca el, veniți să-l viziteze pe Max. Dar și că, asemenea tuturor femeilor din Europa de Est, ar prefera un locșor mai confortabil, mai dichisit decât hangarul ăla cu geamlâc găinșat de porumbei. Și că, ei bine, da, ea e tânără, în vreme ce Max e ofilit și cam bocciu...

Și-a închipuit mereu Germania ca pe un condensat tragic al Istoriei și al istoriei familiei Erdmann, între altele. Acum, marea descumpănire e provocată de măruntele gălcevi dintr-un cuplu, dintr-un menaj banal: un artist tot mai bătrân, o tânără provenind din vechiul lagăr socialist și care năzuiește, grație acestui „babalâc“, să se integreze în viața occidentală...

Se scutură, apucă paharul de whisky pe care i-l oferă Pfister, ia o mână bună de migdale sărate.

— Fiți fără grijă, Oleg, o să mergem curând să mâncăm. Însă înainte de asta aș vrea să vă arăt filmul meu...

Țarina sângerie datează de la mijlocul anilor șaptezeci, poți să-ți dai seama de asta fără să privești genericul. Încă de la primele secvențe, transpare epoca – nu atât în calitatea tehnică, cât în alegerea planurilor, în ritm. Dar mai ales în amestecul de libertate sexuală revendicată și de căutare cam chinuită a unor inovații formale... Ecaterina e interpretată de o actriță care poartă veșminte complet nepotrivite cu asprimă iernilor rusești: capoate de mătase, foarte decoltate, rochii fără mâneci... Iar când o vezi înfălșită în mantouri de blană, poți fi sigur că pulpanele lor se vor deschide dând la iveală niște sâni zdraveni cu sfârcuri stacojii...

— Reprezintă arhetipul feminității animale, comentează Pfister. Voiam să mă îndepărtez puțin de istorie, ca să pun în evidență ferocitatea dorinței, imediatețea și *Dasein*-ul ei...

Oleg observă că limba germană e foarte bine utilată pentru exprimarea abstracțiunilor. În același timp, acel „să pun în evidență“ îi pare de tot hazul fiindcă, în locul unui *turbure Dasein*, „pusă în evidență“ cu precădere e o pereche de sâni babani...

Se grăbește să evite un comentariu negativ: nu, filmul e departe de a fi nul! De altfel, intriga amintește de cea a primului scenariu scris de el. Tehnica desenului animat – oglinda se ridică, se vede un amant gol într-un alcov, Ecaterina își unduiește trupul ca să-i pună în evidență nurii... Oglinda coboară la loc și iat-o, ca o Semiramidă a Nordului, semnând un decret sau primindu-i pe Diderot, pe Ségur, pe Casanova...

Există găselnițe de care nici măcar Kozin n-ar fi stat departe! Oglinda tocmai a mascat alcovul, iar ambasadorul Franței, baron de Breteuil, pătrunde în salon. Începe o conversație, Ecaterina își expune viziunea asupra evenimentelor europene, francezul îi răspunde... Dintr-odată, holbează ochii: pe un fotoliu, asemenea unui om tăiat în două, „șed“ pantalonii favoritului...

— Aveam un consilier priceput, explică Pfister. Potrivit lui, la vremea aceea existau pantaloni de piele, foarte rigizi... Aici însă bineînțeles că e vorba de o metaforă – infinita zădărnici a circuitului diplomatic...

Cineastul este vădit emoționat: probabil că filmul îl transportă în viața lui de acum douăzeci de ani, nu tocmai în tinerețe, dar la o vârstă care mai îngăduia numeroase speranțe... Ca să nu-l dezamăgească, Oleg începe să dea glas cât mai energic reacțiilor sale și chiar să aplaude din când în când. Scena-cheie a filmului se apropie – împărăteasa

îndrăgostită de propriul armăsar! Iminența acestei absurdități îl neliniștește pe Oleg. Va trebui să-și dea cu părerea, fără să-l rănească pe neamțul care se arată atât de prietenos.

— Gata, începe! îl previne Pfister, cu un ton aproape solemn.

Se vede că, și după douăzeci de ani, are încă impresia că a realizat, prin maniera de filmare, un salt novator.

Ecranul e invadat de niște cai albi, la fel ca Orlik, armăsarul preferat al Ecaterinei. Muzica imită *Bolero*-ul lui Ravel, într-un ritm și mai obsedant. Nechezaturile, prelucrate la mixaj, se transformă în gemete de femeie. Corpurile albe se ciocnesc, dezlănțuind o horă nupțială. Apare țarina, înveșmântată în mătăsuri. Să fie oare întinsă pe un cearșaf? Nu, e un joc al camerei de filmat – stă în capul oaselor, cu ochii pe jumătate închiși, cu spatele lipit de flancul lui Orlik. Se întoarce, înlănțuie gâtul armăsarului, îl sărută, oftează. Ochiul vinețiu al calului, filmat de aproape, se estompează, confundându-se cu ochiul femeii. Revenire la cai – cabraje, răsuciri de grumaji, fâlfâit de coame, crupe strălucind. Două animale se împerechează, apoi alte două. Întoarcere la țarină, goală – își strivește sânii într-un du-te vino ritmat de pieptul lui Orlik... Apoi, din nou, goana cailor... Și iar țarina – o mișcare rapidă a camerei de filmat o face să dispară sub povara mușchilor lui Orlik, apoi o regăsește sleită, cu brațele întinse și pletele răvășite, încurcate în coama calului...

La restaurant, Pfister își păstrează aerul grav a lehamite pe care Oleg l-a remarcat adesea la regizori după o premieră.

— Chiar și pentru acele vremuri, era foarte îndrăzneț! Închipuiți-vă cum ar fi azi! De ani de zile băltim în puritanism. Dacă încerci să filmezi un penis într-un vagin, lucru care chiar se întâmplă atunci când două persoane fac dragoste, ești categorisit X, una-două. Iar la mine era vorba despre un cal!

Sosește mâncarea – farfurii mari, având pe margine motive geometrice: stele roșii, ciocane și seceri, tot kitsch-ul socialist ajuns la modă. Restaurantul, situat în fostul Berlin de Est, pare să fie în *trend*. Pe pereți, drapele sovietice, fără îndoială recuperate după plecarea trupelor, câteva afișe de propagandă RDG-istă și, într-un colț, un manechin îmbrăcat cu o haină militară lungă.

Oleg înfulecă, fără să-și ascundă foamea. „Aș putea fi luat drept un element de decor, își zice, un sovietic lihnit.“ Pfister fumează, bea, aproape că nu se atinge de mâncare. E încântat de recenta lui „premieră“, mulțumit de acest spectator entuziast care-și devoră șnițelul.

— Da, cum s-o filmezi pe țarină și pe afurisitul ăla de Orlik fără să fii acuzat de zoofilie? Am rescris scena de o mie de ori. Și, deodată, pac! Evrica! Trebuia tăiată în două. De-o parte, caii împreunându-se (asta nu era interzis) și, de cealaltă, doar sugerate, zvârcolirile Ecaterinei. Iar din punct de vedere vizual era ireproșabil, nu?

Oleg încuviințează, ba chiar reușește să evoce „ambivalența ontologică a pulsionilor umane“, în timp ce pescuiește cu furculița ultimii cartofi prăjiți pe care un chelner tocmai se pregătea să i-i ia. Mai adaugă două-trei complimente ca să nu pară nepoliticos, îl asigură că, în film, se simte munca unui cineast creativ...

Acest ultim elogiu e în plus. Pfister se crispează, dintr-odată umerii i se îngustează și mai mult. Entuziasmul „premierei“ e pe cale să se risipească și, din regizorul în floarea vârstei de-acum douăzeci de ani, Max redevine ceea ce este, adică omulețul cu chelia lucind în lumina unui abajur recuperat din talciocurile post-socialiste.

Ca să-i împiedice lunecarea pe această pantă, Oleg își reînnoiește complimentele, cu ton mai apăsător. Da, filmarea

acelor iubiri cabaline era o provocare, trebuia să-ți storci creierii... Totuși, știe că acolo se află principalul cusur al filmului: clipă de clipă se poate ghici căutarea unor artificii capabile să înfățișeze împerecherea trăsniță. Atâta amar de eforturi și, drept rezultat, acest film mediocru, țipător, cusut cu ață albă. O groază de figuranți, biata Ecaterina stânjenită, desigur, de povara sânilor cât dovlecii și, de asemenea, herghelia căreia îi trebuia pândită pofta erotică. Toate astea pentru atâta lucru!

Pfister încearcă un rictus chinuit. Inițial, la sosirea în restaurant, a făcut pe clientul condescendent – un neamț din Vest nimerit în această RDG demolată. Cu o superioritate paternă de colonizator, i-a tutuit pe chelneri, a dat mâna cu bucătarul... Acum nu mai joacă nici un rol, ghicind gândurile acestui rus care și-a isprăvit cina: toate astea pentru atâta lucru...

Cu un ultim reflex de comedie mondenă, anunță, între două înghițituri de alcool:

— Că veni vorba, m-am întâlnit de mai multe ori cu Tarkovski al vostru. Un tip original, nițel cam nebun, mistic...

Se oprește, simțind cât de fals îi e tonul. Vocea lui capătă un accent sarcastic.

— Da, Tarkovski... O statuie vie. O victimă a dictaturii de la Kremlin. Așa era prezentat în mass-media. Poza năpădit de tristețe, ai fi zis că-i un ocnaș de la Kolîma – și totul se întâmpla în cumplitul exil de la Veneția, unde trăia sub oblăduirea unor generoși mecena. Prima oară, mi-a venit să îngenunchez: un mucenic, un geniu cenzurat de totalitarism! Apoi am stat să mă gândesc... Pe vremea aceea, încercam să strâng câteva milioane de mărci ca să produc un film de-al meu. Știți refrenul: te milogești, te prostituezi, te dai de ceasul morții să strângi laolaltă trei chiștoace de

la un producător și un cotor pe care ți-l concede un canal de televiziune... Prin urmare, îl văd pe Tarkovski, acest martir ținut pe cruce, aud cum se vaită pentru calvarul îndurat ca să-și poată scoate filmele în URSS... Și a scos multe, făcându-se că plouă. Așa că încep să mă-ntreb: ia stai, cine i le-a finanțat? Păi... Statul sovietic, fir-ar să fie! Da, călăii ăia îi alocu un buget, adesea destul de gras, fiindcă Tarkovski nu se zgârcea la decoruri. Prin urmare, dușmanii libertății îl sprijineau pe un regizor care realiza opere dacă nu dușmănoase, măcar indiferente la idealurile comuniste. Și, mai ales, filmele astea, pretențios încâlcite, erau adesea inaccesibile... cum să zic, clasei muncitoare. Toate mișmașurile lui estetizante din *Oglinda* mi s-au părut mereu plicticoase, ca să nu zic enervante... Dar nu asta-i important. Iată, îmi spuneam, pe cineva care bocește tot timpul și ale cărui filme sunt produse cu banii amărăților de colhoznici care nu pricep o iotă din acest cinema pe gustul unei mici elite blazate. Iar când crucificatul ajunge pe Canal Grande, o ia de la cap! Nici Occidentul nu-i convine și ne bagă pe gât *Nostalgia*, și mai plicticoasă decât celelalte. Și când te gândești că există cretini care preiau ștafeta de la colhoznici și finanțează năduful martirului nostru...

Pfister își încheie rechizitoriul în stradă. Merge împleticit, gesticulează. „Tare mai seamănă cu Woody Allen“, își spune Oleg. Cu o bucurie pe cât de egoistă, pe atât de amară, își dă seama că venirea lui la Berlin a fost bună la ceva: filmul lui Pfister este ceea ce, parțial, ar vrea să facă Jurbin. Și e un eșec limpede.

Ajung în fața imobilului unde locuiește regizorul.

— Libertatea creației, ha, ha, ha! Cine-o să mă lase să filmez o altă Ecaterina – puștoaica aia de paisprezece ani care pleacă în Rusia o dată pentru totdeauna? Am găsit

parale pentru *Țarina* mea pentru că toată lumea voia să vadă cum și-o trage cu favoriții, doar asta-i interesa – o nemțoaică durdulie luată la ștangă de o armată de grenadierii ațâțați. Și pentru că ne aflam în plină revoluție sexuală, trebuia arătat și calul...

Se oprește în loc, aruncă spre Oleg o privire necăjită:

— M-am luptat! Chiar și după film, încă visam să-i rescui viața. A trecut timpul și, iată, acum e prea târziu... Puteți înnopta la mine, dacă vreți... Cum, prietena mea? O să-i spunem că sunteți un agent KGB, rușii sunt întotdeauna suspecti, cum bine știți... Bine, atunci, pe curând...

Mai rămân încă un minut în ninsoare, cam nehotărâți, conștienți amândoi că nu prea există șanse să se revadă și că întâlnirea lor a strâns laolaltă țări dispărute, epoci defuncte. Iar pentru Oleg (Pfister știe asta) e prima seară adevărată pe „pământul natal”.

Ca să evite o despărțire prea seacă, Oleg întreabă:

— În filmul lui Kozin, Ecaterina era interpretată de Eva Sander. Aveți idee la ce lucrează acum?

Pfister pare că-i șoptește un secret:

— Un sfat de om bătrân: să nu le revedeți nicicând pe femeile din trecut. Suferința-i garantată. Trăiți în prezent! Prezentul minte mai bine, căci se schimbă continuu... Iată că mi-a sosit prezentul!

Oleg se întoarce și o recunoaște pe cehoaică. Îi mulțumește lui Pfister, o ia din loc. Acesta, dezmeticit probabil de aerul rece, îi strigă cu o voce ciudat de gravă:

— Dați-o uitării pe Ecaterina! E imposibil să filmezi o femeie pe care nici un bărbat n-a iubit-o...

Vorbele lui Pfister – „o femeie pe care nici un bărbat n-a iubit-o” – schimbă totul.

A doua zi, Oleg plănuia să ia trenul spre Kiel, un loc pe care și-l imaginase adesea: un băiat de unsprezece ani și o fetiță mai mică decât el cu un an se țin de mână, privind cum zăpada cade peste mare. Prima întâlnire dintre viitorul Petru al III-lea și viitoarea Ecaterina a II-a... Voia să vadă acele locuri ca să se convingă că viața țarinei se rezuma la aceste două istorii: o tânără visătoare în basmul ei german, o împărăteasă „sângerie” în cruda ei sagă rusească...

A doua zi dimineată, localizează pe hartă adresa Evei Sander. Știe că sunt puține șanse ca ea să stea tot acolo, dar vrea să înlăture această speranță.

Situat în apropiere de Heinersdorf, în fostul Berlin de Est, cartierul îi amintește de orașele rusești – case joase, străzi mărginite de arbori, șine de tramvai, mici terenuri virane. E o asemănare provocată, probabil, de războiul care a modelat cele două țări.

Un imobil vechi, o curte înzăpezită. Oleg se oprește, se uită spre ferestre – plantele alea pipernicite dindărătul geamurilor ar putea fi întâlnite în orice așezare rusească. Ușa de la intrare se deschide, iese un bătrân, se întoarce, salută o vecină care merge în urma lui... Un scurt puseu de panică îl împiedică pe Oleg s-o recunoască. Văzându-l, femeia face stângă-mprejur și se refugiază la intrare!

Pentru o clipă, crede că e vorba de o eschivă. Femeia apare din nou, trăgând după ea o sacoșă cărucior. Oleg se adună, frapat de banalitatea situației: o femeie care s-a întors acasă ca să-și ia sacoșa de cumpărături și care, acum, își continuă drumul.

Eva Sander, pe care n-a văzut-o de paisprezece ani...

La o primă ochire, încețoșată de emoție, observă că pare să fi întinerit, ceea ce e illogic, și, cu toate astea, chipul ei are o simplitate dezarmată, un reflex de fragilitate copilărească.

Oleg îi dă răgaz să înainteze, apoi o strigă cu jumătate de glas, în rusește:

— Maiestate, unde mergeți cu pasul ăsta marțial?

Se așteaptă la un oftat de uimire, la o efuziune și, poate, la câteva lacrimi. Eva întoarce capul, ridică din sprâncene:

— Vai, dar e chiar *Herr Erdmann* în carne și oase!

Îi strânge mâna și întreabă mecanic:

— Când ai sosit? O să-ți petreci ceva timp la Berlin?

Oleg pornește să răspundă, cu un surâs înțepenit pe buze și trăind decepția pe care o ai când spui un banc care se dovedește cunoscut de cei prezenți...

— Perfect, i-o taie Eva. O să bem un ceai împreună puțin mai încolo. Acum, plec la cumpărături... Dacă n-ai nimic în plan, m-ai putea însoți...

Se trezește împingând un cărucior de supermarket și observă că Eva a adăugat pe lista de cumpărături un fleac pentru ceaiul „lor”. Amănuntul i se pare deopotrivă comic și agasant: e vorba de un pachet de biscuiți în plus, singura modificare provocată de venirea lui... La casa de marcaj, Eva scoate un pumn de mărunțiș pe care-l aliniază ca să-l poată număra. Oleg nu-și dă seama dacă e vorba de zgârcenie occidentală sau, pur și simplu, despre lipsa de bani din această Germanie socialistă care începe să descopere economia reală.

Pe drumul de întoarcere, află de ce a fost atât de puțin surprinsă Eva de venirea lui. Când s-au deschis granițele, rușii au dat buzna în Europa.

— I-am revăzut pe mulți din echipa lui Kozin, mărturisește ea. Vin aici sperând că-și găsesc ceva de lucru... Când ajung, procedează ca la ei acasă, pe vremuri. Îmi caută adresa și sună la ușă.

— Și eu era să fac la fel. Scuze. Știu că în Occident trebuie să telefonezi prietenilor cu șase luni înainte...

Greu de evitat tonul ăsta acid. Amândoi încearcă totuși să scape de el, apelând la partitura unei vechi camaraderii regăsite.

Apartamentul Evei este spațios, are două camere mari, dar amprenta fostei vieți socialiste transpare – în aspectul mobilelor, în culorile obosite, în bucătăria care te duce cu gândul la locuințele sovietice. Obiectele aduse din Italia, care pot fi văzute ici și colo, seamănă cu niște jucărele turistice.

Beau ceaiul, simulează nepăsarea, dar se simte tensiunea pricinuită de efortul cu care doresc să se despartă de trecut, de timpurile când Kozin filma la Leningrad. După turnare, plecau în plimbări prelungi, departe de locurile umblate... Epoca Zidului, granițele ferecate... O lume carcerală. Dar plină de vise...

— Știi ce capodoperă am văzut aseară? întreabă Oleg căscând ochii.

Și povestește vizita la Max Pfister, *Țarina sângerie*...

— Un scenariu foarte sportiv: sexul era filmat ca o înclăștare între doi luptători. Și chestia cu calul!

Vorbește cu un sarcasm exagerat și prezentându-l pe Pfister ca pe un obsedat sexual, un bătrânel acrit care îl ia peste picior pe geniul persecutat care era Tarkovski.

— A fost cât pe ce să joc într-un film al lui Max..., murmură Eva privind pe fereastră.

— Sper că nu în *Țarina sângerie!* izbucnește Oleg, mimând o spaimă de mironosiță.

— Nu, mult mai târziu. După căderea Zidului. Era un scenariu despre viața tatălui meu. Ți-am pomenit de trecutul lui de soldat: zboruri de recunoaștere deasupra Lenin-gradului... Pfister s-a luptat să găsească un producător. Dar proiectul a fost considerat demodat...

Oleg înțelege deodată ce anume l-a surprins, cu o seară înainte, în persoana lui Pfister. Da, latura asta demodată. Neamț din Vest, Max aparține, înainte de orice, epocii războiului, Zidului, unei generații în ultimă instanță foarte apropiată de Eva...

Nu mai încearcă să ironizeze.

— Și, ulterior, ai mai jucat în filme? Îmi închipui că și în cinematografie au căzut multe ziduri...

Eva pune masa – Oleg n-a băgat de seamă că a venit ora prânzului. Paste, ardei iuți, măsline și o sticlă de vin italianesc.

— Da... Ca nemțoaică disciplinată ce sunt, am făcut totul ca să mă integrez în cinemaul care-și clama victoria asupra totalitarismului. După reunificare, ni se propuneau aceleași și aceleași roluri: niște bieți tâmpiți din Est care, sosind în paradisul occidental, fac numai boacănă, pentru că, de pildă, n-au gustat niciodată din paste de-aici sau n-au băut Chianti. Niște rude sărmăne care le stârnesc râsul germanilor de dincolo de Zid... Însă trebuia să-mi câștig pâinea, așa că am jucat în vreo trei sau patru gunoaie de-astea. Apoi...

Se ridică, aprinde o aplică de deasupra mesei. E o după-amiază cenușie, plouă, zăpada se topește și dă la iveală pământul, care înghite lumina.

— Apoi, acest cinema eliberat de stavilele totalitare s-a arătat interesat de ultimul război și au ieșit filme în care Hitler părea aproape simpatic, mai ales în momentul căderii Reichului. În același timp, rușii deveneau din ce în ce mai respingători. Bombardau, ucideau, jefuiau. Erau atât de vicelan concepute, încât spectatorii se întrebau: „Ce caută în Berlin barbarii ăștia?”. Mi s-a propus rolul unei berlineze violate de un soldat rus. Toate armatele pământului au comis violuri. Dar URSS-ul tocmai căzuse, iar regizorii, curviștine bătrâne care simțeau dincotro bate vântul, s-au apucat să rescrie istoria. Nu mai arătau decât așa ceva: vin rușii, zdrobesc rezistența eroică a armatei germane, violează tot ce mișcă... Am refuzat rolul, apoi altul, de aceeași factură. Am fost pusă pe lista nostalgicilor Zidului și dată uitării...

Tace, cu privirea pironită pe șirul de umbre pe care-l trădează freământul genelor. Oleg încearcă o generalitate liniștitoare:

— Țasta-i prețul libertății, Eva. Fiecare spune ce-i trece prin cap, uneori delirează de-a dreptul: vai, rușii ăștia, în loc să lupte, se gândesc doar să reguleze. Te și întrebi cum de-au ajuns de la Stalingrad la Berlin... Oricum, mai bine cu delirul ăsta, decât cu cenzura sovietică. Crede-mă, sunt în temă...

Își soarbe vinul, cu mina unui cineast veteran din timpul dictaturii. Eva îi aruncă o privire plictisită-zeflemitoare.

— Problema, dragă Oleg, e că, în ciuda cumplitelor voastre cenzuri sovietice, ai reușit să faci un scurtmetraj despre viața tatălui dumitale. *Întorcerea într-un vis*. L-am văzut. Un film foarte izbutit! În vreme ce noi, Pfister și cu mine, n-am reușit să-l facem pe-al nostru. Cel despre propriul meu tată. E-un paradox, nu? Iar Tarkovski n-ar fi primit un

sfașcă ca să-și producă primele lui filme în Occident. Aici, Max are perfectă dreptate.

Cina s-a încheiat, își beau cafeaua, în fața ferestrei deja întunecate, brăzdate de zăpadă fleșcăită. Oleg își dă seama că e cu neputință să se despartă pe acest ton. Împrumută un aer vesel, vrând parcă să învie o amintire, o pasiune comună.

— Știi, n-am abandonat ideea de a scrie despre Ecaterina și Lanskoi. Am vorbit adesea despre asta cu un istoric, un bătrân specialist în secolul ecaterinian, pe nume Lurie. A descoperit un fapt foarte puțin cunoscut: sub pavăza unei colecții de monede, Lanskoi strângea valută pentru cheltuielile lor de călătorie...

Eva s-a ridicat și acum stă în picioare, cu spatele sprijinit de rafturile unei biblioteci. Umbra îi mărește ochii și, din nou, Oleg își spune că o strălucire tinerească iluminează acest chip ușor colțuros. Eva grăiește fără să-și mai ascundă amărăciunea:

— Istoricul dumitale ar fi trebuit să-ți vorbească despre moartea lui Lanskoi... Da, știu, sunt posibile două versiuni: otrava administrată de agenții lui Potemkin sau consumul excesiv de afrodisiace. Mai tragice sunt însă evenimentele de după înmormântare. Ecaterina e dărâmată, la un pas de sinucidere – pentru prima oară în viață. E o femeie de cincizeci și cinci de ani, incredibil de vie și de energică pentru vârsta ei, care se prăbușește într-o bătrânețe precipitată. Chiar în momentul acesta, se descoperă că mormântul lui Lanskoi a fost profanat. Cadavrul îi e azvârlit în țărână, despuiat. Un adevărat măcel: chipul hăcuit, pânțelele spintecat, organele genitale smulse... Istoricii spun: „Macabru!” și se țin de nas. Cu toate astea, găsești aici chiar esența societății. O societate care-i supraveghează vigilent pe cei care încearcă

să iasă din joc. Chiar și atunci când e vorba de o țarină îndrăgostită, care nu mai vrea să se joace. Nesocotiții sunt urmăriți până-n mormânt... Vorbeai de o călătorie în Italia? Era un vis. La fel ca hoinărelile noastre prin Leningrad. Credeam că lumea avea să se schimbe datorită filmelor noastre care fentau cenzura, datorită căderii Zidului. Lumea este însă un platou de filmare, rolurile sunt distribuite, scenariul este mereu același și regizorul nu suportă ca lumea să iasă de pe platou fără voia lui...

Surăde, pune ceașca jos, pornește un computer așezat pe o masă lungă, doldora de cărți.

— Să nu-mi porți pică pentru rătăcirea asta metafizică. După cum știi, e specialitatea noastră nemțească. A venit vremea să-mi reiau rolul de pe urma căruia trăiesc. Sunt traducătoare. Rusa pe care o vorbea Ecaterina mi-e foarte folositoare și mie. Ea și cu Lanskoi se amuzau traducând dintr-o limbă în alta. Uneori, din suedeză, *Cartea viselor* a lui Swedenborg. „Mergeam pe străzile unui oraș cunoscut și știam prea bine că sunt treaz, vedeam tot ce mă înconjoară cu o privire familiară. Dar la capătul drumului, am devenit dintr-odată conștient că mă aflu într-un oraș străin...” Probabil că așa își închipuiau orașele din viitoarea lor călătorie... Hai, mergi cu bine! Îmi pare rău că nu mai sunt Ecaterina de pe vremuri...

În timpul nopții, Oleg înțelege de ce Eva îi pare întinerită. Interpretând-o pe Ecaterina la o vârstă înaintată, era machiată ca să arate ca o femeie de cincizeci, de șaizeci și apoi de șaptezeci de ani. Ultima imagine care îi stăruie în minte e legată de călătoria în Crimeea, în 1787, când Ecaterina avea cincizeci și opt de ani: o siluetă în rochie lungă, printre două șiruri de plopi care mărgineau un drum ce duce spre mare... O logică și mai evidentă: el avea pe-atunci douăzeci și opt de ani, Eva – cu zece mai mult. În ochii unui tânăr, acela era pragul îmbătrânirii unei femei. Azi, Oleg are patruzeci și doi, iar o femeie de circa cincizeci de ani i se pare aproape din aceeași generație cu el...

Încearcă să despice firul în patru, încurcându-se în calcule pe jumătate aritmetice, pe jumătate sentimentale. Din când în când aprinde lumina, răsfoiește caietul în care, înainte să plece, și-a notat viitoarele trasee și subiectele pe care spera să le abordeze cu Pfister... De pildă, iată aici niște însemnări despre ceea ce-i istorisea Lurie: Ecaterina află că Petru cel Mare a inventat un eșafod mobil cu care să-și poată executa adversarii prin toată Rusia – scena era montată rapid și capetele se rostogoleau cât ai zice pește. Țarina a blestemat această barbarie itinerantă. După care, spre sfârșitul vieții, a descoperit că în țara dragului ei Voltaire ghilotina devenise ambulantă. O mașinărie cu randament mult mai mare decât buturuga plină de crăpături a rușilor...

Dar și nota aceasta: după Kiel, ar fi vrut să meargă la Kassel. Câțiva dintre strămoșii lui proveneau din acel oraș.

Apoi, cu creion roșu: să nu uite să-i trimită o carte poștală fetei lui Jurbin, în Lugano. Va face asta mâine...

Se trezește după ora zece, sare din pat, se dojenește, constată că a ratat micul dejun și, foarte probabil, trenul spre Kiel. În orice caz, trenul de dimineață. Trage perdelele și, de îndată, precipitarea i se domolește. O ninsoare deasă, molcomă, orașul întreg dispărând în albeață. Până și oribila motocicletă pe care a zărit-o ieri sub fereastră seamănă cu un animal drăguț și pufos... Iată cauza somnului său de trântor: stratul gros de nea care amortizează zgomotele și temperează viteza...

Ajuns afară, e orbit de zăpadă. Și-o închipuie pe Eva înaintând pe străzile acelea albe, prin acel vârtej hipnotic. Cu o ușurință care-l surprinde până și pe el, își schimbă planurile, intră într-o florărie, caută un buchet care ar putea să... Nu știe exact ce dorește să ofere. Vânzătoarea îi arată un arbust uscat, cenușiu.

— Peste câțeva vreme, în două-trei săptămâni, o să fie plin de flori..., îi spune ea.

Oleg iese cu acel ghiveci din care se ițește ceea ce, de departe, pare a fi o tufă moartă...

„Dacă nu e acasă, o să i-l las în fața ușii“, își zice el.

Și chiar în clipa aceea o zărește pe Eva. Așteaptă în stația de tramvai, într-un pâlc de oameni troieniți. Remarcă lucruri pe care nu le observase în ajun: paltonul vechi în care e îmbrăcată și modul în care se apleacă ușor, ca pentru a-și ascunde fața – nu, nu de fulgi, ci de privirile celor din jur. Ține la subraț niște clasoare învelite într-o pungă transparentă de plastic...

— Voiam să-ți ofer asta înainte de plecare... Nu arată bine, dar e un arbust care va sta multă vreme înflorit..., și îi întinde planta.

Sosește tramvaiul. Eva șovăie, bâiguind niște mulțumiri, niște vorbe de rămas-bun, se pregătește să urce, după care face un pas înapoi. Vocea îi e în același timp hotărâtă și detașată:

— La urma urmei, pot să plec și mai târziu... Sau chiar să nu mai plec deloc!

Tramvaiul dispare, rămân față în față, privindu-se stăruior, de parcă în sfârșit s-ar fi recunoscut unul pe celălalt. Apoi, fără o vorbă, părăsesc stația.

— Ești plină toată de zăpadă..., îi spune Oleg, odată ajunși în vestibulul clădirii.

Și începe să scuture stratul de fulgi de pe umerii Evei. Ea îi imită gestul, descotorosindu-l de carapacea albă ce-i stătea pe haine.

— Bine, acum plec, Eva, trebuie să ajung la Kiel...

— Pot să te duc eu, dacă vrei. Am mașină...

Amândoi simt că au depășit un prag – nu al intimității, ci al libertății de a-și guverna propria viață. O viață care, în toți acești ani, a stat ascunsă îndărătul unui noian de ineptii, de așteptări fără noimă, de pofte exagerate, de spaime. Acum, totul se poate schimba. La fel ca, altădată, într-o seară de iarnă, pe cheiurile micuțului Canal al Lebedelor...

— Kiel e la capătul lumii, Eva. Patru sau cinci ore de mers cu mașina...

— Cel mai complicat va fi să dezăpezim rabla...

Ajunși în apartament, Eva așază planta în mijlocul încăperii, ca pe un brad de Crăciun, o stropește, începe să-și umple geanta de voiaj. Apoi se oprește:

— Nu, dacă insist cu pregătirile, n-o să mai plecăm nici odată. Haide, o să găsim pe drum tot ce ne trebuie...

Pleacă, pe deplin conștienți că viața pe care tocmai au părăsit-o e încă foarte aproape, plină de ipocrita ei forță de gravitație.

Problema nu e dezăpezirea mașinii, ci găsirea ei sub un munte de nea. Încep să-i apară contururile, Oleg recunoaște bătrânul break pe care l-a văzut, cândva, la Petrodvoreț... Reușesc să-l deschidă, se instalează înăuntru cu senzația că se află într-un iglu, așteaptă să se dezghețe geamurile.

— Am uitat numele actorului ăluia francez, spune Eva. Purta mereu pălării fistichii. Când era întrebat unde le-a găsit, răspundea: nu le-am găsit, le-am păstrat... Cam așa și cu vechitura sta.

Geamul dezghețat lasă să se vadă un oraș cu mult diferit de cel pe care-l contempleseră cu un ceas în urmă.

Sentimentul acesta se va amplifica pe măsură ce se vor apropia de Marea Baltică. De fapt, se vor gândi din ce în ce mai puțin la lumea pe care au părăsit-o.

— În virtutea nu știu cărei legi, cel care o putea autoriza pe Ecaterina să poarte titlul de împărăteasă era Ludovic al XV-lea. I-a acordat târziu acest drept. Parvenita aia îl irita. El era la cheremul amantelor și se plângea că are mai puțină putere decât un colonel. Ecaterina guverna singură și-și făcea amanții colonei, generali sau chiar regi! Ludovic al XV-lea și țarina se detestau de la distanță, așa că Ecaterina îi întărâta pe filosofi, iar regele năzuia „să trimită Rusia în pustiurile ei înghețate”. La moartea lui Lanskoi, Ecaterina, deja distrusă, află grozăvia: cadavrul amantului său a fost profanat. Or, regele a trăit aceeași dramă: în timp ce o bocea pe doamna de Vintimille, populația a pus mâna pe cadavru, l-a sfârtecat, l-a batjocorit...

Pe drum, Oleg evocă trecutul pe care n-a reușit nicicând să-l relateze. O înlănțuire de adevăruri discrete, puse la adăpost de marele film al Istoriei. Uneori Eva intervine, fără să-și dezlipească privirea de șfichiuirea albă de pe parbriz:

— Istoria asta ascunsă înaintea mereu în spirală. Amin-tește-ți de filmul lui Kozin: Petru al III-lea este un bun violonist, dar Ecaterina denigrează acest har muzical. Spre sfârșitul vieții, se vede silită să îndure arcușul tânărului său amant Zubov – scârțâieli de balamale neunse...

Oleg zâmbește, fericit că regăsește limbajul comun pe care-l foloseau odinioară.

— După ce a fost detronat, Petru a cerut să fie lăsat să plece în Germania, cu vioara la subraț. A fost ucis. Poate că Zubov schingiuia tocmai acea vioară...

Seara, ajung la Marea Baltică, merg de-a lungul țărmului oriental al Golfului Kiel, trec de Laboe, oprindu-se departe de stâlpii de iluminat. În zarea argintată mărginită de mare, zăpada continuă să cadă, cu fulgi mari și liniștiți.

— Probabil că aici au stat, șoptește Oleg. Doi copii care nu știau nimic din ce avea să urmeze. Viitorul țar și viitoarea țarină. După douăzeci de ani, băiețelul care privea ninsoarea va fi un bărbat bătut până la ultima suflare, sugrumat, desfigurat de amanții fetei căreia, pe vremuri, el îi strânsese mâna... Scena asta mă urmărește. Frumusețea acestei clipe și, apoi, un iureș de absurdități – comploturi, cuceriri, răzmerițe, crime, pe scurt, Istoria. Toată lumea înțelege că modul ăsta de a exista e dement și, cu toate astea, la fiecare generație povestea reîncepe. Închipuie-ți: pe celălalt mal al golfului stau acum doi copii îmbătați de vârtejurile acestea albe. Peste zece ani, vor fi angajați în jocurile acestei lumi, în voracitatea, minciunile și urâtenia ei...

Eva îi apucă mâna, i-o zgâlțâie ușor.

— Cu toate astea, ai scris două filme în care n-ai spus o vorbă despre frumusețea pe care-o trăiau acei copii. Povestea ce se întâmpla după acel moment – alcovuri, războaie, poftă neistovite... Istoria... Cum vrei să nu se mai repete, câtă vreme nimeni nu îndrăznește să spună că e posibilă și o altă viață?

Apare din nou senzația unei granițe depășite, a unui timp care se scurge altfel. Reveniți în mașină, stau nemișcați, conștienți că revenirea la Berlin, reluarea vieții dinainte sunt, de-acum, imposibile. Eva pare că se scuză:

— Nu cumva să crezi că-ți reproșez lipsa curajului. Ți-am vorbit, cândva, de prietenul acela italian, Aldo Ranieri, care a scris un scenariu despre viața Ecaterinei. Am început filmările, dar Aldo era prea slăbit de boală, producătorul ne-a

lăsat baltă și... Oricum, nu izbuteam să facem altceva decât binecunoscuta cronică a domniei: lovitura de stat, conspirațiile, favoriții... Într-o zi, lui Aldo i-a venit ideea să filmeze ceea ce se afla dincolo de această farsă. De pildă, clipa asta, la Kiel... Și iubirea lui Lanskoi... Am filmat primele scene, moment în care producătorul ne-a închis robinetul... În ultimii ani, mi-am dorit foarte mult să revăd filmul acela neterminat. Sora lui Aldo a păstrat o copie la ea acasă, în apropiere de Ravena...

Oleg își amintește de o scenă pe care n-a izbutit niciodată s-o strecoare în filme: țarina și Lanskoi în timp ce desenează itinerarul unei călătorii secrete...

— Știi, Eva, am adus hărțile pe care mi le-ai dat, da, „hărțile lui Lanskoi“... Nordul Italiei e prins în ele, poate chiar până la Ravena. Am o viză valabilă pentru o lună, așa că avem timp să mergem...

Eva râde blând, închizând ochii, masându-și fruntea...

— Înainte de asta, ar trebui să traduc operele complete ale lui Pușkin, ca să pot plăti benzina și tot restul...

— Ascultă, nu vreau să trec drept un oligarh rus, dar Ecaterina m-a făcut aproape bogat. Ōribilul foileton al lui Jurbin mi-a ridicat strașnic nivelul social. Mi-am cumpărat până și un costum italianesc foarte scump, pe care nu prea l-am purtat: când îl pun pe mine, apartenența mea sexuală devine nesigură. Jurbin zice asta. Ca să n-o mai lungesc, am adus maximum de valută care poate fi scos din Rusia: zece mii de dolari. Mi-au rămas pe puțin opt. Cred că ajung...

Seara, la hotel, studiază împreună fotocopiile hărților, lipite una în continuarea celeilalte. În mijlocul unei Europe care nu mai există, întregul lasă să se vadă un traseu sinuos, un vis vechi de două veacuri.

În timpul traversării Germaniei de la nord la sud, se îndepărtează uneori de itinerarul hărților, trec prin orașe despre care Oleg i-a auzit vorbind pe părinții săi. Orașe unde străbunii lui aveau rădăcini și pe care le-au părăsit, cândva, la invitația unei împărătese rusoaice. „Toate astea ni s-au întâmplat din pricina unei micuțe prințese germane căreia i-a cășunat să se stabilească în Rusia...“

Adesea, fațada câte unui palat, sub soarele scăpătând, îi pare dureros de familiară. Da, a mai văzut-o! Nu într-o fotografie, nici într-un film, ci în stratificarea halucinantă a machetei clădite de tatăl lui. Își amintește vocea căreia, acum, îi citește toate inflexiunile, entuziasmele tulburătoare și chinurile ascunse: „Ți-am vorbit despre pădurea cea frumoasă din Reinhardswald, acolo e castelul Sababurg. Uite, tocmai îl construiesc...“ Tatăl începe să îngâne: „*So hab ich dieses Schloss erbaut...*“ Se întrerupe, își privește fiul cu o compasiune neputincioasă: „Știi castelul ăsta, deși nu l-ai văzut niciodată. Când erai mic, mama ta îți spunea povești care se petreceau la Sababurg...“

La Kassel, în vitrina unui anticariat din preajma hotelului, Oleg zărește o veche lanternă magică, foarte asemănătoare cu relicva păstrată de generații în familia Erdmann. Personaje cu perucă se învârt într-o înceată repetiție a scenelor, fără dezvoltare posibilă, fără deznodământ... Acest mic cerc

obsedant al figurinelor din strânsoarea de sticlă a lanternei îl izbește prin sminteala lui: este aidoma lumii oamenilor! Același manej care ascunde gestația războaielor, înflorirea măcelurilor. Parcul cel mare unde îl duce Eva a fost amenajat deasupra ruinelor orașului Kassel, dărâmat de bombardamente. Cu o perplexitate care-l înăbușă, Oleg își spune că figurinele din lanterna magică se învâteau și înainte de dezastru; apoi, odată resortul întors, și-au reluat hora. Iar frumusețea copacilor încărcăți de zăpadă ascunde, de fapt, ruine, vieți distruse, mii de morți...

Călătoria lor i se pare un proiect nebunesc, o încercare derizorie de a se opune rotirii lumii. Ghicește aceeași temere și la Eva. Întorși în camera lor, înainte să-și scoată paltoanele, rămân nemișcați unul în fața celuilalt, stânjeniți, așteptând să vină mărturisirea acestui eșec. Apoi, brusc, se strâng în brațe cu stângăcie, fără o vorbă, de parcă ar vrea să se ferească de o explozie... Iar noaptea, în prima lor noapte împreună, Oleg își dă seama că dragostea poate să însemne și această duioșie ocrotitoare, care suspendă durerea, care face esențial licărul zăpezii venind dinspre fereastră până la această mână de femeie, ale cărei degete zvâcnesc prin somn. O certitudine foarte simplă: țelul călătoriei lor era orașul acesta adormit, camera asta cu vedere spre copaci mari și albi, reflexul albăstrui al nopții pe care buzele lui îl dezmiardă pe mâna femeii.

Eva sună din Stuttgart, la agenția de traduceri cu care lucra, reușește să negocieze o amânare. Oleg încearcă de mai multe ori să dea de Jurbîn, dar în zadar. Până la urmă sună la numărul de mobil al Taniei, care exclamă: „Ah, în sfârșit, ți-ai regăsit identitatea teutonă!”. Constatarea e urmată de un urlet: „O să mă coste un milion telefonul ăsta de la tine! Jurbîn al tău a fost arestat, o să fie judecat pentru

delapidare... Ciao!”. Un cap de acuzare destul de banal, se gândește Oleg, care le va îngădui „vânătorilor” să ciopârțească întreprinderile conduse de Jurbîn.

Îi povestește Evei despre întemnițarea lui Jurbîn și despre copila care trăiește la Lugano, fetița căreia a uitat să-i trimită, din Berlin, cartea poștală.

— Am putea merge s-o vedem, e oarecum în drumul nostru, propune Eva. Asta dacă elvețienii nu-ți interzic intrarea pe teritoriul lor. N-ai viză...

Trec granița în zorii zilei, cu Oleg ascuns pe bancheta din spate, sub haine.

— Dacă te găsesc, te prefaci că dormi, îl sfătuiește Eva. Câtă vreme n-ai buzunarele pline cu ceasuri...

Odată ajunși în Elveția, se hotărăsc să străbată țara fără să înnopteze acolo, tot din pricina lipsei de viză. Conduc mașina cu schimbul, dormind pe rând, și izbutesc să ajungă la Lugano pe la ora trei după-amiaza.

— S-ar cuveni să-i luăm un cadou micuței, sugerează Eva.

Oleg își amintește că Jurbîn i-a vorbit despre peștii cu care copila vorbea. Cumpără doi pești destul de banali, dar care se zbat viguros într-o pungă de plastic transparentă în care vânzătorul pune, pe lângă apă, și câteva alge.

Regulamentul internatului unde este adăpostită Nina nu se opune, în principiu, vizitei lor.

— Suntem un cuplu. Dacă-ș fi singur, nu m-ar lăsa în veci să mă apropiu de copil, îi șoptește Oleg la ureche Evei, în timp ce adjuncta directorului consultă un catastif gros cu vizitatori. Deodată, fața femeii se crispează, îi roagă să aștepte și dispare îndărătul ușii masive a biroului vecin. „În cel mai rău caz, o rugăm să-i dea ea peștii...”, își spun ei.

Adjuncta se întoarce împreună cu un bărbat rotofei, cu piele foarte albă și a cărui privire lasă să răzbată o sinceră stinghereală.

— Suntem încântați să putem vorbi cu prietenii domnului Jurbin... Situația e însă cam delicată, plățile sale au o lună întârziere. Iar de o săptămână încoace, nu reușim să dăm de el...

Oleg e mirat de propriu-i sânge rece („Iată că experiența mea actricească din filme n-a fost zadarnică“). Vorbește, convingându-i că e perfect solvabil:

— Domnule doctor, v-o spun cu titlu confidențial. Domnul Jurbin e pe cale să ocupe un post de primă importanță în guvernul rus. Prin urmare, n-a uitat, e vorba doar despre o regretabilă disfuncționalitate datorată perioadei de rodaj a noii sale echipe. Știa că voi veni s-o văd pe Nina și mi-a cerut, când voi sosi aici, să rezolv aceste mici probleme bănești. Cât vă datorez, pentru ca plățile să fie la zi? Sper că acceptați dolari...

Părăsesc birourile și, călăuziți de o infirmieră, o apucă pe o potecă, printre brazi.

— Mi-au mai rămas, cu totul, doar o mie de dolari, șoptește Oleg cu o față de jucător ruinat.

Eva zâmbește:

— Nu-i nimic. O să mâncăm spaghetti și-o să dormim în mașină...

Drumeagul ocolește un iaz micuț, împrejmuit cu zăbrele de lemn. Vreo zece copii, însoțiți de trei educatoare, se joacă pe marginea oglindei apei. La chemarea infirmierei, o fetiță cu scufie de lână se desprinde din grup, dă fuga, o apucă de mână pe Eva, de parcă ar fi cunoscut-o de când lumea.

— Hai să vezi, peștișorii mei vorbesc!

Ajung în dreptul unei porțițe zăvorâte cu un cârlig. Nina o deschide sub privirea vigilentă a educatoarei, se apropie de mal, începe să îngâne un cântecel. Apa freamătă, brăzdată de înotătoare, aurită de solzi. Copila scoate din buzunar un

colț de pâine, aruncă niște firimituri spre pești, chemându-i pe nume.

— Of! murmură ea deodată, după care se aude un ușor plescăit, cel al gurilor care hăpăie ultimele firimituri sau nimic. Îmi spun că pâinea a fost bună, dar că preferă biscuiții...

Fetița se lasă pe vine, privește cum peștii se îndepărtează, pare să-i fi uitat pe adulții de lângă ea. Buzele i se mișcă într-o conversație imposibil de auzit. Oleg își dă seama că acele câteva clipe i-au dat răgazul să vadă cerul răsturnat în transparența întunecată a apei, să audă o pasăre, să respire mai tihnit. Da, i-au dat răgazul să se simtă în viață.

— Nina, ți-am mai adus doi peștișori, dar încă nu știu să vorbească, spune Eva. Trebuie să-i înveți rusește...

Fetița deschide punga și șoptește:

— Să fiți atenți, apa e rece, să nu răciți!

Fulgerul portocaliu lăsat de cele două corpuri dispare în apa iazului. Fetița se ridică, îi privește pe Oleg și pe Eva cu o insistență care pare că-și caută cuvintele, niște cuvinte încă neștiute la vârsta ei:

— Vă mai aștept... trebuie să vă arăt și țestoasele. Data viitoare o să vină și tata cu voi, nu?

Nu se opresc să înnopteze, își fac o cafea foarte tare, continuă să conducă, de parcă ar vrea să fugă de problema copilului. La graniță, Oleg nu se mai ascunde – totul li se pare derizoriu după ultimele cuvinte ale Ninei. Taică-său o să primească cel puțin opt ani. Când va ieși, Nina va fi o tânără domnișoară, iar el, un amărât cu sănătatea șubrezită prin pușcării.

Eva vorbește cu o furie pe care nu i-a mai auzit-o până acum:

— Nu e deloc un copil inadaptat! Lumea noastră e inadaptată la ființe ca ea. Ți-o închipui pe ea, care nu știe decât să fie încrezătoare și să iubească, ți-o poți închipui la Sankt-Petersburg sau la Berlin?

— Jurbin știa că nu poate schimba lumea. A ales insulița asta din Lugano. Un foileton televizat de rahat îi permitea să plătească șase mii de dolari pe lună pentru acest paradis. Aici e capcana. Ca să creezi o insulă ferită de murdăriile lumii ăsteia, trebuie să-ți murdărești sufletul. Da, trebuie s-o arăți pe Ecaterina a II-a regulându-se cu niște grenadierii și apoi cu un cal!

— Prietenul dumitale are o scuză: copilul. Gândește-te mai degrabă la cei care fabrică aceleași gunoarie și-și cumpără o „insuliță pe Lugano” doar pentru ei și amantele lor.

— Poți să mă consideri unul de-ai lor, Eva. Cândva, mi-am câștigat viața cu documentare comandate de oligarhi. Ai

cumva impresia că am încercat, cu banii ăia, să fac un film despre Lanskoj și Ecaterina? Nici vorbă! Mi-am cumpărat o ditamai mașina, am închiriat un apartament cu trei camere aproape de bulevardul Nevski și, la un moment dat, mi-am tras două gagici pe care le lăsam să creadă că le voi găsi niște roluri de vis...

— Și pe urmă?

— Pe urmă, Kozin s-a prăpădit și-am înțeles: adevărata moarte era viața pe care-o trăiam... De fapt, m-am hotărât să fiu mai șmecher decât lumea. Am început să fac serialul și, la fiecare episod, speram să pot introduce o nuanță care să schimbe totul. Exista, îmi amintesc, o scenă de viol: un favorit al Ecaterinei a părăsit-o ca să se însoare cu o domnișoară de onoare. Țarina și-a trimis gealații pe urmele lor. Jurbin voia o acțiune lipsită de perdea, fizică... Am reușit să filmez, în camera tinerilor căsătoriți, o păpușă de cârpe care urmărea violul (în realitate, agresiunea aceea n-a avut loc). Episodul a avut un succes nebun. Iar păpușa n-a fost băgată în seamă de nimeni... Lumea e mai vicleană decât noi, șterge toate „insulițele noastre din Lugano” sau face din ele niște capcane: hai, distrugeți-vă sufletul, cu speranța că veți putea ocroti sufletul unei copile...

Spre miezul nopții fac un popas într-un refugiu dintr-o mică serpentină, printre coline. Noaptea e limpede, iar aerul care vine dinspre munți miroase a gheață, o textură minerală, aspră, fără nici un suflu de viață. Stelele au aceeași duritate tăioasă – nepăsătoare față de cele două umbre omenești pierdute în întuneric. Ca să-și alunge somnolența, Oleg face câțiva pași, trage adânc aer în piept, privește cerul: un gol care nu arată nici un semn de compasiune față de ceea ce se petrece sub cupola lui. „Se petrece viața Evei”, își spune el. Copilul conceput în timpul unei scurte permisii a unui

soldat în 1943... Soldatul s-a reîntors pe frontul de Est, și-a reluat misiunea: într-un avion de recunoaștere, survola Leningradul aflat sub asediu, în care mureau douăzeci de mii de oameni pe zi, și făcea fotografii astfel încât Luftwaffe să poată bombarda cât mai eficient uzinele și apărătorii orașului. Într-o zi a zărit un nod de cale ferată, niște copii și niște bătrâni care urcau într-un convoi de evacuare. N-a fotografiat locul acela... Fiica lui, Eva, s-a născut în aprilie 1944, când soldatul era deja prizonier la ruși. Cam în același timp, un alt soldat s-a oprit pe un câmp răscolit de obuze care – după cum fusese informat – semnală granița ruso-polo-neză. Era într-atât de ostentiv, încât evenimentul nu l-a marcat prea tare. Doar a zâmbit ușor. „Eu, Serghei Erdmann, de origine germană, am eliberat Rusia...” Dintr-odată, chipul i-a încremenit din pricina unui spasm care-l urmărea de trei ani încoace, din ziua aceea de iarnă când, în mijlocul unui sat incendiat de nemți, a văzut patru trupuri de copii carbonizate de lansatorul de flăcări...

Oleg închide ochii ca să evite priveliștea cerului care a asistat, nepăsător, la nașteri, la morți, la strigăte de copii zbătându-se sub șuvoiul de foc și la copilăria micuței Eva care, încă neștiind să vorbească, putea deosebi bombardierele care soseau de cele care, după ce-și împliniseră misiunea, se îndepărtau de orașul din care mai rămăseseră atât de puține case neatinse. Cerul a văzut toate astea, fără ca nici una dintre stelele lui să se stingă de milă.

Pe întuneric, se regăsesc, se strâng în brațe, contrapunând întunecimii înghețate care-i pironește această clipă repede – o legătură fragilă, dar, de fapt, solidă, cea mai solidă la care omul poate năzui în timpul vieții.

— Nu știu ce va simți Nina când o să-și revadă tatăl după opt ani de absență. Al meu a fost eliberat de sovietici în '48.

Aveam patru ani când l-am văzut prima oară... Nu-ți faci griji, Oleg, o să găsim o soluție pentru ea. Ne vom întoarce...

Își reiau drumul cu sentimentul că încep o luptă de arier-gardă. Lumea este masivă, impasibilă, sigură pe dreptul ei de a-și desfășura veșnicul manevră – războaie, plecări, speranțe înșelate, vieți omenesti șterse precum acel fuior de zăpadă care mătură drumul și dispare, înlocuit de altă înfășurare de nea.

Dimineața e cețoasă și drumul trece acum printre niște terase întinse și cenușii, umede, printre câmpuri vegheate de copaci adormiți. Aerul care umple mașina este cu totul altul – calduț, deslușit dintr-o iarnă ostenită, care nu obișnuiește să taie respirația. Gândurile le devin mai ușoare, se voalează, își mai pierd din hotărâre.

Pe vechile „hărți ale lui Lanskoj“, apare și această regiune din Italia: lacul Garda, valea Padului, Mantova... Merg la doar câțiva kilometri, poate, de traseul prevăzut de Ecaterina. Poate chiar s-ar fi oprit în satul acesta în care ei se hotărâsc să facă o escală...

Lasă mașina la intrarea într-o piață goală, înconjurată de căsuțe. De-o parte a pieței, se vede o galerie cu coloane și arhitectura modestă, aproape sărăcăcioasă, a unei biserici. Se îndreaptă spre ea mai degrabă ca să fugă de ploaie, fiindcă localurile sunt încă închise.

Santa Maria delle Grazie. Zâmbesc – un nume glorios pentru un edificiu atât de simplu! O fațadă goală, plată și, cu siguranță, aceeași sărăcie și înăuntru, își spun ei împingând ușa, să intre...

Abundența care îi copleșește nu are nimic de-a face cu opulența sau cu o împodobire luxoasă. Nu, naosul are o dimensiune obișnuită, lipsa de ferestre împiedică țâsnirea luminii, bolta, frumos pictată, nu provoacă vertijuri. O biserică umilă. Ceea ce uluiește este mulțimea de fragmente de

trupuri – simboluri ale celei mai banale slăbiciuni omenești. Coloanele joase, înălțate doar până la jumătatea zidurilor, sunt acoperite cu ex-voto-uri: mulaje de mâini, de inimi, de sâni și – nu-ți dai seama din prima clipă – acele cumplite buboane de ciumă. Tămăduire, fertilitate, lactație, răni și boli... Și, între coloanele acoperite cu mii de organe, sunt sculptați niște condamnați, salvați grație Sfintei Fecioare. Unul e pe cale să fie spânzurat, altul și-a așezat deja grumazul pe buturugă...

Acest comprimat naiv de spaime și de speranțe se prelungește pe tablourile votive, marcate de o candoare și mai dezarmantă. Un copil scos dintr-un puț – sub privirile Fecioarei – de către doi bărbați, un tâmplar pe care intervenția divină îl ferește de căderea unor grinzi, un incendiu evitat în ultima clipă... Această cronică a nenorocirilor zădărnice înaintea în timp: Maica Domnului plutind pe un nor îi salvează pe niște bicicliști amenințați de o locomotivă, precum și pe pasagerii unor mașini care s-au ciocnit...

Înainte să părăsească biserica, Oleg ridică ochii. Neînfrânata și copilărească sete de viață de care mustește biserica își află treapta cea mai de sus: sub boltă stă atârnat un crocodil! O adevărată reptilă împăiată – e înlănțuită, iar falcile îi sunt legate cu funii groase. O garguie mai reală decât toți monștrii de piatră din lume.

Se opresc în piața din fața bisericii, sub un soare nevăzut, dar căruia i se simte atingerea. Încântare ameteitoare, senzație scurtă de desprindere, absența oricărei urme de trecut, de origine, de biografie personală... La picioarele lor, pe asfaltul pieței se întrezăresc desene spălăcite – uriașe tablouri provizorii făcute în timpul unei sărbători când pictorii stradali au lăsat copii după Leonardo, Rafael, Tiziano...

Tocmai s-a deschis un bufet cu răcoritoare în colțul pieței, se așază, comandă pâine prăjită, cafea. Vorbesc despre Ecaterina și despre Lanskoi, care probabil voiau să plece pentru a se elibera: să nu mai fie țarina și favoritul, să nu mai aibă vârsta pe care-o aveau, nici titlurile, nici ceea ce timpul și ceilalți oameni făcuseră din ei. Să nu mai existe decât acea dimineață, într-o piață pustie, la câțiva pași de o biserică în care stă închisă chintesența vieții omenești, a suferințelor, spaimelor și speranțelor lor. Să se cufunde pentru ultima oară în ceea ce lumea aceasta are esențial și să iasă de-acolo sub o altă identitate, într-o altă viață.

— Ecaterina și Lanskoi n-ar fi putut face asta în Rusia, spune Oleg pe când se întorceau spre mașină, ca să pornească din nou la drum. La Sankt-Petersburg – prea multe relații sufocante, prea multe amintiri dureroase. La fel și în Germania – din aceleași motive. Suntem... mă rog, nemții sunt prea serioși, gândirea lor încremenește viața. Da, singurul loc în care s-ar fi putut simți transfigurați așa cum năzuiau era satul Grazie...

Fără să-și dea seama, Oleg alunecă în somn și, după un ceas, e trezit de un nechezat. Eva a parcat mașina pe un drum de țară și a ațipit la rândul ei. Se dezmeticesc, văd un bărbat călare îndepărtându-se cu un aer maiestuos, liber. Soarele e deja sus, câmpurile strălucesc, asemenea unor lacuri.

Eva o sună din Ferrara pe sora lui Aldo Ranieri. Bătrâna spune că se va întoarce acasă pe seară.

— Avem timp să dăm o raită..., șoptește Eva cu un aer oarecum misterios.

O iau din loc, uimiți de nespusa claritate cu care li se arată viața.

— Ce m-a șocat mereu în povestea lui Lanskoi este ura cu care era privit de rubedenii, spune Oleg. De obicei, apropiații erau încântați să-l vadă pe unul de-ai lor trăind cu țarina: curgeau beneficii gârlă peste familie. Situația lui e diferită. Ajunge oaia neagră a familiei, rușinea întregului neam. După moartea sa, familia Lanskoi comandă o frescă înfățișând Judecata de Apoi pentru capela de pe domeniul lor: în paradisul înverzit se lăfăie strămoșii lor plini de merite, în vreme ce în flăcările iadului se zvârcolește bietul ibovnic al Ecaterinei...

Eva pare să șovăie:

— O iubea... O situație fără precedent. Iar pentru apropiați, o batjocură la adresa bunului-simț, o patimă împotriva naturii... Lanskoi nu pretinde nimic, nu uneltește și, tocmai de-asta, nu aduce nici un beneficiu familiei. Pur și simplu iubește. Cum să înduri așa ceva?

Amândoi râd, într-atât de neroadă li se pare lumea. Exact de nerozia asta încercau să scape Ecaterina și Lanskoi. Străbătând Rusia, Polonia, Germania, Elveția și ajungând aici, pe acest drum luminat de un soare de iarnă, topindu-se în scânteierile luminii lui de pe scoarța copacilor, în unduirea tulpinilor prelungi care-și leagănă măciuliile pe marginea unui heleșteu...

Oleg simte ceva cu totul nou și ar vrea neapărat să-i explice asta Evei. Să-i spună că sfârșierea ruso-germană pe care o târăște după el din copilărie a început să dispară și că va învăța să trăiască fără să se mai gândească la ea. Se exprimă nelămurit, se încurcă, Eva surâde, rostește un vers adesea citat – spune ea – de către Aldo:

— „*Non son chi fui. Però di noi gran parte...*” Aldo își închiuia că Ecaterina spusese niște vorbe asemănătoare pe vremea când își pregătea plecarea. *Nu mai sunt cea care am fost. Mare*

parte din mine a murit... Spera să renască. Fie și pentru câteva zile de februarie, pe un drum însorit ca acesta...

Vorbesc și despre filmul lor. Niciodată acțiunea lui nu li s-a părut mai clară. Ar trebui început în maniera lui Kozin: evocând inevitabila Istorie, cu războaiele și fastul domniilor sale, cu solemnitatea pălăvrăgelilor ei. Și, după aceea, să-i înfățișeze repetiția dementă, răsucirea de desen animat. Faptul că Ecaterina folosea atât de des cuvântul „comedie” nu e o întâmplare... În sfârșit, când vodevilul ăsta tragic își va fi dezvăluit întreaga absurditate, îl vor lăsa să se consume – pe ecran va rămâne doar împăratul detronat părăsind Sankt-Petersburgul într-o noapte de iunie, cu vioara la subsuoară... Și apoi celălalt, ieșind din temniță, urcând pe zidurile curții interioare și văzând marea care înconjura din toate părțile fortăreața în care-și petrecuse mai mult de douăzeci de ani din viață... O femeie și un bărbat care vor străbate un parc acoperit de chiciură și care, fără să se fi vorbit dinainte, se vor întreba într-un glas: „Ce-ar fi să plecăm? Pentru totdeauna...”

Către ora două după-amiaza, părăsesc drumul principal, traversează un sat care pare adormit în blândețea zilei de iarnă. Coboară din mașină, Eva o apucă pe o alee străjuită de ploi a căror coroană alungită strălucește în soare. Simțind miros de cafea prăjită, Oleg o ia pe strada centrală, în căutarea unui local deschis...

Când se întoarce aducând două pahăruțe pline ochi, Eva e deja destul de departe pe drumul acela care pare aproape alb în limpezimea aerului. Face câțiva pași și, deodată, vede!

O linie, de un albastru mai intens decât cerul, taie drumul la capătul aleii. Ar vrea să alerge, să-și strige bucuria, să salute marea, dar i-e teamă să nu verse cafelele.

Înaintarea încetinită îi dă răgaz să-nțeleagă c-a mai văzut silueta aceea feminină mergând printre două șiruri de ploi. Se întâmpla în Crimeea, într-o țară dispărută, într-o viață în care abia de se mai recunoaște. Pe atunci, era un om care se zbătea între două origini, cineva împovărat de trecut și care-și dorea arzător un viitor împlinit. Un bărbat care nu știa cum să se definească în raport cu lumea și care-și născocea identități complicate, alibiuri, justificări existențiale...

Eva se întoarce, se oprește, îl așteaptă. Oleg își spune că, de-acum, îi e de ajuns o definiție foarte scurtă. O identitate simplă, liberă ca acea anfiladă aeriană deschisă spre mare.

Un bărbat în privirea unei femei iubite.

În seria ACTUAL

au apărut:

Robert M. Pirsig – *Zen și arta reparării motocicletei*
Sahar Delijani – *Copiii arborelui de jacaranda*
Graeme Simsion – *Proiectul Rosie*
María Dueñas – *Ce avem și ce uităm*
Julie Otsuka – *Buddha din podul casei*
Margaret Mazzantini – *Nimeni nu se salvează singur*
Aglaja Veteranyi – *De ce fierbe copilul în mămăligă*
Jens Christian Grøndahl – *Piazza Bucarest*
Parinoush Saniee – *Tatăl celui alt copil*
M.L. Stedman – *Lumina dintre oceane*
Yasmina Reza – *Fericiți cei fericiți*
Goce Smilevski – *Sora lui Freud*
Carlos Ruiz Zafón – *Prizonierul cerului*
Andreï Makine – *O femeie iubită*

în pregătire:

Natsuo Kirino – *Cronica zeiței*

www.polirom.ro

Redactor: Mădălina Vătcu

Coperta: Carmen Parii

Tehnoredactor: Luminița Păun

Bun de tipar: octombrie 2013. Apărut: 2013
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53 • C.P. 15-728
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

PRINT
multicolor

SERVICII TIPOGRAFICE COMPLETE

Str. Bucium nr. 34 Iași

tel.: 0232/211225

fax: 0232/211252

office@printmulticolor.ro

www.printmulticolor.ro

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA